Współczesne zagrożenia terroryzmem

Pod redakcją naukową
Kuby Jałoszyńskiego

Szczytno 2013

Recenzenci
dr hab. Konrad Raczkowski
insp. dr Piotr Bogdalski

Redakcja Wydawcy
Justyna Zaryczna
Robert Ocipiński

Projekt okładki
Justyna Piaskiewicz

© Wszelkie prawa zastrzeżone — WSPol Szczytno 2013

ISBN 978-83-7462-379-7
e-ISBN 978-83-7462-380-3

Druk i oprawa:
Wydział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie
12-100 Szczytno, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111
tel. 89 621 51 02, fax 89 621 54 48
e-mail: wwip@wspol.edu.pl
Objętość: 18,45 ark. wyd.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Spis treści

WPROWADZENIE 7

1. ZJAWISKO WSPÓŁCZESNEGO TERRORYZMU 11

1.1. Charakter zagrożeń współczesnym terroryzmem 11

1.2. Definicja i charakterystyka zjawiska współczesnego terroryzmu 16

1.3. Geneza powstania i historia rozwoju terroryzmu 21

1.4. Typologia współczesnego terroryzmu 31

1.4.1. Kryteria klasyfikacji współczesnego terroryzmu 31

1.4.2. Istota i ogólna charakterystyka poszczególnych rodzajów współczesnego terroryzmu 32

1.4.3. Terroryzm genetyczny — zarys problemu 36

1.5. Sponsorowanie współczesnego terroryzmu 45

2. FINANSOWANIE TERRORYZMU 59

2.1. Źródła finansowania terroryzmu 63

2.2. Legalne źródła finansowania terroryzmu 65

2.2.1. Wykorzystywanie organizacji charytatywnych i zbiórek publicznych 65

2.2.2. Legalna działalność gospodarcza 71

2.3. Nielegalne źródła finansowania terroryzmu 73

2.3.1. Tradycyjna działalność przestępcza 73

2.3.2. Przestępczość ekonomiczna 78

2.4. Inne źródła finansowania terroryzmu 81

2.5. Samowystarczalność finansowa siatek terrorystycznych 83

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

2.6. Metody przekazywania pieniędzy 84
2.6.1. Legalne metody przekazu pieniędzy 86
2.6.2. Inne metody przekazywania pieniędzy 92
2.6.3. Niesformalizowane sposoby przekazywania pieniędzy 93
2.7. Metody zwalczania i przeciwdziałania finansowaniu ugrupowań terrorystycznych 99
2.7.1. Wykrywanie procederu finansowania terroryzmu 104

3. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI TERRORYSTYCZNYCH 113

3.1. Motywy działania terrorystów 113
3.2. Obiekty atakowane przez terrorystów 117
3.3. Ogólne zasady funkcjonowania organizacji terrorystycznej 123
3.4. Nowe formy działalności terrorystycznej 142
3.5. Ważniejsze ataki terrorystyczne pierwszej dekady „ery postnowoczesnej" 159

4. PRZEGLĄD NAJWAŻNIEJSZYCH ORGANIZACJI TERRORYSTYCZNYCH 167

4.1. Listy organizacji terrorystycznych tworzone na potrzeby walki z terroryzmem 167
4.2. Charakterystyka wybranych organizacji terrorystycznych ... 173
4.2.1. Organizacje terrorystyczne działające w Europie 173
4.2.2. Organizacje terrorystyczne działające na Bliskim Wschodzie 184
4.2.3. Organizacje terrorystyczne działające w pozostałej części Azji 218
4.2.4. Organizacje terrorystyczne działające w Ameryce Południowej 245

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5. ŚWIAT I POLSKA WOBEC ZAGROŻENIA O CHARAKTERZE TERRORYSTYCZNYM..... 253

5.1. Przeciwdziałanie terroryzmowi i zwalczanie go w wymiarze międzynarodowym 253

5.2. Ogólnoświatowe instytucje międzynarodowe 254

5.2.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych — ONZ 254

5.2.2. Międzynarodowa Organizacja Policji — Interpol 257

5.2.3. Rada Europy 258

5.2.4. Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego — NATO 259

5.2.5. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie — OBWE 260

5.2.6. Poziom europejski — Unia Europejska (UE) 261

5.3. Międzynarodowe programy i strategie w zakresie walki z terroryzmem 267

5.4. Walka z międzynarodowym terroryzmem a ochrona praw człowieka 276

5.5. Zagrożenie terrorystyczne w Unii Europejskiej 281

5.6. Zagrożenie terrorystyczne w Polsce 287

5.7. Kryzys terrorystyczny: zarządzanie przez media 313

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Wprowadzenie

Zjawisko terroryzmu jest przedmiotem wielu prac naukowych, opracowań monograficznych, tematem konferencji. Tak duże zainteresowanie terroryzmem stanowi wynik gwałtownego, ponadnarodowego, charakteru tego zagrożenia współczesnego bezpieczeństwa.

Terroryzm rozumiany jako działalność osoby lub grupy osób zmierzająca do dezorganizacji życia społecznego i politycznego pojawił się w XIX w. — stanowił produkt nowożytnego społeczeństwa masowego. Społeczeństwa, w którym media odgrywają pierwszoplanową rolę w kształtowaniu świadomości społecznej. W tym czasie zaczęto rozgraniczać pojęcia: „terror" i „terroryzm"[1]. Przez ostatnie dwa stulecia (od końca XIX do początków XXI w.), okresu aktywnej obecności terroryzmu w życiu społeczno-politycznym człowieka (przede wszystkim na gruncie europejskim), zjawisko to przechodziło transformację celów i motywów działania[2]. W opracowaniu odniesiono się do najistotniejszych, z punktu widzenia współczesnego zagrożenia terroryzmem, kwestii. Rozdział pierwszy poświęcony został istocie postrzegania obecnie tego najgroźniejszego zagrożenia współczesnego świata. W rozdziale drugim omówiono finansowanie współczesnej działalności terrorystycznej. Jest to niezwykle istotna kwestia wobec faktu, że nie byłoby tak powszechnego i okrutnego w swej działalności terroryzmu, gdyby nie olbrzymie środki finansowe pozyskiwane przez organizacje terrorystyczne na swoją działalność. Kolejny, trzeci rozdział dotyczy strony organizacyjnej aktywności terrorystycznej. Rozdział czwarty charakteryzuje współczesne organizacje terrorystyczne, a piąty wskazuje na generalne kierunki działań podejmowanych w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi.

Niniejsza publikacja powstała na podstawie materiałów kilku autorów. Są to osoby zajmujące się tą problematyką od lat, niewątpliwie można uznać je za autorytety w tej dziedzinie. Są to:

— Prof. dr hab. Kuba Jałoszyński — zajmuje się problematyką związaną z walką z zagrożeniami terrorystycznymi, organizacją i funkcjonowaniem jednostek kontrterrorystycznych. Przez 23 lata służył w warszawskim pododdziale antyterrorystycznym, w tym przez 9 lat jako jego dowódca. Twórca koncepcji centralnej jednostki kontrterrorystycznej

[1] R. Borkowski, *Kult i kultura zbrodni — terroryzm na tle przemocy politycznej* [w:] B. Hołyst, K. Jałoszyński, A. Letkiewicz (red.), *Wojna z terroryzmem w XXI wieku*, Szczytno 2009, s. 35.

[2] K. Jałoszyński, *Jednostka kontrterrorystyczna — element działań bojowych w systemie bezpieczeństwa antyterrorystycznego*, Szczytno 2011, s. 14.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

polskiej policji i pełnomocnik komendanta głównego do jej utworzenia (2002 r.). Były doradca ministra spraw wewnętrznych i administracji do spraw terroryzmu. Przewodniczący Rady Programowo-Naukowej Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas w Warszawie. Jego dorobek naukowy to ponad 170 publikacji z obszaru antyterroryzmu.

— Dr Stanisław Kulczyński — były żołnierz jednostek specjalnych Wojska Polskiego. Emerytowany pracownik naukowo-dydaktyczny Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, członek Rady Naukowej Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas w Warszawie. Specjalista w zakresie zagrożeń terrorystycznych oraz działań specjalnych.
— Dr Krzysztof Liedel — specjalista w zakresie terroryzmu międzynarodowego i jego zwalczania, stażysta w Narodowym Centrum Kontrterrorystycznym w USA, były naczelnik Wydziału do spraw Przeciwdziałania Zagrożeniom Terrorystycznym Departamentu Bezpieczeństwa Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, dyrektor w Biurze Bezpieczeństwa Narodwego, wykładowca Collegium Civitas i Uniwersytetu Warszawskiego.
— Mgr Anna Kańciak — absolwentka prawa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Funkcjonariusz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Od 2009 r. delegat krajowy do Grupy Roboczej UE do spraw Terroryzmu (*Working Party on Terrorism* — WPT), od 2010 r. koordynator krajowy do spraw grupy WPT. Podczas polskiej prezydencji w Radzie UE (od 1 lipca do 31 grudnia 2011 r.) była przewodniczącą dwóch grup roboczych: WPT oraz Grupy Ad Hoc do spraw Ochrony Fizycznej Obiektów Jądrowych (*Ad Hoc Group on Nuclear Security* — AHGNS). Od stycznia 2012 r. koordynator krajowy do spraw AHGNS oraz delegat krajowy w tej grupie. Zajmuje się problematyką dotyczącą zagadnień z zakresu wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w UE.
— Mgr Hanna Bobińska — pracownik naukowo-dydaktyczny Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie i doktorantka tejże uczelni. Autorka artykułów i recenzji z obszaru biologii na rzecz bezpieczeństwa. Publikowała m.in. w czasopiśmie "Internal Security" (*The Sources and Meaning of the Evolution of Traditional and Non-tradition Detection Methods In the Work of Investigating Bodies*; *Book Review: Bruce H. Lipton, The Biology of Belief: Unleashing the Power of Consciousness, Matter and Miracles. London: Hay House Uk, Ltd., 2010*).
— Mgr Damian Szlachter — urzędnik administracji państwowej, były pracownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, autor książek i specjalistycznych artykułów z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— Mgr Rafał Kwasiński — absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu w Łodzi, doktorant Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, pracownik naukowo-badawczy Instytutu Badań nad Przestępczością Kryminalną i Terroryzmem WSPol w Szczytnie. Organizator i współorganizator warsztatów, seminariów oraz konferencji krajowych i międzynarodowych z obszaru zwalczania przestępczości i terroryzmu. Autor publikacji z dziedziny bezpieczeństwa i terroryzmu. Specjalista w zakresie taktyki i technik prowadzenia rozmów i przesłuchań. Absolwent Akademii FBI w Quantico (USA), ekspert edukacyjny do spraw wspólnych programów nauczania CEPOL (Europejskiego Kolegium Policyjnego) oraz stypendysta programu ERASMUS.

Prof. dr hab. Kuba Jałoszyński

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

dr Tomasz R. Aleksandrowicz
dr Stanisław Kulczyński
Hanna Bobińska

1. Zjawisko współczesnego terroryzmu

1.1. Charakter zagrożeń współczesnym terroryzmem

Terroryzm jest zjawiskiem niesłychanie złożonym i dynamicznym. Nie sposób ująć go — jak słusznie twierdzi autor jednego z najlepszych i kompleksowych polskich opracowań, Bartosz Bolechów — w sztywne ramy trendów i tendencji. Nie zastyga w czasie, lecz podlega nieustannym, różnorodnym i chaotycznym często transformacjom[1]. Zdumiewa nawet doświadczonych ekspertów. Poszczególne przypadki mogą zaprzeczać pozornie adekwatnym teoriom i niezmiernym — wydawałoby się — regularnością. Właściwie każdą konstruktywną teorię można poddać w wątpliwość, jeśli posiada się wystarczającą ilość informacji o konkretnych aktach terrorystycznych, ich sprawcach, motywach, celach, *modus operandi*. Jak stwierdził kiedyś znakomity historyk Walter Laqueur, nie ma czegoś takiego, jak terroryzm czysty i niezmienny, jest wiele różnych terroryzmów[2].

Zjawisko terroryzmu towarzyszy ludzkości niemal od chwili, gdy pojawiła się walka o władzę i walka idei. Pomimo tego, terroryzm stanowi nadal poważne zagrożenie zarówno na skalę lokalną, jak i globalną, o czym wymownie świadczą statystyki. Dość powiedzieć, że w latach 2006–2010 miało miejsce ponad 63 tys. zamachów terrorystycznych, które pociągnęły za sobą ponad 87 tys. ofiar śmiertelnych (zob. tabela 1 i rycina 1).

Analizując zjawisko terroryzmu, można stwierdzić, że wiąże się ono z dwiema kategoriami: użyciem przemocy i celami politycznymi. Terroryzm jest zatem metodą walki politycznej, w której zakładane cele osiągane są za pomocą stosowania przemocy. Jednakże działania terrorystyczne obejmują jeszcze jeden element — zastraszenie.

---

[1] Zob. B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje,* Toruń 2002, s. 26 i nast.

[2] W. Laqueur, *Reflections on Terrorism*, "Foreign Affairs", Fall 1986, Vol. 65, No. 1.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Tab. 1. Skala zagrożeń terrorystycznych za lata 2005–2010 w ujęciu statystycznym

Rok	Liczba ataków	Ofiary śmiertelne	Ranni	Ofiary ogółem
2005	11 157	14 560	24 845	74 280
2006	14 546	20 468	36 386	74 709
2007	14 506	22 508	44 118	71 608
2008	11 770	15 765	34 124	54 747
2009	10 999	14 971	24 795	58 142
2010	11 604	13 186	30 665	49 701

Źródło: United States Department of State, *Country Report on Terrorism 2010*. United States Department of State. Office of the Coordinator for Counterterrorism, Wash., DC, August 2011

Ryc. 1. Skala zagrożeń terrorystycznych za lata 2005–2010 w ujęciu statystycznym

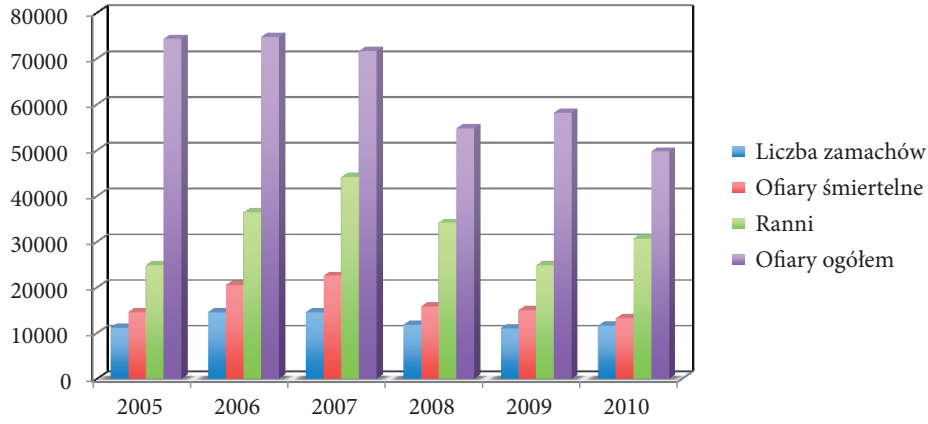

Źródło: United States Department of State, *Country Report on Terrorism 2009*. United States Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism, Wash., DC, August 2010 i United States Department of State, *Country Report on Terrorism 2010*. United States Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism, Wash., DC, August 2011

Jak stwierdza W. Laqueur: „większość ekspertów zgadza się, że terroryzm oznacza użycie lub groźbę przemocy, metodę walki lub strategię osiągania pewnych celów, że jego dążeniem jest zastraszenie państwa poprzez ofiary (…) i że rozgłos (*publicity*) jest istotnym czynnikiem strategii terrorystycznej”[3]. Tę cechę terroryzmu trafnie ujął już ponad 30 lat temu Brian Jenkins, pisząc „Terroryzm jest teatrem (…) jest przeznaczony dla tych, którzy patrzą (…) akty terrorystyczne są często starannie wyliczone i za-

[3] Tamże, s. 88 (tłum. własne T.R.A.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

planowane tak, by przyciągnąć uwagę międzynarodowych mediów elektronicznych i prasy”[4].

Można zatem stwierdzić, że akt terrorystyczny w przeciwieństwie do przestępstwa pospolitego cechuje się podwójnym celem zamachu: bezpośrednim, np. zabójstwem, bezprawnym pozbawieniem wolności, podpaleniem, detonacją ładunku wybuchowego, oraz osiągnięciem efektu psychologicznego w postaci zastraszenia wśród — odwołując się do przywołanego powyżej B. Jenkinsa — widzów w tym szczególnym teatrze. „Czyny terrorystyczne zawsze muszą charakteryzować się budową »dwustopniową«, tzn. czyn wyjściowy musi być »środkiem« realizacji celu głównego”[5], a więc ofiary zamachów nie muszą mieć (i z reguły — nie mają) żadnych związków z politycznymi celami terrorystów. Celem zamachu terrorystycznego jest zatem *de facto* wywołanie efektu zastosowanej przemocy, a nie sama przemoc, która nabiera charakteru symbolicznego, by nie powiedzieć — propagandowego. Robert Borkowski nazywa to „pośrednim efektem zastosowanej przemocy”, wyjaśniając, że terrorystom daleko bardziej chodzi o psychiczne konsekwencje ataków, niż o ich bezpośrednie fizyczne skutki[6], które muszą spełnić tylko jeden warunek: spektakularności i szoku.

W tym kontekście trudno nie zauważyć, że terroryzm jest swoistą strategią komunikacyjną, przekazem adresowanym przez terrorystów do opinii publicznej i rządów. „Nie ma dla nas innej drogi. Akty przemocy (…) wywołują szok. My chcemy szokować ludzi (…) to nasz sposób komunikowania się z nimi — wyjaśniał jeden z przywódców Japońskiej Czerwonej Armii”[7]. Przekaz ten zwykle oznacza wezwanie do zmiany sytuacji, zwrócenie uwagi na wymagające rozwiązania problemy, niesprawiedliwość itp. — rzecz jasna, z punktu widzenia terrorystów. Niezależnie od tego, czy dana

[4] B.M. Jenkins, *International Terrorism: A New Mode of Conflict* [w:] D. Carlton, C. Schaerf (eds.), *International Terrorism and World Security*, London 1976, s. 16 (tłum. własne T.R.A.).

[5] K. Indecki, *W sprawie definicji normatywnej terroryzmu* [w:] E.W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005, s. 290.

[6] „Ataki Al-Kaidy na Word Trade Center i Pentagon oraz atak Aum Shinrikiyo na tokijskie metro były przykładami działań samobójczych, w których celem taktycznym było zadanie śmierci jak największej liczbie ludzi” — podkreśla R. Borkowski. „Jednak nawet zamach z 11 września 2001 r. nie mógł spowodować poważniejszych strat ani paraliżu państwa. Był atakiem na budowle stanowiące symbole dobrobytu, potęgi i kultury. Miał więc przede wszystkim symboliczny wymiar uderzenia propagandowego”. R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*, Toruń 2006, s. 262.

[7] Cyt. za: G. McKnight, *The Mind of the Terrorist*, London 1974, s. 168 (tłum. własne T.R.A.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

sytuacja została rozwiązana po myśli terrorystów, to jednak w większości przypadków przekaz osiąga swój cel poprzez nagłośnienie danej kwestii. Dobrym przykładem jest tutaj konflikt bliskowschodni i los Palestyńczyków, który przecież przez dziesięciolecia był konfliktem o charakterze lokalnym. Argumentując zasadność sięgnięcia po metody terrorystyczne w walce o suwerenne państwo palestyńskie, przywódca Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny dr George Habash zwracał uwagę, że przed rozpoczęciem w 1968 r. działań terrorystycznych sprawa palestyńska w ogóle nie była znana światu. „Prawdopodobnie mniej niż połowa Amerykanów w ogóle nie wiedziała, że coś takiego istnieje. Chcieliśmy zrobić coś, co by zmusiło ludzi do zapytania: Dlaczego oni to robią (…) Osiągnęliśmy nasz cel. Sprawa Palestyńska stała się natychmiast znana w całym świecie”[8]. „(…) Uprowadzenie dużego samolotu odnosi propagandowo, medialnie większy skutek, niż zabicie w bitwie stu Izraelczyków. Przez dziesięciolecia opinia światowa nie była ani za Palestyńczykami, ani przeciwko nim. Po prostu nas ignorowała. Teraz przynajmniej świat o nas mówi”[9].

Celem (i efektem) takiego przekazu jest więc mobilizacja opinii publicznej i wywarcie tą drogą nacisku na rządy, aby podejmowały określone decyzje. Dobrym przykładem może być choćby ostateczny rezultat polityczny zamachu terrorystycznego dokonanego przez Al-Kaidę w Madrycie w postaci decyzji o wycofaniu wojsk hiszpańskich z Iraku.

W wielu definicjach podkreśla się także problem celu ataku terrorystycznego (przedmiotu czynności wykonawczej), kładąc głównie nacisk na bezbronność, niewinność czy też przypadkowy dobór ofiar, co pozwala zdefiniować terroryzm jako zbrodnię ślepą. W tym kontekście przywoływana jest etymologia słowa „terror”; dlatego też terroryzm określa się jako „systematyczne zastraszenie dla celów politycznych”[10]. Konstatacje te potwierdzają wyniki badań, ukazujące, że aż 50% ofiar zamachów terrorystycznych to przypadkowi cywile, 15% — policjanci, 10% — wojskowi, pozostali zaś to biznesmeni i przedstawiciele rządu; 5% ofiar to dzieci[11].

---

[8] Cyt. za: B. Bolechów, *Terroryzm…*, dz. cyt., s. 90–91.

[9] Cyt. za: J. Gotowała, *Niepokój w powietrzu — nowe oblicze terroryzmu* [w:] K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red. nauk.), *Terroryzm. Globalne wyzwanie*, Toruń 2006, s. 117.

[10] R. Moss, *Urban Guerilla Warfare*, Adelphi Paper, London 1771, No. 79, s. 1; zob. także: R. Oakley, *International Terrorism*, “Foreign Affairs. America and the World” 1987, Vol. 65, No. 3, s. 611.

[11] National Counterterrorism Center, *2010 Report on Terrorism*, April 2011, <http://www.nctc.gov/witsbanner/docs/2010_report_on_terrorism.pdf>, dostęp: 15 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Celem aktu terrorystycznego jest zatem nie tyle popełnienie konkretnego przestępstwa (np. zabójstwa), co chęć wywołania za jego sprawą określonego efektu i reakcji ze strony władz i/lub opinii publicznej. Celem działania terrorystów jest bowiem „zwrócenie uwagi na istnienie pewnych niezałatwionych problemów”[12], a sam akt gwałtu ma za zadanie stworzenie „stanu psychicznego wywołanego przez obawę przed narażeniem się na niebezpieczeństwo ze strony pewnych wrogich lub zagrażających wydarzeń lub manifestacji”[13].

Na tej podstawie można stwierdzić, że terroryzm jest także formą walki informacyjnej, której celem jest zastraszenie przeciwnika i skłonienie go do zachowań pożądanych przez terrorystów. Współczesne społeczeństwa są na tego typu formy walki informacyjnej podatne; świadczy o tym choćby fakt, jak wiele wagi przywiązuje się do zagrożeń terrorystycznych, choć ich skala jest nieporównywalnie mniejsza niż np. zagrożenia wynikające z intensywności ruchu drogowego. W skali jednego roku w Polsce ma miejsce 49 054 wypadki drogowe, których konsekwencją jest w sumie niemal 70 tys. ofiar[14].

Ryc. 2. Wypadki drogowe w Polsce i zamachy terrorystyczne w świecie w 2008 r.: porównanie

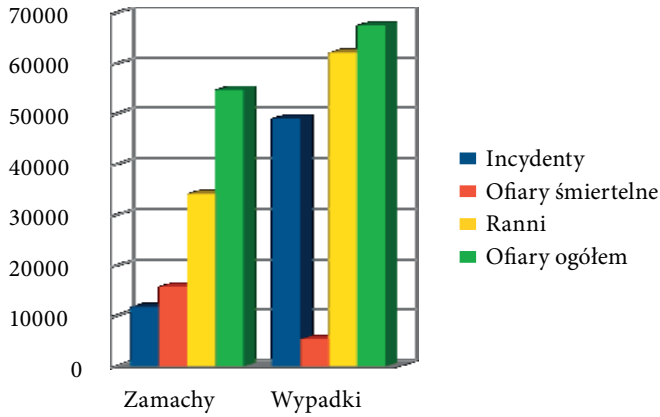

Źródło: opracowanie własne T.R.A.

Już samo to — absurdalne z pozoru zestawienie — pozwala wyciągnąć wniosek o sile oddziaływania terroryzmu na społeczeństwo, jego medialności i umiejętność wykorzystywania narzędzi walki informacyjnej przez organizacje terrorystyczne.

[12] J. Latkiewicz, J. Skoczylas, *Problematyka terroryzmu międzynarodowego w pracach ONZ*, „Zeszyty Naukowe ASW” 1975, nr 9, s. 179.

[13] *Black's Law Dictionary*, 4th ed., Saint Paul 1951, s. 1643 (tłum. własne T.R.A.).

[14] Dane za 2008 r. Źródło: <http://www.policja.pl/palm/pol/8/37920/Podsumowanie_2008_roku.html>, dostęp: 27 października 2011 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

1.2. Definicja i charakterystyka zjawiska współczesnego terroryzmu

Definicje słownikowe pojęcia terroryzmu akcentują jego konstytutywną cechę, jaką jest zastraszenie. Po łacinie *terror* oznacza 'straszną wieść', 'strach', 'trwogę', 'straszne słowo'; czasownik *terrere* można przetłumaczyć jako 'przestraszać'. Z kolei oksfordzki słownik języka angielskiego powiada na ten temat: 'extreme fear, the use of such fear to intimidate people, especially for political reason'. Pod hasłem *The Terror* odnajdziemy zaś wyjaśnienie, że słowem tym nazywany jest okres rządów Jakobinów w czasach Wielkiej Rewolucji Francuskiej; natomiast *terrorism* to 'the use of violence and intimidation in the pursuit of political aim'[15].

Jak zatem można zdefiniować pojęcie terroryzmu? Zamieszanie terminologiczne i różne sposoby podejścia do zagadnienia spowodowały, że definicji terroryzmu jako zjawiska mamy już niemal dwieście. Przytoczmy trzy z nich:

— według amerykańskiego Departamentu Stanu terroryzm to zaplanowana, motywowana politycznie przemoc wobec celów nieuczestniczących w walce, stosowana przez subnarodowe grupy czy tajnych agentów, zwykle mające na celu oddziaływanie na audytorium;
— Federalne Biuro Śledcze (*Federal Bureau of Investigation* — FBI) posługuje się definicją głoszącą, że terroryzm to bezprawne użycie siły lub przemocy wobec osób lub mienia, aby zastraszyć lub wywrzeć przymus na rząd, ludność cywilną albo część wyżej wymienionych, co zmierza do promocji celów politycznych lub społecznych;
— z kolej Departament Obrony stwierdza, że terroryzm to bezprawne użycie — lub groźba użycia — siły czy przemocy wobec osoby lub mienia, by wymuszać lub zastraszać rządy czy społeczeństwa, często dla osiągnięcia celów politycznych, religijnych czy ideologicznych[16].

Jeden z badaczy terroryzmu Alex Schmid zadał sobie trud przeanalizowania ponad 100 funkcjonujących w różnych konfiguracjach definicji tego zjawiska, starając się uchwycić wspólne elementy. Można — za Schmidem — przytoczyć kilka takich cech:

— stosowanie przemocy, siły lub groźby ich użycia,
— polityczna motywacja sprawców,
— działanie w celu wywołania strachu, groźby,

[15] *The New Oxford Dictionary of English*, Oxford 1998.

[16] Por. United States Department of State, *Pattern of Global Terrorism*. US Department of State, Washington, DC 2003.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— wywołanie psychologicznych skutków i reakcji,
— rozróżnienie celu zamachu i bezpośredniej ofiary,
— celowość i planowanie działania,
— metoda walki,
— konflikt z obowiązującymi regułami zachowań społecznych,
— wymuszania,
— *publicity*, wykorzystywanie mediów, poszukiwanie rozgłosu,
— zbrodnia ślepa,
— wykorzystywanie symboliki,
— nieobliczalność,
— ukryty charakter organizacji stosującej metody terrorystyczne[17].

Możemy zatem powiedzieć, że terroryzm to akt przemocy zaplanowany tak, aby zwrócić uwagę na określone problemy i dzięki zdobytemu rozgłosowi przekazać odpowiednie przesłanie.

Pobieżne choćby omówienie zasadniczych różnic występujących w poszczególnych definicjach przekracza ramy niniejszego rozdziału. Warto jednak wskazać na przynajmniej niektóre elementy, które wydają się być konstytutywnym czynnikiem aktu terrorystycznego.

Na plan pierwszy wysuwa się kwestia użycia przemocy lub groźby użycia przemocy. Ponieważ przemoc jest również obecna w przestępczości pospolitej, podkreśla się, że w grę wchodzi jedynie jej użycie z szeroko rozumianych powodów politycznych. Taką lapidarną definicję terroryzmu jako „bezprawnego użycia przemocy przeciwko osobom lub własności z przyczyn politycznych lub społecznych" sformułował jeszcze w połowie lat 80. XX w. zespół działający pod kierownictwem ówczesnego wiceprezydenta USA, George'a Busha[18].

Równie często podkreślanym przez badaczy elementem jest brutalność metod terrorystycznych, które uznawane są za „pozanormalne środki zawierające użycie zagrożenia przemocą"[19], co w praktyce oznacza „stosowanie szczególnie ekstremistycznej i brutalnej taktyki, która powinna być postawiona poza konwencjami wojennymi, jeżeli są one stosowane w razie wojny pomiędzy dwoma narodami"[20].

---

[17] Zob. A.P. Schmid i in., *Political Terrorism: A New Giude to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, New Brunswich, NJ 1988, s. 12 i nast.

[18] *Public Report of the Vice President`s Task force on Combating Terrorism. GPO*, Washington, February 1988 (tłum. własne T.R.A.).

[19] T. Thorton, *Terror as a Weapon of Political Agitation* [w:] H. Eckstein (ed.), *Internal War*, London 1964, s. 74 (tłum. własne T.R.A.).

[20] R. Shultz, *Conceptualizing International Terrorism: A Typology*, "Journal of International Affairs" 1978, Vol. 32, No. 1, s. 8 (tłum. własne T.R.A.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W doktrynie polskiej jedną z najbardziej kompleksowych, a przy tym ogólnych definicji podał Maciej Flemming, według którego „terroryzm to umyślne działanie stanowiące naruszenie prawa karnego i zmierzające w drodze aktów przemocy lub zagrożenia tymi aktami do zastraszania organów państwa lub znacznych odłamów społeczeństwa oraz do wymuszenia określonego postępowania"[21].

Jak już wspomniano, terroryzm jest zjawiskiem nader dynamicznym; wraz z rozwojem techniki, zwłaszcza w sferze komunikacji, przybiera on nowe formy, które zdają się „rozsadzać" istniejące już definicje[22]. Klasycznym przykładem staje się tzw. cyberterroryzm, a więc próby zastraszania za pośrednictwem narzędzi internetowych, np. w formie zagrożenia sparaliżowaniem systemu komputerowego sterującego zaopatrzeniem miasta w wodę lub odpaleniem rakiet balistycznych. Wywołuje to szczególne problemy nie tylko dla politologów i socjologów, ale przede wszystkim dla prawników. Ujęcie takiego zjawiska jak współczesny terroryzm w ramy legalnej definicji — która musi być przecież precyzyjna, jako że stanowi *de facto* i *de iure* typizację przestępstwa — jest zadaniem niezwykle trudnym[23]. W szczególności dotyczy to prawa międzynarodowego, które przecież ze swojej istoty jest swoistym kompromisem zawieranym przez państwa o różnych interesach politycznych, tradycjach kulturowych i systemach prawnych.

Prawnomiędzynarodową definicję aktu terrorystycznego udało się uzgodnić dopiero pod koniec XX w. 9 grudnia 1999 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło Międzynarodową konwencję o zwalczaniu finansowania terroryzmu[24], zgodnie z którą za akt terrorystyczny uznaje się dowolny czyn mający spowodować śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby cywilnej albo dowolnej innej osoby nieuczestniczącej aktywnie w działaniach wojennych w sytuacji konfliktu zbrojnego, jeśli celem takiego czynu, wynikającym z samego jego charakteru lub z kontekstu, jest zastraszenie ludności, albo skłonienie rządu lub organizacji międzynarodowej do dokonania lub do niedokonania dowolnej czynności.

---

[21] M. Flemming, *Terroryzm polityczny w międzynarodowym prawodawstwie*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1996, nr 1, s. 3.

[22] Por. T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008, s. 13 i nast.

[23] Zob. K. Indecki, *W sprawie definicji…*, dz. cyt., s. 261–295.

[24] DzU z 2004 r., nr 263, poz. 2620. 4 października 2001 r. Stały Przedstawiciel Rzeczypospolitej Polskiej przy Narodach Zjednoczonych w Nowym Jorku podpisał tę konwencję w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej; proces ratyfikacji znajduje się w toku. Do 15 lipca 2002 r. konwencją związały się 42 państwa, 132 ją podpisały.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Legalną (prawną) definicję aktu terrorystycznego przyjęto także w ramach Unii Europejskiej. Decyzja ramowa Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiSW)[25] zaleca przyjęcie we wszystkich państwach członkowskich zbliżonej definicji przestępstwa terrorystycznego. Zgodnie z przepisami decyzji za akt terrorystyczny uznaje się następujące czyny:

— ataki na życie, które mogą spowodować śmierć;
— ataki na integralność cielesną osoby;
— porwania lub branie zakładników;
— spowodowanie rozległych zniszczeń obiektów rządowych lub obiektów użyteczności publicznej, systemu transportowego, infrastruktury, włącznie ze zniszczeniem systemu informacyjnego, stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, mienia publicznego lub mienia prywatnego, mogące zagrozić życiu ludzkiemu lub spowodować poważne straty gospodarcze;
— zajęcie statku lub innego środka transportu publicznego lub towarowego;
— wytwarzanie, posiadanie, nabywanie, przewożenie, dostarczanie lub używanie broni, materiałów wybuchowych lub jądrowych, broni biologicznej lub chemicznej, jak również badania i rozwój broni biologicznej i chemicznej;
— uwalnianie substancji niebezpiecznych lub powodowanie pożarów, powodzi lub wybuchów, których rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego;
— zakłócenie lub przerwy w dostawach wody, energii elektrycznej lub wszelkich innych podstawowych zasobów naturalnych, których rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego;
— grożenie popełnieniem wyżej wymienionych czynów.

Wyczerpanie tych znamion nie oznacza jednak, że mamy do czynienia z aktem terrorystycznym, a nie przestępstwem pospolitym, dokonanym np. przez zorganizowaną grupę przestępczą. Zgodnie z przepisami decyzji ramowej z 13 czerwca 2002 r., wymienione czyny stanowić będą przestępstwa terrorystyczne pod warunkiem zaistnienia dwóch przesłanek, które muszą być spełnione kumulatywnie.

Po pierwsze, czyny te, ze względu na swój charakter i kontekst mogą wyrządzić poważne szkody państwu lub organizacji międzynarodowej.

Po drugie, zostały one popełnione w celu:

— poważnego zastraszenia ludności,
— bezprawnego zmuszenia rządu lub organizacji międzynarodowej do działania lub zaniechania,

[25] Dz. Urz. L z 2002 r., nr 164, s. 3–7.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— poważnej destabilizacji lub zniszczenia podstawowych struktur politycznych, konstytucyjnych, gospodarczych lub społecznych państwa albo organizacji międzynarodowej.

Artykuł 3 decyzji ramowej z 13 czerwca 2002 r. zawiera katalog przestępstw związanych z działalnością terrorystyczną. Obecnie są to następujące czyny:
— publiczne nawoływanie do popełnienia przestępstw terrorystycznych,
— rekrutacja na potrzeby terroryzmu,
— szkolenie terrorystyczne,
— kwalifikowany typ kradzieży dokonanej z zamiarem popełnienia jednego z przestępstw terrorystycznych,
— wymuszenie dokonane z takim zamiarem,
— sporządzanie fałszywych dokumentów z takim zamiarem.

Zgodnie z art. 2 decyzji ramowej z 13 czerwca 2002 r. za grupę terrorystyczną uważa się grupę zorganizowaną, złożoną z co najmniej trzech osób, ustanowioną na przestrzeni czasu i działającą w uzgodniony sposób, w celu popełnienia przestępstw terrorystycznych. Grupa zorganizowana nie jest tworzona przypadkowo w celu natychmiastowego popełnienia przestępstwa, lecz charakteryzuje się formalnym określeniem ról członków grupy, ciągłością członkostwa i rozwiniętą strukturą.

W prawie polskim ustawową definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym zawiera kodeks karny[26]. Artykuł 115 § 20 k.k. stanowi, że jest to czyn zabroniony, zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:
— poważnego zastraszenia wielu osób,
— zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
— wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej — a także groźba popełnienia takiego czynu.

Analizując przywołany przepis, możemy stwierdzić, że na gruncie k.k. terrorysta nie jest w stanie dokonać tzw. aktu terrorystycznego, który nie byłby zachowaniem kryminalizowanym w przepisach polskiego prawa karnego. Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest zatem każdy czyn przestępny spełniający kumulatywnie następujące warunki:
— zagrożenie karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat,

[26] Ustawa z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny, DzU z 1997 r., nr 88, poz. 553 (dalej: k.k.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— popełnienie go co najmniej w jednym z trzech wskazanych alternatywnie celów, jak również groźba popełnienia takiego czynu.

Przestępstwo o charakterze terrorystycznym jest to przestępstwo powszechne, tzn. że jego sprawcą (podmiotem czynu) może być każda osoba fizyczna, podlegająca odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych. Przedmiot ochrony został ujęty bardzo szeroko, obejmując czyny zabronione godzące w takie dobra, jak np. pokój, życie i zdrowie ludzi, bezpieczeństwo powszechne, bezpieczeństwo w komunikacji, wolność, działalność instytucji państwowych i organizacji międzynarodowych. Przedmiotem czynności wykonawczej może być wiele osób, organ władzy publicznej RP lub innego państwa albo organ organizacji międzynarodowej, a także ustrój lub gospodarka RP lub innego państwa albo organizacja międzynarodowa[27].

1.3. Geneza powstania i historia rozwoju terroryzmu

Historia terroryzmu jest równie długa, jak historia polityki. Pojęcie terroryzmu stało się jednak w ciągu ostatnich dziesięcioleci niezwykle popularne, służąc — w wielu przypadkach — jako swoista etykieta, za pomocą której określano wszelkie akty przemocy budzące poruszenie opinii publicznej. W rezultacie każdy odrażający czyn, postrzegany jako działanie przeciwko społeczeństwu, skierowany przeciwko państwu, zostaje określony mianem aktu terrorystycznego, bez względu na to, czy został popełniony przez dysydentów politycznych czy też funkcjonariuszy dyktatorskich reżimów, fanatyków religijnych czy zorganizowane grupy przestępcze, uczestników masowych manifestacji czy też pojedynczych szantażystów lub wręcz przez osoby niezrównoważone psychicznie. Równie często słowa „terroryzm" używa się w znaczeniu przenośnym, chcąc np. wyrazić swój negatywny stosunek do działań zmierzających do wymuszenia danego działania, choćby w sferze ekonomicznej. Co więcej, pojęcia tego używa się wraz z przydawką modyfikującą, a zatem z określeniem doprecyzowującym znaczenie tego terminu i mającym w założeniu umiejscowić dane zjawisko w konkretnym punkcie odniesienia. Możemy zatem spotkać się z takimi terminami, jak: terroryzm międzynarodowy, terroryzm polityczny, terroryzm fundamentalistyczny, terroryzm kryminalny, terroryzm ekologiczny czy narkoterroryzm[28].

Są to bez wątpienia określenia potoczne, niemające charakteru naukowego i — w gruncie rzeczy — niewiele wyjaśniające. Źródłem tych niepo-

[27] Zob. T. Aleksandrowicz, *Terroryzm*…, dz. cyt., s. 145 i nast.
[28] Tamże, s. 14 i nast.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

rozumień wydaje się być fakt, że terroryzm rozumiany jako metoda walki politycznej znany jest ludzkości od stuleci. Jak słusznie podkreśla się w doktrynie, po metody terrorystyczne sięgali już żydowscy sykariusze i zeloci, dokonujący publicznych zabójstw rzymskich legionistów, czy też wojownicy owianego legendą Starca z gór — Hassana ben Sabaha, którzy dopuszczali się zabójstw rycerzy krzyżowców w Ziemi Świętej. O sile legendy Starca z gór świadczy fakt, że od nazwy jego sekty — asasyni — wywodzi się określenie zabójstwa w wielu językach europejskich[29].

Konotacja pojęć „terror" i „terroryzm" zmieniała się na przestrzeni lat. Samo słowo „terroryzm" wywodzi się z języka łacińskiego i oznacza 'strach', 'przerażenie', 'straszną wieść'; łaciński czasownik *terrere* tłumaczy się jako 'przestraszać', 'zastraszać'. Do nowoczesnego słownictwa zachodniego słowo „terror" weszło dopiero w XIV w. za pośrednictwem języka francuskiego; pierwsze użycie tego słowa w języku angielskim znane jest z zapisu datowanego na rok 1528. W tym rozumieniu stosowanie terroru oznacza zastraszanie tego, kogo uznawano za przeciwnika, jest to wyjaśnienie zgodne ze starożytnym przysłowiem chińskim głoszącym: zabij jednego, przeraź dziesięć tysięcy[30].

Jednak w kręgu kultury Zachodu zaczęło funkcjonować dopiero w latach Wielkiej Rewolucji Francuskiej. To wówczas powstało pojęcie wielkiego terroru (*Regime de la Terreur*), stanowiące synonim rządów Maksymiliana Robespierre'a. W owym rozumieniu terror oznaczał instrument rządzenia poprzez zastraszanie wszelkiej maści rzeczywistych lub rzekomych wrogów rewolucji — Komitet Ocalenia Publicznego i Trybunał Rewolucyjny realizowały za pośrednictwem terroru politykę umocnienia władzy nowego państwa, jej konsolidacji i obrony przed siłami kontrrewolucji. Stąd też wywodzi się konotacja terroru jako sposobu sprawowania władzy. Historycy dość zgodnie twierdzą, że terror owych lat był zorganizowany i systematyczny, zaś jego celem i usprawiedliwieniem było stworzenie nowego, lepszego społeczeństwa, zaprowadzenie sprawiedliwości, wolności, równości i braterstwa, przy czym wolności nie było, rzecz jasna, dla jej wrogów.

W 1794 r. Maksymilian Robespierre wyjaśniał obywatelom rewolucyjnej Francji: „Pragniemy takiego porządku rzeczy (…) gdzie sztuki piękne będą ozdobą wolności, która sama jej uszlachetnia, handel stanowić będzie

[29] Zob. J. Wasserman, *Templariusze i asasyni. Dwa tajemne zakony — chrześcijańskich templariuszy i muzułmańskich asasynów*, J. Prokopiuk (tłum.), Warszawa 2007, s. 67 i nast.

[30] Dobrym kompendium ogólnej wiedzy na temat terroryzmu jest zbiorowe dzieło ponad 80 badaczy *International Encyklopedia of Terrorism*, wyd. polskie: *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 2004.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

źródło zamożności powszechnej, zamiast służyć monstrualnemu wzbogacaniu się kilku rodzin. (…) Pragniemy w naszym kraju moralności zamiast egoizmu, uczciwości, a nie pustego »honoru«, zasad zamiast zwykłych przyzwyczajeń, obowiązku, a nie tylko czczej przyzwoitości, władzy rozumu zamiast tyranii, mody potępienia występku, a nie pogardy dla nieszczęśliwych (…)"[31].

Echa tych słów — w różnej konfiguracji i z różnymi konotacjami używanych pojęć — będą pojawiać się przez dwa następne stulecia, a i w wieku XXI można je stosunkowo łatwo usłyszeć. Odnajdziemy je zarówno u Marksa, Engelsa, Lenina i Stalina, jak i u Hitlera, Mao Tse Tunga i Pol Pota. Ślady tych słów dostrzeżemy w odezwach Frakcji Armii Czerwonej, *Action Directe*, Czerwonych Brygad i Komunistycznych Komórek Rewolucyjnych; ich brzmienie nie było obce Salazarowi, Franco, Trujillo ani Kim Ir Senowi czy Fidelowi Castro. Jeśli do słów tych dodamy silny pierwiastek religijny — rozpoznamy deklaracje Osamy bin Ladena.

Ponad pół wieku później włoski arystokrata Carlo Piscane zrzekł się swoich praw do tytułu księcia San Giovanni i stał się republikaninem. Zginął w 1857 r. podczas rewolty przeciwko Burbonom. W pamięci potomnych zapisał się jako twórca teorii „propagandy przez działanie" i „propagandy przez czyn".

„Propagandę przez czyn" podjęła m.in. rosyjska *Narodnaja Wola*, która pod koniec XIX w. swoimi działaniami rozpoczęła erę terroru indywidualnego (w 1881 r. dokonała udanego zamachu na cara Aleksandra II)[32].

Terroryzm na przełomie XIX i XX w. stał się synonimem buntu wobec tyranii władzy państwowej, rządu, synonimem anarchizmu i rewolucji, ruchów narodowych i separatystycznych, a więc — w przeciwieństwie do okresu poprzedniego, Wielkiej Rewolucji Francuskiej — stał się narzędziem walki z państwem i jego strukturami. Ten okres trwał długo — ofiarami terrorystów stali się m.in. arcyksiążę Ferdynand, francuski minister Louis Barthou, Aleksander Karadżordżewicz.

Lata 30. XX w. można nazwać swoistym „początkiem powrotu do źródeł", jeśli chodzi o konotację terminu „terroryzm". Terror znów stał się — podobnie jak za czasów Robespierre'a — narzędziem polityki państwa, jego

[31] Cyt. za: B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, H. Pawlikowska-Gannon (tłum.), Warszawa 1999, s. 14.

[32] „Działacze *Narodnoj Woli* kilkakrotnie próbowali zabić cara. Jeden z zamachów nie doszedł do skutku, bowiem sprawca nie zdecydował się na rzucenie bomby, ponieważ wokół powozu Najjaśniejszego Pana zgromadził się tłum poddanych, wśród których były kobiety z dziećmi (…)". Nie sposób porównać tego faktu z działaniami Al-Kaidy czy śmiercią dzieci w Biesłanie. T. Aleksandrowicz, *Terroryzm…*, dz. cyt., s. 16.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

niejako atrybutem. Europa weszła w czas reżimów faszystowskich, stalinowskich, które miały przetrwać czasy pogardy II wojny światowej.

Po 1945 r. terroryzm powrócił do konotacji rewolucyjnej, a więc walki z zaistniałym reżimem, również reżimami kolonialnymi. To wówczas narodziła się koncepcja, że terroryzm jest stroną słabych, biednych, pozostających w opresji i prześladowanych, dla których sięgnięcie po metody terrorystyczne stanowi wyraz desperacji i rozpaczy. To wówczas również — na kanwie pojęcia „walka narodowo-wyzwoleńcza" — powstała antynomia pomiędzy „terrorystą" a „bojownikiem o wolność" (*terrorist versus freedom — fighter*), choć biorąc pod uwagę stosowane metody, trudno było odróżnić jednych od drugich. Jak ujął to prof. Cheriff M. Bassiouni: kto dla jednych jest terrorystą, dla innych jest bohaterem[33]. Wtórował mu inny znany badacz terroryzmu, prof. Brian Jenkins: „to co nazywa się terroryzmem, wydaje się więc zależeć od punktu widzenia. Użycie tego terminu implikuje osąd moralny i jeśli jedna strona może z powodzeniem przypiąć swoim przeciwnikom etykietę terrorystów, oznacza to, że pośrednio narzuciła innym swój osąd moralny"[34]. Co ciekawe, cel działania miał usprawiedliwiać metody, wedle starej zasady głoszącej, iż cel uświęca środki; jej głosicielem był człowiek, który o terroryzmie wie sporo, a mianowicie Jasir Arafat, wedle którego „różnica między rewolucjonistą a terrorystą sprowadza się do tego, o co każdy z nich walczy. Ktokolwiek broni słusznej sprawy, walczy o wolność i wyzwolenie swego kraju od najeźdźców, osadników i kolonialistów, nie może być nazwany terrorystą"[35].

Od końca lat 60., wraz z buntem młodych (maj 1968!), na scenę polityczną wkraczają ugrupowania motywowane *stricte* ideologicznie, dla których podstawowym czynnikiem stymulującym do działania stała się nie tyle walka z konkretnym reżimem, lecz systemem społeczno-politycznym jako takim. To właśnie z rewolty maja '68 wyrastają korzenie Grupy *Baader-Meinhof* czy *Brigate Rosse*. Bezpośrednio po maju ruchy te mają charakter zdecydowanie lewacki (bo raczej nie lewicowy), lecz już wkrótce — w latach 70. — jako reakcja pojawiają się ugrupowania skrajnie prawicowe, wręcz nazistowskie czy faszystowskie, jak choćby *Ordine Nuovo*.

---

[33] M.Ch. Bassiouni, *International Terrorism and Political Crimes*, Springfield 1975, s. 485.

[34] B.M. Jenkins, *The Study of Terrorism*: *Definitional Problems*, RAND Corporation, Santa Monica 1980, s. 10 (tłum. własne T.R.A.).

[35] J. Arafat, *Przemówienie na forum Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych* [cyt. za:] W. Laqueur (ed.), *The Israel-Arab Leader: A Documentary History of the Middle East Conflict*, New York 1976, s. 510 (tłum. własne T.R.A.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Rozwój wydarzeń pod koniec XX w. pogłębił jeszcze zamieszanie terminologiczne i wynikające z niego problemy definicyjne. Akty terrorystyczne zaczęły być popełniane w imię np. osiągania celów ekologicznych, w imię sprzeciwu przeciwko wykonywaniu aborcji, zaczęły powstawać pojęcia typu „narkoterroryzm" czy „terroryzm kryminalny".

Nową jakością stała się działalność Osamy bin Ladena i Al-Kaidy. Wykazuje ona cechy na tyle specyficzne i odgrywa na tyle znaczącą rolę we współczesnych stosunkach międzynarodowych, że powszechnie uznano ją za przejaw „nowego" terroryzmu[36].

Termin „nowy terroryzm" został wprowadzony jeszcze w 1986 r. przez badaczy skupionych w *Institute for the Study of Conflict*, którzy w jednym ze swoich opracowań wskazywali na sięgające po działania terrorystyczne ruchy religijne, stwierdzając przy tym, że motywacja religijna nadaje nowy wymiar zagrożeniom terrorystycznym[37]. Sama koncepcja „nowego terroryzmu" została jednak wypracowana dopiero na przełomie stuleci, w znacznej mierze w rezultacie badań prowadzonych w ramach *RAND Corporation*[38].

Koncepcja „nowego terroryzmu" zakłada pojawienie się nowych, nieznanych wcześniej lub występujących jedynie sporadycznie cech organizacji terrorystycznych, stwarzających znacznie większe zagrożenia dla społeczności międzynarodowej.

Na plan pierwszy wysuwa się sieciowy charakter organizacji. W praktyce oznacza to nie tylko odejście od klasycznej struktury hierarchicznej, ale przede wszystkim brak jednoznacznej, stałej lokalizacji, bezterytorialność.

---

[36] Na temat „nowego terroryzmu" zob. T. Aleksandrowicz, *Nowy terroryzm* [w:] J. Szafrański (red.), *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody działań antyterrorystycznych*, Szczytno 2007, s. 35–61.

[37] Zob. W. Guteridge (ed.), *The New Terrorism*, London 1986.

[38] Zob. m.in.: A. Guelke, *The Age of Terrorism*, London 1998; W. Laqueur, *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*, Oxford University Press 1999; I. Lesser, J. Arquilla, B. Hoffman, D.F. Ronfeldt, M. Zanini, *Countering the New Terrorism*, RAND Corp., Project Airforce, California 1999; M. Crenshaw, *The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century*, "Political Psychology" 2000, No. 21(2); P. Wilkinson, *Observations on the New Terrorism. Memorandum from prof. Paul Wilkinson. Select Committee on Foreign Affairs, 10th Report*, HC, June 2003, <http://www.st-andrews.ac.uk/intrel/research/cstpv/pdffiles/Foreign%20Affairs%20Commission.pdf>, dostęp: 12 maja 2011 r. Na temat samej koncepcji nowego terroryzmu i historii jej rozwoju zob. krytyczny artykuł J. Burnetta i D. Whyte`a, *Embedded Expertise and the New Terrorism*, "Journal for Crime, Conflict and the Media" 2005, Vol. 1(4), <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/expertise_terrorisme.pdf>, dostęp: 12 maja 2012 r. oraz przywołana tam literatura.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ulrich Beck nazywa takie grupy terrorystyczne „nowymi aktorami globalnymi, pozbawionymi korzeni terytorialnych i narodowych, pozarządowymi organizacjami przemocy”[39]. Jedną z istotnych konsekwencji takiego stanu rzeczy jest fakt, że organizacje sieciowe nie muszą opierać się na państwach sponsorach, stanowiąc byty w miarę autonomiczne i samodzielne, są zatem mniej podatne na np. sankcje ekonomiczne.

Sieciowy model organizacji został opisany jeszcze w latach 70. jako SPIN — *Segmented, Polycentric, Ideologically Integrated Network*. Struktura takich sieci jest amorficzna, a sposób ich rozprzestrzeniania się określa się mianem *swarming* (rojenie się, namnażanie się)[40].

Sieciowość organizacji wiąże się ściśle z efektywnym wykorzystywaniem produktów najnowszej technologii, szczególnie w sferze komunikacji i przekazu informacji. Z takiego punktu widzenia nowy terroryzm wydaje się być wręcz produktem ery informatycznej. Można wręcz zaryzykować stwierdzenie, że funkcjonowanie Al-Kaidy w jej dzisiejszej postaci było przed gwałtownym rozwojem technologii informatycznych po prostu niemożliwe. Analizujący fenomen sieciowości Manuel Castells podkreśla, że sieci społeczne są tak stare jak ludzkość, dopiero jednak nowy paradygmat technologiczny pozwolił na ich pełny rozwój i wykorzystanie tkwiących w nich możliwości[41]. Pod tym względem fenomen Al-Kaidy można określić jako połączenie sieci typu SPIN z możliwościami stwarzanymi przez Internet i telefon komórkowy.

Struktury sieciowe bardzo często porównywane są do procesów mózgowych. Mają one naturę holograficzną, „gdyż nie istnieje żaden neuron pełniący rolę naczelnego dyrektora. Można usunąć dowolny neuron, przeciąć dowolny przewód i niewiele się zmieni — informacje i procesy są rozproszone w skomplikowanej strukturze”[42].

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że struktury sieciowe charakteryzują się trzema zasadniczymi cechami:

— działania i koordynacja elementów systemu nie są formalnie skodyfikowane przez relacje hierarchiczne, lecz wyłaniają się i zmieniają w zależności od konkretnego zadania;

---

[39] U. Beck, *Władza i przeciwwładza w epoce globalnej. Nowa ekonomia polityki światowej*, J. Łoziński (tłum.), Warszawa 2005, s. 31 i nast.

[40] Zob. L.P. Gerlach, W.H. Hine, *People, Power, Change: Movements of Social Transformation*, New York 1970.

[41] Zob. M. Castells, *Społeczeństwo sieci*, M. Marody i in. (tłum.), Warszawa 2007.

[42] R. Kurtzweil, *Połączenie człowieka z maszyną: czy czeka nas Matrix?* [w:] G. Yeffeth (red.), *Wybierz czerwoną pigułkę. Nauka, filozofia i religia w Matrix*, W. Derechowski (tłum.), Gliwice 2003, s. 209.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— sieci posiadają dynamicznie tworzone i zmieniające się połączenia obustronne, wykraczające poza daną organizację i swobodnie przekraczające granice państw, zacierając w ten sposób granice pomiędzy poszczególnymi strukturami autonomicznymi;
— więzy zewnętrzne i wewnętrzne nie stanowią skutku decyzji biurokratycznych, lecz efekt wspólnych norm, wartości, interesów i wzajemnego zaufania (np. wspólny przeciwnik, ideologia, pochodzenie etniczne, religia)[43].

Z uwagi na owe cechy do opisu sytuacji konfliktu z udziałem organizacji sieciowych zaczęto używać nazwy „wojna sieciowa", definiowanej jako „(…) wyłaniająca się forma konfliktu (i przestępczości) społecznego, mniej intensywna od tradycyjnej walki zbrojnej, w której protagoniści używają sieciowych form organizacji i związanych z nimi doktryn, strategii i technologii dostosowanych do ery informacyjnej"[44]. Jak podkreśla Bartosz Bolechów, „charakterystyczne dla konfliktów toczonych przez sieci jest zamazywanie się podziałów, które struktury hierarchiczne uznają z reguły za bardzo istotne. Coraz mniej wyraźne stają się granice pomiędzy tym, co zewnętrzne i wewnętrzne; tym, co legalne i nielegalne, kryminalne i militarne, wojenne i pokojowe, prywatne i publiczne. Podobnie niewyraźna staje się granica pomiędzy działaniami obronnymi a zaczepnymi (aktorzy sieciowi mogą np. atakować w imię obrony lub, broniąc się na szczeblu strategicznym, atakują na szczeblu taktycznym), czy przemocą a wpływem (cyberterroryzm stanowi takie zjawisko pogranicza — wydaje się być związany bardziej z działaniami zakłócającymi, niż destrukcyjnymi). Zacieranie się granic powodować może bezradność i paraliż tradycyjnych struktur hierarchicznych, gdzie obszary kompetencji wyznaczane są wedle jasnych podziałów. Tymczasem przeciwnik (oprócz funkcjonowania w wymiarze transnarodowym) działa również w wewnętrznych »szarych strefach«, gdzie kompetencje poszczególnych struktur hierarchicznych nakładają się na siebie, lub których nie obejmują, co prowadzi odpowiednio do klinczu lub pustki kompetencyjnej"[45].

Powstawanie sieciowych organizacji terrorystycznych (podobnie zresztą, jak i struktur przestępczości zorganizowanej) powoduje zatem konieczność zmiany strategii antyterrorystycznej. Zwalczanie organizacji siecio-

[43] Zob. B. Bolechów, *Sieci przeciwko hierarchiom — wyzwanie dla suwerenności państw* [w:] Z. Leszczyński, S. Sadowski (red.), *Suwerenność państwa we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2005, s. 162 i nast.

[44] J. Arguilla, D. Ronfeldt, *The Advent of Netwar* [w:] J. Arguilla, D. Ronfeldt (eds.), *Networks and Netwars. The Future of Terror, Crime and Militancy*, Santa Monica 2001, s. 9 (tłum. własne T.R.A.).

[45] B. Bolechów, *Sieci…*, dz. cyt., s. 165.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

wej za pomocą metod stosowanych przez klasyczne struktury hierarchiczne to zadanie niezwykle skomplikowane, a kto wie, czy w ogóle wykonalne. Wynika to z całego szeregu uwarunkowań, wśród których za najistotniejszą należy uznać redundancję sieci, tj. jej nadmiarowość (tj. dysponowanie znacznie większymi zasobami, niż wynika to z konieczności realizacji określonego zadania). Dzięki redundancji organizacja sieciowa utrzymuje swoje zdolności nawet po utracie części zasobów. Powoduje to, że nie można jej obezwładnić poprzez zniszczenie nawet dużej liczby poszczególnych ogniw sieci. Dlatego też klasyczne operacje antyterrorystyczne, choć przynoszą sukcesy na poziomie taktycznym (likwidacja poszczególnych ogniw sieci), nie są w stanie doprowadzić do rozstrzygnięcia strategicznego[46]. Nakładają się na to trudności z operacyjną penetracją sieci, a więc zdobywaniem wyprzedzających informacji o planowanych działaniach, zasięgu i zasobach organizacji itd. oraz trudności z wyizolowaniem elementów i działań dynamicznie zmiennych sieci z globalnego tła nasyconego aktywnością rosnącej liczby podmiotów różnego typu i gwałtownie rosnącej liczby interakcji pomiędzy nimi. Dzięki autonomii poszczególnych komponentów sieci akcje nieplanowane wspólnie składają się w sumie na skoordynowaną kompanię terrorystyczną; poszczególne ogniwa dokonują bowiem zamachów wedle własnych planów i celów, a równocześnie są one postrzegane jako element większej, skoordynowanej kampanii terrorystycznej, co w istotny sposób zwiększa ich siłę oddziaływania społecznego i politycznego[47].

Z praktycznego punktu widzenia należy też wskazać na daleko idącą autonomię i ograniczanie kontaktów zewnętrznych przez ogniwa sieci działające bezpośrednio na poziomie operacyjnym. Z reguły powiązania z siecią globalną wychodzą na jaw dopiero *post factum*, a więc już po dokonaniu zamachu. W istotny sposób utrudnia to działania antyterrorystyczne.

Kolejną cechą nowego terroryzmu jest jego motywacja religijna czy też szerzej — ideologiczna. Spoiwem łączącym jest ideologia absolutystyczna, niepozostawiająca miejsca na jakiekolwiek wątpliwości w słuszność sprawy, za którą terroryści się opowiadają, bowiem ma ona charakter transcendentalny, święty, jest wręcz objawieniem[48]. Konsekwencją jest nie tylko wiara w zwycięstwo, lecz także przekonanie, że świętość sprawy usprawiedliwia każdy środek wykorzystany w walce. Tradycyjnie rozumiane poczucie moralności przestaje mieć jakiekolwiek znaczenie, dobro bowiem oznacza wszystko to, co służy sprawie. Uwagę musi zwracać przy tym fakt, że orga-

[46] S. Koziej, *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Toruń 2006, s. 22–23; B. Bolechów, *Sieci…*, dz. cyt., s. 175.

[47] Tamże.

[48] P. Wilkinson, *Observations…*, dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nizacje terrorystyczne z lat 70. i 80. miały z reguły stosunkowo jasno określone cele polityczne (np. Tymczasowa Irlandzka Armia Republikańska — *Provisional Irish Republican Army* — PIRA czy organizacje palestyńskie). Dokonując zamachów terrorystycznych, kierowały się one chęcią zwrócenia uwagi opinii publicznej na określone problemy, bacząc jednak, by nie zaprzepaścić całkowicie zrozumienia dla niej wśród opinii publicznej. Tego elementu wyraźnie brak w przypadku nowego terroryzmu — bin Laden nie szukał poparcia w oczach zachodniej opinii publicznej, interesowała go ona tylko o tyle, o ile była zdolna do odczuwania strachu[49]. Trudno to nazwać inaczej, jak fanatyzmem, czego konsekwencją jest zarówno widoczny od połowy lat 90. wzrost śmiertelności wśród ofiar zamachów, jak i wzrost liczby zamachów samobójczych[50]. Porównując tę sytuację z wcześniejszymi latami, możemy postawić dwie tezy. Po pierwsze, dla terrorystów poprzedniej generacji ważny był sam zamach jako taki, a nie liczba ofiar. Rzecz jasna, ofiary były nieodłącznym atrybutem zamachu i sprawcy zakładali, że one będą i godzili się z tym, brak jednak było ukierunkowania zamachu na masowość ofiar. Po wtóre, poprzednia generacja terrorystów świadomie podejmowała ryzyko własne i liczyła się z tym, że zamachowiec może sam zginąć, jednak nie zakładała tego i czyniła wszystko, aby takie ryzyko zminimalizować. Nowy terroryzm zdaje się traktować śmierć sprawcy jako nieodłączny element zamachu, jego część składową, wyróżnik nadający ów nowy wymiar. Na marginesie naszych rozważań można w tym kontekście zauważyć, że stosowane dotychczas taktyki zawierające w sobie groźbę zabicia sprawcy przez służby antyterrorystyczne skazane są na porażkę; perspektywa śmierci sprawcy staje się immanentną cechą współczesnego terroryzmu. Zdaje się to dowodzić bezcelowości negocjacji i rozmów — czym można zagrozić człowiekowi, który już zdecydował się na śmierć i pragnie jej jako ceny za popełnienie wielkiego — jego zdaniem — czynu?

Co więcej, bardzo silny element ideologiczny w skrajnej, fundamentalistycznej postaci w praktyce powoduje, że nie ma tu miejsca na kompromis, a nawet trudno sobie wyobrazić spełnienie żądań terrorystów. Jak słusznie podkreśla Stanisław Koziej, nowe pokolenie terrorystów nie walczy o Irak, Afganistan czy Palestynę, poszczególnym zamachom i groźbom nie towarzyszą żądania zwolnienia więźniów czy zmiany określone-

[49] Na tę cechę zwracają uwagę m.in. autorzy raportu: *Countering the Changing Threat of International Terrorism. Report of the National Commission on Terrorism, 105th Congress*, June 2000, <www.fas.org/irp/threat/commission>, dostęp: 15 kwietnia 2008 r.

[50] Zob. np. dane prezentowane przez *National Memorial Institute for the Prevention of Terrorism,* <www.mipt.org>, dostęp: 15 kwietnia 2008 r., czy *National Security Studies Center,* <www.terrorismexperts.org>, dostęp: 15 kwietnia 2008 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

go fragmentu polityki poszczególnych państw. Odrzucając nacjonalizm, „nowi" terroryści chcą zburzyć istniejący porządek świata i ustanowić globalną wspólnotę wiernych[51]. Oznacza to, że istniejącego konfliktu nie da się rozwiązać metodami politycznymi, trudno bowiem wyobrazić sobie porozumienie pomiędzy jego stronami. To kolejne istotne *novum*. Jeśli bowiem zastosujemy do organizacji terrorystycznej kategorie ekonomiczne, łatwo stwierdzimy, że powstała ona, aby osiągnąć określone dobro, np. autonomię terytorium, niepodległość, zmianę polityki rządu itd. Tam, gdzie jest to możliwe — choćby teoretycznie — zamachy terrorystyczne ustają, bowiem terroryści osiągnęli pożądane przez siebie dobro. Tak było choćby w przypadku konfliktu irlandzkiego i działalności PIRA, teoretycznie jest to możliwe w przypadku konfliktu w Kraju Basków i działalności ETA (*Euskadi Ta Askatasuna*). W takich przypadkach owo dobro jest w miarę precyzyjnie określone, a kompromis nie jest automatycznie wykluczony[52].

Z przeciwną sytuacją mamy do czynienia w przypadku „nowego" terroryzmu. Trudno bowiem wyobrazić sobie dobrowolne przekształcenie Stanów Zjednoczonych w teokrację islamską czy przekazanie władzy w Wielkiej Brytanii mniejszości muzułmańskiej. Brak jest tu zatem miejsca na negocjacje, nie mówiąc już o kompromisie. Co więcej, nie działają już żadne strategie odstraszania, bowiem siła przekonań terrorystów jest tak wielka, że nie tyle ryzykują oni swoje życie, co je świadomie poświęcają. O podstawach ideowych takiej determinacji niech świadczy cytat z podręcznika do 11 klasy, obowiązującego w szkołach w Iranie: „Oświadczam zdecydowanie całemu światu, że jeśli ci, którzy pragną podbić całą ziemię (czyli mocarstwa niewiernych — dopisek T.R.A.), chcą widzieć wroga w naszej religii, wystąpimy przeciw wszystkim i nie ustaniemy w walce, póki ich nie zniszczymy. Albo wszyscy zdobędziemy wolność, albo wyzwolimy się ze wszelkich kajdanów poprzez męczeństwo. Albo będziemy radośnie podawać sobie ręce, ciesząc się ze zwycięstwa islamu w świecie, albo zdobędziemy życie wieczne i męczeństwo. W obu przypadkach triumf i powodzenie są po naszej stronie". Są to słowa ajatollaha Ruhollaha Chomeiniego[53].

Nowy terroryzm stanowi zagrożenie o charakterze globalnym. Dość powiedzieć, ze Al-Kaida posiada na tyle wyrafinowane zdolności opera-

[51] Zob. S. Koziej, *Między piekłem a rajem…*, dz. cyt., s. 35.

[52] Zob. na ten temat: M. Jaworski, *Ekonomia a terroryzm* [w:] K. Liedel (red. nauk.), *Terroryzm. Anatomia zjawiska*, Warszawa 2006, s. 21–66.

[53] B. Lewis, *W oczekiwaniu na apokalipsę. Świat zachodni jest bezradny wobec islamskiego pragnienia śmierci*, „Dziennik" z 24 sierpnia 2006 r. Prof. B. Lewis jest dyrektorem Katedry Studiów Bliskowschodnich Uniwersytetu Princeton.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cyjne, iż zdołała w ciągu ostatnich 5 lat dokonać zamachów terrorystycznych na terytorium 10 krajów na 4 kontynentach. Oznacza to prawdziwy przełom w skali zagrożenia. Do czasów Al-Kaidy terroryzm nosił charakter lokalny, a więc ograniczony do terytorium jednego państwa, regionalny, stwarzając zagrożenie w danych regionie (np. na Bliskim Wschodzie) lub międzynarodowy, wówczas, gdy zamach terrorystyczny obejmował swoim zasięgiem więcej niż jedno państwo, wykraczając równocześnie poza granice danego regionu. Klasycznym przykładem takiej sytuacji jest uprowadzenie samolotu jednej z europejskich linii lotniczych podczas lotu na Bliski Wschód przez sprawców będących obywatelami Jordanii i obecność wśród porwanych obywateli USA. Rzecz jasna, tego typu zamach terrorystyczny stwarzał zagrożenie dla więcej niż jednego państwa i jego obywateli, jednakże zagrożenie to nie nosiło charakteru globalnego.

Novum stanowi także fakt, że owa globalna sieć terrorystyczna, jaką jest Al-Kaida, w widoczny sposób uniezależniła się od wsparcia ze strony państw. Oznacza to, że stanowi ona praktycznie samodzielny podmiot na scenie międzynarodowej, a więc pretenduje do roli samodzielnego aktora stosunków międzynarodowych, zdolnego do podejmowania działań destabilizujących stan bezpieczeństwa międzynarodowego. Co więcej, zdolności operacyjne Al-Kaidy pozostają nie do końca ujawnione, trudno bowiem wykluczyć, że organizacja ta uzyska (lub już uzyskała) dostęp do broni masowego rażenia. Jest oczywiste, że w takim wypadku znaczenie Al-Kaidy na arenie międzynarodowej zdecydowanie wzrośnie.

1.4. Typologia współczesnego terroryzmu

1.4.1. Kryteria klasyfikacji współczesnego terroryzmu

Terroryzm jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym i występuje w różnych postaciach. Próba uporządkowania chaosu terminologicznego skłania, aby oceniając terroryzm zastosować różne kryteria, które pozwolą na dokonanie jego podziałów. Pojawia się zatem konieczność jego kwalifikacji, a więc podziału aktów terrorystycznych na kategorie według przyjętych kryteriów. Jest to konieczne zarówno dla celów naukowych, jak i czysto praktycznych, związanych ze zwalczaniem terroryzmu. Analiza zamachów terrorystycznych dowodzi jednoznacznie, że większość znanych organizacji czy nurtów terrorystycznych działa wedle przyjętych przez siebie schematów, np. organizacje islamskich fundamentalistów specjalizują się w zamachach samobójczych, europejskie organizacje separatystyczne — w samochodach wypełnionych ładunkami wybuchowymi.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Teoretycznie możemy sobie wyobrazić przyjęcie dowolnego kryterium podziału. Jednakże określając kryteria, należy zwracać uwagę na ich użyteczność, a zatem musi ono obejmować kluczowe dla danej kategorii terroryzmu cechy. Istotne jest również to, że każdy akt terrorystyczny można zaliczyć do kilku kategorii, spełnia on bowiem zawsze kilka kryteriów[54].

W praktyce stosowane są następujące kryteria:
— motywacja polityczna (ideologiczna) sprawców,
— *modus operandi* czyli sposób działania sprawców,
— przedmiot zamachu (jego bezpośredni cel),
— podmiot zamachu (sprawca/sprawcy).

1.4.2. Istota i ogólna charakterystyka poszczególnych rodzajów współczesnego terroryzmu

Według kryterium określającego nurty ideowe czy polityczne, w ramach których funkcjonują poszczególne organizacje, możemy mówić o:
— nurcie rewolucyjnym,
— nurcie anarchistyczno-lewackim,
— nurcie separatystyczno-narodowościowym,
— nurcie nacjonalistycznym,
— nurcie narodowo-wyzwoleńczym,
— tzw. *one-issue terrorism* (terroryzm o ograniczonym polu konfliktu, np. jako walka z klinikami lekarskimi, w których dokonywane są zabiegi aborcyjne)[55],
— nurcie fundamentalistyczno-religijnym.

Posługując się kryterium ideologiczno-politycznym Europol wyróżnia następujące nurty:
— terroryzm inspirowany religijnie,
— terroryzm etnonacjonalistyczny i separatystyczny,
— terroryzm lewacki i anarchistyczny,
— terroryzm skrajnie prawicowy,
— terroryzm jednej sprawy[56].

W tym kontekście należy wspomnieć o zjawisku tzw. terroru kryminalnego. Różni się ono od terroryzmu motywacją sprawców, których celem nie jest osiągnięcie rozgłosu, lecz uzyskanie korzyści materialnych (wymu-

[54] Zob. T. Aleksandrowicz, *Terroryzm…*, dz. cyt., s. 23 i nast.
[55] Zob. B. Bolechów, *Terroryzm…*, dz. cyt., s. 51–56.
[56] [55] Europol, *TE-SAT 2012. Terrorism Situation and Trend Report*, <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europoltsat.pdf>, dostęp: 16 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

szenie haraczu, eliminacja konkurencyjnej grupy przestępczej itd.). Jest to zatem zjawisko, które należy traktować odrębnie, klasyfikując je w kategoriach bandytyzmu, mieszczące się w ramach przestępczości zorganizowanej.

Drugim kryterium jest *modus operandi* (sposób działania) sprawców. W tym wypadku klasyfikacja jest znacznie bardziej skomplikowana i rozbudowana z uwagi na postęp technologiczny, pomysłowość terrorystów i znaczną różnorodność. Co więcej, każdą z kategorii, jakie otrzymamy, stosując to kryterium, daje się podzielić na kolejne podkategorie. Zastosowanie kryterium *modus operandi* daje nam następujący obraz:

— Terroryzm indywidualny (zamach skierowany przeciwko konkretnej osobie).
— Zbrodnia ślepa (zamach skierowany przeciwko nieograniczonej liczbie przypadkowych ofiar).
— Terroryzm bombowy, polegający na doprowadzeniu do detonacji ładunku wybuchowego. Wewnątrz tej kategorii możemy wyróżnić następujące podkategorie, np. terroryzm samobójczy (polegający na detonacji ładunku wybuchowego nasobnego, a więc przenoszonego przez terrorystę, który ginie w trakcie zamachu); terroryzm bombowy z wykorzystaniem profesjonalnych (bojowych) ładunków materiałów wybuchowych, np. semteksu; terroryzm bombowy z wykorzystaniem improwizowanych urządzeń wybuchowych (*improvised explosive device* — IED).
— Napaść zbrojna (strzelanina).
— Podpalenie.
— Superterroryzm, a zatem zamach terrorystyczny dokonany z wykorzystaniem broni masowego rażenia lub jej komponentów. W zależności od rodzaju wykorzystanych środków możemy podzielić go na nuklearny, bioterroryzm czy terroryzm z wykorzystaniem broni chemicznej.
— Wzięcie zakładników. Powoduje to tzw. kryzys zakładniczy, w ramach którego dokonuje się rozróżnienia na porwania osób i wzięcie zakładników. Porwania osób dokonywane są „w celu wymuszenia zapłacenia okupu lub zwolnienia z więzień innych terrorystów, przy czym osoby porwane same w sobie stanowią wartość (osoby ze świata polityki, biznesu itp.). Terroryści przetrzymują swoje ofiary w odosobnionym miejscu, mają przy tym poczucie względnego bezpieczeństwa. Policja i wojsko nie zna miejsca ich przetrzymywania. Na określenie tego sposobu działania terrorystów często używa się słowa pochodzenia angielskiego — *kidnaping*"[57]. Wzięcie zakładników natomiast to sytuacja,

[57] K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Warszawa 2008, s. 46.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

w której „terroryści przetrzymują osoby lub osobę w celu użycia ich jako swoistego parawanu w negocjacjach z policją (władzą), jako elementu mającego powstrzymać siłową interwencję policji lub wojska (zakładnicy są niejako tarczą osłaniającą terrorystów). W odróżnieniu od kidnapingu, miejsce przetrzymywania zakładników jest znane — co stanowi podstawową różnicę obu tych metod (…)"[58]. Wzięcie zakładników częstokroć odbywa się na drodze uprowadzenia środka transportu, przede wszystkim samolotu pasażerskiego.

— Cyberterroryzm (infoterroryzm) oznacza zamach terrorystyczny dokonany w sieci komputerowej. Jest to pojęcie nadal niezdefiniowane, wydaje się, że o zamachu cyberterrorystycznym możemy mówić wówczas, gdy jego konsekwencje pojawiają się poza sferą cyberprzestrzeni (np. w postaci przejęcia kontroli nad systemem sterowania elektrownią jądrową i doprowadzenie do wybuchu reaktora).
— Terroryzm „suchy". Określenie to oznacza nie tyle zamach terrorystyczny, co świadome przekazanie informacji o przygotowywanym zamachu (najczęściej w postaci podłożenia ładunku wybuchowego), co wywołuje konieczność reakcji władz, tak jak w przypadku realnego zamachu (np. informacja o umieszczeniu ładunku wybuchowego na pokładzie samolotu pasażerskiego powoduje konieczność odwołania startu, ewakuacji pasażerów i jego przeszukania).
— Terroryzm (zamach terrorystyczny) symultaniczny polega na dokonaniu na określonym obszarze (np. jednego miasta, państwa, regionu) kilku odrębnych zamachów terrorystycznych w niewielkich odstępach czasu.

Lista ta nie nosi charakteru zamkniętego. W każdej chwili może się bowiem pojawić nowy, niemieszczący się w ramach podanych kryteriów zamach terrorystyczny. Stało się tak np. 11 września 2001 r., kiedy to uprowadzony przez terrorystów z Al-Kaidy samolot pasażerki został *de facto* wykorzystany w charakterze ładunku wybuchowego.

Kolejnym kryterium jest przedmiot (cel zamachu). W tym wypadku jako kryterium występuje naruszone przez terrorystów dobro. Pamiętając, że w każdym przypadku terroryzm zagraża życiu, zdrowiu i wolności człowieka, stosując to kryterium, możemy wyróżnić działania terrorystyczne:

— Skierowane przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (transporcie). W ramach tego kryterium możemy wyróżnić zamachy przeciwko bezpieczeństwu lotniczemu (terroryzm lotniczy), morskiemu (terroryzm morski). Warto zwrócić uwagę, że pojęcia te są bardzo szerokie, np. za

[58] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

naruszenie bezpieczeństwa lotniczego uznaje się zarówno uprowadzenie samolotu, jak i podłożenie na jego pokładzie materiału wybuchowego czy też zamach dokonany na lotnisku. Z kolei za naruszenie bezpieczeństwa morskiego uznaje się zarówno przejęcie kontroli nad statkiem morskim, jak i atak bombowy skierowany przeciwko niemu czy też zamach dokonany przeciwko stałej platformie na szelfie kontynentalnym.

— Skierowane przeciwko bezpieczeństwu infrastruktury krytycznej, np. systemów zaopatrzenia w wodę, energię, elektroniczne systemy sterowania itd.
— Skierowane przeciwko obiektom rządowym i wojskowym.
— Skierowane przeciwko obiektom publicznym, takim jak szkoły, kina, bazary czy supermarkety. Są to tzw. cele miękkie, a zatem z definicji niechronione bezpośrednio przed zamachem terrorystycznym.

Jako ostatnie należy wymienić kryterium podmiotowe, a zatem odnoszące się do sprawców/sprawcy zamachu. Wedle tego kryterium możemy wyróżnić następujące kategorie zamachów terrorystycznych:

— dokonywane przez organizacje/ugrupowania terrorystyczne;
— dokonywane przez pojedyncze osoby fizyczne (tzw. samotne wilki);
— dokonywane przez państwa (tzw. terroryzm państwowy).

Największe kontrowersje wywołuje do dnia dzisiejszego ta ostatnia kategoria. Istota problemu sprowadza się do rozstrzygnięcia, czy państwo może dokonać aktu terrorystycznego, czy może stać się jego podmiotem. Problem nie jest bynajmniej abstrakcyjny, jak już bowiem wspomniano wcześniej samo pojęcie terroru wywodzi się z okresu rządów Jakobinów.

Koncepcja terroryzmu państwowego jest bardzo silnie akcentowana zarówno w naukach politycznych, jak i stale — niestety — obecna w praktyce politycznej. Możemy wyróżnić tutaj dwie sytuacje:

— państwa, działając poprzez swoich funkcjonariuszy, dokonują aktów terrorystycznych (przykładem mogą być choćby działania wywiadu francuskiego przeciwko statkowi *Rainbow Warrior* należącego do organizacji *Greenpeace*);
— państwa wspierają (sponsorują) działania organizacji stosujących metody terrorystyczne i albo zlecają i kontrolują ich działalność (Hezbollah), albo też jedynie wspierają, nie stawiając konkretnych zadań i nie sprawując bezpośredniej kontroli nad tymi organizacjami (np. polityka Libii wobec Tymczasowej Irlandzkiej Armii Republikańskiej).

Izraelski *International Policy Institute for Counter Terrorism* zaproponował następującą klasyfikację państw stosujących terroryzm:

— *states perpetraiting terrorism*, a więc stosujące metody terrorystyczne w działaniach swoich funkcjonariuszy;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— *states operating terrorism*, a zatem państwa inicjujące, kierujące i kontrolujące działalność grup pozostających poza strukturami państwa, ale realizujących konkretne przedsięwzięcia;
— *states supporting terrorism*, a zatem udzielające wsparcia operacyjnego, logistycznego czy finansowego organizacjom terrorystycznym[59].

Pozostaje faktem, że niezwykle trudno jest *prima facie* odróżnić akt terrorystyczny popełniony przez funkcjonariuszy państwowych od innych tego typu działań. Państwo w jakikolwiek sposób powiązane z działaniami terrorystycznymi na arenie międzynarodowej stara się obecnie zachować ten związek w poufności. Sprawca kierowniczy, inicjator czy w niektórych przypadkach wykonawca nie szuka rozgłosu, nie ogłasza manifestów politycznych. Jednakże, takie manifesty mogą ogłaszać wykorzystywane przez państwo organizacje, tworząc fałszywe tropy. Możliwa jest również sytuacja daleko idącej manipulacji, gdy ugrupowanie dokonujące zamachu nie zdaje sobie sprawy, na rzecz kogo i na czyje *de facto* zlecenie owego zamachu dokonało.

1.4.3. Terroryzm genetyczny — zarys problemu

Życie przekonuje, że ludzie są skłonni uznawać za rzeczywiste przede wszystkim to, co poddaje się sprawdzeniu, co jest namacalne i da się wielokrotnie powtórzyć w postaci doświadczenia w warunkach laboratoryjnych. To natomiast, czego nie są oni w stanie ogarnąć rozumem, czego nie mogą zobaczyć i dotknąć, zwykle ignorują, zdradzając w ten sposób ograniczenia intelektualne i ogromne nierzadko braki edukacyjne. Mówiąc zatem o koniecznym uściśleniu, mam na myśli tę prawdę, że to, o czym dzisiaj donosi nauka oraz piszą mass media w związku z bronią genetyczną, dawno przestało być tajemnicą państwową opatrzoną klauzulą najwyższej z możliwych tajności. Najgroźniejsze pozostaje więc wciąż to, czego jeszcze o broni genetycznej nie wiemy, to, co już przeczuwają etycznie wrażliwi badacze, i to, co odważnie relacjonują odpowiedzialni dziennikarze śledczy. Lecz nawet to, co już wiemy ze źródeł oficjalnych oraz przecieków prasowych o broni genetycznej, dostarcza wystarczająco bogatego materiału do głębokich przemyśleń i każe się bardzo poważnie zastanowić nad konsekwencjami pracy setek uczonych, głównie w tajnych laboratoriach wojskowych, nad wykorzystaniem genetyki w celach militarnych oraz czysto politycznych.

[59] Na temat terroryzmu państwowego zob.: T. Aleksandrowicz, dz. cyt., s. 93–97; B. Bolechów, dz. cyt., s. 46 i nast.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Jak wiadomo, w swoim czasie zakazano stosowania broni chemicznej i biologicznej, lecz wraz z tym zakazem zmieniono raczej jedynie etykietki, albowiem broń genetyczna, która pojawiła się wkrótce po nich, jest w rzeczy samej specyficzną odmianą tejże „broni chemicznej lub biologicznej, przeznaczoną do rażenia wybranych etnicznych oraz rasowych grup ludzi przez ukierunkowane chemiczne albo biologiczne oddziaływanie na komórki, tkanki, narządy, układy organizmu człowieka, które charakteryzują się określonymi wewnątrzpostaciowymi grupowymi właściwościami dziedziczenia”[60].

Broń genetyczna, zwana też często zamiennie bronią etniczną, zalicza się do arsenału tzw. broni paralelnej w odróżnieniu od broni klasycznej nastawionej na zabijanie przeciwnika na polu walki za pomocą pocisków — kul, granatów, min itd.[61] Sytuuje się ona obok innej broni paralelnej, jak broń tektoniczna, broń meteorologiczna, broń ekologiczna, broń kosmiczna, broń oparta na promieniowaniu, broń wykorzystująca częstotliwości SHF, broń elektromagnetyczna, nanotechnologie, broń psychotroniczna, broń psychotropowa, broń informacyjna (psychologiczna), broń terroru, broń chemiczna, broń biologiczna.

Z uwagi na oddziaływanie broni genetycznej (etnicznej) na strukturę komórkową żywych organizmów, jest ona w tym względzie najbliższa broni biologicznej, lecz nie może być z nią utożsamiana, ponieważ broń biologiczna — od strony formalnej — należy do rodzajów broni zakazanej, a jej zdolność operacyjna opiera się przede wszystkim na wykorzystaniu patogennych mikroorganizmów — z przewagą silnie zakaźnych bakterii — do rażenia żywych organizmów, zarówno ludzkich, jak i zwierzęcych, dlatego też określa się ją często mianem broni bakteriologicznej. Z kolei pojęcie „broń genetyczna” wyraźnie wskazuje na badania w obszarze genetyki nastawione na uzyskanie rezultatów do wykorzystania w celach militarnych. W tym sensie pojęcie to jest szersze od pojęcia „broń etniczna”, które ukierunkowuje wykorzystanie osiągnięć broni genetycznej w odniesieniu do ludzi, a więc przedstawicieli różnych etnosów. W ramach broni genetycznej występują jeszcze jej wewnętrzne odmiany ściśle powiązane z genetycznie modyfikowaną żywnością (*Genetically Modified Organisms* — GMO)[62];

---

[60] С.Н. Ионин, *Параллельное оружие или Чем и как будут убивать в XXI веке*, Москва 2009, s. 381 (tłum. własne H.B.).

[61] Pojęcie broni paralelnej wprowadził Siergiej Ionin w książce *Параллельное оружие или Чем и как будут убивать в XXI веке* (*Broń paralelna, czyli czym i jak będzie się zabijać w XXI wieku*).

[62] Organizmami zmodyfikowanymi genetycznie są te organizmy, w których dokonano zmiany genomu za pomocą metod inżynierii genetycznej. Zmiana taka skutkuje uzyskaniem nowych cech fizjologicznych organizmu lub zmianą istnie-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

niektórzy badacze mówią już nawet o „smacznej broni", którą można razić określone grupy etniczne lub wiekowe w zależności od celu postawionego przez decydenta.

Absolutnie negatywnego przykładu w zakresie badań genetycznych z udziałem ludzi dostarczył słynny oświęcimski „anioł śmierci", czyli doktor Josef Mengele (1911–1979). Jego szaleńcze eksperymenty okaleczyły na całe życie nie tylko kobiety, mężczyzn i dzieci Oświęcimia, lecz przyniosły także bolesną śmierć tysiącom więźniów, przez co zasługują na całkowite potępienie jako skrajnie niehumanitarne. Mengele zafascynowany poszukiwaniem aryjskiego ideału przeprowadzał bezkarnie rozmaite eksperymenty pseudomedyczne o charakterze rasistowskim, na Żydach, Romach i Słowianach. Szukał skutecznego sposobu na zwiększanie liczby ciąż mnogich, aby zapewnić führerowi dopływ nowych żołnierzy-strażników III Rzeszy. Zmuszał do stosunków kazirodczych siostry i braci, obserwując przy okazji anomalie biologiczne. Okaleczył na trwałe dziesiątki tysięcy mężczyzn, aby dojść do wniosku, że jedynie kastracja jest najpewniejszą i najtańszą metodą ograniczania narodzin „niedoludzi". Zabił przez zamrożenie kolejne setki mężczyzn, aby się przekonać, że po ochłodzeniu ciała poniżej 30 stopni Celsjusza człowiek umiera. Realizując zamówienie Luftwaffe, Mengele w oświęcimskiej komorze barycznej porozrywał na strzępy tysiące mężczyzn, aby sformułować ostateczny wniosek, że należy budować samoloty wyposażone w kabiny hermetyczne. Do swoich zbrodniczych zainteresowań włączył także Mengele około 3 tys. bliźniąt, które przed zabiciem były poddawane najdziwniejszym eksperymentom, a po zabiciu natychmiast sekcjonowane w celu porównywania narządów wewnętrznych. Mengele był również pochłonięty ideą zmiany koloru oczu i szukał mechanicznej metody zmiany koloru tęczówki przez wstrzykiwanie setkom Żydów w gałkę oczną odpowiedniego pigmentu, by udowodnić, że Żyda nie da się przemienić w aryjczyka. Był bezlitosny dla karłów, których poddawał, podobnie jak bliźnięta, okrutnym badaniom bez stosowania jakiegokolwiek znieczulenia. Wykonywał na nich na żywca amputacje i punkcje lędźwiowe, wstrzykiwał zarazki tyfusu, umyślnie zakażał rany, narażał świadomie ofiary na straszne cierpienia. Lubował się

jących cech. W art. 3 ustawy z 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych jest napisane, że GMO to organizm inny niż organizm człowieka, w którym materiał genetyczny został zmieniony w sposób niezachodzący w warunkach naturalnych wskutek krzyżowania lub naturalnej rekombinacji. Hasło: organizm zmodyfikowany genetycznie, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Organizm_zmodyfikowany_genetycznie>, dostęp: 10 sierpnia 2012 r.; zob. także: ustawa z 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych, tekst jedn. DzU z 2007 r., nr 36, poz. 233.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

też w całkowitej wymianie krwi między parami bliźniąt i w transplantacji ich organów. Dokonywał bez zgody zainteresowanych zmiany ich płci. Wspomagał też niemieckie koncerny farmaceutyczne przez bezzwrotne „wypożyczanie" więźniów do eksperymentów z nowymi lekami. Niechlubną kartę w tym względzie zapisała m.in. znana niemiecka firma „Bayer", wprowadzająca wówczas na rynek nowy środek nasenny testowany na więźniach Oświęcimia.

Chociaż wszystko to, co zdziałał nazistowski przestępca, doktor Josef Mengele, jest straszne, okazuje się jednak dziecinną igraszką, jeśli chodzi o potencjalny zasięg zagrożenia i okres odczuwania skutków, w porównaniu z tym, co ludzkości zgotowały laboratoria genetyczne nastawione na modyfikowanie genów organizmów roślinnych i zwierzęcych w celu osiągania zamierzonych celów militarnych oraz politycznych. Trzeba stale pamiętać, że środki finansowe niezbędne do prowadzenia badań w ramach inżynierii genetycznej są znacznie mniejsze od nakładów na badania nad bronią konwencjonalną, co znacznie zwiększa jej atrakcyjność także pod względem finansowym i pozwala nawet mniej zamożnym inwestorom składać indywidualne zamówienia, by realizować prywatne interesy o podłożu np. ekonomicznym albo politycznym.

Nauka już dawno udowodniła, że każda ludzka rasa ma własny niepowtarzalny kod genetyczny, podobnie jak każdy człowiek dysponuje indywidualną strukturą DNA. Według Brytyjskiego Towarzystwa Medycznego udało się już wyselekcjonować około pięćdziesięciu nacji rozpoznawalnych na poziomie genetycznym, a więc mających swój profil genetyczny. Wiedza ta paradoksalnie niezwykle sprzyja specyfikacji broni genetycznej, która z dużą dokładnością jest w stanie porazić każdy żywy organizm w sposób i w czasie zaprogramowanym przez zleceniodawcę, nie pozostawiając żadnych widocznych śladów obecności genetycznego dywersanta na miejscu operacji. Dzięki inżynierii genetycznej bez trudu można stworzyć np. odmianę wirusa grypy dobrze znanej ze swej złej epidemiologicznej przeszłości „hiszpanki-M", który będzie działać nie na wszystkich, lecz tylko na jedną określoną nację lub grupy ludzi wewnątrz danej narodowości. Twórcy broni genetycznej zapewniają, że są w stanie przygotować i taką genetyczną truciznę, która będzie działać niezwykle wybiórczo, likwidując np. tylko czarnoskórych, tylko osoby skośnookie lub tylko osoby o, dajmy na to, błękitnych oczach czy dotknięte syndromem ADHD[63]. Broń genetyczna może być także wymierzona w osoby w określonym wieku, o okre-

[63] Podobno w górach Afganistanu Amerykanie rozpylili wirus atakujący wyłącznie DNA Osamy bin Ladena. Jego profil DNA zachowano z czasów, gdy ten uczył się w CIA. Podaję za: С.Н. *Ионин*, *Параллельное оружие*…, dz. cyt., s. 389.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

ślonej płci czy określonych cechach antropologicznych. W najczarniejszych scenariuszach można się dopatrzeć nawet chęci przeprowadzenia czystek etnicznych na odległość bez użycia militarnej przemocy. Pamiętajmy, że stworzenie określonych typów patogenów etnicznie lub genotypowo specyficznych nie jest wcale fantazją, skoro otwarcie mówiły o takiej możliwości w 1998 r. osoby z najbliższego otoczenia prezydenta USA, jak ówczesny minister obrony William Cohen.

Warto wiedzieć, że w latach 20. XX w. w bolszewickiej Rosji grupa medyków pod kierunkiem doktora Jewgienija Olegowicza Manojłowa przeprowadziła badania na 1326 osobach, wśród których było 380 Żydów. W wyniku badań uczeni rosyjscy nauczyli się z dokładnością prawie do 89% rozpoznawać w anonimowych analizach krwi cechy krwi semickiej. Gdyby zdecydowano się na masowe wykorzystanie wyników tychże badań w praktyce, uczyniono by zapewne pierwsze kroki na drodze ku stworzeniu najbardziej cynicznego sposobu masowego zabójstwa — zabójstwa ze względu na cechę rasową[64]. Nie każdy wie, że gdy w latach 70. XX w. pojawił się pierwszy sztuczny gen, Amerykanie natychmiast podjęli próby nad modyfikacją najbardziej śmiercionośnych wariantów afrykańskich wirusów Marburga, Lassa i Ebola. Otwierano przy okazji długofalowe międzynarodowe projekty, jak np. amerykańsko-angielski program „Genom człowieka" obliczony na 35 lat, dzięki któremu udało się np. rozszyfrować DNA człowieka i genomową strukturę wielu patogennych bakterii. Innym wariantem badań genetycznych stał się znacznie bardziej zaawansowany projekt „Proteom", który miał otworzyć drogę do powstania pokolenia niezwykle dokładnej broni genetycznej zdolnej w odpowiednim czasie — od kilku godzin do kilku dziesięcioleci — planowo uśmiercać wybraną ludzką populację zgodnie z zaprogramowanymi parametrami bez najmniejszego przy tym zagrożenia zwrotnego uderzenia wobec agresora.

Broń genetyczna ma znaczną przewagę nad bronią konwencjonalną jeszcze i w tym względzie, że jest łatwa do przetransportowania i natych-

[64] Zob. np. Е.О. Манойлов, *Методика различения рас по крови*, „Врачебное дело" 1925. Manojłow napisał: „Для нас несомненно ясно, что при наличии гормонов, характеризующих тот или иной пол, по аналогии должно быть соответственно нечто специфически национальное и в крови различных народов человечества. **Это специфическое вещество и даёт отпечаток данной нации и служит отличием одного народа от другой.** А если это так, то неизвестное вещество, находящееся в крови, должно быть так или иначе обнаружено. После долгих изысканий **нам удалось отыскать реакцию, которая даёт ответ на только что поставленные вопросы и даёт обнаружить расовое отличие по крови**", <http://poiskpravdy.com/who-will--save-the-jews>, dostęp: 9 sierpnia 2012 r. (podkreślenia — H.B.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

miastowego użycia, może pokonywać znaczne odległości w ekstremalnych warunkach, nie wymaga dużo miejsca, jest prosta w obsłudze, dzięki niej można unieszkodliwić (lub zabić) każdą osobę, której podłoży się np. zamiast zwykłego dezodorantu dezodorant wzbogacony o zestaw zmutowanych mikrobów gotowych do aktywacji zgodnie z wmontowanym programem DNA. Każde tego typu użycie broni genetycznej jest trudne, jeśli nie niemożliwe, do rozpoznania, co również, niestety, zachęca potencjalnych jej użytkowników do składania na nią zamówień. Według niektórych medyków amerykańskich, za pomocą broni etnicznej można razić nawet 30% ludności nią zaatakowanej, co w wojnie jądrowej oznacza zwycięstwo agresora[65].

Jak zapewniają specjaliści, w wypadku epidemii wywołanej np. zmutowanym wirusem ospy ludzkiej sięgnięcie po metody klasyczne, czyli preparaty medyczne, tylko pogorszy sytuację, zwiększy bowiem dynamikę gwałtownej i masowej zachorowalności na danym obszarze[66]. Genetycznie zmodyfikowane patogeny są bowiem absolutnie odporne na znane lekarstwa, a i szczepionki okazują się w tym wypadku całkowicie bezsilne. Świadomość tego typu zagrożenia jest stosunkowo dawna, albowiem już w 1969 r. dyrektor ARPA (*Advanced Research Projects Agency* — Agencja do spraw Perspektywicznych Projektów Badawczych Ministerstwa Obrony USA) oznajmił w Kongresie Stanów Zjednoczonych, że w ciągu najbliższych 5–10 lat realne jest stworzenie takiego syntetycznego biologicznego agenta, przeciwko któremu naturalny system odpornościowy człowieka okaże się bezsilny. Agent ten charakteryzowałby się długim okresem inkubacji i powolnym, a nie gwałtownym rozwojem epidemii w celu zdezorientowania zaatakowanego państwa, trudnym przez to do zlokalizowania i zastosowania metod kwarantanny. Bardzo poważnym pretendentem do roli biologicznego agenta były zarazki gruźlicy, o której wiadomo, że jest odporna na większość antybiotyków.

Do bardzo spornych osiągnięć inżynierii genetycznej zalicza się nie tylko klonowanie zwierząt i człowieka czy reprodukowanie ważnych dla życia organów, ale także tworzenie genetycznie modyfikowanej żywności, której wpływ na organizm człowieka nie jest dostatecznie zbadany i dlatego nie znamy skutków jej działania na następne pokolenia. Żywność taka z militarnego punktu widzenia może być prototypem „broni smakowej" ukierunkowanej na likwidację określonej rasy. Na początku lat 80. XX w. dość

[65] Podaję za: С.Н. Ионин, *Параллельное оружие…*, dz. cyt., s. 400.

[66] Według niepotwierdzonych danych podczas wojny w Iraku Irakijczycy zastosowali wirus ospy zwierzęcej w walce z Amerykanami w Zatoce Perskiej. Wirus ten całkowicie nieszkodliwy dla Beduinów okazał się śmiertelny dla okupanta. С.Н. Ионин, *Параллельное оружие…*, dz. cyt., s. 392.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

głośno było o trwających w tajnym laboratorium RPA pracach nad bakteriami zdolnymi do pozbawiania ludzi o czarnym kolorze skóry płodności, co potwierdził Daan Gusen, stojący wówczas na czele Południowoafrykańskiego Centrum Wojny Chemicznej i Biologicznej. Tenże doktor Gusen w ramach prac nad bronią przydatną w walce z kolorem skóry zajmował się projektem, w którym planowano wprowadzenie określonych mikroelementów do piwa, kukurydzy oraz szczepionek, aby tym samym zmniejszyć populację czarnoskórych mieszkańców RPA. Złą sławę zyskała również swego czasu transgeniczna kukurydza „StarLink", którą sprzedawano w sklepach USA, pomimo że zawierała ona silny alergen działający na człowieka, zdolny wywołać nawet wstrząs anafilaktyczny[67]. Alergenu tego organizm ludzki nie trawił, nie zabijała go także wysoka temperatura. Z kolei w 1993 r. we Francji opublikowano wyniki badań nad dostarczanymi do Rosji produktami. W składzie niektórych z nich znalazły się aż dwadzieścia dwa dodatki będące substancjami psychotropowymi, nieobojętnymi dla organizmu i psychiki człowieka. Co ciekawe, produktów tych nie wolno było jednak sprzedawać w krajach należących do NATO.

Jak widać, badania nad „genetycznym zabójcą" prowadziło się i zapewne wciąż prowadzi w trzech podstawowych kierunkach:

1. W kierunku technicznym — przez budowanie coraz to doskonalszych psychogeneratorów będących odmianą broni psychotronicznej. Psychogenerator wynalazł w ZSRR Anatolij W. Beridze-Stachowski. Jest to urządzenie działające destruktywnie za pomocą fal na aparat genowy przedstawicieli określonej narodowości lub grupy etnicznej. Przed dokonaniem inwazji falowej należy obiekt napaści nakarmić pokarmem zawierającym specjalne dodatki. Dodatki te wynalazł również rosyjski

[67] Zob. np. K. Pochwicki, *Która trucizna zabiłaby całą planetę*, „21 wiek. Magazyn o Nauce, Technice, Ludziach i Odkryciach" 2012, nr 8, s. 40–48. Autor napisał m.in. o tym, że „Lekarze z oddziału porodowo-ginekologicznego University of Sherbrooke Hospital Centre w kanadyjskim Quebecu przedstawili wyniki nowych rozległych badań. Wnioski z nich wypływające były druzgocące: około 93% próbek krwi kobiet w ciąży i 80% próbek z pępowiny zawierało ślady substancji chemicznych **wszczepionych genetycznie do roślin z myślą o walce ze szkodnikami**. Z badań tych wynika zatem, że toksyny oddziałują już na nienarodzone dzieci. (…) **Zmodyfikowana genetycznie kukurydza zawierająca odkrytą toksynę jest hodowana na milionach hektarów ziemi w USA oraz w Ameryce Północnej**. Później **karmi się nią bydło na całym świecie**. Wstępne badania wskazują, że toksyna trafia do organizmów matek i ich płodów prawdopodobnie za pośrednictwem spożywanego jedzenia. Nikt nie wie, jakie szkody w ciele mogą wywołać te substancje chemiczne. Naukowcy spekulują nie tylko o niebezpieczeństwie alergii czy poronień, ale też anormalnego rozwoju czy nawet raka" (s. 44) (podkreślenia — H.B.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

uczony, Siergiej Judin, w latach 30. ubiegłego stulecia[68]. Fakt wynalezienia psychogeneratora, jak i specjalnej odżywki świadczy dobitnie o wielkiej wadze, jaką państwa totalitarne przywiązywały (i przywiązują) do panowania nad masami. W końcu lat 70. XX w. oficjalnie modulator mentalny został zastosowany w warunkach polowych przez Moskiewski Instytut Psychotroniki w Moskwie.

2. W kierunku chemiczno-biologicznym, czego przykładem są wyniki badań izraelskiego instytutu „Nes Tziyona" nastawione na wynalezienie genetycznej bomby zdolnej do rażenia wyłącznie Arabów.
3. W kierunku żywnościowym przez tworzenie transgenicznych produktów oraz dodawanie zmodyfikowanych składników do pokarmu z wykorzystaniem wiedzy o przyzwyczajeniach żywieniowych określonej nacji lub jej grupy, przywiązaniu do tradycji kulinarnej itp. w celu eliminacji całego narodu lub jego części.

Postawmy jeszcze jedno ważne pytanie: Jaka jest najbliższa perspektywa w zakresie badań genetycznych, które uwzględniałyby czynnik kulturowy? Wydaje się, że nie wolno lekceważyć supermocarstw jako potencjalnych zleceniodawców projektów w dziedzinie inżynierii genetycznej, którzy pragnęliby zaznaczyć w świecie swoją dominację nie tylko w sferze militarnej, ekonomicznej, politycznej czy informacyjnej, lecz także genetycznej. Korzystając z zasobów demagogii, udałoby się przekonać niejedno społeczeństwo, że dzięki ingerencji genetycznej każdy obywatel będzie się cieszyć doskonałym zdrowiem, długowiecznością i realizować marzenia zarezerwowane dotąd tylko dla geniuszy. Chociaż brzmi to nieprawdopodobnie, w niedługim już czasie możemy się stać świadkami międzynarodowego wyścigu zbrojeń genetycznych, przy czym każde państwo uczestniczące w takim wyścigu zechce zapewne zachować własną specyfikę narodową kosztem, oczywiście, specyfiki obcej. Tak, jak w latach „zimnej wojny" kartą przetargową w dialogu międzynarodowym pomiędzy supermocarstwami stała się broń atomowa, tak w XXI w. jej rolę przejęła broń genetyczna, stając się bardzo przekonującym argumentem politycznym; nie należy, jak sądzę, bagatelizować tej historycznej paraleli.

Odpowiadając na postawione na wstępie pytanie, trzeba z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że stosowanie broni genetycznej (etnicznej) nie należy do dalekiej fikcji, lecz jest jak najbardziej realnością, z którą już stykamy się na co dzień, chociaż możemy nie mieć nawet świadomości,

[68] Siergiej S. Judin (1891–1954) był jednym z twórców radzieckiej broni psychotronicznej. Opowiadał się za dodawaniem do żywności domieszek, ułatwiających sterowanie ludźmi. Pokarm taki poddawano następnie radiacji psychotronicznej, oddziałując przede wszystkim na mózg człowieka.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

że tak się właśnie dzieje. Broń genetyczna należy do tego typu zabójców, którzy nie pozostawiają adresu zwrotnego i praktycznie nie jest możliwe udowodnienie komukolwiek posłużenia się jej arsenałem. Należy ona do najniebezpieczniejszych środków gotowych do wykorzystania zarówno w warunkach bojowych, jak i pokojowych, gdy siłą napędową działań określonych kręgów rządzących stają się cele polityczne. Stąd wszelkie głosy nawołujące do podpisania międzynarodowej konwencji o kontroli nad samymi badaniami w dziedzinie inżynierii genetycznej oraz wykorzystaniem tychże badań w praktyce mają racjonalne podstawy i świadczą o zdrowym odruchu społeczeństw europejskich poważnie zaniepokojonych tempem oraz przedmiotem prac w dziedzinie inżynierii genetycznej[69]. Konwencja taka nie zamknie, oczywiście, tajnych laboratoriów i jej sygnatariusze nadal będą pracować nad jedną z największych tajemnic świata, jaką jest kod DNA oraz możliwość sterowania ludźmi dzięki poznaniu jego struktury, lecz ma szansę uzmysłowienia mieszkańcom Ziemi, jak wielkie i katastroficzne wręcz zagrożenie stwarza genetyka na usługach szaleńców[70]. Biorąc pod uwagę ogromne tempo rozwoju wysoko specjalistycznych technologii na poziomie biologii molekularnej, wydaje się zasadne stwierdzenie, że od stworzenia genetycznej broni masowego rażenia dzieli nas, niestety, już tylko jeden krok. Realnością staje się także powoli jedno z najniebezpieczniejszych zagrożeń, jakim może się stać terror genetyczny połączony z wojną genów i niebezpieczeństwo stosowania „bomb genetycznych" oraz „genetycznych kul" w postaci rozpylaczy lub wprowadzenia materiału genetycznego do sieci wodociągowej. Na ten rodzaj przemocy globalnej na poziomie molekularnym i genetyki kwantowej żadne zapewne państwo nie jest jeszcze dostatecznie, jeśli w ogóle, przygotowane.

---

[69] Zob. *Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons Convention and on Their Destruction* (Konwencja o zakazie rozwoju, produkcji i składowania broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksynowej i o jej zniszczeniu). Konwencje tę przedłożono do podpisania 26 marca 1972 r., lecz weszła ona w życie dopiero trzy lata później, 26 marca 1975 r. Na chwilę obecną konwencję te popisały i ratyfikowały 143 państwa, czyli około trzy czwarte krajów świata. Zob. jeszcze: E. Croddy, C. Perez-Armendariz, J. Hart, *Broń chemiczna i biologiczna. Raport dla obywatela*, Z. Witkiewicz, K. Szarski, J. Bzdęga, R. Łakomy (tłum.), Warszawa 2003, s. 298.

[70] Swego czasu prezydent Bil Clinton zaproponował pięcioletnie moratorium na klonowanie ludzi. Kongres amerykański odrzucił jednak projekt Clintona, dając tym samym wyraz przywiązaniu do innych preferencji badawczych w zakresie inżynierii genetycznej. Podaję za: С.Н. *Ионин*, *Параллельное оружие*…, dz. cyt., s. 411.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

1.5. Sponsorowanie współczesnego terroryzmu

Możemy śmiało stwierdzić, że wspieranie przez rządy i instytucje rządowe organizacji terrorystycznych i ich działań, czyli sponsoring państwowy, istnieje od chwili powstania terroryzmu międzynarodowego. Lista państw sponsorujących terroryzm zmieniała się w czasie. Postawa opinii międzynarodowej oraz wprowadzane sankcje polityczne i ekonomiczne spowodowały, że lista krajów decydujących się na ten proceder stale maleje. Proces ten szczególnie nabrał przyspieszenia w ostatniej dekadzie XX w. Powodem tego były trzy zasadnicze przyczyny. Pierwsza z nich to rozpad bloku państw socjalistycznych i koniec globalnej konfrontacji Wschód — Zachód. Fakt ten spowodował, że znacząco zmalała liczba państw wspierających terroryzm międzynarodowy (w latach 70. i 80. XX w. niektóre państwa socjalistyczne — np. NRD, Bułgaria, Czechosłowacja — wspierały terroryzm międzynarodowy, a szczególnie ten, którego działania wymierzone były w ich naturalnego przeciwnika, jakim były państwa Europy Zachodniej). Zniknęło również widmo globalnej konfrontacji, co spowodowało inne spojrzenie na problematykę terroryzmu jako jednego ze środków służących do osłabienia potencjalnego przeciwnika.

Druga przyczyna to efekt skutecznego przeciwdziałania sponsoringowi terroryzmu przez społeczność międzynarodową. Skuteczne okazały się metody nacisku wobec państwa popierającego terroryzm polegające na stosowaniu środków politycznych i prawnych.

Trzecią wreszcie przyczyną mającą zresztą znaczenie decydujące stały się przemiany zachodzące w samym terroryzmie międzynarodowym, jego płaszczyźnie motywacyjnej i organizacyjnej, powodujące stopniowe uniezależnianie się grup terrorystycznych od pomocy ze strony państw, która była wcześniej konieczna[71].

Jednak pomimo tych znacznych ograniczeń, które także nadal mają tendencję spadkową, sponsoring terroryzmu przez niektóre państwa nadal odgrywa znaczącą rolę w działalności organizacji terrorystycznych. Niektóre państwa nadal bowiem uważają terroryzm za jeden ze środków prowadzenia swojej polityki zagranicznej, traktując go jako narzędzie realizacji swych interesów. Taktykę taką stosują zwłaszcza państwa słabe politycznie lub militarnie, mające jednak aspiracje do odgrywania znaczącej roli w polityce międzynarodowej w swoim regionie. Terroryzm traktowany jest przez niektóre państwa jako skuteczny środek osłabiania potencjalnych przeciwników. Znajdują tu zastosowanie zasady wykorzystywania działań asymetrycznych, bowiem działania takie z reguły są stosowane w stosun-

[71] M. Madej, *Międzynarodowy terroryzm polityczny*, Warszawa 2001, s. 51.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

ku do silniejszych przeciwników (a zwłaszcza silniejszych militarnie). Prowadzenie takich działań pozwala uniknąć konieczności zaangażowania się w otwarty konflikt zbrojny przy jednoczesnym uzyskaniu efektów porównywalnych z możliwymi do osiągnięcia przez uczestniczenie w takim konflikcie[72]. Efekty te osiąga się poza tym nieporównywalnie mniejszymi nakładami środków. Świadczenie wsparcia grupom terrorystycznym prowadzi do uzyskania kontroli nad nimi i może stanowić swoisty element przetargowy dla rządu udzielającego takiej pomocy. Rezygnacja zaś z wspierania terroryzmu może być uzależniona od uzyskania od innych państw korzyści natury politycznej lub gospodarczej.

Terroryzm sponsorowany przez państwa bywa też środkiem umacniania stabilności rządów w państwie i walki z opozycją, zwłaszcza działającą z terytorium innych państw. Ta forma terroryzmu sponsorowanego przejawia się np. zabójstwami czołowych dysydentów na uchodźstwie, atakami na własność organizacji opozycyjnych itp. i przeważnie jest dokonywana bezpośrednio przez funkcjonariuszy państwowych, choć czasem zleca się tego typu akcje również podporządkowanym organizacjom terrorystycznym (np. ataki Hezbollahu na dysydentów irańskich)[73].

W latach 90. terroryzm sponsorowały prawie wyłącznie reżimy niedemokratyczne i autorytarne, mimo że we wcześniejszych dekadach zdarzały się przypadki zaangażowania w taką działalność krajów demokratycznych[74]. Współcześnie państwa najczęściej jednak ograniczają zakres i natężenie działań swych „podopiecznych", by uniknąć negatywnych konsekwencji politycznych i zbytniej brutalności wspieranych przez nie organizacji[75].

Sponsorowanie terroryzmu to bardzo szeroka gama różnego rodzaju przedsięwzięć — rycina 3.

Sponsorowanie terroryzmu można podzielić na działalność czynną i bierną. Ta pierwsza grupa zawiera pełną listę działań składających się na wspieranie działań terrorystycznych. W drugim przypadku mamy do czynienia z działalnością ograniczającą się do udostępniania swojego terytorium w celu ukrycia się terrorystów, udostępniania posiadanej bazy medycznej oraz rekreacyjnej itp. Sponsorowanie działalności terrorystycznej przejawia się w formach poparcia politycznego, wsparcia finansowego, szkolenia terrorystów, zaopatrywania w broń, amunicję i środki materiałowe, udzielania pomocy w planowaniu i przygotowywaniu akcji bojowych,

[72] Tamże, s. 54.
[73] Tamże, s. 55.
[74] Tamże.
[75] Tamże, s. 57–58.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zezwolenia na prowadzenie różnorodnej działalności na terytorium własnego kraju.

Ryc. 3. Formy sponsorowania działalności terrorystycznej

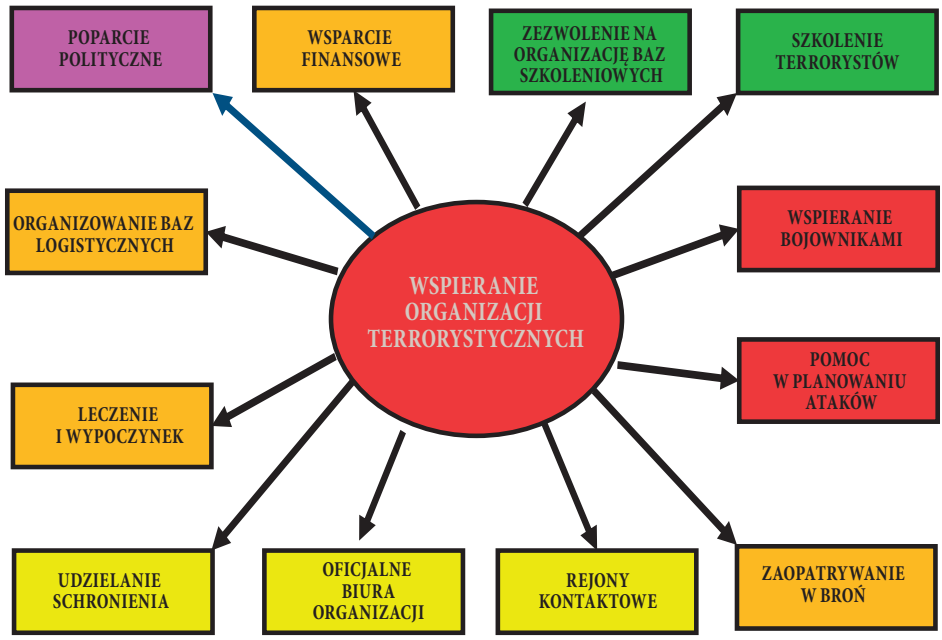

Źródło: opracowanie własne S.K.

Poparcie polityczne jest to bardzo ważna z punktu widzenia organizacji terrorystycznych pomoc umożliwiająca wprowadzenie problematyki i celów ich działalności na forum międzynarodowe, np. ONZ. Do tego typu działalności należy również blokowanie niekorzystnych dla ruchów terrorystycznych uchwał, rezolucji itp. aktów prawnych. W przeszłości taką znaczącą rolę odgrywały pod przewodnictwem Związku Radzieckiego państwa obozu socjalistycznego. Wsparcie polityczne może przyjąć również formę pomocy dyplomatycznej. Polega ona na udostępnianiu terrorystom sieci przedstawicielstw dyplomatycznych, które służą jako skrzynki kontaktowe, dostarczają potrzebnych terrorystom informacji, a także dowodów tożsamości, dokumentów podróży itp.

Wsparcie finansowe przyjmuje najczęściej postać jawnych lub tajnych darowizn określonych sum pieniężnych pod postacią pomocy humanitarnej, gospodarczej lub kulturalnej. Niekiedy takie wsparcie stanowi wykupywanie od organizacji terrorystycznej określonego pakietu usług, np. prowadzenia ochrony w określonym rejonie wyznaczonych obiektów itp. Dotacje finansowe na cele prowadzenia działalności terrorystycznej mogą być przekazy-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

wane w sposób pośredni przez łańcuch podmiotów bezpośrednio niepowiązanych z organizacją terrorystyczną. Wsparcie finansowe może przyjąć również formę polegającą na wykupieniu na potrzeby organizacji terrorystycznej określonego pakietu usług. Wsparcie finansowe może również polegać na ułatwianiu transferów finansowego z innych źródeł przez państwo sponsora lub też umożliwienia zbiórki funduszy (przeważnie pod pretekstem jakiegoś celu charytatywnego) wśród społeczeństwa danego kraju. Tak organizowana pomoc finansowa nie zawsze jest przeznaczona bezpośrednio na działania terrorystyczne — np. irański Fundusz na rzecz Męczenników jest przekazywany na wypłaty rent dla rodzin terrorystów samobójców, którzy zginęli podczas przeprowadzania ataków w Palestynie. Środki finansowe na potrzeby organizacji terrorystycznych pozyskiwane tą drogą osiągają często znaczne rozmiary, np. irańską pomoc dla Hezbollahu ocenia się na sumę od pięciu do kilkudziesięciu milionów dolarów w skali roku.

Każde przestępstwo przynoszące zysk może się stać metodą pozyskiwania finansów przez terrorystów. W większości jednak przypadków działania kryminalne terrorystów koncentrują się na:
— porwaniach dla okupu,
— napadach rabunkowych,
— szantażach i wymuszeniach,
— fałszerstwach i handlu podrobionym towarem,
— produkcji narkotyków i handlu nimi.

Terroryści dokonują stosunkowo często porwań dla okupu wypłacanego przez rządy lub rodziny. Ofiarami tych porwań są najczęściej obcokrajowcy. Liczba tego typu akcji w latach 90. wzrosła i wciąż rośnie, choć wysokość uzyskanych w ten sposób sum się zmniejszyła. W 10 krajach największego zagrożenia porwaniami, począwszy od 1996 r., liczba porwań przekroczyła tysiąc rocznie, a w 1999 r. wyniosła 1644 (z tego aż 972 w Kolumbii). Większość porwań odnotowywanych w statystykach ma co prawda podłoże często kryminalne, a nie terrorystyczne, jednak jest to wciąż atrakcyjna dla wielu grup terrorystycznych metoda zdobywania funduszy. Korzystają z niej np. terroryści organizacji Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* — FARC) i Siły Wyzwolenia Narodowego (*Ejercito de Liberación Nacional* — ELN) w Kolumbii — terroryści z tych grup są sprawcami 80 porwań odnotowanych w tym kraju[76].

Ugrupowania islamskie stosunkowo rzadko stosują porwania w celu uzyskania środków finansowych. Dokonywały one dość często porwań, lecz przeważnie w celu zdobycia zakładników, których mogli wymienić na znajdujących się w więzieniach towarzyszy.

[76] Tamże, s. 38–39.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Napady rabunkowe, zwłaszcza na banki, są często stosowane przez terrorystów. Tego sposobu zdobywania funduszy nie wykorzystują ugrupowania islamskie. W ich przypadku takie ataki były w latach 90. sporadyczne i dokonywały ich przeważnie małe, nieznane i niemające innych źródeł finansowania ugrupowania. Zdarzały się natomiast ataki na banki nie tyle w celu zdobycia funduszy, ile wyrządzenia szkód ekonomicznych zwalczanym przez fundamentalistów rządom[77].

Różnego rodzaju fałszerstwa i handel podrobionym towarem są jednymi z ważniejszych źródeł dochodu organizacji terrorystycznych. Terroryści:
— produkują i wprowadzają do obiegu fałszywe pieniądze — np. Hezbollah na kontrolowanym przez Syrię obszarze Libanu — i za jej przyzwoleniem — masowo podrabia walutę amerykańską, którą wysyła potem do Izraela i Europy;
— fałszują różnego rodzaju dokumenty i handlują nimi — działania takie prowadzą szczególnie struktury Tygrysy Wyzwolenia Tamilskiego Ilamu (*Liberation Tigers of Tamil Eelam* — LTTE) w Kanadzie;
— czasem kontrolują znaczną część rynku pirackich nagrań fonograficznych, programów komputerowych itp. — np. IRA (*Irish Republican Army*) w Irlandii Północnej.

Ugrupowania terrorystyczne zajmują się przemytem zarówno towarów, jak i nielegalnych emigrantów (zwłaszcza to ostatnie uznaje się za domenę LTTE) lub kontrolują organizacje przemytnicze. Bardzo częstą praktyką jest wymuszanie haraczy od osób prowadzących działalność gospodarczą w rejonie aktywności danej grupy oraz nakładanie swoistych przymusowych „podatków na walkę wyzwoleńczą" na osoby tej samej narodowości lub wyznania co terroryści. Działania takie prowadzone są także wśród emigrantów. Terroryści kierują żądania wsparcia finansowego grupy także wobec osób znanych, należących do elit społecznych lub finansowych, mających tę samą narodowość lub w inny sposób powiązanych w opinii terrorystów z ich grupą[78].

Lata 90. ubiegłego stulecia charakteryzowały się wzrostem finansowania działań terrorystycznych przez różnego rodzaju legalne organizacje publiczne, zwłaszcza instytucje kulturalne i charytatywne. W ten sposób fundusze uzyskują przede wszystkim ugrupowania religijne oraz nacjonalistyczne i separatystyczne.

Dla współczesnych grup islamskich droga ta stała się podstawowym sposobem pozyskiwania środków finansowych. Legalne uzyskiwanie funduszy umożliwiają tym ugrupowaniom następujące czynniki:

[77] Tamże, s. 39.
[78] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— pojmowanie działalności charytatywnej jako swoistego obowiązku religijnego w kulturze islamu;
— rosnąca w społeczeństwach muzułmańskich akceptacja tez o globalnym konflikcie między religiami i opartymi na nich cywilizacjami;
— uznanie w dużej części doktryn islamskich (powszechnych zwłaszcza wśród fundamentalistów islamskich) istnienia zagrożenia dla islamu ze strony sił zewnętrznych.

Pod wpływem doktryn religijnych część arabskich organizacji humanitarnych i kulturalnych wspiera działania terrorystyczne, oczywiście starając się to ukryć. Dotyczy to zarówno organizacji tworzonych lub dotowanych przez rządy niektórych krajów islamskich (głównie Arabię Saudyjską, Pakistan, Iran, Kuwejt), jak i niezależnych stowarzyszeń. Nie sposób jednak ustalić, w jak wielkim stopniu rządy i osoby prywatne, zaangażowane w działalność kulturalną czy humanitarną, są świadome rzeczywistego sposobu wykorzystania części ich funduszy, które tworzą bardzo znaczne sumy. Ponadto bardzo trudno jest także jednoznacznie wskazać i udowodnić akty pomocy — finansowej lub innej — udzielonej przez legalne organizacje muzułmańskie dla terrorystów.

W latach 90. rosło znaczenie fundacji i stowarzyszeń emigranckich w finansowaniu terroryzmu. Zjawisko to było wynikiem wzrostu popularności fundamentalistów wśród arabskich emigrantów, którzy byli przeważnie słabo zorientowani w kwestiach doktrynalnych oraz rozczarowani warunkami życia, niemożnością asymilacji i wrogością ze strony społeczeństw krajów pobytu. Organizacje charytatywne nie są wyłącznie kamuflażem dla wspierania terroryzmu. W niektórych przypadkach, czego najlepszymi przykładami są Hezbollah i Hamas, rzeczywiście angażują się w obie dziedziny aktywności.

Fundacje i stowarzyszenia odgrywają jeszcze inną rolę — tworzą specyficzny klimat akceptacji dla aktywności terrorystycznej, co zjednuje terrorystom zwolenników i ułatwia zbiórkę funduszy[79].

Produkcja narkotyków oraz przemyt i handel nimi jest jedną z głównych form finansowania terroryzmu, przynoszącą kolosalne zyski. Najsilniejsze związki między terrorystami i handlarzami narkotyków wykształciły się w Kolumbii, ale działalność taka jest prowadzona także przez inne ugrupowania terrorystyczne, szczególnie przez grupy terrorystyczne lub rebeliantów w Azji Południowej. Dochód z produkcji i handlu narkotykami jest również głównym źródłem dochodu ugrupowań islamskich na Bliskim Wschodzie i Azji Środkowej. Na przykład Hezbollah kontroluje produkcję narkotyków w opanowanym przez Syrię Liba-

[79] Tamże, s. 40.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nie. W Afganistanie na produkcję i handel narkotykami przyzwalał rząd talibów[80].

Działalność terrorystyczna może być również wspierana przez osoby lub organizacje działające na terenie kraju, w którym działalność ta jest prowadzona. Wspieranie może przybierać różne formy:

— Zapewnienie środków finansowych na działalność terrorystyczną dzięki przekazywaniu pieniędzy na rzecz organizacji terrorystycznych.
— Zapewnienie środków finansowych na działalność terrorystyczną dzięki organizowaniu zbiórek pieniężnych „pod legendą", ukrywając prawdziwy cel zbiórki.
— Zapewnienie „bezpiecznych" miejsc do prowadzenia spotkań i przygotowywania ataków terrorystycznych.
— Zapewnienie „bezpiecznych" miejsc — magazynów broni i materiałów wybuchowych.
— Zapewnienie „bezpiecznych" miejsc pobytu dla terrorystów przygotowujących się do przeprowadzeni ataku lub ukrywających się przed policją i służbami specjalnymi po jego dokonaniu.

Motywacja ludzi udzielających pomocy organizacjom terrorystycznym jest podobna jak w przypadku zewnętrznych form pomocy i polega na:

— pojmowaniu działalności charytatywnej jako swoistego obowiązku religijnego w kulturze islamu;
— rosnącej w społeczeństwach muzułmańskich akceptacji tez o globalnym konflikcie między religiami i opartymi na nich cywilizacjami;
— uznaniu w dużej części doktryn islamskich (powszechnych zwłaszcza wśród fundamentalistów islamskich) istnienia zagrożenia dla islamu ze strony sił zewnętrznych.

Do powyższych uwarunkowań można jeszcze dodać chęć zemsty na kraju, w którym mieszka osoba (emigrant, osoba naturalizowana) wspierająca działające na jego terenie organizacje terrorystyczne, za:

— popieranie polityki państw trzecich — postrzeganych jako wrogów kraju, z którego osoba pochodzi;
— bezpośrednie zaangażowanie kraju obecnego pobytu osoby w działania militarne (np. w ramach koalicji antyterrorystycznej, misji stabilizacyjnej itp.) na terytorium jej ojczystego państwa[81].

Szkolenia terrorystów prowadzone mogą być na terytorium własnego kraju lub na terenach będących pod kontrolą terrorystów. Prowadzą je wysokiej klasy specjaliści wojskowi lub przedstawiciele służb specjalnych dysponujący odpowiednią wiedzą i doświadczeniem. W wypadku szkolenia

[80] Tamże.
[81] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

na własnym terytorium udostępnia się posiadaną bazę szkoleniową i odpowiednie egzemplarze potrzebnego sprzętu i wyposażenia. Czasami takie bazy szkoleniowe organizowane są na terytorium krajów trzecich sponsorujących terroryzm w sposób bierny lub krajów na tyle słabych, że niepotrafiących kontrolować tego, co dzieje się na ich terytorium (np. Jemen, Sudan, Somalia).

Zaopatrywanie w broń, amunicję i środki materiałowe. Ten rodzaj sponsoringu polega na przekazywaniu terrorystom nowoczesnej broni i amunicji do niej, a także wysokiej klasy materiałów wybuchowych produkowanych w warunkach przemysłowych na potrzeby sił zbrojnych niedostępnych na czarnym rynku i nie możliwych do wytworzenia w prymitywnych warunkach. Przedmiotem takiej działalności może być również zaopatrywanie w sprzęt łączności oraz elektronikę wykorzystywaną do celów militarnych oraz inne rodzaje specjalistycznego sprzętu głównie pochodzenia militarnego, jak np. sprzęt do nurkowania.

Udzielanie pomocy w planowaniu i przygotowywaniu akcji bojowych. Tego typu działalność to kierowanie wysokiej klasy specjalistów do pomocy w procesie planowania, organizacji i prowadzenia akcji terrorystycznych pojedynczych lub całych operacji terrorystycznych. Często pomoc ta przeradza się we wsparcie podczas prowadzonych akcji przydzielonymi grupami bojowymi.

Zaangażowanie własnych funkcjonariuszy do działań terrorystycznych było często stosowane w latach 70. i 80. XX w. W latach tych zdarzały się przypadki, w których funkcjonariusze agencji rządowych samodzielnie dokonywali ataków terrorystycznych. Klasycznym przykładem takich działań jest zamach bombowy dokonany na samolot linii PanAm nad szkocką miejscowością Lockerbie w 1988 r. oraz zamach bombowy na samolot francuskich linii UTA nad Saharą w 1989 r. Oba te zamachy przeprowadzili agenci wywiadu libijskiego. Pod koniec XX w. zaniechano całkowicie takich działań. Udział funkcjonariuszy służb państwowych ograniczał się w zasadzie jedynie do zabójstw przywódców opozycji i innych osób niewygodnych dla władz państwowych. Zaniechanie bezpośredniego zaangażowania się w takie akcje spowodowane było tym, że stosunkowo łatwo było ustalić ich sprawców i narazić państwo organizujące na sankcje ze strony opinii międzynarodowej.

Zezwolenia na prowadzenie różnorodnej działalności na terytorium własnego kraju. Taką działalnością będzie zezwolenie na funkcjonowanie oficjalnych biur organizacji terrorystycznych, baz szkoleniowych lub logistycznych, organizowanie miejsc opieki medycznej, rekonwalescencji lub wypoczynku rannych podczas prowadzenia działań terrorystów. Do działalności takiej zaliczymy również udzielanie schronienia (w sposób oficjalny lub nie) ściganym terrorystom.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W przeszłości na liście sponsorów terroryzmu znajdowały się takie państwa, jak Libia, Irak, Kuba, Korea Północna, Wenezuela, Sudan, Somalia, Jemen, Syria, Iran, Afganistan i Pakistan. Zmiana władz spowodowała skreślenie z tej listy takich państw, jak Irak, Afganistan czy Libia. Przeżywane trudności gospodarcze spowodowały, że praktycznie czynnego sponsorowania terroryzmu zaniechały Kuba, Sudan, Somalia i Jemen. Na dzień dzisiejszy można przyjąć, że czynnie sponsorują terroryzm jedynie Iran, Syria i Wenezuela. Zagadką jest w chwili obecnej Korea Północna, gdzie śmierć Kim Dzong Ila stwarza wiele możliwości rozwoju sytuacji także w dziedzinie sponsorowania terroryzmu. Niejasna w tej dziedzinie jest również sytuacja w Pakistanie. Oficjalnie władze tego kraju odcinają się od jakichkolwiek związków z terroryzmem, ale nieoficjalnie służby specjalne tego kraju szkolą grupy terrorystyczne, których obszarem działań mają być Indie i Afganistan. Na terenie tego kraju prawie że w sposób oficjalny szukają schronienia terroryści (choćby przypadek bin Ladena), działają ośrodki szkoleniowe talibów itd. (zob. rycina 4).

Ryc. 4. Państwa sponsorujące terroryzm

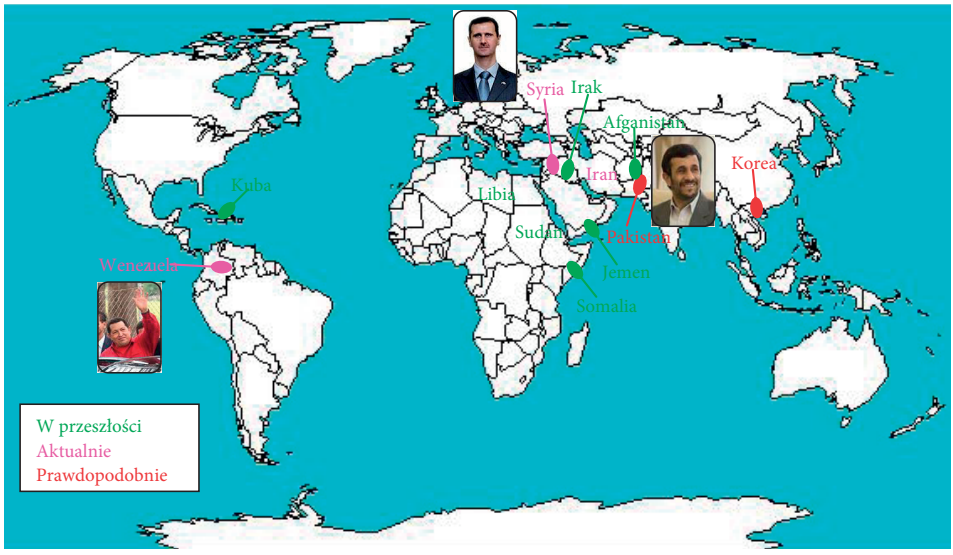

Źródło: opracowanie własne S.K.

Raport amerykańskiego Departamentu Stanu na temat terroryzmu, który jest wydawany corocznie, wymienia w ostatnich kilku latach: Irak, Iran, Koreę Północną, Kubę, Libię, Sudan i Syrię jako państwa wspierające terroryzm międzynarodowy. Z wyjątkiem Sudanu, wprowadzonego na listę sponsorów terroryzmu w 1993 r., wszystkie kraje znajdowały się

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

na niej już przez całe lata 90. Oprócz nich Departament Stanu USA jako sponsorów terroryzmu najczęściej wymienia Pakistan i rządzony do listopada 2001 r. przez talibów Afganistan, których na liście nie umieszczono[82]. Zmiany polityczne, które nastąpiły w kilku z wymienionych krajów, a których nie uwzględnia powyższa lista, powodują, że omówimy jedynie te państwa, które aktualnie są zaangażowane w sponsorowanie organizacji terrorystycznych, czyli Iran, Kuba, Korea Północna, Sudan, Syria, Pakistan i Wenezuela.

Iran. Kraj ten uważany jest już od dawna za wiodącego na świecie sponsora światowego terroryzmu. Do głównych przyczyn wspierania terroryzmu przez Iran należy zaliczyć:

— chęć dokonania eksportu rewolucji islamskiej do innych krajów,
— wsparcie będących poza granicami fundamentalistów islamskich,
— zniszczenie państwa Izrael,
— eliminację opozycji irańskiej, która działa poza granicami kraju,
— destabilizację sytuacji w niektórych państwach arabskich, szczególnie leżących w rejonie Zatoki Perskiej,
— zakłócenie przebiegu procesu pokojowego palestyńsko-izraelskiego[83].

Jak podkreślono w raporcie Departamentu Stanu USA z 2011 r., rola Iranu w planowaniu i finansowaniu działalności terrorystycznej na Bliskim Wschodzie i w Afganistanie zagraża wysiłkom na rzecz pokoju. Irańczykom zarzuca się wspieranie działań terrorystycznych prowadzonych w Libanie, Iraku, Afganistanie i w Autonomii Palestyńskiej.

Pomimo niezbitych dowodów świadczących o wspieraniu przez Iran światowego terroryzmu kraj ten wyraźnie odcina się od tych zarzutów. Prezydent Iranu Mahmud Ahmadineżad oskarża Izrael oraz Stany Zjednoczone o bezpodstawne powiązanie Iranu ze światowymi organizacjami terrorystycznymi. Iran odszedł w latach 90. od koncentrowania się na pomocy ugrupowaniom szyickim i wspiera obecnie również inne grupy islamistów. Udziela przede wszystkim pomocy ugrupowaniom przeciwstawiającym się bliskowschodniemu procesowi pokojowemu, a także popiera działania wymierzone w państwa Zachodu. Ponadto w przeszłości popierał Partię Pracujących Kurdystanu w walce z rządem tureckim, a obecnie wspomaga ugrupowania szyickie walczące z rządami sunnickimi w państwach Zatoki Perskiej. Rząd irański prowadzi także kampanię terrorystyczną wymierzoną w działaczy opozycji przebywających poza granicami kraju.

Dla usprawnienia procesu wspierania i kierowania działaniami terrorystycznymi w skali całego świata Iran stworzył specjalną formację noszą-

[82] Tamże, s. 58–61.
[83] D. Duda, *Terroryzm islamski*, Kraków 2002, s. 93.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cą nazwę Al-Quds i podporządkowaną irańskiej Armii Rewolucyjnej. Jest ona instrumentem, przy pomocy którego Iran wspiera akcje terrorystyczne oraz zagraniczne organizacje ekstremistyczne, takie jak libański Hezbollah, palestyński Hamas (rycina 5) oraz radykalne grupy w Iraku i talibów w Afganistanie[84]. Komendant jednostki jest oficerem w randze generała, a jej liczebność wynosi około 12 tys. ludzi. Miesięczny budżet wynosi od 750 tys. do 3 mln dolarów, co na warunki irańskie stanowi znaczną sumę. Jednostka odpowiedzialna jest za dostarczanie broni i amunicji oraz instruktorów wspieranym organizacjom, udzielanie im pomocy w planowaniu i organizacji działań terrorystycznych oraz wsparcie ich działań oddelegowanymi grupami bojowymi stanowiącymi *de facto* zalążki dowództw takich organizacji terrorystycznych.

Strukturę organizacyjną Al-Quds przedstawia rycina 6.

Ryc. 5. Trasa przerzutu zaopatrzenia dla terrorystów z Iranu

Źródło: opracowanie własne S.K.

[84] T. Szulc, *Irańska ruletka*, „Raport" 2008, nr 1, s. 48–54.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 6. Struktura organizacyjna jednostki Al-Quds (*Quds Force*)

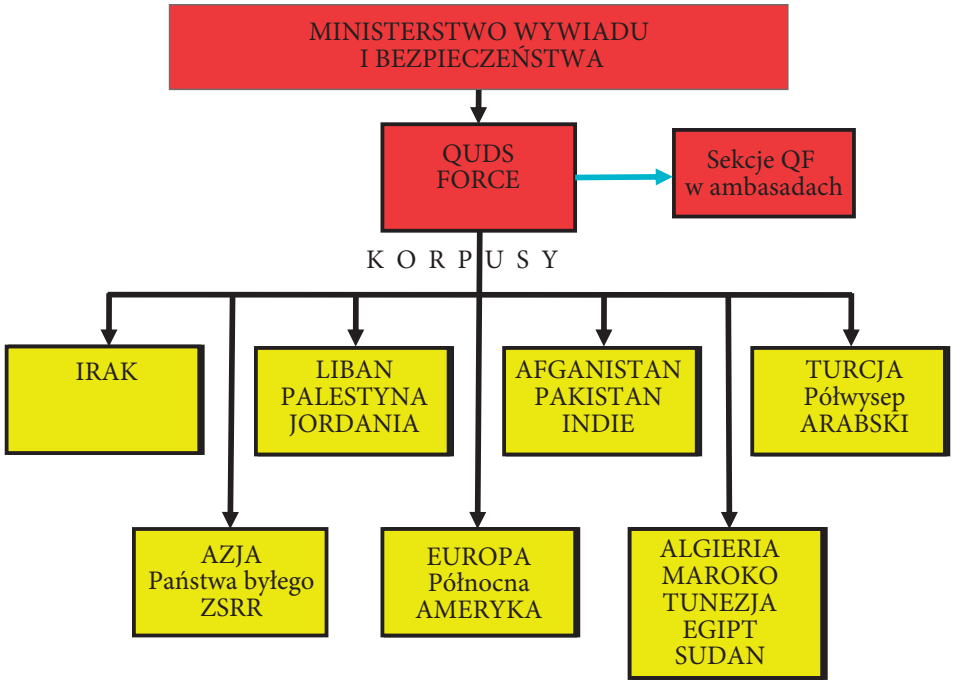

Źródło: T. Szulc, *Irańska ruletka*, „Raport" 2008, nr 1, s. 48–54

Szczególnie jaskrawym przykładem zaopatrywania terrorystów w broń, amunicję i materiały wybuchowe stały się przypadki zatrzymania przez marynarkę wojenną Izraela statków przewożących nielegalnie po kilkadziesiąt ton takich materiałów przeznaczonych dla bojówek Hamasu i Hezbollahu. W sumie w ciągu ostatnich lat zarejestrowano cztery takie incydenty. W tej sytuacji wielkim niebezpieczeństwem dla świata stają się dążenia Iranu do uzyskania broni jądrowej. Nie ma żadnych gwarancji, że nie zostanie ona udostępniona organizacjom terrorystycznym w celu np. dokonania ataku na Izrael.

Kuba i Korea Północna. Ich obecność na liście sponsorów terroryzmu wynikała bardziej z priorytetów polityki zagranicznej USA niż ich rzeczywistej aktywności we wspieraniu terroryzmu międzynarodowego. Państwa te w wyniku swej fatalnej sytuacji gospodarczej praktycznie wycofały się ze wspierania terroryzmu międzynarodowego.

Sudan. Stał się w latach 90. XX w. jednym z głównych ośrodków treningowych dla terrorystów islamskich (zwłaszcza sunnitów). Oferował im także schronienie i pozwalał na lokalizację na swym obszarze części elementów tych organizacji. Między innymi do 1997 r. na terytorium Sudanu przebywał i działał Osama bin Laden. Został on jednak wydalony

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

przez rząd w Chartumie w wyniku presji międzynarodowej. Rząd sudański uczestniczył także w przygotowaniu nieudanego zamachu na prezydenta Egiptu Hosni Mubaraka w Addis Abebie w 1995 r. Sudan tym samym nie podporządkował się sankcjom nałożonym przez ONZ i OJA[85].

Syria. Do końca lat 90. Syria udzielała, choć ze słabym nasileniem, pomocy militarnej, organizacyjnej i finansowej wielu ugrupowaniom terrorystycznym z Bliskiego Wschodu zarówno skrajnie lewicowym, jak i motywowanym religijnie. Współpracowała też z Iranem we wspieraniu grup przeciwnych pokojowi w tym regionie. Szczególnie istotna była pomoc Syrii dla takich grup, jak Hezbollah, Hamas, Palestyński Islamski Dżihad oraz udostępnienie terrorystom dla celów szkoleniowych doliny Bekaa w kontrolowanej części Libanu. Choć nie ma dowodów na bezpośrednie zaangażowanie rządu syryjskiego w ataki terrorystyczne od 1986 r., Syria pozostała jednym z najważniejszych sponsorów terroryzmu pod koniec ubiegłego wieku.

Pakistan. Wspiera przede wszystkim finansowo i militarnie terrorystów w Kaszmirze i na pozostałym obszarze Indii oraz udziela pomocy islamskim rebeliantom w Azji Środkowej. Negatywnie też oceniane były na arenie międzynarodowej bliskie związki przywódców Pakistanu z talibami. Władze Pakistanu oficjalnie odcinają się od wszelkich kontaktów z ugrupowaniami terrorystycznymi. Jednak to w tym kraju działają ośrodki szkoleniowe talibów i innych ugrupowań terrorystycznych, a także znajdują schronienie najbardziej poszukiwani terroryści (chociażby przypadek Osamy bin Ladena). Na niejasną sytuację w tym kraju ma wpływ stanowisko społeczeństwa, które w większości popiera talibańskie ugrupowania terrorystyczne i wymusza na władzach liberalne ich traktowanie.

Wenezuela. Wsparcie udzielane przez ten kraj terrorystom ma charakter lokalny i związane jest raczej z osobowością jej przywódcy niż oficjalną polityką państwa. Sponsoring ogranicza się głównie do udzielania schronienia grupom bojowym organizacji działających na terytorium Kolumbii, udzielania im nieformalnego zezwolenia na zakładanie baz szkoleniowych i logistycznych oraz niewielkiego wsparcia środkami materiałowymi, bronią i amunicją.

Omawiając problematykę sponsoringu terroryzmu, pominęliśmy okres realizowania takiej działalności przez Związek Radziecki i kraje obozu socjalistycznego. Wyboru tego dokonaliśmy świadomie, zakładając, że problematyka ma aspekt czysto historyczny i nie ma żadnego wpływu na współczesne problemy związane ze sponsorowaniem terroryzmu.

[85] Organizacja Jedności Afrykańskiej — *Organization of African Unity* (przyp. red.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Rafał Kwasiński

2. Finansowanie terroryzmu

Terroryzm to zjawisko dynamicznie rozwijające się na wielu płaszczyznach. Ten gwałtowny rozwój sprawia, że zjawisko to podlega na tyle głębokim przeobrażeniom, że jego aktualny obraz zyskał miano nowego terroryzmu[1]. Osoby zaangażowane w działalność ugrupowań terrorystycznych, niezależnie od pełnionych w nich ról, sięgając po najnowocześniejsze zdobycze cywilizacji, zwłaszcza z dziedziny technologii komunikacyjnych, stwarzają globalne zagrożenie dla współczesnego świata i rozwoju cywilizacji.

Jednym z istotnych obszarów antyterrorystycznego oddziaływania państwa obok zapobiegania, ochrony, reagowania i prognozowania jest zwalczanie rozumiane jako działania wymierzone bezpośrednio w struktury terrorystyczne celem ustalenia ich lokalizacji, liczebności powiązań oraz unieszkodliwienia, ukarania, a także uniemożliwienia ponownego odtworzenia systemów komunikowania się czy też źródeł finansowania.

Szczególnego istotnego znaczenia nabierają działania wymierzone w ekonomiczne podstawy funkcjonowania i rozwoju ugrupowań terrorystycznych. Prowadzenie przez te ugrupowania tak rozległej i dynamicznej działalności wymaga zbudowania systemu pozyskiwania i dystrybucji funduszy oraz kamuflowania ich rzeczywistego źródła i przeznaczenia. Przeciwdziałanie tej formie aktywności ze strony służb państwowych rodzi od samego początku problemy natury normatywnej, które nie pozostają bez wpływu na sferę wykrywczo-dowodową.

Samo pojęcie „finansowanie terroryzmu" określa w rzeczywistości finansowanie czegoś, co nie jest zdefiniowane. Z braku międzynarodowej definicji terroryzmu samo rozumienie pojęcia „finansowanie terroryzmu" jest mało precyzyjne. Trudno jest mówić o finansowaniu lub wspieraniu wartościami majątkowymi zjawiska, które nie jest zdefiniowane i w dodatku różnie interpretowane przez poszczególne rządy i organizacje między-

[1] Termin „nowy terroryzm" został wprowadzony jeszcze w 1986 r. przez badaczy skupionych w *Institute for the Study of Conflict*, którzy w jednym ze swoich opracowań wskazywali na sięgające po działania terrorystyczne ruchy religijne, stwierdzając przy tym, że motywacja religijna nadaje nowy wymiar zagrożeniom terrorystycznym. Zob. W. Gutteridge (ed.), *The New Terrorism*, London 1986.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

narodowe. Nie można prowadzić skutecznej walki ze zjawiskiem finansowania terroryzmu, które nie ma jednolitej definicji[2].

9 grudnia 1999 r. ONZ przyjęła Międzynarodową konwencję o zwalczaniu finansowania terroryzmu[3]. W art. 2 ust. 1 Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu mianem „finansowanie terroryzmu" określono następujące zachowanie: kto jakimikolwiek środkami, bezpośrednio lub pośrednio, bezprawnie i umyślnie, udostępnia lub gromadzi fundusze z zamiarem ich wykorzystania, lub też mając świadomość, że zostaną one wykorzystane, w całości lub w części, do dokonania:

— czynu stanowiącego przestępstwo określone definicją zawartą w jednym z traktatów wymienionych w aneksie[4];
— czynu mającego spowodować śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby cywilnej lub innej osoby nieuczestniczącej aktywnie w działaniach wojennych w sytuacji konfliktu zbrojnego, jeśli celem takiego czynu, wynikającym bądź z jego charakteru, bądź z kontekstu, w jakim jest popełniony, jest:
  - zastraszenie ludności,

[2] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu oraz metody ich zwalczania* [w:] J. Szafrański (red.), *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody działań antyterrorystycznych*, Szczytno 2007, s. 146–147.

[3] Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 9 grudnia 1999 r., DzU z 2004 r., nr 263, poz. 2620 (dalej: Konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu).

[4] Traktaty te to: Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, sporządzona w Hadze 16 grudnia 1970 r.; Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzona w Montrealu 23 września 1971 r.; Konwencja o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 14 grudnia 1973 r.; Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 17 grudnia 1979 r.; Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, przyjęta w Wiedniu 3 marca 1980 r.; Protokół w sprawie zwalczania bezprawnych aktów przemocy w portach lotniczych służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu, uzupełniający Konwencję o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzony w Montrealu 24 lutego 1988 r.; Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej, sporządzona w Rzymie 10 marca 1988 r.; Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu stałych platform umieszczonych w szelfie kontynentalnym, sporządzony w Rzymie 10 marca 1988 r. oraz Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania terrorystycznych ataków bombowych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 15 grudnia 1997 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

- skłonienie rządu lub organizacji międzynarodowej do dokonania lub do zaniechania określonej czynności.

Ważną sprawą jest to, że warunkiem uznania czynu nie musi być faktyczne wykorzystanie funduszy do dokonania przestępstwa, gdyż jest nim także usiłowanie popełnienia czynu. Ponadto przestępstwem jest także współsprawstwo, organizowanie lub polecanie innym osobom dokonania przestępstwa finansowania terroryzmu bądź też przyczynianie się do popełnienia takiego przestępstwa przez grupę osób działających we wspólnym celu.

16 maja 2005 r. została sporządzona w Warszawie Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu[5]. Konwencja ta utrzymała w mocy definicję finansowania terroryzmu, przyjętą Konwencją o zwalczaniu finansowania terroryzmu.

W polskim systemie prawnym definicja finansowania terroryzmu została określona w art. 165a kodeksu karnego, który brzmi następująco: Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, w tym papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchome w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12[6].

Represje zastosowane przez wspólnotę międzynarodową po zamachach z 11 września 2001 r. pozwoliły unieszkodliwić kilku przywódców, działaczy i finansistów Al-Kaidy oraz organizacji z nią stowarzyszonych. Mimo to międzynarodowa siatka terrorystyczna nadal posiada znaczne możliwości ofensywne i finansowe. Przygotowanie i przeprowadzenie spektakularnych zamachów terrorystycznych, nastawionych na możliwie maksymalne zniszczenia i wysoką liczbę ofiar, wymaga ogromnych nakładów finansowych. Ramzi Jusuf, jeden z zamachowców, którzy przeprowadzili pierwszy atak na wieże World Trade Center w 1993 r., schwytany przez policję wyznał, że eksplozja nie była wówczas dostatecznie silna, gdyż terroryści nie mieli dość pieniędzy, by zgromadzić materiał do zbudowania dużej bomby. Co więcej, z tego samego powodu operację przyspieszono. Brak pieniędzy przyczynił się też do wpadki terrorystów po zamachu, kiedy próbowali odzyskać depozyt za wynajęty samochód, którym przewozili bombę[7].

---

[5] DzU z 2008 r., nr 165, poz. 1028. Konwencja została ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską w 2008 r.

[6] Ustawa z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny, DzU z 1997 r., nr 88, poz. 553 z późn. zm. (dalej: k.k.).

[7] W. Kedaj, *Menedżerowie śmierci*, „Wprost" 2003, nr 51/52 (1099) [online], <http://www.wprost.pl/ar/53692/Menedzerowie-smierci/>, dostęp: 21 grudnia 2011 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Finansowanie terroryzmu to nie tylko akcje wymierzone przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu, życiu i zdrowiu ludzi, lecz także ich logistyczne wsparcie, łącznie z rekrutacją i promowaniem sprawy, za którą walczą terroryści. Polega ono na gromadzeniu sprzętu i środków technicznych, werbowaniu i szkoleniu ludzi, zapewnianiu łączności i komunikacji, a przede wszystkim pozyskiwaniu środków finansowych. Podczas „zimnej wojny" Związek Radziecki i jego państwa satelickie regularnie udzielały wsparcia niektórym organizacjom terrorystycznym, które bez tej pomocy szybko zakończyłyby swoją działalność z powodu braku potrzebnych funduszy. Co prawda terroryzm finansowany przez państwa (*state-sponsored terrorism*) wciąż istnieje, lecz w nowej sytuacji geopolitycznej karty rozdaje już ktoś inny — pojawili się nowi, dotychczas nieznani gracze. Pomoc świadczona z zewnątrz i kierowana do ugrupowań terrorystycznych działających w krajach byłego ZSRR i w państwach ościennych jest obecnie dużo bardziej powszechna i częściej spotykana niż w Ameryce Łacińskiej, w której organizacje terrorystyczne, takie jak FARC (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* — Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii) czy ELN (*Ejército de Liberación Nacional* — Armia Wyzwolenia Narodowego) w Kolumbii, stały się „samowystarczalne", dzięki niezwykle lukratywnym kryminalnym transakcjom. Z kolei ugrupowania terrorystyczne działające na Bliskim Wschodzie uzyskały szerokie wsparcie ekstremistów i fundamentalistów islamskich z krajów arabskich i państw Azji Centralnej[8].

Organizacje terrorystyczne wykorzystują całą gamę źródeł finansowania, które można podzielić na legalne i nielegalne. Niektóre grupy czerpią środki finansowe z oficjalnych przedsiębiorstw handlowych, dotacji oraz funduszy uzyskanych od organizacji charytatywnych nie tylko w celu finansowania swych działań, lecz także po to, aby przemieszczać swych członków i potrzebne im materiały. Inne ugrupowania opierają swą działalność na przestępstwach, takich jak wymuszenia, porwania, handel narkotykami i oszustwa. Sposób uzyskiwania środków finansowych przez organizację terrorystyczną uzależniony jest od potrzeb i możliwości organizacji, znajomości określonych technik postępowania, kwoty możliwej do uzyskania przy zastosowaniu określonego sposobu oraz przewidywanego ryzyka operacji.

Organizacje terrorystyczne do finansowania działalności siatek i zamachów używają rozmaitych legalnych i nielegalnych źródeł finansowania oraz formalnych i nieformalnych systemów przekazywania pieniędzy.

[8] Zob. J.H. Anderson, *International Terrorism and Crime: Trends and Linkages*, <http://www.jmu.edu/orgs/wrni/it.htm>, dostęp: 20 marca 2012 r. Szerzej na ten temat zob. M. Marcinko, *Finansowanie terroryzmu — źródła, sposoby, zwalczanie*, <http://www.psz.pl/tekst-744/Marcin-Marcinko-Finansowanie-terroryzmu>, dostęp: 1 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Do typowych legalnych źródeł finansowania grup terrorystycznych zalicza się pozyskiwanie funduszy przez organizacje typu *non-profit* oraz działalność gospodarczą, natomiast w poczet nielegalnych źródeł finansowania grup terrorystycznych kwalifikuje się tradycyjną działalność przestępczą oraz przestępczość ekonomiczną.

Wiele transakcji z użyciem tych źródeł pozostawia po sobie ślad elektroniczny lub w zgromadzonej dokumentacji, co nie oznacza, że nie istnieją rozwiązania utrudniające lub uniemożliwiające wykrycie takich operacji. Dlatego też organizacje terrorystyczne korzystają zarówno z formalnych systemów przekazywania pieniędzy w postaci przekazów pieniężnych, internetowych transakcji bankowych, systemów płatności przez Internet, kart debetowych, kart w systemie *pre-paid*, złotego pieniądza elektronicznego czy wypłaty w bankomatach, jak i nieformalnych sposobów przekazywania pieniędzy w formie alternatywnych systemów przekazu pieniędzy, przemytu gotówki oraz bankowości muzułmańskiej[9].

2.1. Źródła finansowania terroryzmu

Organizacje terrorystyczne są finansowane przez podmioty, które w wielu sytuacjach są trudne do zdefiniowania i często niemożliwe do zidentyfikowania. Wynika to z faktu przekazywania im środków finansowych przez tzw. sponsorów sposobami coraz bardziej zakamuflowanymi. Takimi podmiotami są np. rządy państw, organizacje polityczne, religijne, humanitarne, fundacje charytatywne czy też zbiorowiska imigrantów i mniejszości narodowych. W obecnej sytuacji politycznej w świecie, kiedy każdy fakt finansowania ugrupowań terrorystycznych jest napiętnowany, do finansowania terrorystów realizujących określone cele polityczne określonych państw oficjalnie nie przyznają się żadne podmioty. Z taką sytuacją mamy do czynienia w wypadku pakistańskich organizacji terrorystycznych walczących z Indiami w indyjskim Kaszmirze czy też w odniesieniu do ekstremistów i nacjonalistów, kosowskich Albańczyków, którzy w wojnie z Serbią zastosowali terrorystyczne metody walki. Oddzielną kategorią podmiotów finansujących terrorystów są ugrupowania uplasowane w krajowej lub międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, prowadzące własną działalność gospodarczą lub ekonomiczną. Takimi podmiotami są też organizacje

[9] *Country Reports on Terrorism 2011*, <www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195546.htm>, dostęp: 20 czerwca 2012 r. Sekretarz stanu w USA do 30 kwietnia każdego roku składa przed kongresem raport na temat zagrożenia terroryzmem na świecie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

uznane za terrorystyczne, które środki materialne do działań terrorystycznych czerpią z prowadzonej przez nie legalnej lub nielegalnej działalności gospodarczej oraz dokonywanych przestępstw charakteru kryminalnego[10].

Wskazanie konkretnych podmiotów jako sprawców finansowania terroryzmu w rzeczywistości jest trudne. Problem polega na tym, że istnieje w świecie kilka organizacji uznanych za terrorystyczne, które prowadzą zaawansowane programy pomocowe i charytatywne dla najuboższych warstw społecznych oraz pełnią w swoich krajach funkcje partii politycznych, a nawet zastępują lokalną administrację. Takimi organizacjami są np. palestyński Hamas, libański Hezbollah, czy niektóre ugrupowania w Pakistanie. Często nie można ustalić, czy środki finansowe przeznaczone dla takich organizacji w celach humanitarnych nie są spożytkowane na działania terrorystyczne. Nie funkcjonują na gruncie przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu instrumenty prawne i systemy kontroli legalnego transferu środków finansowych do tych organizacji, czego klasycznym przykładem jest palestyński Hamas. Nie potrafimy wskazać, kto w organizacji uznawanej za terrorystyczną jest terrorystą, partyzantem czy pracownikiem niosącym pomoc ubogim i potrzebującym. Zjawiska terroryzmu nie można sprowadzić do pewnej sumy terrorystów, którzy są na listach np. FBI i CIA, bo terroryzm to rodzaj szczególnej techniki politycznej, środek walki o władzę[11].

Z tego powodu zawsze będzie zapotrzebowanie na terrorystów i tym samym nie zabraknie chętnych do ich finansowania, ponieważ terroryzm we współczesnym świecie ciągle spełnia określone cele dla tych podmiotów, które z tego względu go wspierają, także finansowo. Gdy w latach 70. XX w. reżim Arabii Saudyjskiej rozpoczął eksport fundamentalizmu wahabickiego do Azji Środkowej oraz Europy i zaczął finansować ugrupowania ukierunkowane na eksport islamskiej rewolucji w tych obszarach, Zachód milczał. Powstające za pieniądze saudyjskie grupy terrorystyczne były narzędziem w konfrontacji z ZSRR i jego obozem, a saudyjska ropa naftowa była cenniejsza niż spodziewane skutki rodzącego się globalnego terroryzmu islamskiego[12]. Podmioty finansujące terrorystów na różne sposoby nie muszą być bogate. Do przeprowadzenia zamachu wystarczy dziś instrukcja w Internecie i materiał wybuchowy w torbie, wyprodukowany sposobem chałupniczym (przykład zamachów na wyspie Bali, gdzie terroryści sami wyprodukowali materiały wybuchowe i narzędzia do ich zdetonowania). Według szacunków BBC przygotowania do 11 września kosztowały terro-

[10] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 151.

[11] Tamże, s. 151.

[12] Zob. A. Milani, *Jak pokonać reżim w Teheranie*, „Gazeta Wyborcza", 28–29 października 2006 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

rystów około pół miliona dolarów, do 11 marca w Madrycie — 10 tys., a do 7 lipca w Londynie — już tylko kilkaset dolarów[13]. Podobną opinię wyraził w 2004 r. Kongres Stanów Zjednoczonych. W specjalnym raporcie kongresu napisano, że operacje terrorystyczne wymagają stosunkowo niewielkich środków finansowych, bo koszt ataków z 11 września 2001 r. na World Trade Center oraz Pentagon miał wynosić szacunkowy około 500 tys. USD[14]. Peter Bergen, dziennikarz amerykański zajmujący się terroryzmem, stwierdził na podstawie informacji z CIA, że operacja z 11 września 2001 r. kosztowała nieco ponad 200 tys. USD[15]. Z powyższego wynika, że nawet koszty ataków z 11 września są nieznane i trudne do oszacowania.

Należy podkreślić, że działalność ugrupowań terrorystycznych finansowana jest zarówno ze źródeł legalnych, jak i nielegalnych[16]. Bardzo często dochodzi do swoistego mieszania przychodów pochodzących z obu tych źródeł[17]. Następuje to już w ramach podmiotów zależnych lub kierowanych przez członków lub sympatyków organizacji terrorystycznych. Zachowania takie pozwalają często na ukrycie niezgodnego z prawem pochodzenia części przychodów. Z drugiej strony utrudnia to proces ujawniania i orzekania przepadku takich przychodów przez powołane do tego organy ścigania i inne instytucje państwowe[18].

2.2. Legalne źródła finansowania terroryzmu

2.2.1. Wykorzystywanie organizacji charytatywnych i zbiórek publicznych

Organizacje *non-profit* mogą służyć grupom terrorystycznym jako środki uzyskiwania pieniędzy oraz ich przekazywania. Humanitarny charakter

[13] Por. M. Pielach, *Wojna anachroniczna*, „Rzeczpospolita", 11 września 2006 r.

[14] Por. *Country Reports on Terrorism 2011*…, dz. cyt.

[15] Por. P. Berger, *Jak doszło do 11 września*, „Gazeta Wyborcza", 9–10 września 2006 r.

[16] Zob. J.C. Brisard, *Terrorism Financing, Roots and trends of Saudi terrorism financing, Report prepared for the President of the Security Council United Nations*, New York 2002, s. 7.

[17] Z tym problemem w zakresie formalno-prawnym stykają się szczególnie organizacje społeczne w przypadku zbierania pieniędzy na cele społeczne. D.M. Lormel, *Chief, Financial Crimes Section, Federal Bureau of Investigation, Statement for the Record, House Committee on Financial Services, Subcommittee on Oversight and Investigations*, Washington 2002.

[18] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu*…, dz. cyt., s. 152.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

większości organizacji *non-profit* sprawia, że ich biura i personel ulokowane są na obszarach objętych konfliktem, pozostających w zainteresowaniu terrorystów, którzy mogą nawiązać kontakt bez wzbudzania większych podejrzeń. Terroryści wykorzystują fakt, że transakcje finansowe — często dokonywane na skalę międzynarodową — są uznawane za normalną działalność niektórych organizacji *non-profit* i instytucji charytatywnych. Ponadto organizacje te mogą być wykorzystane do zapewnienia wsparcia logistycznego terrorystów albo jako przykrycie dla ich działalności. Ujawniono liczne przypadki, w których przykryciem dla finansowania terroryzmu był mechanizm uzyskiwania środków finansowych poprzez działalność dobroczynną, czyli gromadzenie funduszy od ofiarodawców i ich dystrybucja wśród potrzebujących. Czasami organizacja bywa jedynie przykrywka istniejącą tylko po to, aby kierować pieniądze do terrorystów. Często nadużywanie organizacji *non-profit* zachodzi bez wiedzy ofiarodawców, a nawet kierownictwa i personelu samej organizacji. Dokonują go pracownicy lub członkowie zarządu, którzy sami odprowadzają pieniądze. Poza wsparciem finansowym, niektóre organizacje *non-profit* zapewniają także przykrycie i zaplecze logistyczne dla podróży terrorystów albo nielegalnego przerzutu broni[19].

[19] Zob. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Międzynarodowe Standardy Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu oraz Proliferacji — Rekomendacje FATF*, <www.knf.gov.pl/Images/Rekomendacje_FATF_tcm75_29311.pdf>, dostęp: 20 maja 2012 r.; *Moneyval — Raport z ewaluacji*, <www.inf.gov.pl/./files_/giif/…/moneyval_raport_z_ewaluacji_pl.pdf>, dostęp: 20 maja 2012 r.

FATF (*Financial Action Task Force*), tj. Grupa Zadaniowa do spraw Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy, powstała w 1989 r. z inspiracji szczytu grupy G7 w Paryżu. Celem powołania była potrzeba poszukiwania skutecznych rozwiązań w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej. FATF działa pod auspicjami OECD (*Organization for Economic Cooperation and Development* — Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), jest niezależnym podmiotem międzyrządowym, którego zadaniem jest przygotowywanie i wspieranie różnorodnych przedsięwzięć służących przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Najważniejszym jej dokumentem jest 40 zaleceń prawnych, instytucjonalnych i finansowych, które wywarły istotny wpływ na system prawa międzynarodowego w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy, rozwiązania prawne w wielu krajach i procedury wewnętrzne instytucji obowiązanych.

W ramach Rady Europy instytucją zajmującą się kwestiami związanymi ze zwalczaniem finansowania terroryzmu i przestępczości finansowej jest Komitet Ekspertów do spraw Oceny Systemów Zwalczania Procederu Prania Pieniędzy i Finansowania Terroryzmu — *The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism* (Moneyval), powołany w 1997 r. Moneyval jest ważną platformą współpracy państw niezasiadających w FATF (Moneyval jest członkiem stowarzyszonym FATF).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Terroryści zawsze mogli liczyć na wsparcie finansowe i inne wartości majątkowe pochodzące z datków, darowizn itp. przekazywanych im na prowadzoną przez nich działalność, słuszną w ocenie ofiarodawców. Podobna sytuacja istnieje także obecnie, gdy w mniemaniu wyznawców islamu świat zachodni niesprawiedliwie atakuje świat islamski oraz arabski w Afganistanie, Iraku, Palestynie, w Libanie, na Kaukazie Północnym czy w Bośni. Tak zwane datki nie pochodzą tylko od zwykłych, pojedynczych sympatyków terrorystów. Największy udział w ich finansowaniu mają wszelkiego rodzaju organizacje religijne o zasięgu międzynarodowym (np. wymienione wcześniej banki Organizacji Konferencji Islamskiej), organizacje pozarządowe prowadzące np. działalność charytatywną w skali krajowej i międzynarodowej, stowarzyszenia, fundacje, związki religijne czy też tzw. organizacje dobroczynne. W okresie ostatnich lat podmioty te stały się znaczącym źródłem funduszy dla organizacji terrorystycznych, gdyż w dużym zakresie funkcjonują one też w świecie islamskim i arabskim, gdzie odwołują się do religii jako podstawowego uzasadnienia swoich działań[20].

Grupy terrorystyczne mogą wykorzystywać organizacje charytatywne w dwojaki sposób. Mogą one otworzyć własną działalność charytatywną lub przejąć już istniejącą. Ta pierwsza metoda (stosowana np. przez Hezbollah[21]) polega na tym, że terroryści tworzą własne organizacje charytatywne i wykorzystują je jako przykrycie dla procederu gromadzenia funduszy na własne cele. Przejęcie (z którego korzysta Al-Kaida[22]) następuje poprzez manipulowanie istniejącą, legalną organizacją charytatywną w celu zapewnienia przykrycia dla odprowadzania pieniędzy przez terrorystów. Tego rodzaju organizacje mogą oprócz tego rzeczywiście prowadzić działalność na rzecz potrzebujących. Nie tylko wypełnia ona wówczas zobowiązania religijne, lecz także stwarza pozytywny wizerunek organizacji wśród lokalnej społeczności, stymulując tym samym rekrutację oraz wsparcie finansowe i polityczne.

Zdecydowana większość muzułmańskich organizacji charytatywnych działa legalnie i nie wspiera muzułmańskich terrorystów. Istnieją jednak przypadki przekazywania środków finansowych grupom terrorystycznym zarówno przez legalne organizacje charytatywne działające na ich rzecz, jak

---

[20] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 159–160.

[21] *Hezbollah — Financing Terror Through Criminal Enterprise. Testimony of Matthew A. Levitt Senior Fellow and Director of Terrorism Studies The Washington Institute for Near East Policy*, 25 maja 2005 r., <http://www.washingtoninstitute.org/html/pdf/hezbollah-testimony-05252005.pdf>, dostęp: 21 grudnia 2011 r.

[22] J. Roth, D. Greenburg, S. Wille, *9/11 Commission — Terrorist Financing*, <govinfo.library.unt.edu/911/staff…/911_TerrFin_Monograph.pdf>, dostęp: 21 lutego 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

i przez organizacje dobroczynne utworzone specjalnie w celu przekazywania funduszy na funkcjonowanie tych ugrupowań.

Przynajmniej od 1996 r. różne oddziały fundacji o nazwie *Al-Haramain Islamic Foundation*[23] wspierały bojowników dżihadu i terrorystów, a także Al-Kaidę. Fundacja ta jest muzułmańską organizacją dobroczynną z siedzibą w Arabii Saudyjskiej. W toku dochodzeń ustalono, że osoby odpowiedzialne za pozyskiwanie środków pieniężnych dla Al-Kaidy otrzymują je od świadomych i nieświadomych ofiarodawców, meczetów, przychylnych imamów i organizacji dobroczynnych.

Muzułmańskie organizacje dobroczynne często wykorzystywane są w procesie finansowania działań terrorystycznych, gdyż mogą one korzystać z religijnego obowiązku płacenia *zakatu*. *Zakat* jest całkowicie legalną formą działalności dobroczynnej w państwach muzułmańskich i jest trzecim z pięciu filarów islamu. Obowiązek płacenia *zakatu* może być dość łatwo wykorzystany przez organizacje terrorystyczne wyznające ideologię islamu. W niektórych krajach organizacje dobroczynne nie podlegają nadzorowi rządowemu, co sprawia, że proceder odprowadzania pieniędzy jest jeszcze łatwiejszy i bezpieczniejszy.

Po zamachach z 11 września 2001 r. muzułmańskie organizacje *non-profit* zyskały miano nie tylko narzędzia wykorzystywanego przez radykalnych Arabów (zwłaszcza wahabitów[24]) do szerzenia radykalnych poglądów na całym świecie, lecz także jako potencjalny środek przekazywania pieniędzy do grup terrorystycznych. Wpływ na takie postrzeganie organizacji dobroczynnych miały ich cechy: różnorodność, działalność w wielu regionach świata, potencjalny dostęp do znacznych środków finansowych oraz niewielkie przeszkody prawne lub ich brak. Wyżej opisana sytuacja dała bodziec do reorganizacji tego sektora, zwłaszcza w krajach Zatoki Perskiej. Wprowadzono specjalne regulacje prawne, które w niektórych wypadkach zakazywały przekazywania kapitału za granicę. Wprowadzone ograniczenia (skutkujące zamknięciem ważnych fundacji arabskich, jak np. *Al-Haramain Islamic Foundation*) spowodowały ogólny spadek działalności tych organizacji w ich strefach wpływów. Z drugiej strony istnieją dowody na to, że w niektórych przypadkach działalność charytatywna została faktycznie przeniesiona do podmiotów lokalnych. Czasami były one celowo tworzone i zmniejszane po to, aby nie zwracać uwagi organów ścigania.

---

[23] B. Egelko, *Al-Haramain Islamic Foundation awarded damages*, <http://www.sfgate.com/nation/article/Al-Haramain-Islamic-Foundation-awarded-damages-2452500.php>, dostęp: 20 maja 2012 r.

[24] Ch.M. Blanchard, *The Islamic Traditions of Wahhabism and Salafiyya*, <http://www.fas.org/sgp/crs/misc/RS21695.pdf>, dostęp: 10 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Często miejscami legalnego gromadzenia funduszy są meczety, w których pieniądze zbierane są np. z okazji wizyty znanego duchownego albo członka społeczności muzułmańskiej. Wierni ofiarowują datki, aby uhonorować gości i wesprzeć działania meczetów na rzecz społeczności. Pieniądze zbierane w meczetach powiązanych z ekstremizmem mogą jednakże być przeznaczone na walkę w ramach dżihadu albo realizacje innych związanych z nim projektów. Oprócz organizacji dobroczynnych i meczetów, datki można zbierać również w prywatnych domach albo poprzez sprzedaż nagrań audio i video oraz tekstów kazań wygłaszanych przez popularnych muzułmańskich duchownych i innych tego typu produktów.

Coraz częściej finansowanie działań terrorystycznych odbywa się za pomocą środków uzyskanych ze zbiórek prowadzonych przez różnego rodzaje aktywistów, sympatyków, wysłanników lub zakonspirowanych przedstawicieli i specjalnie wydzielanych z organizacji struktur zajmujących się prowadzeniem zbiórek finansowych (np. libański Hezbollah). Organizacje terrorystyczne mogą liczyć na swoich sympatyków i otrzymywać od nich zarówno legalny, jak i stały dochód. Wynika to z faktu, że podstawą działalności tych organizacji są idee, popierane przez wspólnoty narodowe, religijne, ludzi pochodzących z tego samego kraju lub regionu (stanowi to naturalne zaplecze terrorystów). Prowadzeniu zbiórek środków finansowych na potrzeby organizacji terrorystycznych sprzyja fakt, że organizacje takie prowadzą swoją działalność w ramach społeczności (np. etnicznej lub religijnej), z których same się wywodzą i w których mają swoich sympatyków. Najczęściej są to społeczności oparte na strukturze klanowej, rodzinnej, dla których więzi krwi bądź wiary są ważniejsze niż prawo państwa, w którym przebywają (np. na emigracji politycznej czy ekonomicznej). Emigranci islamscy w krajach Europy Zachodniej nie przejawiają chęci do asymilacji, wręcz przeciwnie — podkreślają swoja odrębność, są krytycznie nastawieni do wartości reprezentowanych przez tzw. świat zachodni[25]. Tym samym stanowią oni środowisko trudne do infiltracji dla organów ścigania, trudno jest też liczyć na współpracę z ich strony (nawet w przypadku popełniania przestępstw)[26].

Techniczny sposób pozyskiwania funduszy polega na: zbieraniu składek członkowskich; subskrypcji i sprzedaży pism, wydawnictw, nagrań itp.; organizowaniu pielgrzymek i innych wydarzeń kulturalnych lub religijnych; zbiórkach publicznych; zwracaniu się z prośbą do bogatych członków społeczności o darowiznę lub też na ofiarowaniu regularnych darowizn

[25] Zob. analiza oświadczenia Mohammada Sidique Khana — zamachowcy samobójcy, który wysadził się w londyńskim metrze 7 lipca 2005 r. J. Burke, *Secrets of bomber's death tape*, "The Observer", 4 września 2005 r.

[26] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 164.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

w wysokości ustalonego procentu swojego dochodu[27]. Datki te są często niewielkie. Gdyby były zbyt duże, mogłoby to zostać źle odebrane przez wspólnotę i zmieniłoby się w wymuszanie pieniędzy, do czego ucieka się wiele organizacji terrorystycznych, np. Tamilskie Tygrysy[28].

Interesujący nowy sposób pozyskiwania datków finansowych dla organizacji terrorystycznych i irackiego ruchu oporu w środowiskach muzułmańskich ujawniono po 2004 r. we Francji. Jeśli wcześniej we Francji radykalne organizacje islamskie czerpały dochody, np. z księgarń sprzedających muzułmańskie książki i rzeźni oferujących mięso zwierząt zabijanych zgodnie z przepisami prawa muzułmańskiego, to teraz pieniądze pochodzą z produkcji i sprzedaży modnej odzieży młodzieżowej: czapek baseballowych, kurtek, dresów i obuwia[29].

Nowy sposób pozyskiwania środków finansów przez Internet ujawniono w maju 2005 r. w Finlandii. Środki były przeznaczone dla terrorystów czeczeńskich. Zbiórka środków przez Internet pozwalała omijać istniejące ograniczenia prawne. Ogłoszenia zamieszczone w witrynie internetowej spowodowały wpływanie pieniędzy na konta założone w fińskich bankach. Szybko gromadzono na nich środki finansowe i od razu dokonywano ich transferu na Kaukaz, co pozwalało uniknąć blokowania kont i wstrzymywania transakcji przez odpowiednie podmioty. Ponadto zbiórki pieniędzy odbywały się tam pod przykryciem innych akcji. W tym wypadku darczyńcy wpłacali składki na rzecz Kaukaskiego Stowarzyszenia Informacyjnego, a oficjalnym celem zbiórki pieniędzy było wspieranie działalności informacyjnej na Kaukazie, zwłaszcza poprawa poziomu dziennikarskiego Centrum Kaukaskiego (*Kavkaz Center*). Takie rozwiązanie pozwalało omijać konieczność ujawniania władzom fińskim rzeczywistego celu, jakim było przeprowadzanie zbiórek pieniężnych dla terrorystów. Ponadto inne środki pozyskiwane były przez uruchamiane sklepiki internetowe oferujące filmy dokumentalne, płyty z czeczeńską muzyką, książki oraz islamskie gadżety. Właściciel serwera Storsjö przyznał, że pozyskane w ten sposób pieniądze trafiały do zwolenników walki zbrojnej o niepodległość Czeczenii[30].

---

[27] Jest to popularny sposób zwłaszcza we wspólnotach religijnych lub etnicznych. Zwiększa on poczucie solidarności grupowej. Darowizny czynione przez wyznawców islamu, czyli *zakat,* są ściśle związane z wyznawaną przez nich religią. Por. J.C. Brisard, *Terrorism…*, dz. cyt., s. 12 oraz M.R. Greenberg, W.F. Wechsler, L.S. Wolosky, *Terrorist Financing, Report of an Independent Task Force Sponsored by the Council on Foreign Relations*, New York 2002, s. 7.

[28] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 166.

[29] Tamże, s. 166.

[30] Tamże, s. 166–167.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

2.2.2. Legalna działalność gospodarcza

Korzystanie z firm jako przykrycia jest doskonałym sposobem na pozyskiwanie i przechowywanie pieniędzy przez terrorystów. Firmy te działają efektywniej, gdy prowadzą jakąkolwiek działalność w ramach przykrycia, lecz nawet firmy niewykonujące żadnej pracy mogą często nie wzbudzać podejrzeń władz państwowych.

Firmy, które prowadząc działalność gospodarczą i funkcjonując legalnie, finansują określone grupy terrorystyczne w takich uwarunkowaniach, w których w rzeczywistości są one elementem, albo należą do terrorystów, albo są z nimi powiązane na różne sposoby. Są to z zasady firmy prowadzone przez przedsiębiorców sympatyków organizacji, członków ich rodzin, a nawet zakonspirowanych członków ugrupowań terrorystycznych. Wydzielanie i kierowanie zysków z takich podmiotów gospodarczych do organizacji terrorystycznych odbywa się często za pośrednictwem określonych fundacji, związków wyznaniowych lub nawet organów państwowych (np. struktur wywiadowczych). W wielu przypadkach zyski wypracowane przez legalnie funkcjonującą firmę są kierowane w zakamuflowany sposób do organizacji terrorystycznej wskutek decyzje członków rad nadzorczych, którymi są sympatycy, a nawet członkowie organizacji terrorystycznych[31]. Innym sposobem struktur terrorystycznych na pozyskiwanie korzyści z firm działających legalnie jest przejmowanie w całości lub części udziałów w nich, całkowite przejmowanie podmiotów gospodarczych, wchodzenie do nich jako inwestor lub „cichy wspólnik". Często na rzecz organizacji terrorystycznych kierowane są pochodzące z takich podmiotów gospodarczych dywidendy, zawyżane zarobki lub premie członków rad nadzorczych[32].

Firmy przykrywki symulujące działalność gospodarczą to podmioty utworzone i kontrolowane przez inną organizację. Firma taka może być jedynie pośrednikiem, który pozwala na nieujawnianie nazwy jej założyciela albo wygląda na podmiot wykonujący określoną działalność, podczas gdy jego prawdziwe zadania dokonywane na potrzeby założyciela są zupełnie inne. Firmy przykrywki są często zakładane przez terrorystów w celu przechowywania oraz odprowadzania przez nich środków pieniężnych. Figurując jako legalne przedsiębiorstwa, umożliwiają one organizacjom terrorystycznym zakładanie kont bankowych, przekazywanie pieniędzy oraz dokonywanie transakcji finansowych, praktycznie nie narażając ich na podejrzenia ze strony władz państwowych. Podmioty te znacznie różnią się

[31] Zob. W. Filipkowski, R. Lonca, *Kryminologiczne i prawne aspekty finansowania terroryzmu*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2005, nr 4, s. 33.

[32] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 158.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

od przedsiębiorstw komercyjnych, gdyż te pierwsze stwarzają pozory prowadzenia działalności gospodarczej, a te ostatnie rzeczywiście ją wykonują. Firmy przykrywki często oferują rozmaite usługi, lecz nie produkty. Dzieje się tak dlatego, że usługi są towarem na tyle nienamacalnym, iż nie wymagają stworzenia przez terrorystów pozornego zarządzania łańcuchem dostaw i mogą być wykonywane w sposób niewymagający obszernej dokumentacji świadczącej o zapewnieniu wykonania danej usługi[33].

Organizacje terrorystyczne otwierają firmy przykrywki i wymieniają między nimi środki finansowe, a transakcji finansowych dokonują szczeblowo, by uniknąć wykrycia. Działalność ta może obejmować różnorodne branże: sklepy spożywczo-przemysłowe, restauracje, firmy ochroniarskie, usługi taksówkowe, firmy budowlane i kurierskie, usługi hotelowe, firmy zajmujące się obsługą samochodów i maszyn, puby, kluby towarzyskie, firmy handlujące antykami, księgarnie sprzedające literaturę muzułmańską itd. Działalność gospodarcza uruchamiana jest zwykle za pomocą środków dostarczonych przez jedna osobę. Inwestor ten — w zamian za finansowanie biznesu — otrzymuje część zysków z legalnych operacji do czasu, aż zwróci mu się inwestycja. Uważa się, że czasami pierwotny wkład pieniężny umożliwiający otwarcie firmy zapewniany jest przez organizacje terrorystyczne[34].

Niewielkie przedsiębiorstwa trudniące się sprzedażą detaliczną, które posługują się przede wszystkim gotówką, są idealne do prania pieniędzy pochodzących z przestępstwa oraz są punktami sprzedaży kradzionych towarów[35]. Doskonale nadają się też na miejsca, w których osoby trudniące się nieformalnym przekazem pieniędzy, mogą zawierać transakcje. Wiadomo, że z firm przykrywek korzystały Hamas oraz Palestyński Islamski Dżihad w celu finansowania własnej działalności[36]. Termin „przedsiębiorstwo

[33] P. Slevin, *Cash Flow to Hamas is More Restricted, Deeper Underground*, "Washington Post", 19 lutego 2006 r., <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/02/18/AR2006021801258.html>, dostęp: 10 sierpnia 2012 r.; zob. także: *The war on financing terrorism*, <www.terrorism-info.org.il/en/article/18443>, dostęp: 10 sierpnia 2012 r. — z perspektywy izraelskiego wywiadu.

[34] FATF, *Terrorist Financing Typologies Report*, 29 lutego 2008 r., <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF%20Terrorist%20Financing%20Typologies%20Report.pdf>, dostęp: 10 sierpnia 2012 r.

[35] W odróżnieniu od standardowego procesu prania pieniędzy, który polega na przekształceniu aktywów nielegalnych w legalne, pranie pieniędzy w sensie finansowania terroryzmu odbywa się w drugą stronę: „czyste" środki zamienia się na „brudne". Proceder ten nie jest konieczny, jeśli pochodzenie danych aktywów jest nielegalne.

[36] Zob. szerzej na ten temat R. Kwasiński, *Związki systemu Hawala ze zjawiskiem finansowania terroryzmu i prania brudnych pieniędzy* [w:] T. Jemioło, J. Kisielnicki, K. Rajchel (red.), *Cyberterroryzm nowe wyzwania XXI wieku*, Warszawa 2009.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

handlowe" związany jest z zaangażowaniem organizacji terrorystycznych w kierowanie działalnością gospodarczą lub jej wspieranie. Różni się on od pojęcia firmy przykrywki tym, że przedsiębiorstwo handlowe rzeczywiście prowadzi działalność gospodarczą i nie jest atrapą firmy wykorzystywaną do przechowywania pieniędzy. Tego rodzaju podmioty mogą być bardzo przydatne w zdobywaniu środków finansowych.

Wskazane źródła nie wyczerpują w pełni listy legalnych sposobów finansowania organizacji terrorystycznych. Terroryści mogą wykorzystywać każde źródło legalnego dochodu; problemem jest znalezienie bezpośrednich powiązań legalnych interesów z organizacjami terrorystycznymi. Do powyższej listy można także dodać handel (metalami, kamieniami szlachetnymi itd.), inwestycje, akcje, papiery wartościowe, kasyna i gry hazardowe itd. Ocenia się, że fundusze na działalność organizacji terrorystycznych w UE są pozyskiwane głównie przez organizacje i towarzystwa dobroczynne oraz pojedyncze osoby. Pieniądze uzyskiwane legalnie przekazywane są na całym świecie za pośrednictwem systemów bankowych bez wzbudzania jakichkolwiek podejrzeń. Trudno jest ustalić fakt wykorzystania pieniędzy niezgodnie z ich przeznaczeniem. Jedynie dochodzenie po fakcie może umożliwić prześledzenie przepływu pieniędzy[37].

2.3. Nielegalne źródła finansowania terroryzmu

2.3.1. Tradycyjna działalność przestępcza

Handel narkotykami jest atrakcyjnym źródłem finansowania organizacji terrorystycznych przede wszystkim ze względu na potencjalne zyski, jakie można osiągnąć, stosując ten proceder[38]. Podczas gdy wiele działań

[37] Europol, *TE-SAT 2012. Terrorism Situation and Trend Report*, <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europoltsat.pdf>, dostęp: 26 maja 2012 r.; zob. także: *Country Reports on Terrorism 2011*…, dz. cyt.

[38] W ocenie specjalistów amerykańskich na walkę z przestępczością narkotykową w Afganistanie wydatkowano w 2004 r. 1 mld USD. W 2005 r. koszty te zmniejszono do 700 mln USD, ponieważ USA starały się zmusić inne państwa do partycypowania w kosztach walki z uprawą i przemytem narkotyków z Afganistanu. W sierpniu 2005 r. z braku postępów w zwalczaniu produkcji i handlu narkotykami w Afganistanie administracja amerykańska rozpoczęła działania mające na celu modyfikację założeń 5-letniego planu walki z przestępczością narkotykową w tym kraju. Przedstawiciele amerykańskiego Departamentu Stanu oraz Agencji do spraw Rozwoju Międzynarodowego dokonali oceny realizacji przyjętych założeń i efektów zwalczania upraw oraz handlu narkotykami. Uznano, że główną przyczyną małej skuteczności dotychczasowych działań prowadzonych w ramach

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

mających na celu pozyskanie funduszy przynosi niewielkie korzyści, handel narkotykami generuje potężne zyski. Między innymi z tego procederu pochodziły środki na przeprowadzenie zamachów w Madrycie w 2004 r.[39]

Zyski z handlu narkotykami są często przekazywane organizacjom terrorystycznym, dając początek nowemu zjawisku o nazwie „narkoterroryzm". Termin ten rozumiany jest jako próby wywierania nacisku ze strony handlarzy narkotyków na politykę rządu albo postępowanie społeczeństwa poprzez stosowanie przemocy i zastraszanie oraz próby zakłócenia sprawnego egzekwowania prawa i wymierzania sprawiedliwości przez groźby lub faktyczne użycie tej przemocy.

Narkoterroryzm uważa się za jedno z najstarszych i najbardziej niezawodnych źródeł finansowania terroryzmu, przede wszystkim z uwagi na to, że w obu tych procederach operuje się znacznymi kwotami. Mimo że już samo pośredniczenie w handlu może przynieść znaczne korzyści finansowe, wielu terrorystów stosuje pionową integrację sprzedaży narkotyków. W ten sposób terroryści i ich współpracownicy faktycznie kontrolują każdą fazę tego procesu, począwszy od uprawiania roślin, a skończywszy na dostarczeniu gotowego produktu na czarny rynek.

Pozyskiwanie środków finansowych z narkobiznesu przez ugrupowania terrorystyczne odbywa się w różnych płaszczyznach. Ugrupowania terrorystyczne nie uprawiają przecież maku i nie produkują opium. Pieniądze otrzymują od właścicieli upraw maku na terenach, gdzie pozycja ruchu oporu jest silna. Kolejna pula pieniędzy pochodzi od handlarzy i przemytników narkotyków. Szacuje się, że talibowie i ugrupowanie religijno-polityczne *Hizb-i-Islami* kierowane przez Gulduddina Hekmatjara mogą uzyskiwać od producentów opium kilka milionów dolarów rocznie. W zamian za otrzymane pieniądze ugrupowania terrorystyczne chronią narkobiznes, a jego struktury organizują w zamian terrorystom bezpośrednie wsparcie logistyczne, systemy rozpoznawcze, miejsca ukrycia, transport i legalizację tożsamości[40].

Pionowa integracja pozwala terrorystom na maksymalizację zysków, gdyż uwalnia ich od przeznaczania dużej części dochodów na wynagro-

planu walki z produkcją i handlem narkotykami było niedostateczne zaangażowanie afgańskiej administracji i sojuszników USA oraz wspieranie produkcji narkotyków przez afgańskie formacje paramilitarne zainteresowane czerpaniem zysków z handlu narkotykami.

[39] Ş. Dalyan, *Combating the Financing of Terrorism: Rethinking Strategies for Success*, "Defence Against Terrorism Review" 2008, Vol. 1, No. 1, s. 137–153, <http://www.coedat.nato.int/publications/datr/07.Sener%20DALYAN.pdf>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[40] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 176.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

dzenia osób uprawiających rośliny, rafinujących narkotyki i sprzedających je. Sytuacja taka istnieje w krajach, gdzie organizacje terrorystyczne (takie jak Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii, kolumbijska Narodowa Armia Wyzwolenia, Zjednoczone Siły Samoobrony Kolumbii[41], Hezbollah w Libanie oraz Al-Kaida na Bliskim Wschodzie, w Europie i Azji Środkowej) zdołały uzyskać od rządu znaczne połacie ziemi. Uważa się, że Tymczasowa Irlandzka Armia Republikańska (*Provisional Irish Republican Army* — PIRA)[42] brała udział w handlu narkotykami w formie protekcji, wymuszania albo udzielania licencji, eliminując konkurencję. Komórki europejskie powiązane z Islamską Grupą Zbrojną (*Groupe Islamique Armé* — GIA)[43], Marokańską Islamską Grupą Bojowników (*Groupe Islamique Combattant Marocain* — GICM)[44] oraz byłą Salafícką Grupą Modlitwy i Walki finansowane były dzięki handlowi narkotykami i napadom rabunkowym.

Napady rabunkowe wymagają szczegółowego zaplanowania, obserwacji oraz sprawnego przeprowadzenia akcji. Pozyskiwanie środków finansowych napadając na banki może być strategią obarczoną znacznym ryzykiem. Organizacje terrorystyczne nierzadko dysponują bronią, odpowiednimi środkami i możliwościami organizacyjnymi potrzebnymi do dokonania udanego napadu na bank. Seria udanych pomniejszych napadów może przynieść duże zyski stosunkowo niewielkim kosztem. Zaletą napadów jest także to, że jedna udana akcja może zaspokoić większość potrzeb finansowych organizacji terrorystycznej na miesiące czy lata. Czasami napadów dokonują członkowie grupy terrorystycznej albo zwykli przestępcy działający na zlecenie terrorystów. Uważa się, że marokańscy terroryści w Hiszpanii pomogli sfinansować zakup materiałów potrzebnych do dokonania zamachów w Madrycie w 2004 r., dokonując wcześniej rabunków[45].

Porwania dla okupu mają długa historię wykorzystania zarówno w finansowaniu terrorystów, jak i zwykłych przestępców. Lata 70. XX w. były swoistym „złotym wiekiem" tego typu porwań, kiedy to rewolucjoniści w Ameryce Południowej oraz europejskie Czerwone Brygady zaczęły

---

[41] S. Hanson, *FARC, ELN: Colombia's Left-Wing Guerrillas*, 19 sierpnia 2009 r., <www.cfr.org/colombia/farc-eln…left…/p9272>, dostęp: 22 czerwca 2012 r.

[42] The Mackenzie Institute, *Provisional Irish Republican Army (PIRA) (the Provos)*, <http://www.mackenzieinstitute.com/profiles/provisional-irish-rep-army.html>, dostęp: 22 czerwca 2012 r.

[43] *Foreign Terrorist Organizations*, <www.fas.org/irp/crs/RL32223.pdf>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[44] Terrorist Organization Profile: *Moroccan Islamic Combatant Group*, <http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4341>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[45] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

uprowadzać majętne osoby (np. dyrektorów firm), aby uzyskać pieniądze[46]. Obecnie porwania nie są tak dochodowe. Uważa się, że fakt, iż wiele krajów bezwarunkowo sprzeciwia się negocjowaniu z terrorystami, spowodował dramatyczny spadek liczby tego typu incydentów terrorystycznych. Porwania na zamówienie są szeroko rozpowszechnionym zjawiskiem w wielu regionach objętych konfliktem. Osoby posiadające duży majątek, bogate korporacje, rodziny i organizacje pozarządowe często są gotowe zapłacić każdą cenę za uwolnienie zakładników. Kwoty okupu mogą być liczone w milionach. Motywem tych działań — oprócz zysków finansowych — mogą być chęć wywołania niepokoju, stworzenie atmosfery strachu i nieładu w danym regionie, żądanie uwolnienia więzionych pobratymców, próby osiągnięcia ustępstw politycznych albo po prostu chęć okazania determinacji grupy.

Wymuszenie jest przestępstwem polegającym na uzyskaniu przez daną osobę pieniędzy, mienia lub usług od drugiej przez przymuszenie lub zastraszenie, a także groźby spowodowania uszczerbku na zdrowiu w przypadku niezastosowania się do żądań. Organizacje terrorystyczne angażują się w tę działalność dlatego, że przynosi ona duże zyski[47]. Wiąże się to często z faktem, że organizacja terrorystyczna np. kontroluje fragment terytorium danego państwa lub obszar przygraniczny, przez który wiodą szlaki przemytu ludzi, narkotyków, towarów i broni. Dotyczy to głównie obszarów w Azji Środkowej oraz na Bałkanach. Roszczenia pieniężne wysuwa się najczęściej pod pozorem „protekcji". Łatwym celem są biznesmeni, handlowcy, pracownicy rządowi, kontrahenci, a przede wszystkim osoby posiadające solidne zaplecze finansowe. Organizacje terrorystyczne, takie jak np. Kraj Basków i Wolność (*Euskadi Ta Askatasuna* — ETA), dokonały wymuszeń liczonych w milionach USD od wielu przedsiębiorstw[48]. Wydajnym i relatywnie bezpiecznym sposobem pozyskiwania funduszy na działalność terrorystyczną jest także dokonywanie wymuszeń od społeczności imigrantów. Środowiska te mogą być łatwo penetrowane przez terrorystów wykorzystujących fakt, że łączą ich wspólne korzenie. Ponadto nowi

[46] Terrorist Financing and Financial Counterterrorism, <http://www.drtomoconnor.com/3440/3440lect03asecure.htm>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[47] Przykładem może być udział kurdyjskiej organizacji PKK w handlu ludźmi w południowo-wschodniej Turcji, zob. F. Bovenkerk, Y. Yeşilgöz, *The Turkish Mafia and the State* [w:] C. Fijnaut, L. Paoli (eds.), *Organised Crime in Europe, Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and Beyond*, Dordrecht 2004, s. 592–593. Por. także: United States. General Accounting Office, *Terrorist Financing, US Agencies Should Systematically Assess Terrorists' Use of Alternative Financing Mechanisms, Report to Congressional Requesters*, Washington 2003 (GAO-04–163), s. 11 i nast.

[48] A World-Check Terrorism Brief Paper, <http://www.c-cft.org/publication/pdf/ExposingtheETAFinancialNetwork.pdf>, dostęp: 28 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

przybyli imigranci często nie mają wiedzy o przepisach prawa obowiązujących w kraju docelowym albo odnoszą się do nich podejrzliwie i w związku z tym istnieje mniejsze zagrożenie, że zgłoszą wymuszenie odpowiednim władzom. Organizacje terrorystyczne dokonują wymuszeń w środowiskach emigrantów pochodzących z tego samego kraju co ten, który rzekomo reprezentują terroryści. Niedawnym przykładem jest fakt stosowania wymuszeń wobec członków społeczności tamilskiej w Kanadzie na rzecz organizacji terrorystycznej ze Sri Lanki o nazwie Tygrysy Wyzwolenia Tamilskiego Ilamu (*Liberation Tigers of Tamil Eelam* — LTTE). Także działalność Partii Pracujących Kurdystanu (*Partiya Karkerên Kurdistan* — PKK) finansowana jest ze środków społeczności kurdyjskiej w Europie[49].

Przemyt kamieni szlachetnych. Przemyt diamentów jest jednym z potencjalnych kanałów przemieszczania aktywów terrorystów. Diamenty można łatwo przetransportować i sprzedawać na całym świecie. Ponadto trudniej je wykryć i skonfiskować w odróżnieniu od tradycyjnych form inwestowania w nieruchomości bądź w depozyty na lokatach bankowych. Organizacje terrorystyczne wykorzystują diamenty jako wygodny środek odprowadzania, przechowywania, transportowania i inwestowania pieniędzy, niosący ze sobą minimalne ryzyko wykrycia procederu lub pojmania sprawców[50]. Obawa przed powiązaniem terrorystów z przemytem diamentów wzrosła w 2001 r., kiedy ukazała się informacja, że przed zamachami z 11 września 2001 r. Al-Kaida nabyła diamenty z Sierra Leone[51]. Nie ma jednak przekonujących dowodów potwierdzających istnienie istotnych powiązań tego typu.

Handel ludźmi zyskał miano najbardziej lukratywnej metody finansowania organizacji terrorystycznych i przestępczych oraz najszybciej rozwijającego się biznesu na świecie. Proceder ten realizuje się w celu zapewnienia długoterminowych nielegalnych dochodów. Przepływ gotówki odbywa się głównie wśród werbowników, przewoźników i kupców, a ofiary są często wielokrotnie odsprzedawane innym osobom. Zyski z tych działań są

---

[49] *'Funding the final war'; U.K based LTTE extortions — Al Jazeera*, <www.defence.lk/new.asp?fname=20070315_03>, dostęp: 28 czerwca 2012 r.; zob. także: *Combating Against the Financing of Terrorism in Turkey*, <http://www.admdlaw.com/combating-against-the-financing-of-terrorism-in-turkey/>, dostęp: 29 czerwca 2012 r.

[50] D. Farah, *Al Qaeda Cash Tied to Diamond Trade*, 2 listopada 2001 r., <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/182/33794.html>, dostęp: 29 czerwca 2012 r.

[51] *Conflict Diamonds in Sierra Leone*, informacje opublikowane na stronie internetowej ConflictDiamonds.org, 20 kwietnia 2010 r., <http://www.conflictdiamonds.org/conflict-diamonds-in-sierra-leone.html>, dostęp: 29 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zwykle przekazywane werbownikowi w kraju, z którego pochodzi ofiara. Znaczna część handlu ludźmi ma miejsce w Afryce, dochodzi do niego jednak także w Europie[52]. O udział w zyskach generowanych przez siatki handlu ludźmi, kierowane głównie przez osoby pochodzenia kurdyjskiego i tamilskiego, podejrzewane były Partia Pracujących Kurdystanu i Tygrysy Wyzwolenia Tamilskiego Ilamu[53].

Naruszanie własności intelektualnej. Jest to jedna z najszybciej rozwijających się form przestępstw i coraz częściej stosowana jest przez organizacje terrorystyczne. Naruszanie własności intelektualnej nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych i umożliwia osiągnięcie sporych zysków. Ponadto sprawcy czują się względnie bezpiecznie, gdyż taka forma działalności przestępczej stała się powszechna. Proceder ten okazał się dla posiadaczy praw autorskich bardzo trudny do zwalczenia w sposób legalny, z uwagi na jego decentralizacje i dostępność taniego sprzętu do nielegalnego kopiowania i sprzedaży produktów. Sytuację dodatkowo komplikuje powszechna obojętność organów ścigania w krajach leżących poza Europą w kwestii przestrzegania praw autorskich. Wśród organizacji podejrzewanych o bezpośredni lub pośredni udział w łamaniu praw autorskich są północnoirlandzkie grupy paramilitarne, albańskie ugrupowania ekstremistyczne, ekstremiści czeczeńscy, północnoafrykańscy fundamentaliści w Europie, Hezbollah oraz Al-Kaida[54].

2.3.2. Przestępczość ekonomiczna

Oszustwa z użyciem kart kredytowych. Istnieje kilka metod dokonywania tego rodzaju oszustw do celów finansowania działalności terrorystycznej. Jedną z nich jest wyrabianie kart na fałszywe nazwiska i dokonywanie dużych zakupów bez zamiaru spłacenia zaciągniętych kredytów. Kolejnym popularnym sposobem jest uzyskiwanie danych osobowych in-

---

[52] S.L. Keefer, *Human Trafficking and the Impact on National Security for the United States*, 15 marca 2003 r., <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA448573>, dostęp: 29 czerwca 2012 r.

[53] *Wake-up call for Sri Lanka from EU 2011 Terrorism Report: LTTE fund raising identified*, "Asian Tribune", 16 października 2011 r., <http://www.asiantribune.com/news/2011/10/15/wake-call-sri-lanka-eu-2011-terrorism-report-ltte-fund-raising-identified>, dostęp: 24 czerwca 2012 r.

[54] E. van der Does de Willebois, *Nonprofit Organizations and the Combatting of Terrorism Financing: A Proportionate Response*, <http://issuu.com/world.bank.publications/docs/9780821385470>, dostęp: 24 czerwca 2012 r.; zob. także: Europol, *TE-SAT 2012. Terrorism…*, dz. cyt., dostęp: 24 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nych posiadaczy kart kredytowych i wykorzystywanie ich kont do dokonywania zakupów albo pobierania z nich pieniędzy. Inną formą oszustw z użyciem kart kredytowych jest „klonowanie" kart. Ponadto pomocy terrorystom udzielali w przeszłości pracownicy banków, gdyż ułatwiali oni dokonywanie niektórych oszustw, np. wskazywali karty pozwalające na zaciągnięcie największych kredytów, uzyskiwali poufne informacje o kontach oraz pomagali w wypełnianiu wniosków o pożyczki[55]. Oszustwa z użyciem kart kredytowych stosowane są przede wszystkim przez północnoafrykańskie grupy terrorystyczne, lecz zyskują popularność także wśród współpracowników Al-Kaidy i irackich terrorystów muzułmańskich w Europie. Zamachy w Madrycie w 2004 r. oraz ataki na Bali w 2002 r. zostały dokonane częściowo za pomocą oszustw tego typu[56].

Wyłudzenie zasiłku to lubiana metoda pozyskiwania środków finansowych przez terrorystów, gdyż może zapewnić stabilny dochód. Polega ona na uzyskiwaniu nieuprawnionego zasiłku przeznaczonego dla osób bezrobotnych, niepełnosprawnych itd. Wyłudzenie zasiłku może przybierać dwie zasadnicze formy: wysuwanie fałszywych roszczeń finansowych oraz stosowanie wielu tożsamości. Ta pierwsza występuje wówczas, gdy składa się nieprawdziwe oświadczenia na temat zatrudnienia, niepełnosprawności, obowiązków rodzicielskich itd. Druga forma jest bardziej lukratywnym źródłem finansowania. Posługując się fałszywymi nazwiskami i dokumentami, można starać się o zasiłek wielokrotnie i w różnych miejscach. Fakt wykorzystywania zasiłków przez terrorystów wzbudził zainteresowanie po zamachach w Londynie z 21 lipca 2005 r., gdyż wśród sprawców były dwie osoby pobierające zasiłek[57].

Wyłudzenie pożyczek na rozwój kariery zawodowej. Są to bankowe pożyczki przeznaczone na finansowanie nauki podnoszącej kwalifikacje zawodowe. Ułatwiają one zdobywanie doświadczenia zawodowego i kwalifikacji, dzięki którym można wzbogacić swe umiejętności albo rozpocząć karierę zawodową. Pożyczka ta może pokrywać opłatę za kursy zawodowe oraz inne koszty nauki (koszty podręczników, sprzętu, narzędzi, opieki nad dzieckiem, podróży), a także wydatki na życie (żywność, odzież,

[55] J.M. del Cid Gómez, *A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates*, "Perspectives on Terrorism" 2010, Vol. 4, No. 4, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/113/html>, dostęp: 24 czerwca 2012 r.

[56] S. Woehrel, *March 11 Terrorist Attacks in Madrid and Spain's Elections: Implications for U.S. Policy*, CRS Report for Congress, 5 października 2004 r., <www.hsdl.org/?view&did=450390>, dostęp: 20 kwietnia 2012 r.

[57] *The Home Office Departamental Report 2005*, <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm65/6528/6528.pdf>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

czynsz, koszty utrzymania mieszkania itd.)[58]. Pożyczyć można od 300 do 8 tys. funtów, a potem spłacać bankowi tę sumę w ratach przy ustalonym oprocentowaniu i w określonym czasie. O tego rodzaju pożyczki ubiegali się członkowie komórki terrorystycznej przygotowującej zamachy na samoloty kursujące na trasie USA — Londyn w 2006 r. Uważa się, że pożyczki te były wyłudzone i mogły być wykorzystane do pozyskiwania środków finansowych na dokonanie zamachu[59].

Wewnątrzwspólnotowe oszustwo podatkowe polegające na bezpodstawnym zwrocie naliczonego podatku VAT. Jest to najbardziej wyrafinowana metoda oszustwa, polegająca na uzyskiwaniu wartościowych towarów nieobjętych podatkiem VAT (np. telefonów komórkowych lub mikroprocesorów komputerowych), a następnie sprzedaniu ich w innym kraju po cenie zawierającej podatek. W rzeczywistości nie trzeba sprzedawać ani przewozić żadnych towarów: system ten opiera się jedynie na wymianie dokumentów świadczących o tym, że taka działalność miała miejsce. Uważa się, że oszustwo VAT MTIC (*Value Added Tax Missing Trader Intra Community fraud*) stanowi nowy, wyrafinowany rodzaj oszustwa stosowany przez muzułmańskie grupy ekstremistyczne[60].

Oszustwo z wykorzystaniem czeków kasjerskich. Czeki kasjerskie (znane także jako czeki bankowe) można natychmiast wymienić na gotówkę, gdyż udziela ich bank i nie zależą one od stanu konta osoby prywatnej ani firmy. Sprawia to, że czeki są idealnym narzędziem finansowania działalności terrorystycznej. Pozyskanie użytecznych czeków może być jednak niełatwe i kosztowne, gdyż muszą one być albo sfałszowane, albo uzyskane od uprawnionego banku. W 2004 r. obywatel USA podejrzewany o powiązania z organizacjami terrorystycznymi na Bliskim Wschodzie został zatrzymany podczas przemytu do Stanów Zjednoczonych 12 mln USD w podrobionych czekach kasjerskich[61].

---

[58] *Terror Suspects Sought Through Financial Aid Records*, artykuł opublikowany na stronie internetowej Law School Loans, <http://www.lawschoolloans.com/articles/20195/Terror-Suspects-Sought-Through-Financial-Aid-Records/>, dostęp: 10 czerwca 2012 r.

[59] S. Thornton, L. Mason, *Community Cohesion in High Wycombe: A case study of operation Overt*, "A Journal of Policy and Practice" 2007, Vol. 1, Issue 1, <http://policing.oxfordjournals.org/content/1/1/57.full.pdf+html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[60] Methods and Trends, <www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.; zob. także: FATF, *Terrorist Financing Typologies Report…*, dz. cyt., dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[61] Hezbollah — ICT lecture (Similar Fundraising Tactics to Al Qaeda), 25 maja 2005 r., <http://www.investigativeproject.org/documents/testimony/313.pdf>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

2.4. Inne źródła finansowania terroryzmu

W przeszłości niektóre kraje znane były ze sponsorowania organizacji terrorystycznych. Trudno określić, czy to państwa finansują grupy terrorystyczne, czy czynią to tylko nielojalni urzędnicy państwowi. Sponsorowanie terroryzmu przez państwa otwiera grupom terrorystycznym nowe możliwości. Finansowanie to zwiększa ich możliwości nacisku oraz pozwala planować zamachy. Znalezienie sponsora może być jednakże trudne, gdyż niewiele państw jest gotowych poświęcić swą międzynarodową pozycję, aby wspierać terroryzm. Zakres i stopień tego finansowania zależy od stron zaangażowanych w działania. Niektóre państwa (np. Kuba) zapewniają po prostu schronienie politycznym dysydentom (ETA, FARC), z którymi łączy ich wspólny przeciwnik. Inne kraje (np. Iran) znacznie wspomagają organizacje terrorystyczne (np. Hezbollah w Libanie), co czyni terrorystów skutecznym narzędziem polityki państwowej[62]. Znanym przypadkiem sponsorowania terroryzmu przez państwa jest sprawa wysadzenia samolotu linii PanAm, lot 103, nad Lockerbie w Szkocji (Libia przyznała się do sfinansowania tego zamachu). Dochodzenie w sprawie zamachów z 11 września 2001 r. wykazało bezpośrednie powiązania Al-Kaidy z Afganistanem[63].

Hamas otrzymywał wpłaty od ofiarodawców wspierające pracowników palestyńskiego rządu po tym, jak kraje Zachodu zawiesiły pomoc finansową dla rządzonej przez Hamas Autonomii Palestyńskiej[64]. Nadal uważa się, że duża część środków finansowych Al-Kaidy pochodzi od bogatych ofiarodawców głównie z krajów Zatoki Perskiej, zwłaszcza z Arabii Saudyjskiej. Znaczne sumy płyną dla tej organizacji także z Pakistanu i niektórych krajów Bliskiego Wschodu. Pieniądze Al-Kaidy krążą także między Zatoką Perską, Pakistanem i innymi krajami na świecie, za-

---

[62] National Counterterrorism Center (NCTC), *Report on Terrorism 2011*, <http://www.nctc.gov/docs/2011_NCTC_Annual_Report_Final.pdf>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[63] *Libya and Terrorism*, <212.150.54.123/inter_ter/st_terror/lybia.htm>, dostęp: 25 czerwca 2012 r.; zob. także: A. Hough, *BP admits 'lobbying UK over Libya prisoner transfer scheme but not Lockerbie bomber'*, artykuł opublikowany na stronie internetowej The Telegraph, 15 lipca 2010 r., <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/energy/oilandgas/7892112/BP-admits-lobbying-UK-over-Libya-prisoner-transfer-scheme-but-not-Lockerbie-bomber.html>, dostęp: 25 czerwca 2012 r.

[64] J. Becker, *Beirut Bank Seen as a Hub of Hezbollah's Financing*, "The New York Times", 13 grudnia 2011 r., <http://www.nytimes.com/2011/12/14/world/middleeast/beirut-bank-seen-as-a-hub-of-hezbollahs-financing.html?pagewanted=all&_r=0>, dostęp: 25 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

spokajając potrzeby finansowe tej organizacji oraz jej współpracowników od 1990 r.[65]

Ocenia się, że wykorzystanie „muzułmańskiej propagandy", to szerokie zjawisko obejmujące całą społeczność muzułmańską. Ekstremiści wykorzystują toczące się konflikty także po to, aby samodzielnie zdobywać środki finansowe. Powołując się na nieustanne walki, wzmacniają oni motywację muzułmanów do udziału w nich i łatwiej jest im otrzymywać od nich środki finansowe. Fundusze od muzułmanów mieszkających za granicą są większe, jeśli ludzie ci czują się sfrustrowani z powodu braku lub niewystarczającej integracji ze społeczeństwem danego kraju oraz problemów związanych z sytuacjami kryzysowymi w krajach, z których pochodzą.

Organizacje terrorystyczne w Iraku zastosowały nową metodę uzyskiwania środków finansowych. Używają one **szantażu poprzez e-mail**, grożąc śmiercią biznesmenom lub dyrektorom firm. Przedsiębiorcy otrzymują takie wiadomości etapami. Pierwsza informuje o tym, że planowany jest zamach na firmę. Druga powiadamia o wysokości okupu, jaki trzeba zapłacić (do 100 tys. USD) i warunkach przekazania pieniędzy, które określane są jako „podatek rewolucyjny". Trzecia wiadomość zawiera fotografię ofiary oraz groźbę zabójstwa w przypadku odmowy zapłaty okupu[66].

Otrzymywanie środków finansowych od innych organizacji terrorystycznych. Wiadomo, że niektóre organizacje terrorystyczne wspierają się nawzajem finansowo. Przed atakami z 11 września 2001 r. Osama bin Laden prawdopodobnie wykorzystywał pieniądze jako środek zawierania sojuszy z innymi muzułmańskimi grupami terrorystycznymi. Gotówka od Al-Kaidy pomogła nawiązać kontakty z tymi grupami i zachęciła je do dzielenia się kontaktami, aktywami i pracownikami. Wydaje się, że Al-Kaida nie finansowała ogólnego programu dżihadu, lecz selektywnie rozdzielała pieniądze na rozpoczęcie działalności terrorystycznej przez nowe grupy albo wspomagała konkretne operacje[67].

Wspomniane powyżej źródła finansowania działań terrorystycznych nie wyczerpują całej gamy środków będących do dyspozycji ekstremistów. Istnieją różnorodne procedery dające możliwości uzyskania środków

[65] CRS (*Congressional Research Service*) Report for Congress, *Saudi Arabia: Terrorist Financing Issues*, 8 grudnia 2004 r., <www.fas.org/irp/crs/RL32499.pdf>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[66] Global strategy for fighting terror financing/vkaspruk, <http://vkaspruk.wordpress.com/2012/07/26/global-strategy-for-fighting-terror-financing/>, dostęp: 18 czerwca 2012 r.; zob. także: A. al-Sayegh, *Targeting terrorist mafia: campaign against deadly blackmail in mosul*, <www.niqash.org/articles/?id=3022>, dostęp: 18 czerwca 2012 r.

[67] S. Woehrel, *March 11 Terrorist Attacks…*, dz. cyt., dostęp: 20 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

finansowych przez terrorystów, jak np. drobne kradzieże (towaru ze sklepów, włamania, kradzież kieszonkowa), kradzieże samochodów, tożsamości, oszustwa podatkowe (zakładanie firm unikających płacenia podatków), oszustwa ubezpieczeniowe (wyłudzanie odszkodowań za rzekomo skradzione samochody albo wysuwanie roszczeń z tytułu ubezpieczenia na życie), ubieganie się o pożyczki bez zamiaru ich spłaty (np. pożyczki hipoteczne), wyłudzanie stypendiów studenckich, handel bronią, fałszowanie pieniędzy, przemyt papierosów, piractwo morskie, przemyt zwolnionych od podatku towarów o wysokiej wartości (np. alkoholi), przemyt kradzionych samochodów lub podróbek markowych ubrań, a także pozyskiwanie i sprzedaż fałszywych dokumentów (paszportów, dowodów osobistych, praw jazdy, zaświadczeń o zatrudnieniu) itd.

Często pojawiają się podejrzenia i zawiadomienia o fakcie doraźnej współpracy między organizacjami terrorystycznymi i zorganizowanymi grupami przestępczymi, lecz dotychczasowe doświadczenia i dowody nie wskazują na to, aby doszło do fuzji organizacyjnej czy strukturalnej. Metoda ta zwiększa możliwości operacyjne terrorystów. Główną przyczyną połączenia interesów obu wymienionych środowisk jest destabilizacja regionu geograficznego, który wcześniej wspomagał działalność zarówno przestępczości zorganizowanej, jak i organizacji terrorystycznych oraz popierał cele polityczne terrorystów. Mimo że możliwe jest długoterminowe udzielanie wsparcia dla grup terrorystycznych przez przestępczość zorganizowaną, nie ma na to obecnie dowodów.

2.5. Samowystarczalność finansowa siatek terrorystycznych

Zamachy w Madrycie w 2004 r. i w Londynie w 2005 r. ukazały nowa tendencję w finansowaniu terroryzmu, czyli wykorzystywanie krajowych źródeł przy przygotowaniach do zamachu i podczas jego realizacji. Tendencje te można nazwać samowystarczalnością finansową — w tym wypadku terroryści nie polegają na funduszach przesyłanych im z zagranicy[68].

Uważa się, że muzułmańskie grupy ekstremistyczne coraz bardziej obawiają się, iż działania mające na celu zaostrzenie regulacji finansowych, podjęte zwłaszcza po zamachach z 11 września 2001 r., sprawią, że zależność od zagranicznych środków pieniężnych przesyłanych drogą transakcji międzynarodowych będzie obarczona coraz większym ryzykiem wykrycia. Jest to jeden z czynników wskazujących na to, że działalność terrorystycz-

[68] *The Home Office Departamental Report 2005*…, dz. cyt., dostęp: 12 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

na w Europie prawdopodobnie będzie finansowana ze środków krajowych. Niemniej jednak szczególnie ambitna operacja może nadal wymagać zagranicznych nakładów finansowych[69].

Fundusze przeznaczone na dokonanie zamachu w Madrycie pochodziły w większości z handlu narkotykami[70]. Operacja ta mogła też być w części sfinansowana przez inne nielegalne działania, gdyż wiele osób biorących udział w planowaniu tego czynu prowadziło różnorodną działalność przestępczą, jak np. handel kradzionymi pojazdami, kradzież klejnotów oraz różne rodzaje fałszerstw, np. fałszowanie kart kredytowych. Ponadto aresztowania we Francji wykazały, że komórka wspierająca Marokańską Islamską Grupę Bojowników, podejrzewaną o istotny udział w przygotowywaniu zamachów w Madrycie, sponsorowała wiele operacji tej grupy, wykorzystując do tego celu różnorodne europejskie firmy przykrywki i inne przedsiębiorstwa. Podano także do wiadomości, że terroryści wykorzystali pieniądze pochodzące z handlu narkotykami do zakupu samochodu, mieszkania i telefonów komórkowych (które wykorzystano jako detonatory do urządzeń wybuchowych) potrzebnych do dokonania zamachu[71].

Zamachy bombowe w Londynie zostały zaplanowane w Wielkiej Brytanii przez Brytyjczyków, którzy zgromadzili wszystkie niezbędne środki finansowe na terenie tego kraju. Zjawisko to można tłumaczyć wielorako — np. tym, że międzynarodowy transfer pieniędzy naraża zamachowców na niebezpieczeństwo. Tak więc — mimo że monitorowanie przepływów finansowych, zwłaszcza między państwami, jest istotnym elementem zapobiegania terroryzmowi na skalę międzynarodową — nie przeciwdziała ono uzyskiwaniu potrzebnych środków przez komórki terrorystyczne w Europie.

2.6. Metody przekazywania pieniędzy

Organizacje terrorystyczne wykorzystują różnorodne metody przekazywania pieniędzy, aby finansować swą działalność. Międzynarodowy przepływ funduszy, który w dużym stopniu opiera się na tradycyjnych przekazach pieniężnych, pozwala na ustalenie uśpionych komórek i umożliwia służbom specjalnym zlikwidowanie tych kanałów finansowania.

---

[69] *Country Reports on Terrorism 2011*…, dz. cyt.

[70] S. Woehrel, *March 11 Terrorist Attacks*…, dz. cyt., dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[71] C. Echeverría Jesús, *The Current State of the Moroccan Islamic Combatant Group*, "CTC Sentinel" 2009, Vol. 2, Issue 3, 15 marca 2009 r., <http://www.ctc.usma.edu/posts/the-current-state-of-the-moroccan-islamic-combatant-group>, dostęp: 26 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Formalne środki wykorzystywane przez organizacje terrorystyczne do przekazywania pieniędzy to:
— przekazy pieniężne,
— złoty pieniądz elektroniczny,
— bankowość *online*[72],
— korzystanie z bankomatów[73],
— internetowe transakcje bankowe,
— systemy płatności przez telefon,
— karty debetowe i karty w systemie *pre-paid*[74],
— instytucje zajmujące się przekazem pieniędzy.

Nieformalne sposoby przekazywania pieniędzy to:
— alternatywne systemy przekazu pieniędzy — *hawala*[75],
— przemyt gotówki,
— banki muzułmańskie.

---

[72] **Bankowość internetowa** polega na przeprowadzaniu usług i transakcji bankowych z wykorzystaniem sieci Internet. Witryna internetowa banku umożliwia dokonywanie online różnorodnych operacji na rachunku. Do korzystania z zalet e-bankowości potrzebny jest komputer, zainstalowana na nim przeglądarka WWW oraz dostęp do sieci Internet.

[73] **Karta bankomatowa** — karta służąca jedynie do wypłaty środków z własnego rachunku w bankomacie. Za pomocą takiej karty można również sprawdzić stan rachunku bankowego, nie można jej używać do płatności w punktach handlowo-usługowych. Obecnie bardzo rzadko spotyka się karty bankomatowe, banki wolą wydawać karty debetowe, za pomocą których oprócz wypłaty gotówki, można także dokonywać płatności.

[74] **Karta przedpłacona** (ang. *pre-paid, electronic purse*) — rodzaj karty płatniczej, z której można korzystać po wcześniejszym jej zasileniu, dlatego nazywana jest często elektroniczną portmonetką. Kartą przedpłaconą można dokonywać płatności jedynie do wartości wcześniejszego zasilenia, dlatego wykorzystywana jest ona najczęściej przez osoby ceniące bezpieczeństwo i do transakcji w Internecie. Nie jest ona powiązana z kontem bankowym. Karty przedpłacone służą też często do wspierania systemów lojalnościowych, np. sieci stacji benzynowych (tzw. karty paliwowe).

[75] Według J.W. Wójcika *hawala* to system nieformalnego transferu funduszy, zwany nielegalną bankowością. Polega na alternatywnym przekazywaniu pieniędzy, a także kruszcu i papierów wartościowych poza tradycyjną bankowością. J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*, Warszawa 2007, s. 18. Termin *hawala* (z perskiego i arabskiego) jest wieloznaczny, np.: obok podstawowego znaczenia „zmieniać", „transformować", oznacza także cesję — przelanie, przekazanie swoich praw (np. do wierzytelności) na rzecz innej osoby, a także papier wartościowy, weksel. H. Wehr, J.M.Cowan (ed.), *A Dictionary of Modern Written Arabic* [cyt. za:] K. Parwicki, *Alternatywny system transferu pieniędzy hawala i jego rola w procederze prania pieniędzy przez grupy terrorystyczne związane z ekstremizmem islamskim*, <www.parwicki.warto.tychy.pl/publikacje/hawala.pdf>, dostęp: 22 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Istotnymi elementami wpływającymi na wybór określonej metody przekazu pieniędzy przez terrorystów są czynniki społeczne i kulturowe. Z tego względu *hawala* może być postrzegana jako bardziej znana i rzetelna metoda przekazu środków finansowych, nawet jeśli wysyłający i odbiorca mają możliwość skorzystania ze środków formalnych. Nieformalne kanały transferu pieniędzy przydają się także tam, gdzie utrudniony lub uniemożliwiony jest dostęp do instytucji finansowych, np. dlatego, że dana osoba nie posiada stałego zatrudnienia albo adresu.

2.6.1. Legalne metody przekazu pieniędzy[76]

Przepływ środków pieniężnych może odbywać się przez banki, firmy brokerskie, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, oszczędności i pożyczki, kasyna, a także firmy ubezpieczeniowe i kantory. Dane pochodzące ze zgłoszeń na temat podejrzanej działalności są wprowadzane do systemu administrowanego przez odpowiednie władze, który łączy informacje od banków i porównuje je z danymi na temat aktualnych działań oraz z bazami danych rejestrującymi osoby podejrzewane o terroryzm. Można dzięki temu odnaleźć powiązania, które mogły wcześniej zostać przeoczone.

Tradycyjne kanały bankowe — **przekazy pieniężne**. Przekazywanie pieniędzy z jednego kraju do drugiego za pomocą przelewów bankowych może być ważnym sposobem przenoszenia znacznej ilości gotówki przeznaczonej na finansowanie terroryzmu, dlatego że kanał ten opiera się głównie na systemie wyrównania walut. Droga, jaką pokonują pieniądze, zazwyczaj nie prowadzi bezpośrednio od nadawcy do odbiorcy. W proces ten mogą być włączeni liczni pośrednicy.

Przelewy są częstym sposobem przekazu funduszy na operacje terrorystyczne, gdyż przynoszą wiele korzyści. Zapewniają one szybką i bezpieczną dostawę pieniędzy bez fizycznego ich przewożenia. Ponadto nadawcą i odbiorcą może być ta sama osoba. Można z nich korzystać zarówno w kraju, jak i przesyłać pieniądze za granicę, co pozwala terrorystom na prowadzenie działalności poza terytorium danego państwa. Inne pozytywne cechy przelewów bankowych to możliwość dokonywania różnorodnych transakcji i utrudniania kontroli operacji bankowych. Jednym z najbardziej popularnych zastosowań przelewów jest przekazywanie pieniędzy pochodzą-

[76] Typology research, <www.coe.int/…/MONEYVAL(2012)6_Reptyp_fl…>; zob. także: FATF, *Terrorist Financing Typologies Report*…, dz. cyt., dostęp: 12 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cych z nielegalnego źródła poprzez kilka różnych banków, aby zatrzeć ślady transakcji. Inną metodą jest dokonywanie przelewów z wielu kont bankowych, na które wpłacano pieniądze metodą tzw. *smurfingu*[77] — na jedno konto umieszczone nierzadko za granicą w instytucji finansowej *offshore*[78]. Bankowość *online* oraz internetowe transakcje ułatwiają przekazywanie pieniędzy do celów finansowania operacji terrorystycznych. Istnieją wskazania świadczące o tym, że tradycyjny system bankowy jest wykorzystywany jako środek wspomagający działania członków Al-Kaidy[79].

Bankowość *online* (znana także pod nazwą bankowość bezpośrednia, elektroniczna lub internetowa) umożliwia klientom banków dokonywanie transakcji w sposób nieskomplikowany, bezpieczny i w czasie, który im odpowiada. Ten rodzaj bankowości staje się coraz bardziej popularny ze względu na szybkość wykonywania działań finansowych i szerokie możliwości zachowania anonimowości. Bankowość *online* to względnie szybka i wydajna metoda przekazywania pieniędzy na terenie kraju i poza grani-

[77] *Smurfing* jest żargonowym terminem wykorzystywanym w bankowości do opisania czynności polegającej na dzieleniu dużej transakcji finansowej na wiele małych w celu uniknięcia kontroli ze strony instytucji regulacyjnych lub organów ścigania. Zazwyczaj wartość tych transakcji nie przekracza pewnego poziomu, powyżej którego instytucje finansowe muszą zgłaszać fakt transakcji organom rządowym. Przelewów takich często dokonują kurierzy, zwani także *smurfami*.

[78] Pod pojęciem „spółka *offshore*" rozumie się pewien typ spółek prawnych, które mogą być zakładane w państwach zaliczanych do kategorii „rajów podatkowych". Typowe jurysdykcje, w których możemy założyć spółki *offshore* to: Anguilla, Bahamy, Barbados, Belize, Brytyjskie Wyspy Dziewicze, Kajmany, Mauritius, Nevis, Panama, Samoa, Seszele, Saint Vincent, Wyspy Marshalla. Przepisy regulujące działalność spółek *offshore* są tak skonstruowane, aby zapewnić inwestorom zagranicznym maksimum korzyści podatkowych, wysoki stopień poufności oraz elastyczną formułę prowadzenia działalności, przy zachowaniu minimum obowiązków administracyjnych. Niektóre z „rajów podatkowych" oferują całkowite zwolnienie z podatku dochodowego oraz podatku od towarów i usług pobieranych w miejscu siedziby spółki (co nie wyklucza opodatkowania w miejscu osiągnięcia dochodu/dokonania obrotu). Operacja otwarcia działalności gospodarczej za pomocą spółki *offshore* może odbyć się w sposób całkowicie „zdalny" i nie wymaga nawet fizycznego opuszczenia granic Polski. Pomimo dużych odległości geograficznych spółka *offshore* jest dla klienta łatwa w zarządzaniu i jej utrzymanie wymaga od właściciela nie większych formalności niż utrzymanie spółki z ograniczoną odpowiedzialności w Polsce. Ponieważ niektóre spółki *offshore* nie mają żadnych obowiązków sprawozdawczych, a w innych wypadkach obowiązki te są ograniczone do minimum, to obsługa administracyjna spółki ma charakter szczątkowy i nie wymaga utrzymania za granicą stałego biura, ani bieżących kontaktów z organami lokalnej władzy publicznej.

[79] *The 9/11 Commission Report* (raport komisji 9/11), <www.9–11commission.gov/report/index.htm>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cę. Krótki czas potrzebny na dokonanie przelewu umożliwia szybkie przesyłanie funduszy za pośrednictwem wielu kont, co może ułatwiać ukrycie źródła pochodzenia przekazywanych pieniędzy lub ich adresata. Ponadto ze względu na specyficzny charakter Internetu, po aktywacji konta i zalogowaniu się przy użyciu poprawnej procedury bezpieczeństwa nie jest możliwe ustalenie prawdziwej tożsamości osoby, która dokonuje transakcji *online*. Fakt ten — a także możliwość uruchamiania kont bezpośrednio w sieci albo przez telefon — umożliwiają posługiwanie się pośrednikami, którzy po dostarczeniu danych dostępowych do systemu informacyjnego mogą nie mieć związku z transakcjami dokonywanymi przez „wirtualnego finansistę". Nietrudno jest znaleźć w Internecie usługi finansowe, które dają możliwość pełnego zarządzania zagranicznymi kontami przez sieć albo nawet za pomocą systemów telefonii komórkowej. W wielu krajach można zakładać anonimowe konta bankowe w Internecie.

Bankowość telefoniczna pozwala na dokonywanie transakcji przy użyciu telefonów komórkowych w każdym miejscu na świecie i przy zachowaniu całkowitego bezpieczeństwa. Szybkość działania tych systemów sprawia, że są one często wykorzystywane do przekazywania pieniędzy na cele związane z terroryzmem. Podobnie jak w przypadku bankowości bezpośredniej, bankowość telefoniczna tworzy dystans między pracownikiem banku a klientem i znika potrzeba fizycznego kontaktu między tymi osobami. Z tego względu usługi te utrudniają wykrycie procederu prania brudnych pieniędzy, gdyż nie da się zastosować tradycyjnych metod nadzoru. Ponadto podobieństwem pomiędzy obiema wspomnianymi formami bankowości jest to, że klienci mogą mieć dostęp do swoich kont i dokonywać różnorodnych transakcji przez całą dobę przy pomocy konsultanta obsługi klienta albo automatycznego systemu — niezależnie od tego, gdzie się znajdują.

Elektroniczny portfel[80], karty *pre-paid*, które można ponownie naładować jednostkami pieniężnymi, nieprzypisane do żadnego banku (tzw. *smart*

[80] **Portfel elektroniczny** — rodzaj konta internetowego, na którym firmy i osoby prywatne mogą deponować pieniądze, dokonywać przelewów oraz odbierać środki pieniężne od innych użytkowników systemu zarówno w Polsce, jak i za granicą lub też robić płatności w sklepach internetowych na całym świecie. Jest to usługa gwarantująca najszybszy sposób przesyłania środków przez Internet. Wszystkie płatności *online* oraz przelewy są przeprowadzane przy wykorzystaniu e-maila (numerem konta jest adres e-mail) bez konieczności ujawniania danych z karty kredytowej. Aby skorzystać z usługi, trzeba się zarejestrować, a następnie zasilić e-portfel pieniędzmi z konta bankowego, karty kredytowej, czeku czy poprzez wysłanie SMS-a z własnego telefonu komórkowego. Dostawcami tej usługi są m.in. PayPal, Moneybookers, PayForYt, a w Polsce także CashBill.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cards[81]) oraz „elektroniczny pieniądz"[82] to instrumenty płatności elektronicznej pozwalające na zakup towarów i usług w Internecie oraz całkowicie anonimowe przekazywanie pieniędzy bez konieczności korzystania z banków (eliminowanie pośrednictwa w transakcjach). Te metody dokonywania „cyberpłatności" umożliwiają natychmiastowe przekazywanie środków finansowych między płatnikiem i wierzycielem, a ponadto gwarantują anonimowość ich użytkownikom. Opierają się na tej samej zasadzie, co płatności gotówkowe i omijają systemy kontroli stosowanej przez organy ścigania do ustalania i śledzenia podejrzanych przepływów pieniędzy[83].

---

[81] **Karty *Smart Card*** są uniwersalnym i nowoczesnym rozwiązaniem, zwłaszcza w dużych rozbudowanych instytucjach. Karta *Smart Card* posiada wbudowany chip, może też dodatkowo posiadać nadrukowany kod kreskowy. W chipie zapisana zostaje zakodowana informacja dotycząca osoby powiązanej z instytucją, np. imię i nazwisko studenta uniwersytetu, oraz przypisany mu unikalny kod, w ten sposób karta jednocześnie może identyfikować osobę w wielu niezależnych działach organizacji i poza nią, np. być legitymacją studencką i jednocześnie kartą biblioteczną.

[82] **Pieniądz elektroniczny** — pojęcie prawne zawarte w ustawie z 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe (tekst jedn. DzU z 2012 r., poz. 1376). Zgodnie z art. 4 pkt 5 ustawy pieniądz elektroniczny to wartość pieniężna stanowiąca elektroniczny odpowiednik znaków pieniężnych, która spełnia łącznie następujące warunki:
— jest przechowywana na elektronicznych nośnikach informacji,
— jest wydawana do dyspozycji na podstawie umowy w zamian za środki pieniężne o nominalnej wartości nie mniejszej niż ta wartość,
— jest przyjmowana jako środek płatniczy przez przedsiębiorców innych niż wydający ją do dyspozycji,
— na żądanie jest wymieniana przez wydawcę na środki pieniężne,
— jest wyrażona w jednostkach pieniężnych.

W prawie Unii Europejskiej pieniądza elektronicznego dotyczy dyrektywa 2000/46/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 września 2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością (Dz. Urz. WE L z 2000 r., nr 275, poz. 39). Zgodnie z dyrektywą pieniądz elektroniczny jest: surogatem monet i banknotów, wartością pieniężną, reprezentowany przez roszczenie wobec emitenta, przechowywany na urządzeniu elektronicznym (w postaci np. karty mikroprocesorowej czy pamięci) oraz przeznaczony do dokonywania płatności elektronicznych. Zarówno w prawie polskim, jak i unijnym pieniądz elektroniczny inkorporuje roszczenie skierowane do emitenta o wydanie odpowiedniej kwoty pieniężnej. Rozwój nowych sposobów płatności wymyka się nierzadko regulacjom prawnym, co prowadzi do trudności w ich kwalifikowaniu, dotyczy to zwłaszcza takich sposobów płatności, jak: jednorazowe i wirtualne karty przedpłacone, spersonalizowane płatności *online* czy płatność za dobra i usługi dokonywane za pomocą SMS.

[83] J. Hunt, *The New Frontier of Money Laundering: How Terrorist Organizations Use Cyberlaundering to Fund Their Activities, and How Governments Are Trying to Stop Them*, <http://lexopus.yiil.org/lexopus/works/1159–1.pdf>, dostęp: 20 lipca

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Płatności przez telefon — to nowa technologia regulowania należności. Można ich dokonywać za pomocą praktycznie każdego przenośnego sprzętu łączności, jak np. telefon komórkowy, tablet PC, palmtop, tzw. *smart phone* czy też jakikolwiek przenośny terminal płatniczy lub urządzenie zdolne do zrealizowania i/lub potwierdzenia dokonania płatności. Technologia ta umożliwia np. przelewy pieniężne, zapłatę rachunków, podejmowanie pieniędzy z konta itd. Klient może dokonać wpłaty w banku, na poczcie lub w firmie partnerskiej, pobrać gotówkę i obciążyć swe konto przez telefon komórkowy. W ramach potwierdzenia transakcji otrzymuje on wiadomość tekstową i może posługiwać się poleceniami telefonu komórkowego, aby sprawdzić stan konta, przelać pieniądze itd. System umożliwia klientom przekazywanie pieniędzy z jednego telefonu do drugiego przez aplikację, którą można pobrać na telefon, nawet jeśli na drugim aparacie nie jest ona zainstalowana. Ponadto niektóre firmy zapewniają dostęp do pieniędzy użytkownika albo adresata poprzez bankomaty przy użyciu specjalnej karty debetowej, a także oferują przekazywanie funduszy za granicę szybciej i taniej niż firmy zajmujące się przesyłaniem pieniędzy.

Karty debetowe umożliwiają terrorystom szybki i wygodny dostęp do środków finansowych bez konieczności stawienia się w banku. Karty te są często wykorzystywane przez terrorystów przygotowujących zamach. Zapewniają one pracownikom operacyjnym bezpieczne, wygodne i niewzbudzające podejrzeń uzyskanie gotówki, którą mogą wykorzystać w swych działaniach. Ponadto karty debetowe często pozwalają na zaciąganie sporych debetów, dzięki czemu posiadacz karty może pobrać więcej pieniędzy, niż ma na koncie. Wykorzystanie kart debetowych zapewnia organizacjom terrorystycznym źródło pozyskiwania funduszy bez konieczności korzystania z pomocy siatek wsparcia. Karty takie są też często fałszowane.

Stosunkowo nowym zjawiskiem jest korzystanie z **kart debetowych w systemie *pre-paid*** jako środka przekazywania pieniędzy na cele terrorystyczne. Po uzyskaniu takiej karty wprowadza się na nią określoną kwotę poprzez zakup kuponów. Karta może być stosowana do zakupu towarów i usług w Internecie lub może być przesłana komuś innemu, kto będzie z niej korzystał. Można także przekazywać pieniądze z jednej karty na drugą. Za pomocą kart *pre-paid* można także przesyłać fundusze za granicę. Niektóre rodzaje debetowych kart *pre-paid* można uzyskać w sposób względnie ano-

2012 r.; zob. także: K. Strauss, *Cyber-laundering — How can we combat money laundering over the internet*, <http://www.academia.edu/1369342/Cyber-laundering_-_How_can_we_combat_money_laundering_over_the_internet>, dostęp: 20 lipca 2012 r.; Ch. Duhaime, *Romanian pleads guilty to eBay cyberlaundering scam*, 20 lutego 2011 r., <http://www.antimoneylaunderinglaw.com/2011/02/romanian-pleads-guilty-to-ebay-cyberlaundering-scam.html>, dostęp: 20 lipca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nimowy. Ubiegając się o kartę, klienci nie muszą podawać danych osobowych, tak więc można dokonywać transakcji z zachowaniem anonimowości.

Ekstremiści muzułmańscy przywiązani są do konkretnej marki kart debetowych *pre-paid — Cashu*[84]. Karty te pozwalają dokonywać zakupów jedynie w Internecie i przesyłać pieniądze od jednego posiadacza karty do drugiego. Kartą *Cashu* można kupić bezpośrednio w sklepie i przed skorzystaniem z niej należy wprowadzić na nią określoną sumę pieniędzy za pomocą kuponów doładowujących kupowanych w kraju, w którym znajduje się posiadacz karty. Są one dostępne w ponad 25 państwach na świecie, głównie na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej, ale także w niektórych krajach Europy. Opisywane są jako bezpieczniejsze, tańsze i wygodniejsze rozwiązanie od innych dostępnych metod. Ocenia się, że karty *Cashu* są szczególnie atrakcyjne dla ekstremistów, którzy chcą płacić za usługi (np. udostępnienie miejsca na serwerze dla strony internetowej bojowników dżihadu), a nie za konkretne towary (dlatego, że produkty te musiałyby być dostarczone pod określony adres, co może zaszkodzić anonimowości zapewnianej przy korzystanie z *Cashu*). Chociaż karty te wcześniej opisywano jako „anonimowe, bez konieczności podawania danych osobowych", ostatnio wprowadzono wymóg podawania tych danych przez klientów systemu. Zrobiono to prawdopodobnie po to, aby przyciągnąć klientów i sprzedawców obawiających się możliwości dokonywania oszustw za pomocą anonimowych kart. Mimo to weryfikacja wprowadzonych danych osobowych zależy od skrupulatności firm i innych instytucji wydających tego typu karty. Nie wiadomo także, czy istnieją odpowiednie zabezpieczenia przed przekazywaniem lub odsprzedawaniem kart innym osobom.

Złoty pieniądz elektroniczny. Uważa się, że niektórzy ekstremiści korzystają z „elektronicznego złota" jako metody przechowywania i przekazywania środków finansowych. *E-gold Ltd.* to jedna z rosnącej liczby firm oferujących złoty pieniądz elektroniczny (inne podobne instytucje to *Goldmoney* i *e-bullion*). *E-gold* to elektroniczna waluta stosowana przez *E-gold Ltd.*, która ma pokrycie w certyfikowanych sztabach złota ulokowanych w skarbcach uwiarygodnionych przez Londyńskie Stowarzyszenie Rynku

[84] **eCash** — czyli elektroniczna portmonetka. Jest to karta elektroniczna, na której zapisane są informacje o dostępnych środkach płatniczych, które po wykorzystaniu można uzupełnić. Służy do dokonywania drobnych płatności. Zasadniczą różnicą między kartą eCash a karta płatniczą jest to, że eCash nie wymaga autoryzacji i przekazywania informacji siecią, bo środki z niej są przelewane bezpośrednio do terminali sprzedawcy. Dla bezpieczeństwa środkiem płatniczym w systemie eCash są cyfrowe pieniądze. Podobnie jak tradycyjne pieniądze posiadają one określony nominał, unikalny numer seryjny i cyfrowy, szyfrowany podpis banku emitenta. Pieniądze cyfrowe są jednorazowe.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Metali Szlachetnych (*London Bullion Market Association* — LBMA). System płatności w e-złocie umożliwia przekazywanie określonej ilości kruszcu na inne konta *e-gold*. Zmienia się tylko właściciel złota, nie zachodzi fizyczne przemieszczanie sztabek. Mimo że złoty pieniądz elektroniczny mierzy się w systemie wagowym, system płatności w e-złocie pozwala na wyrażenie przesyłanej sumy w ośmiu głównych walutach na świecie. Zaletą tej formy płatności jest to, że elektroniczny kruszec może być przesłany na jakiekolwiek inne konto *e-gold* na świecie, a poza tym transakcje są szybkie, niedrogie i można uzyskać karty bankomatowe umożliwiające łatwe pobieranie określonych kwot z konta *e-gold*. Uważa się, że atrakcyjnym walorem elektronicznej waluty dla muzułmańskich ekstremistów jest fakt, że konto *e-gold* można założyć bezpłatnie, posługując się fałszywym nazwiskiem i dokonywać anonimowych przelewów lub opłat, które podlegają mniejszej kontroli niż operacje finansowe z użyciem innych metod.

Wypłaty z bankomatów. Korzystanie z bankomatów zapewnia terrorystom wykonującym działania operacyjne wygodny dostęp do gotówki, który nie wzbudza podejrzeń. W odróżnieniu od czeku lub karty kredytowej daje im także możliwość wydawania pieniędzy w sposób prawie nie do wykrycia, gdyż bankomaty rejestrują jedynie pobranie określonej kwoty, a nie końcowego odbiorcę. Ponadto kartę bankomatowa można udostępnić innym osobom, więc różni członkowie grupy mogą korzystać z tego samego konta z różnych miejsc i o różnej porze, pod warunkiem, że znają hasło dostępu. Bankomaty są po prostu jedna z metod wykorzystania kart debetowych.

Oddziały międzynarodowych korporacji, takich jak Western Union umożliwiają klientom dokonywanie przelewów *online* za pomocą karty kredytowej, nawet jeśli nie posiadają oni konta bankowego. Przekaz pieniężny poprzez Western Union podobny jest do przelewu bankowego *online*, z tą różnicą, że kwota przesyłana jest do oddziału Western Union. Do pobrania pieniędzy potrzebna jest karta bankomatowa przesyłana pocztą do odbiorcy. Transakcje prowadzone w oddziałach tych międzynarodowych instytucji są w wielu krajach objęte prawem służącym walce z praniem brudnych pieniędzy. W niektórych państwach jednakże pośrednicy tych korporacji działający przez punkty sprzedaży nie są objęci tymi regulacjami prawnymi.

2.6.2. Inne metody przekazywania pieniędzy

Istnieje wiele innych metod przekazywania pieniędzy. Przede wszystkim można sprzedawać za granicą kupione bądź skradzione w Europie towary o wysokiej wartości, jak np. samochody czy komputery, a zyski przekazywać muzułmańskim terrorystom. Metoda ta okazała się szczególnie

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

popularna wśród terrorystów z Afryki Północnej, także tych, którzy gromadzą fundusze na walkę powstańczą w Iraku[85].

Konta bankowe to względnie bezpieczne i przydatne formy przechowywania i przekazywania pieniędzy w danym kraju lub za granicę. Osoby pozyskujące środki finansowe dla terrorystów, które korzystają z kont bankowych, narażają się na większe ryzyko wykrycia, gdyż banki w praktycznie każdym regionie mają prawny obowiązek rejestrować wszelkie transakcje finansowe i powiadamiać odpowiednie władze o stwierdzonych „podejrzanych" działaniach.

Zamachy Al-Kaidy z 11 września 2001 r. kosztowały około 400–500 tys. USD, z czego około 300 tys. złożono na amerykańskich kontach bankowych należących do 19 porywaczy. Al-Kaida zaopatrywała zamachowców w USA w środki finansowe za pośrednictwem przelewów bankowych z zagranicy do Stanów Zjednoczonych, poprzez fizyczny transport gotówki lub czeków podróżnych do USA oraz w drodze zapewnienia dostępu do funduszy przechowywanych w zagranicznych instytucjach finansowych przez karty debetowe lub kredytowe. Wszyscy zamachowcy korzystali z amerykańskiego systemu bankowego do przechowywania pieniędzy i dokonywania transakcji finansowych[86].

Mimo że formalny system finansowy daje możliwość szybkiego i bezpiecznego przekazywania pieniędzy i jest często wykorzystywany przez muzułmańskich terrorystów, można do tego celu wykorzystać także inne mechanizmy. Wybór odpowiedniej metody zależy od kilku czynników, np. wielkości przekazywanej sumy, adresata i konieczności szybkiego działania. Chociaż niektórzy terroryści mają swoje preferencje przy korzystaniu z konkretnych metod przekazywania pieniędzy, należy wspomnieć, że organizacje terrorystyczne zmieniają sposoby przesyłania funduszy w zależności od poziomu ryzyka, jakim obarczona jest każda operacja. Z uwagi na rosnącą wykrywalność transakcji drogą formalną, obserwuje się tendencje do korzystania z nieformalnych systemów przesyłania pieniędzy.

2.6.3. Niesformalizowane sposoby przekazywania pieniędzy

Nieformalne systemy przekazu pieniędzy przynoszą korzystającym z nich organizacjom terrorystycznym pewne korzyści. Mogą one nie tylko uniknąć kontroli ze strony organów rządowych, która często pojawia

[85] U-N-IRAQ DEBATE Voice of America, 24 marca 2000 r., <http://www.fas.org/news/iraq/2000/03/000324-iraq1.htm>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[86] J. Roth, D. Greenburg, S. Wille, *9/11 Commission…*, dz. cyt., dostęp: 20 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

się przy dokonywaniu formalnych transakcji, lecz także zamienić środki pieniężne na takie, z których można w danym regionie skorzystać w przypadku, gdy nie jest możliwe posłużenie się formalnymi środkami przekazu pieniędzy. Alternatywne systemy przekazu pieniędzy służą do przesyłania środków finansowych na całym świecie przy użyciu nieformalnych kanałów. Nieformalne pożyczki to nieudokumentowany przekaz pieniędzy, który opiera się na obietnicy zapłaty. Alternatywne systemy przekazu pieniędzy mogą z łatwością być zastosowane do przesyłu kwot przeznaczonych na działania organizacji terrorystycznych. Funkcjonują one z uwzględnieniem określonych czynników kulturowych i etnicznych, są także często związane z konkretnymi obszarami geograficznymi, na których się rozwinęły. Mogą mieć charakter legalny lub nielegalny i wykorzystują różnorodne metody oraz narzędzia do przesyłania pieniędzy.

Alternatywny przekaz pieniędzy może być zastosowany do celów niezgodnych z prawem, np. finansowania terroryzmu. System ten obejmuje jednak głównie operacje legalne. W 2004 r. szacowano, że przynajmniej 35% z wynoszących łącznie 150 mld USD transferów pieniężnych do krajów rozwijających się zostało przeprowadzonych poprzez nieformalne kanały przekazu środków finansowych[87].

Osoby oferujące nielegalne usługi alternatywnego przekazu pieniędzy mają większą swobodę działania, jeśli pieniądze już znajdują się w kraju, w którym mają być wypłacone. Można wtedy uzyskać daną kwotę w jednym kraju, a wypłacić ją w drugim bez konieczności przekazywania ich drogą bankową. Następnie pieniądze mogą być fizycznie dostarczone odbiorcy.

Do przeprowadzenia alternatywnych operacji finansowych w sposób niezgodny z prawem można wykorzystać zarówno kanały legalne, jak i przestępcze. Przy stosowaniu środków legalnych zachodzi jednak potrzeba ukrycia faktu przekazania pieniędzy. Najbardziej znanym alternatywnym systemem przekazu funduszy jest *hawala*.

Hawalę wymyślili Hindusi ponad tysiąc lat temu. Szybko spodobała się arabskim kupcom, wędrującym z towarami jedwabnym szlakiem, którzy odtąd nie musieli już wozić ze sobą dużych sum pieniędzy i narażać się na napady rabusiów. Nie brakuje także informacji na temat zbliżonych systemów przekazu walut funkcjonujących w innych regionach świata, takich chociażby jak Azja Wschodnia i Południowo-Wschodnia[88]. W formie, w jakiej funkcjonuje dzisiaj, *hawala* rozwinęła się w latach 60. i 70. XX w., pozwalając Arabom, Pakistańczykom i Hindusom zatrudnianym na Za-

[87] United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2005*, <www.state.gov/documents/organization/65462.pdf>, dostęp: 20 czerwca 2012 r.

[88] Por. J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie finansowaniu…*, dz. cyt., s. 100–101.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

chodzie wysyłać pieniądze rodzinom w kraju. Stała się jednak również integralną częścią gospodarek Indii, Pakistanu (lokalna nazwa: *hundi*), Afganistanu, Somalii i Jemenu. Zachód usłyszał po raz pierwszy o *hawali* podczas wojny w Wietnamie. Amerykańscy żołnierze dowiedzieli się o niej od hinduskich kupców w Sajgonie i zaczęli szybko tą techniką wysyłać pieniądze do domu. Pieniądze rzadko idą dłużej niż jeden dzień, a kursy walut są zawsze wyższe od oferowanych przez tradycyjny bank.

Hawala jest znaczącym substytutem usług bankowych w krajach, które nie posiadają żadnych działających systemów bankowych. Służyć może również do obejścia zakazów prawnych nałożonych na import złota w Azji Południowo-Wschodniej (złoto pełni funkcję oficjalnej waluty tego podziemnego systemu finansowego). Jest kojarzona z zaufaniem stanowiącym podwalinę współistnienia lokalnych społeczności tego regionu. Złamanie powszechnie wyznawanych zasad, nieuszanowanie postanowień umowy może być równoznaczne z wykluczeniem z klanu, społeczności. W momencie, w którym jakiś członek rodziny lub społeczności nie może bądź nie chce uregulować swoich zobowiązań, rodzina płaci należności. Jeśli nie stać na to rodziny, przychodzą w sukurs inni członkowie społeczności. Funkcjonowanie całego systemu nie może zostać zaburzone przez pojedyncze, niesubordynowane przypadki. Groziłoby to jego unicestwieniem. Transfery wartości majątkowych realizowane przy wykorzystaniu tego systemu nie są objęte nadzorem i regulacjami państwa. Są szybkie, skuteczne i wymagają minimum formalności. Osoby świadczące usługę *hawala* tworzą sieć pośredników zwanych *hawaladarami* lub *hundiwalami*. Transfery funduszy stanowią zazwyczaj zajęcie o charakterze dodatkowym do ich głównej działalności biznesowej (prowadzenie sklepu, punktu internetowego itp.)[89]. Przy przekazywaniu gotówki drogą *hawala*, nadawca funduszy otrzymuje od *hawaladara* kod, który następnie przekazuje beneficjentowi. Beneficjent z kolei, w momencie odbioru gotówki, jest identyfikowany poprzez wspomniany kod otrzymany od nadawcy. Gotówka nie przemierza oczywiście całej drogi od nadawcy do beneficjenta, ale jest pobierana ze środków posiadanych przez *hawaladara* znajdującego się w kraju/miejscowości beneficjenta. Nadwyżka w kraju jednej ze stron pośredniczących (np. w kraju A dokonano więcej wpłat niż w kraju B) jest kompensowana wymianą towarową (przemyt) bądź zawyżaniem lub zaniżaniem wartości towarów/usług na fakturach. *Hawali* nie powinno się jednak utożsamiać tylko i wyłącznie z działal-

[89] A. Kopciuch, *Atrakcyjność bankowości alternatywnej dla procederu finansowania terroryzmu*, 27 lutego 2008 r., <http://www.terroryzm.com/atrakcyjnosc-bankowosci-alternatywnej-dla-procederu-finansowania-terroryzmu-alicja-kopciuch/>, dostęp: 14 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nością przestępczą (choć dla tej jest idealnym rozwiązaniem pozwalającym anonimowo i tanio przemieszczać znaczne sumy na duże odległości)[90].

Środowiska powiązane z procederem *hawali* dzisiaj regulują swoje wierzytelności za pomocą zaniżania wartości faktur (*under voicing*), a jeśli istnieje potrzeba przesyłu środków z Arabii, Afryki czy Azji do Unii Europejskiej czy Stanów Zjednoczonych — zawyżania ich wartości (*over voicing*[91]). Wymienia się również papiery wartościowe i handluje nimi — obligacje i akcje na największych giełdach świata, czy to w Nowym Jorku (np. NSDQ), w Paryżu (CAC), czy w Londynie (FTSE). Istnieje też proceder wymiany samych wierzytelności pomiędzy *hawaladarami*. Wymienić należy także notowane przez organy ścigania przypadki przemytu pieniędzy powiązane z wyrównywaniem zadłużeń powstałych pomiędzy rezydentami *hawali*[92].

System przekazywania środków finansowych oparty jest na honorze kuriera, a pieniądze przekazywane są z ręki do ręki. Kiedy Ibrahim z Sudanu, jeżdżący taksówką w Londynie, zamierza przekazać zarobione pieniądze swojemu bratu Ahmadowi w Jemenie, musi tylko znaleźć pośrednika, czyli owego *hawaladara*. To może być sąsiad, inny taksówkarz czy drobny biznesmen. Ibrahim daje mu pieniądze i adres brata, a on dzwoni do kolegi po fachu w Jemenie i prosi o dostarczenie sumy. Wszystko odbywa się w ciągu jednego dnia, nie ma żadnej dokumentacji. Cały proces opiera się na słowie honoru — Ibrahim ufa *hawaladarowi* i nie dostaje pokwitowania. *Hawaladarzy* muszą mieć do siebie zaufanie. Pieniądze nie opuściły Londynu, a *hawaladar* w Jemenie musi wyjąć potrzebną sumę z kieszeni. W ten sposób co roku świat przemierzają setki miliardów dolarów, a w niektórych krajach ilość *hawalowych* pieniędzy jest większa niż obroty tradycyjnych banków.

Zaletą *hawali* jest brak konieczności zakładania i utrzymywania konta. Nie ma kont, dowodów wpłaty, nikt nie zapisuje nazwisk. I właśnie dlatego w ostatnich latach rośnie w siłę „czarna" *hawala*, odpowiedzialna za pranie brudnych pieniędzy i finansowanie terroryzmu. *Hawala* kwitnie w ponad 50 krajach świata, a oprócz gotówki coraz częściej w ten sposób wędruje złoto i diamenty. Od końca lat 90. wykorzystują to terroryści z Al-Kaidy. Al-Kaida zrezygnowała z typowych usług bankowych. Polega na sieci ku-

[90] Tamże.

[91] Oświadczenie złożone przez Patricka Josta na posiedzeniu podkomitetu do spraw międzynarodowego handlu i finansów Senatu Stanów Zjednoczonych, *Hawala and Underground Terrorist Financing Mechanisms*, Subcommittee on International Trade and Finance, US Senate Committee on Banking, Hausing and Urban Affairs.

[92] Szerzej na ten temat w: R. Biczyk, A. Kołaczek, C. Szczepaniak, S. Wodnik, *Metody prania pieniędzy* [w:] J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy*, Kraków 2004, s. 48–145.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

rierów *hawaladarów*. Po serii zamachów w Afryce na ambasady USA, FBI zamroziła w bankach ponad 240 mln dolarów. Wówczas terroryści wycofali pieniądze z banków i wrócili do tradycyjnych sposobów przekazywania pieniędzy. W Dubaju, Karaczi czy Lahore terroryści wymieniali całą gotówkę na złoto i diamenty, które potem trafiały do kurierów. Al-Kaida zdeponowała przed 11 września 2001 r. na konta w amerykańskich bankach pół miliarda dolarów, ale wcześniej trafiły one za ocean właśnie przez sieć *hawali*. W listopadzie 2001 r. władze kilku krajów zamroziły kapitał dwóch agencji Al-Barakat i Al-Takwa, które dzięki *hawali* przekazały Al-Kaidzie miliony dolarów[93].

Trudno z nią walczyć, skoro korzystają z niej miliony ludzi, zwłaszcza w regionach, gdzie nie ma banków. W Indiach obroty *hawali* szacuje się na 40% PKB, w Pakistanie kilkakrotnie przewyższa ilość tradycyjnych przekazów! W 2002 r. w Zjednoczonych Emiratach Arabskich odbyła się konferencja, na której 40 państw po raz pierwszy oficjalnie uznało konieczność uregulowania *hawali*. Niektóre kraje próbują nawet zmuszać *hawaladarów* do rejestrowania się, jednak na razie bez większych sukcesów. Tymczasem Al-Kaida nadal spokojnie płaci *hawalowymi* pieniędzmi za broń, szkolenia i pensje terrorystów. Na razie wygląda więc na to, że Al-Kaida jeszcze długo będzie swobodnie zarządzać swoimi pieniędzmi[94].

Przemyt gotówki. Proceder ten polega na przewożeniu dużych kwot celem uniknięcia wykrycia transakcji finansowych przez władze. W fizyczne przekazywanie pieniędzy mogą być włączeni kurierzy, a przemyt może się odbywać na różne sposoby, np. samolotem, statkiem, samochodem, pocztą itd. Transport gotówki do innych krajów pozostaje istotnym sposobem przekazywania pieniędzy tam, gdzie nie istnieją określone regulacje dotyczące przewozu walut przez granicę. Nie zostawia on żadnych śladów w postaci dokumentacji, więc jest praktycznie nie do wykrycia. Metoda ta jest jednak wolniejsza niż przekaz drogą elektroniczną lub poprzez bank, gdyż trzeba fizycznie przetransportować pieniądze na znaczne odległości. Ponadto operacja taka wymaga planowania, koordynacji i komunikacji, co także zajmuje czas. Planowanie transakcji na potrzeby zamachów z 11 września 2001 r. to przykład wykorzystania przez Al-Kaidę kurierów przewożących gotówkę. Przywódca spisku Chalid Szejk Mohammed dostarczył znaczną sumę pieniędzy — około 120 tys. USD — do pomocnika Abdula Aziza Ali w Dubaju. Pieniądze zostały następnie przekazane przelewem do porywaczy w USA[95]. Problem z powstrzymaniem działalności

[93] A. Kopciuch, *Atrakcyjność…*, dz. cyt.
[94] Zob. szerzej na ten temat R. Kwasiński, *Związki systemu Hawala…*, dz. cyt.
[95] J. Roth, D. Greenburg, S. Wille, *9/11 Commission…*, dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

kurierów nie tkwi w braku regulacji prawnych w tym zakresie, lecz w niedostatecznym ich egzekwowaniu. Z uwagi na niewystarczającą kontrolę graniczną i pobieżne przeszukania każdego podróżnego niemożliwe jest powstrzymanie osób przewożących gotówkę.

Banki muzułmańskie. Banki muzułmańskie są alternatywą dla konwencjonalnego systemu bankowości stosowanego na Zachodzie i opartego na oprocentowaniu, gdyż inwestują one pieniądze swoich klientów w projekty komercyjne lub inwestycyjne, a ich współpraca z klientami lub inwestorami polega na dzieleniu się na zasadzie zaufania. Inwestorzy nie otrzymują od banku z góry ustalonej ilości odsetek za transakcje, a zwrot włożonego kapitału nie jest gwarantowany, ale banki mogą za to realizować realne przedsięwzięcia gospodarcze. Podczas gdy tradycyjne banki zachodnie „handlują" pieniędzmi, kupując je od deponentów i sprzedając w formie pożyczek, muzułmańskie banki muszą „handlować" rzeczywistymi towarami lub usługami. Niektóre transakcje dokonywane w tych bankach, mimo że są legalne, mogą zapewniać muzułmańskim terrorystom źródło finansowania dlatego, że banki te, których celem jest promowanie i wspieranie islamu, muszą zgodnie z prawem szariatu płacić *zakat*. Banki muzułmańskie przeznaczają nań od 2 do 10% kapitału, które wpłacają muzułmańskim organizacjom charytatywnym. Sumy przeznaczone na *zakat* nie są księgowane i dlatego nie można ich zidentyfikować[96].

Banki muzułmańskie obecnie działają na całym świecie. W Afryce, Europie, krajach arabskich i Azji są ich tysiące[97]. Zwłaszcza w państwach arab-

[96] Banki islamskie unikają robienia interesów, które mogłyby zostać określone jako *riba* (zazwyczaj tłumaczone, jako „lichwa"), oraz nie inwestują w firmy, które produkują dobra nazywane przez muzułmanów *haram*, czyli zakazane, takie jak np. wieprzowina i alkohol. Do głównych problemów dotyczących finansów, zgodnych z zasadami szariatu należy system dwojakiego sposobu finansowania islamskich organizacji charytatywnych, co stanowi istotny aspekt postępowania zgodnego z zasadami muzułmańskiego prawa. Jeden ze sposobów finansowania, o którym tutaj mowa, wyrasta z *zakat*. *Zakat*, stanowiący jeden z pięciu filarów islamu, to rodzaj dziesięciny, jałmużny (procent od dochodów), który każdy oddany wierze muzułmanin musi przekazać organizacji charytatywnej. W ramach finansów zgodnych z regułami szariatu istnieje jeszcze drugi, oprócz *zakat*, sposób, w jaki muzułmańskie organizacje charytatywne są finansowane. To tzw. oczyszczanie. Podczas tego procesu wszystkie środki pieniężne zgromadzone na skutek działań zabronionych przez szariat (np. odsetki lub pieniądze pochodzące z przedsięwzięcia, które w taki czy inny sposób było związane z czymś zakazanym, np. z handlem wieprzowiną) zostają oczyszczone przez to, że zostały przekazane muzułmańskiej organizacji charytatywnej.

[97] R.G. Terrell, *Islamic Banking: Financing Terrorism or Meeting Economic Demand?*, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA475770&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>, dostęp: 20 kwietnia 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

skich i Afryce mogą być one otwierane na podstawie specjalnych dekretów i nie zawsze podlegają nadzorowi banków centralnych. Lokalne prawo rzadko nakazuje stosowanie środków identyfikujących transakcje, wobec których istnieją podejrzenia, że dokonywane są w ramach finansowania terroryzmu. Sprawę dodatkowo komplikuje fakt, iż zapisy księgowe są najczęściej niszczone tuż po zawarciu transakcji. Wiadomo, że trzon Al-Kaidy przesyła pieniądze poprzez banki muzułmańskie. Prawdopodobnie dzieje się tak dlatego, że korzystanie z banków innych niż muzułmańskie jest niedopuszczalne z punktu widzenia ideologii[98].

Aby móc działać w krajach Zachodu, terroryści muszą polegać na formalnych mechanizmach finansowych. Z kolei w regionach o mniejszym zaawansowaniu w dziedzinie finansów, np. w Afganistanie, wykorzystywane są mniej formalne środki. Po zamachach z 11 września 2001 r. Al-Kaida zaczęła wykorzystywać nieformalne struktury przekazu pieniędzy na Bliskim Wschodzie i w Ameryce Środkowej, a z formalnych metod korzystać w ograniczonym stopniu z uwagi na przeprowadzaną wobec nich skrupulatną kontrolę oraz międzynarodowy nacisk kładziony na formalne systemy przekazu pieniędzy. Wybór konkretnej metody finansowania uzależniony jest od wielu czynników, np. kultury, zaawansowania systemu bankowego w poszczególnych regionach świata, jego dostępności, czasu na wykonanie zadania, konkretnej sytuacji, poziomu skrupulatności kontroli transakcji itd. Bez względu na to, z którego systemu skorzystają terroryści, będą przy tym starali się uniknąć zwracania na siebie uwagi. Systemy przekazu pieniędzy działają w dwóch kierunkach: do i z Europy. Pieniądze gromadzone są w krajach UE i przekazywane do państw posiadających rozwinięty system bankowy albo na Bliski Wschód. Następnie mogą być one przekazane dalej albo z powrotem do Europy, aby ukryć powiązania między osobą wysyłającą fundusze a ich odbiorcą.

2.7. Metody zwalczania i przeciwdziałania finansowaniu ugrupowań terrorystycznych

Dokumentem wiodącym w procesie zwalczania finansowania terroryzmu metodami prawno-formalnymi jest wspomniana wcześniej Konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu uzupełniona rezolucją nr 1373/2001 z 28 września 2001 r. W Konwencji o zwalczaniu finansowa-

[98] *Islamic Banking & Finance — Terrorism financing*, <http://www.executive-magazine.com/special-report/Islamic-Banking-Finance-Terrorism-financing/516>, dostęp: 20 kwietnia 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nia terroryzmu zdefiniowano ten termin w następujący sposób: przestępstwo popełnia ten, kto jakimikolwiek środkami, bezpośrednio lub pośrednio, bezprawnie i umyślnie, udostępnia lub gromadzi fundusze z zamiarem ich wykorzystania, lub też mając świadomość, że zostaną one wykorzystane, w całości lub w części, do dokonania:

— czynu stanowiącego przestępstwo określone definicją zawartą w jednym z traktatów wymienionych w aneksie[99];
— czynu mającego spowodować śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby cywilnej, lub innej osoby nieuczestniczącej aktywnie w działaniach wojennych w sytuacji konfliktu zbrojnego, jeśli celem takiego czynu, wynikającym bądź z jego charakteru, bądź z kontekstu, w jakim jest popełniony, jest zastraszenie ludności, albo skłonienie rządu lub organizacji międzynarodowej do dokonania lub do zaniechania określonej czynności[100].

Istotne jest to, że warunkiem uznania czynu nie musi być faktyczne wykorzystanie funduszy do dokonania przestępstwa, gdyż jest nim także usiłowanie popełnienia czynu[101]. Ponadto przestępstwem jest także współsprawstwo w przestępstwie, organizowanie lub polecanie innym osobom dokonania przestępstwa finansowania terroryzmu bądź też przyczynianie się do popełnienia takiego przestępstwa przez grupę osób działających we wspólnym celu[102].

Wytyczne Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu uściśliły zalecenia specjalne FATF (*Financial Action Task Force*) nr 1. Zalecenia FATF wskazują elementy prawne i inne procedury konieczne do zastosowania w walce z finansowaniem terroryzmu w systemach prawnych poszczególnych krajów i w prawie międzynarodowym. Należy zaznaczyć, że kryminalizacja zachowania polegającego na finansowaniu terroryzmu jest jednym z elementów krajowego systemu przeciwdziałania temu zjawisku i zwalczania go. Dotyczy tego również zalecenie specjalne FATF nr 2[103].

---

[99] Aneks obejmuje dziewięć traktatów międzynarodowych, dotyczących różnych form terroryzmu, które zostały również ratyfikowane przez Polskę (DzU z 1972 r., nr 25, poz. 181; DzU z 1976 r., nr 8, poz. 37; DzU z 1983 r., nr 37, poz. 168; DzU z 2000 r., nr 106, poz. 1123; DzU z 1989 r., nr 17, poz. 93; DzU z 1994 r., nr 129, poz. 635; DzU z 2002 r., nr 22, poz. 211; DzU z 2003 r., nr 80, poz. 716).

[100] Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu…, dz. cyt., art. 2 ust. 1.

[101] Tamże, art. 2 ust. 3 i 4.

[102] Tamże, art. 2 ust. 5.

[103] Por. W. Filipkowski, *System przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu w ujęciu regulacji międzynarodowych* [w:] E.W. Pływaczewski (red.), *Aktualne problemy prawa karnego i kryminologii*, Białystok 2005, s. 26–33.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Według raportu duże efekty przyniosło tzw. osiem zaleceń specjalnych do przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu, opracowanych i wdrożonych przez FATF w 2001 r.[104]

Kolejnym ważnym elementem w tworzeniu sytemu przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu było przyjęcie wspólnego stanowiska Rady Unii Europejskiej z 27 grudnia 2001 r. w sprawie zwalczania terroryzmu[105]. W dokumencie tym ustalono, że rozmyślne przekazywanie lub gromadzenie, w jakikolwiek sposób, bezpośrednio lub pośrednio, funduszy przez obywateli z zamiarem użycia tych środków lub wiedząc, że mogą one zostać użyte w celu przeprowadzenia aktów terrorystycznych, jest działaniem przestępczym[106]. Jednocześnie w stanowisku Rady wprowadzono instytucję zamrożenia funduszy i innych aktywów finansowych lub zasobów gospodarczych:

— osób, które dokonały lub usiłowały dokonać aktów terrorystycznych lub brały w nich udział, lub ułatwiły dokonanie aktów terrorystycznych;
— podmiotów będących własnością takich osób lub kontrolowanych, bezpośrednio lub pośrednio, przez takie osoby;
— osób i podmiotów działających w imieniu lub pod kierunkiem takich osób lub podmiotów[107].

16 maja 2005 r. została sporządzona w Warszawie Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu[108]. Powyższa regulacja utrzymała w mocy definicję przestępstwa finansowania terroryzmu, przyjętą Konwencją o zwalczaniu finansowania terroryzmu, dodając definicję przestępstwa prania pieniędzy, według której są to następujące czyny popełnione umyślnie:

— zamiana lub przekazanie mienia, wiedząc, że stanowi ono dochód, w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia tego mienia lub udzielenie pomocy osobie, która uczestniczy w popełnieniu przestępstwa bazowego, w celu uniknięcia prawnych konsekwencji jej czynu;
— zatajenie lub ukrycie prawdziwej natury mienia, źródła jego pochodzenia, miejsca położenia, rozporządzanie nim, przemieszczanie, własności lub praw do takiego mienia, wiedząc, że mienie to stanowi dochód; z zastrzeżeniem jej zasad konstytucyjnych i podstaw jej systemu prawnego;
— nabycie, posiadanie lub korzystanie z mienia, wiedząc, w chwili jego otrzymania, że mienie to stanowi dochód;

---

104 Szerzej tamże, s. 27.
105 Dz. Urz. UE L z 2001 r., nr 344, poz. 90.
106 Tamże, art. 1.
107 Tamże, art. 2.
108 DzU z 2008 r., nr 165, poz. 1028. Konwencja została ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską w 2008 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— udział w popełnieniu któregokolwiek z czynów uznanych za przestępstwo zgodnie z niniejszym artykułem, udział w związku lub zmowie w celu jego popełnienia, pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy jego popełnieniu[109].

W Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu określono również, że każde z państw-stron przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne do zamrożenia, zajęcia i konfiskaty narzędzi oraz dochodów lub mienia pochodzących z przestępstwa prania pieniędzy. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu przewiduje również środki przeznaczone do zapobiegania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, które powinny być stosowane indywidualnie według prawa krajowego, do których należy przede wszystkim żądanie od osób prawnych i fizycznych, aby dokonywały:

— identyfikacji i weryfikacji tożsamości ich klientów oraz, kiedy to możliwe, ich rzeczywistych beneficjentów, jak również prowadzenia bieżącej oceny stosunków gospodarczych, opierając się na zasadach ryzyka;
— zgłaszania podejrzeń prania pieniędzy podlegających ochronie;
— podejmowania środków pomocniczych, takich jak przechowywanie danych dotyczących tożsamości klientów i transakcji, szkolenie personelu oraz ustanowienie wewnętrznej polityki i procedur, dostosowanych, jeśli to niezbędne, do rozmiarów przedsiębiorstwa jego profilu;
— stosowania zakazu ujawniania faktu przekazania zawiadomienia o transakcji podejrzanej lub związanych z tym informacji lub że prowadzone jest lub może być prowadzone dochodzenie w sprawie prania pieniędzy;
— zapewnienia, że osoby, które mogą być wykorzystane do omawianych przestępstw, podlegają skutecznym systemom monitoringu czy nadzoru w celu zapewnienia zgodności z wymogami dotyczącymi zwalczania prania pieniędzy tam, gdzie to konieczne — na podstawie podatności na ryzyko[110].

Narastające zagrożenia spowodowane praniem pieniędzy, terroryzmem i finansowaniem terroryzmu spowodowały konieczność rozszerzenia i utrwalenia międzynarodowej współpracy Unii Europejskiej. Znalazło to odzwierciedlenie w Dyrektywie 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz

[109] Tamże, art. 9.
[110] Tamże, art. 13 ust. 2.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

finansowania terroryzmu[111]. Wskazuje się w niej m.in. na fakt, że masowy przepływ brudnych pieniędzy może szkodzić stabilności i wiarygodności sektora finansowego oraz stanowić zagrożenie dla jednolitego rynku, zaś terroryzm wstrząsa podstawami społeczeństwa. Uszczegółowieniem omawianych powyżej regulacji jest Dyrektywa Komisji Wspólnot Europejskich 2006/70/WE z 1 sierpnia 2006 r. ustanawiająca środki wykonawcze do dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do definicji „osoby zajmującej eksponowane stanowisko polityczne", jak również w odniesieniu do technicznych kryteriów stosowania uproszczonych zasad należytej staranności wobec klienta oraz wyłączenia z uwagi na działalność finansową prowadzoną w sposób sporadyczny lub w bardzo ograniczonym zakresie[112].

Przepisy prawa międzynarodowego znalazły swoje częściowe odzwierciedlenie w ustawodawstwie polskim. W polskim systemie prawnym definicja finansowania terroryzmu została określona w art. 165a k.k., który brzmi następująco: Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, w tym papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchome w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12[113].

Podstawowym aktem prawnym jest ustawa z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu[114]. W ustawie szeroko zostały opisane kompetencje organu administracji rządowej, jakim jest Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF). System walki z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu, określony omawianą ustawą, tworzą w Polsce:

— GIIF;
— instytucje obowiązane (m.in. banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe; instytucje finansowe — domy maklerskie, fundusze inwestycyjne, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, towarzystwa ubezpieczeniowe; zawody prawnicze — notariusze, adwokaci oraz radcowie prawni; biegli rewidenci i doradcy podatkowi; organizacje *non-profit* — fundacje; pośrednicy wartości majątkowych — domy aukcyjne, kantory, lombardy, komisy, pośrednicy w obrocie nieruchomościami; Poczta Polska i inne);
— jednostki współpracujące (organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz państwowe jednostki organizacyjne, Narodo-

[111] Dz. Urz. UE L z 2005 r., nr 309, poz. 15.
[112] Dz. Urz. UE L z 2006 r., nr 214, poz. 29.
[113] Ustawa z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny…, dz. cyt.
[114] Tekst jedn. DzU z 2010 r., nr 46, poz. 276 ze zm.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

wy Bank Polski, Komisja Nadzoru Bankowego i Najwyższa Izba Kontroli).

Mnogość możliwych sposobów finansowania terrorystów powoduje trudności w podejmowaniu działań zmierzających do likwidacji podmiotów je organizujących. Podmioty organizujące i prowadzące walkę z finansowaniem struktur terrorystycznych ciągle poszukują nowych instrumentów prawnych i metod zwalczania tego zjawiska. Myślą przewodnią tych działań jest znalezienie nie tak sposobów prowadzących do zlikwidowania źródeł i możliwości finansowania terrorystów, co wydaje się nierealny, jak przynajmniej utrudnienie im dostępu do zasobów finansowych, co jest niezbędne do ich funkcjonowania[115]. Nie można zastosować w skali międzynarodowej jednolitych regulacji przeciwdziałających finansowaniu terroryzmu i podjąć odpowiednich działań represyjnych w stosunku do łamiących te zasady, gdy nie jest uregulowane przez prawo międzynarodowe miejsce organizacji stosującej terrorystyczne metody walki[116]. Istnieje konieczność znalezienia i zastosowania skutecznych instrumentów do przekonania i zmuszenia wszystkich podmiotów mających związek z terroryzmem do przestrzegania przyjętych norm prawa międzynarodowego w sferze wspierania materialnego terrorystów. W tym względzie kolejną przeszkodą jest brak ogólnoświatowego poparcia politycznego walki z terroryzmem oraz różnice interesów poszczególnych państw i regionów[117].

2.7.1. Wykrywanie procederu finansowania terroryzmu

W wypadku korzystania przez terrorystów albo organizacje terrorystyczne ze źródeł legalnych do pozyskiwania wsparcia finansowego, istnieją określone czynniki utrudniające wykrycie i śledzenie przepływu pieniędzy[118]. Przede wszystkim zgodność transakcji z prawem może powodować, że nie będzie ona wzbudzać żadnych lub prawie żadnych podejrzeń o związek z działalnością terrorystyczną.

Inne istotne aspekty finansowania terroryzmu, które utrudniają wykrycie tego procesu, to rozmiar i charakter dokonywanych transakcji.

---

[115] Zob. W. Filipkowski, R. Lonca, *Kryminologiczne i prawne aspekty…*, dz. cyt., s. 26.

[116] Tamże, s. 37.

[117] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 186.

[118] Zob. szerzej na temat symptomów uzasadnionego podejrzenia dotyczącego finansowania terroryzmu: J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie finansowaniu…*, dz. cyt., s. 230–299.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Nie wszystkie zamachy terrorystyczne wymagają dużych nakładów pieniężnych, a transakcje zwykle nie są skomplikowane. Organizacje terrorystyczne szybko się uczą. Wykorzystują każdą możliwą okazję, aby uniezależnić swe działania od korzystania z systemów przekazu pieniędzy i zostawić po sobie jak najmniej śladów. Czynią to np. korzystając z kont bankowych osób je wspierających, dokonując transakcji o wartości poniżej limitu, powyżej którego transakcje są zgłaszane właściwym organom, albo przeprowadzając operacje w czasie krótszym niż wynosi cykl kontroli transakcji. Na przykład badanie powiązań finansowych wśród porywaczy z 11 września 2001 r. wykazało, że większość poszczególnych transakcji obejmowała niewielkie sumy, które nie osiągały poziomu sprawozdawczego i w większości przypadków były to przelewy. Osoby zaangażowane w ten proceder były rzekomo studentami otrzymującymi pieniądze od rodziców albo w ramach stypendiów studenckich[119].

Siatki terrorystyczne są świadome tego, że rządy starają się pokrzyżować ich plany i odpowiednio modyfikują swe działania. Proces finansowania terroryzmu ulega nieustannym zmianom, co sprawia, że terroryści zwykle wyprzedzają władze o krok. Coraz bardziej polegają oni na dochodach z działalności nielegalnej, które trudno jest wyśledzić poprzez formalny system finansowy. Terroryści zaczęli także w coraz większym stopniu polegać na gotówce, pozostawiającej po sobie mniej śladów. Na przykład zamachy w Londynie w lipcu 2005 r. zostały sfinansowane całkowicie gotówka, która jest nie do wykrycia.

Istnieje zatem wiele czynników utrudniających wykrycie procederu finansowania terroryzmu[120], do których można zaliczyć:

— fakt, że kanały przekazu pieniędzy często mają charakter nielegalny i leżą poza formalnym systemem bankowym;
— częsty brak podstawowych danych umożliwiających powiązanie osób z organizacjami terrorystycznymi;
— udział terrorystów w działalności przestępczej, np. handlu narkotykami, w celu sfinansowania swych operacji;

---

[119] *The 9/11 Commission Report…*, dz. cyt.

[120] Zob. Ministerstwo Finansów, *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2011 roku*, <http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1007792/spr_2011_v8a.pdf>, dostęp: 18 marca 2013 r.; zob. także: Grupa robocza do spraw oceny i wdrażania FATF, *Wskazówki w zakresie podejścia opartego na ryzyku dla sektora podmiotów świadczących usługi pieniężne (MSB)*, <http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1007792/wskaz%C3%B3wki.ryzyko.sektora.us%C5%82.pieni%C5%BC.pdf>, dostęp: 2 lipca 2009 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— samodzielne pozyskiwanie środków finansowych przez komórki terrorystyczne — trudno jest przy tym stwierdzić, czy pieniądze uzyskane z przestępstw mają zaspokoić potrzeby sprawców, czy też mają być przeznaczone na działalność terrorystyczną.

Można jednak określić ogólne wskazówki świadczące o tym, że może zachodzić proces finansowania terroryzmu[121]:

— elektroniczne przelewy pieniędzy do i z kraju znanego z popierania terroryzmu;
— duże zagraniczne przekazy pieniężne z podmiotu gospodarczego do osoby fizycznej;
— zagraniczne konta bankowe, które są powiązane z licznymi kontami walutowymi, co ma na celu ograniczenie ryzyka wykrycia;
— przekazy pieniędzy na cel, który nie ma związku z działalnością gospodarczą podmiotu wysyłającego;
— konta, na których dominują przekazy gotówkowe i zagraniczne przelewy;
— duże zagraniczne przekazy pieniężne, które wpłacono bądź wypłacono w gotówce;
— przekazy do lub z nielicencjonowanych lub osobowych podmiotów gospodarczych;
— przekazy do lub z podmiotów gospodarczych, które nie mają fizycznego adresu;
— dokonywanie wpłat tylko w walucie przez niewielkie detaliczne przedsiębiorstwa;
— możliwy związek między operacjami na koncie i świętami muzułmańskimi, takimi jak ramadan, np. wpłaty na konto bankowe, po których następują wypłaty dużych kwot.

Głównym problemem nadal pozostaje niemożność ustalenia końcowego odbiorcy. Generalnie nie jest możliwe powiązanie wyżej wymienionych czynników bezpośrednio z finansowaniem terroryzmu. Podczas badania konkretnych transakcji finansowych można zaobserwować pewne cechy wskazujące na to, że może w danym przypadku zachodzić proces finansowania terroryzmu. Czynniki te dzielą się na kilka kategorii[122]:

Konta:

— uśpione konta, na które okresowo dokonuje się wpłat;
— fakt, że klient odmawia podania informacji wymaganej przez instytucje finansową;

[121] Grupa robocza do spraw oceny i wdrażania FATF, *Wskazówki w zakresie podejścia…*, dz. cyt.

[122] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— konto, do obsługi którego uprawnionych jest kilka najwyraźniej niepowiązanych ze sobą osób;
— założenie konta przez podmiot prawny posiadający ten sam adres co inne podmioty i do którego uprawniony dostęp ma ta sama osoba;
— uruchomienie przez jedną osobę kilku kont, na które wpłacane są niewielkie kwoty.

Przelewy bankowe:
— konstruowanie przelewów tak, aby nie przekroczyć progu finansowego;
— dokonywanie przelewu bez podawania informacji na temat osoby wysyłającej, mimo że dane te są w takich sytuacjach zwykle podawane.

Charakterystyka klienta:
— podejmowanie czynności przez kilka osób o tym samym pochodzeniu z krajów budzących szczególne obawy na rzecz przedsiębiorstw o podobnym profilu działalności;
— posługiwanie się wspólnym adresem zamieszkania przez kilka osób dokonujących transakcji;
— niespójność poziomu lub typu działalności finansowej z zawodem podanym przez osobę dokonującą transakcji;
— dokonywanie operacji bankowych, które wydają się nie mieć logicznego celu ekonomicznego albo związku z podaną działalnością gospodarczą danej organizacji i innych stron biorących udział w transakcji;
— niewyjaśnione nieścisłości pojawiające się w procesie identyfikacji lub weryfikacji danych klienta.

Operacje bankowe związane z regionami budzącymi szczególny niepokój:
— transakcje, w których zachodzi wymiana walut albo wpłaty, po których wkrótce następuje przelew do miejsc budzących szczególny niepokój;
— dokonywanie licznych przelewów z i na konto firmowe, które nie mają logicznego celu biznesowego i ekonomicznego;
— posługiwanie się kilkoma kontami w celu gromadzenia i przekazywania funduszy do nielicznej grupy zagranicznych odbiorców — zarówno osób, jak i firm;
— dokonywanie przez klienta komercyjnych transakcji finansowych polegających na przekazywaniu pieniędzy do i z regionów budzących szczególny niepokój, podczas gdy nie istnieje logiczne biznesowe uzasadnienie kontaktów z tymi miejscami;
— zakładanie kont w instytucjach finansowych z regionu budzącego szczególny niepokój;
— wysyłanie lub otrzymywanie pieniędzy poprzez przelewy międzynarodowe do lub z takich regionów.

Niepowodzenia w ograniczeniu źródeł i sposobów finansowania organizacji terrorystycznych, głównie w Iraku i w Afganistanie, skłoniły USA

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

do rozpoczęcia w 2003 r. kolejnej batalii w walce z tym zjawiskiem. Stany Zjednoczone zaczęły przekonywać rządy innych krajów i organizacje międzynarodowe do zastosowania kolejnych procedur w walce z finansowaniem grup terrorystycznych. Procedury te określono mianem „pójście za pieniędzmi". Oznaczały one podjęcie takich działań w kontroli przepływu środków materialnych, aby uniemożliwiały one finansowanie ugrupowań terrorystycznych i wskazywały zarazem podmioty finansujące terroryzm[123]. Do śledzenie przepływu pieniędzy od tzw. sponsorów do terrorystów zaangażowano głównie narodowe organizacje wywiadowcze i służby bezpieczeństwa oraz jednostki kontroli finansowej[124].

Zjawisko finansowania terroryzmu ciągle ewoluuje. Terroryzm wymaga coraz mniej środków finansowych, a działania terrorystyczne za sprawą terrorystów samobójców stają się coraz tańsze[125]. Najprawdopodobniej w obecnej wojnie w Afganistanie islamski ruch oporu zaczął na niespotykaną w historii wojen w tym kraju skalę stosować terroryzm samobójczy. W Afganistanie potęguje się terroryzm samobójczy i coraz częściej celem takich ataków są obiekty nieuczestniczące w tej wojnie, jak cywilni pracownicy ONZ, zachodni dziennikarze, pracownicy afgańskiej administracji i szkolnictwa. W Europie problemem stają się mobilne i dobrze zakonspirowane grupy terrorystyczne, tworzone oddolnie z bardzo młodych ludzi. Ci „gniewni", radykalni i niecierpliwi potencjalni terroryści, łącząc się z własnej inicjatywy w grupy i chcąc odegrać wiodącą rolę w walce z wrogami, usiłują dokonywać spektakularnych, nawet samobójczych ataków dla sławy. Swoimi działaniami terrorystycznymi chcą przelicytować swoich nauczycieli, mentorów i rówieśników. W związku z tym powstaje pytanie, czy

[123] Zob. *Country Reports on Terrorism 2011…*, dz. cyt.

[124] Zasadniczym celem służb kontroli finansowej było dążenie do wprowadzenia zakazu tworzenia banków fasadowych oraz ustanowienie wnikliwej kontroli nad tzw. strażnikami własności, do których zaliczani są pracujący na zewnątrz sektora finansowego prawnicy, księgowi oraz notariusze. Celem kontroli stało się sprawdzanie, czy instytucje niebędące bankami przestrzegają zasady „znaj swojego klienta" i składają odpowiednie doniesienia do jednostek kontroli finansowej o podejrzanych transakcjach finansowych oraz majątkowych.

[125] Komisja Kongresu USA, która, badając okoliczności ataku z 11 września 2001 r., doszła do wniosku, że ta najskuteczniejsza operacja w historii terroryzmu kosztowała jej autorów 400–500 tys. dolarów, które zamachowcy dostawali od niezidentyfikowanych darczyńców m.in. w postaci przelewów z różnych kont bankowych. Zamach w Biesłanie dokonany 1 września 2004 r. miał kosztować Basajewa zaledwie 10 tys. dolarów i 5,5 tys. euro. Środki te Basajew miał otrzymać od cudzoziemców. Zob. T. Szulc, *Piąty rok wojny w Czeczenii*, „Raport" 2005, nr 4, s. 42–52.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

do realizacji swoich planów wykorzystają oni nieznane nam dotąd źródła i sposoby finansowania terroryzmu[126].

Rozpoczęte po 2001 r. ogromne przeobrażenia systemów prawnych i finansowych mające służyć przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu okazały się nieefektywne[127]. Dotyczy to głównie ugrupowań terrorystycznych stanowiących globalny terroryzm islamski, którego liderom udało się pozyskać alternatywne możliwości, środki i sponsorów m.in. do prowadzenia kampanii propagandowej przez Internet, czyniąc z niego skuteczne narzędzie socjotechniki[128]. Obecnie mamy do czynienia z sytuacją, w której bliżej niezdefiniowana i niezidentyfikowana sieć (sieci) międzynarodowego terroryzmu islamskiego zaczęła dostosowywać się do warunków, w jakich przyszło jej funkcjonować w Europie, w Azji[129], na Bliskim Wschodzie i w Azji Południowo-Wschodniej[130]. Wzrasta ekstremizm islamski już nie tylko w Iraku i w Afganistanie, lecz także w Pakistanie, Tajlandii

[126] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 187.

[127] Znamienny jest fakt, że poważniejszym impulsem do dokonania zmian w systemach prawnych poszczególnych państw nie była wspominana wcześniej Konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu, a dopiero dramatyczne wydarzenia z 11 września 2001 r.

[128] Przykładem tego stały się sceny egzekucji zakładników w Iraku, które skłaniają wiele państw do stosowania coraz bardziej drastycznych metod walki z terrorystami. Według londyńskiej gazety "Financial Times" z 25 sierpnia 2005 r. Departament Obrony USA zaproponował zmianę strategii walki z terrorystami islamskimi poprzez fizyczne likwidowanie tych, którzy pełnią w organizacjach terrorystycznych funkcje na średnim szczeblu i są kluczowymi wykonawcami poleceń liderów tych ugrupowań. Kolejnym przykładem jest dyrektywa *Shoot-to--kill* (strzelać, żeby zabić) obowiązująca po wybuchach w Londynie z lipca 2005 r., której ofiarą stał się niewinny Brazylijczyk Jean Charles de Menezes. Nie spowodowało to jednak zmiany tej dyrektywy. Zob. *„Shoot-to-kill" policy to remain*, BBC NEWS, World Edition, 25 lipca 2005 r.

[129] Eksperci z Rosji zwracają uwagę na to, że w związku ze stworzonymi trudnościami dla terrorystów w pozyskiwaniu przez nich środków finansowych zaczynają oni stosować nowe sposoby zdobywania pieniędzy i udoskonalają przykrycia ich transferu. Zaczną być budowane na bazie radykalnych islamistów z Europy Wschodniej oraz Centralnej i Południowo-Wschodniej Azji nowe ugrupowania terrorystyczne, zdolne do samofinansowania się na bazie ideologii Al-Kaidy. Proces ten będzie przebiegał poprzez narastanie solidarności między muzułmanami prowadzącymi walkę w Palestynie, Czeczenii, Iraku, Kaszmirze oraz w Azji Południowo-Wschodniej. Por. A. Tiranow, S. Yousafzai, R. Moreau, *Nowa armia talibów*, „Newsweek Polska", 25 września 2005 r., s. 54.

[130] Zob. R. Lonca, *Polska wobec obecnych zagrożeń terroryzmu globalnego* [w:] E.W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005, s. 420 i nast.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

i Bangladeszu oraz wśród diaspor muzułmańskich w Europie. Powstającym ugrupowaniom wojującego islamu w tych obszarach towarzyszy poszukiwanie nowych źródeł pozyskiwania i transferu wartości majątkowych celem ich wykorzystania do konfrontacji zbrojnych. Tym samym zjawisko finansowania terroryzmu będzie się nadal zmieniać w sposób dynamiczny. Nie uda się pozbawić pieniędzy np. terrorystów samobójców. Dowodzą tego przykłady z Iraku i Afganistanu, na Sri Lance i w innych regionach świata. W fenomenie zamachów samobójczych finanse nie odgrywają już żadnej roli, bo koszt takiego zamachu jest bardzo niski, a klucz tkwi w psychice ich sprawców. Nie jest kwestią przypadku, że z powodu braku dostatecznych środków finansowych na przygotowanie skomplikowanych technicznie zamachów terroryści decydują się na prosty oraz tani terroryzm samobójczy[131].

Środki finansowe potrzebne organizacjom terrorystycznym do dokonania zamachu są często niewielkie, za to infrastruktura pomocnicza niezbędna w procesie indoktrynacji, rekrutacji, szkolenia, tworzenia zaplecza logistycznego, szerzenia propagandy i udzielania innego wsparcia materialnego pochłania ogromne fundusze. Organizacje terrorystyczne, takie jak Al-Kaida, Egipski Islamski Dżihad, Jemaah Islamiya, Al-Ittihad Al-Islamiyya, Hamas, Hezbollah i inne, wykorzystują dostępną im infrastrukturę do pozyskiwania wsparcia i ukrywania swych działań przed śledczymi. Światowe organizacje terrorystyczne wymagają finansowania na skalę światową. Muszą mieć możliwość przekazania pieniędzy drogą międzynarodową, szybkiego transportu funduszy oraz minimalizacji rozpoznania ich operacji finansowych, działań i pomocników.

Istnieje tak wiele mechanizmów finansowania, że trudno jest ustalić jakikolwiek *modus operandi* odnośnie finansowania terroryzmu. Można jednak założyć, że główną metodą finansowania działalności większości muzułmańskich terrorystów w Europie w niedalekiej przyszłości będzie samodzielne pozyskiwanie pieniędzy. Komórki te uniezależniają się w ten sposób od funduszy płynących z zewnątrz i kontynuują finansowanie swych operacji terrorystycznych przez trudno wykrywalną drobną przestępczość lub oszustwa, dzięki którym można uzyskać niewielkie sumy.

W miarę rozwijania się istniejących konfliktów, stosowane próby posługiwania się „muzułmańską propagandą" będą prawdopodobnie nadal zachęcały do wspierania muzułmańskiego terroryzmu przez osoby z nim niezwiązane. Ocenia się, że organizacje terrorystyczne w dalszym ciągu będą preferowały nieformalny system przekazu pieniędzy, zwłaszcza kurierów przewożących gotówkę, wykorzystując przy tym wszelkie okolicz-

[131] R. Lonca, *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu…*, dz. cyt., s. 187–188.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

ności sprzyjające, panujące w regionach objętych niewielką kontrolą, posiadających niewystarczające regulacje prawne w zakresie zwalczania tego procederu albo nieposiadających ich wcale[132]. Jeśli chodzi o ogólnie pojętą ewolucję zjawiska finansowania terroryzmu, uważa się, że skoro np. oddziały Al-Kaidy przejawiają oznaki reorganizacji (przykładem jest Al-Kaida w Muzułmańskim Maghrebie), to muzułmańskie grupy terrorystyczne będą się pod względem finansowym nadal dzielić na autonomiczne komórki, co pozwoli na zmniejszenie kosztów zarządzania nimi i nasili działalność przestępczą[133].

[132] *Country Reports on Terrorism 2011*…, dz. cyt.; zob. także: National Counterterrorism Center (NCTC), *Report on Terrorism 2011*…, dz. cyt.

[133] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

prof. dr hab. Kuba Jałoszyński
dr Stanisław Kulczyński
Anna Kańciak
Damian Szlachter

3. Działalność organizacji terrorystycznych

3.1. Motywy działania terrorystów

Według słownika języka polskiego motywy są to „czynniki wewnętrzne natury psychicznej i fizjologicznej, świadome lub nieświadome, skłaniające do określonego działania; pobudki, powody; uzasadnienie postępowania lub rozumowania”[1].

Poznanie motywów działania jest kluczem do zrozumienia, czym jest współczesny terroryzm oraz podstawą do wszelkich działań mających związek z jego zwalczaniem, w tym także prognozowaniem ewentualnych działań terrorystów.

Motywy działania mają istotny wpływ na powody, jakimi kierują się terroryści, określając swoje cele działania, wybierając taktykę działania, dobierając cele ataku, a nawet wybierając określone środki do jego realizacji. Światopogląd i wartości, którymi kierują się terroryści, bardzo często decydują również o organizacji grupy terrorystycznej i sposobie realizacji postawionych celów.

Współczesny terroryzm jest wynikiem napięć powstających z różnorodnych czasami znacznie się różniących przyczyn. Przyczyny te generują bezpośrednie motywacje pojedynczych osób lub określonych grup społecznych, powodując ich udział w ruchach terrorystycznych. Przyczyny te mają również znaczący wpływ na cele działań poszczególnych ugrupowań terrorystycznych. Najważniejsze z nich to przyczyny:
— religijne,
— polityczne,
— ekonomiczne,

[1] Hasło: motywy [w:] M. Szymczak (red. nauk.), *Słownik języka polskiego PWN* [CD-ROM], dodatek do „Gazety Wyborczej” 2008.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— społeczne,
— psychologiczne.

Przyczyny terroryzmu związane z religią to przede wszystkim chęć zmuszenia otoczenia czy też przeciwników do przyjęcia wyznawanej przez terrorystów wiary lub zaakceptowania jej wyższości nad innymi wyznaniami. Mogą one wynikać również z przekonania wyznawców określonych religii o czekających ich w przyszłym lub doczesnym życiu nagrodach przewidzianych dla wiernych wyznawców za szerzenie wiary. Często nagrody te są tak atrakcyjne, że warte są nawet złożenia w ofierze swojego życia.

Przyczyny polityczne mają natomiast swoje korzenie w ostrych reakcjach społecznych wynikających z braku swobód demokratycznych, poszanowania praworządności oraz przestrzegania praw człowieka. Ten rodzaj przyczyn może również wynikać z dążeń separatystycznych, nacjonalistycznych czy też wreszcie ideologicznych.

Ekonomiczne przyczyny terroryzmu wynikają z takich zjawisk, jak: kryzysy ekonomiczne, postępująca pauperyzacja określonych grup społecznych czy wreszcie rażąca dysproporcja w rozdziale dóbr materialnych zabezpieczających godziwą egzystencję.

Społeczne przyczyny terroryzmu są ściśle powiązane z wszelkimi przejawami dyskryminacji mniejszości narodowych lub też całych narodów. Bywają one również wynikiem szczególnie ostrych napięć społecznych pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Niekiedy też są przejawem protestu i braku akceptacji różnic pomiędzy faktycznie istniejącą rzeczywistością a jej powszechnie przedstawianym lub propagowanym obrazem. Do tej grupy przyczyn zaliczamy wszelkie ruchy dyskryminacyjne, w tym rasizm.

Przyczyny psychologiczne terroryzmu wynikają z głębokiego niezrównoważenia psychicznego określonych osób. Jest to cecha charakterystyczna dla zdecydowanej większości terrorystów lub kandydatów na nich. Jednoczesne nałożenie się na ten stan nadmiernego poczucia własnej wartości lub też przekonania o konieczności spełnienia określonej misji powoduje konieczność rozładowania powstałych napięć. Jednym ze sposobów ich rozładowania może być dokonanie aktu terroru.

Z kolei John Horgan w swojej pracy *Psychologia terroryzmu* określa następujące przyczyny prowadzące do pojawienia się zjawiska terroryzmu:
— brak demokracji, wolności obywatelskich i rządów prawa;
— upadłe lub słabe państwo;
— gwałtowna modernizacja;
— świeckie lub religijne ideologie ekstremistyczne;
— wcześniejsze wydarzenia historyczne w postaci przemocy politycznej, wojen domowych, rewolucji, dyktatury lub okupacji;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— hegemonia i nierówność sił;
— nielegalny lub skorumpowany rząd;
— potężne podmioty zewnętrzne wspierające nielegalny rząd;
— represje ze strony zagranicznego okupanta lub sił kolonialnych;
— doświadczenie dyskryminacji w związku z pochodzeniem etnicznym lub religijnym;
— niepowodzenie odniesione przez państwo lub niechęć z jego strony w stosunku do włączania w społeczeństwo grup dysydenckich lub pojawiających się klas społecznych;
— doświadczanie niesprawiedliwości społecznej;
— obecność charyzmatycznych przywódców ideologicznych;
— wydarzenia inicjujące[2].

Wspomniane powyżej przyczyny mogą wywierać destrukcyjny wpływ na pojedyncze osoby oraz całe grupy społeczne, wywoływać ich frustracje, a w skrajnych przypadkach doprowadzić do powstania organizacji terrorystycznych lub dokonywania aktów terroru. Do wynikających z wymienionych powyżej przyczyn bezpośrednich motywacji terrorystów należy zaliczyć:

— chęć zadania maksymalnych strat potencjalnym przeciwnikom;
— potrzebę zwrócenia uwagi opinii publicznej na cele, jakie chcą osiągnąć terroryści dzięki walce;
— chęć wywołania paniki i poczucia niepewności w społeczeństwie;
— chęć ośmieszenia lub wykazania bezsilności władz;
— pragnienie dokonania odwetu za akcje sił porządkowych;
— przekonanie o konieczności spełnienia określonej misji związanej z realizacją celów organizacji terrorystycznej;
— pragnienie uzyskania nagrody w przyszłym życiu za realizację celów i przestrzeganie zasad wyznawanej religii;
— przekonanie o konieczności likwidacja określonych osób;
— potrzebę pozyskania odpowiednich środków materialnych zapewniających dalszą działalność;
— potrzebę stworzenia warunków do negocjacji z pozycji siły;
— pragnienie sparaliżowania gospodarki.

Jedną z cech współczesnego terroryzmu jest jego brutalizacja przejawiająca się w poszukiwaniu takich metod działania i form ataków, które ze względu na liczbę ofiar lub okrutne sposoby pozbawiania życia ofiar zamachów (np. dekapitacja za pomocą noża) mają przyciągnąć uwagę mediów zawsze pożądających takich sensacyjnych przekazów i wywołać uczu-

[2] J. Horgan, *Psychologia terroryzmu*, A. Jaworska-Surma (tłum.), Warszawa 2008, s. 102–103.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cie strachu w określonej grupie osób lub w całym społeczeństwie. Działania takie mają ułatwić realizację założonych przez terrorystów celów. Współcześni terroryści nie ograniczają się do ataków na przedstawicieli służb porządkowych, sił zbrojnych, wymiaru sprawiedliwości czy też administracji, ale poszukują do wykonywania ataków celów, w których gromadzą się zwykli, przypadkowi ludzie. Wykonywanie zamachów bombowych w miejscach uczęszczanych przez zwykłych obywateli ma na celu wyrobienie w społeczeństwie stanu permanentnego zagrożenia, a co za tym idzie, paraliżu normalnego toku funkcjonowania rejonów o wysokim stopniu urbanizacji, ośrodków administracyjnych itp. Jest to również metoda wywierania nacisku na funkcjonujące władze, mająca na celu poprawienie swojej pozycji w ewentualnych negocjacjach dotyczących spełnienia żądań ugrupowań terrorystycznych. Klasycznym przykładem takiego działania może być atak na dworcu w Madrycie, co w konsekwencji doprowadziło do wycofania się kontyngentu hiszpańskiego z sił pokojowych w Iraku. Działania takie mogą być również prowadzone w celu osłabienia gospodarki państwa, w którym działalność terrorystyczna jest prowadzona. Przekłada się to na utrudnienie normalnego funkcjonowania struktur państwowych oraz próbę wywołania niezadowolenia społeczeństwa wynikłego np. ze spadku poziomu życia. Z sytuacją taką mieliśmy np. do czynienia w Egipcie, gdzie islamskie ugrupowania fundamentalistyczne próbowały poprzez ataki na zagraniczne wycieczki turystyczne oraz ośrodki związane z przemysłem turystycznym, który jest jednym z filarów dochodu narodowego tego państwa, zachwiać funkcjonowanie całego kraju.

Działalność terrorystów może również wynikać z chęci dokonania odwetu na siłach porządkowych lub na przedstawicielach struktur państwowych za poniesione klęski, śmieć lub pozbawienie wolności członków ugrupowania terrorystycznego itp. Działania takie mogą również wynikać z chęci ośmieszenia władz, wykazania ich bezsilności lub bezradności i tym samym poprawienie w oczach społeczeństwa wizerunku własnej organizacji.

Wreszcie najbardziej prozaiczna motywacja to chęć uzyskania środków na prowadzenie działalności terrorystycznej, która wymaga posiadania znacznych zasobów finansowych. Ten właśnie czynnik jest powodem dokonywania napadów rabunkowych, porwań dla okupu czy też zaangażowania się w narkobiznes.

Ostatnią grupę czynników motywacyjnych stanowią czynniki związane z wyznawaną religią. Mamy tu do czynienia z takimi zjawiskami, jak ekstremizm, fundamentalizm i fanatyzm narzucającymi wyznawcom niektórych religii określone sposoby postępowania częstokroć niemieszczące się w ogólnie przyjętym kanonie zasad etycznych. Przykładem takich postę-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

powań mogą być wszelkie przypadki bezwzględnego egzekwowania zasad koranicznego prawa szariatu.

Problematyka motywacji działań poszczególnych terrorystów i odpowiedź na pytanie, dlaczego czasami zwykły przeciętny człowiek staje się terrorystą, jest do dziś sprawą otwartą i wymaga żmudnych badań w takich dziedzinach, jak psychologia, socjologia, etnografia itp. Dopiero uzyskanie odpowiedzi na to wydawałoby się proste pytanie pozwoli na skuteczne zwalczanie zjawiska, jakim jest terroryzm.

3.2. Obiekty atakowane przez terrorystów

Terroryści jako cele swoich ataków najczęściej wybierają obiekty, których zaatakowanie stanowi niewielkie zagrożenie dla nich samych, a także będące powszechnie dostępne. Międzynarodowi terroryści szukają miejsc, w których mogą pozostać niezauważeni przez dłuższy czas: wielkich miast, międzynarodowych lotnisk, miejsc, w których odbywają się międzynarodowe spotkania i targi, miejscowości wypoczynkowych itp.

Dobór obiektów współczesnych zamachów terrorystycznych już dawno przestał być przypadkowy. Ataki terrorystyczne w zdecydowanej większości skierowane są przeciwko precyzyjnie określonym obiektom dobieranym zgodnie z aktualnie zaplanowanymi i realizowanymi celami ugrupowania terrorystycznego. Wybór obiektu przeznaczonego do wykonania ataku terrorystycznego jest poprzedzony etapem rozpoznania takiego obiektu, szczegółowego planowania ataku i etapem przygotowania sił i środków niezbędnych do jego realizacji. Uwzględniając cele działań terrorystycznych realizowane przez współczesne ugrupowania terrorystyczne a omówione w poprzednich rozdziałach, możemy dosyć dokładnie określić, jakie rodzaje obiektów mogą stać się celem ich ataków.

Obiekty ataku można najogólniej podzielić na materialne i ludzkie. Na obiekty materialne uderzenia wykonuje się głównie w celu ich zniszczenia lub poprzez działania pośrednie w celu wywołania odpowiedniego efektu zniszczenia wśród np. ludności. Typowy przykład takiego działania to wydarzenia z 11 września 2001 r. Atakowane obiekty materialne to najczęściej budynki użyteczności publicznej o różnorodnym charakterze, środki komunikacji, od autobusów począwszy, na pociągach i samolotach skończywszy, wszelkie obiekty zabezpieczające funkcjonowanie współczesnej cywilizacji, takie jak elektrownie, centrale telefoniczne, stacje RTV itp. Wreszcie ostatnią podgrupę stanowią wszelkie obiekty związane ze sferą militarną i sferą obronności, takie jak obiekty koszarowe, posterunki policji oraz obiekty związane z infrastrukturą systemu bezpieczeństwa publicznego itp.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

O ile w przeszłości ataki terrorystyczne w swojej zdecydowanej większości skierowane były przeciwko obiektom materialnym i infrastrukturze państwa, o tyle współczesny terroryzm charakteryzuje się przesunięciem głównego celu działań terrorystów na ludzi. Nie chodzi tu też o ataki na pojedyncze osoby, choć i takie oczywiście mają miejsce, ale o ataki na zbiorowiska ludzkie, powodujące znaczne straty. Ciężar gatunkowy tych ataków został również przesunięty z przedstawicieli aparatu władzy na zwykłych obywateli mających jedynie ten związek ze zwalczaniem terroryzmu, że na swoje nieszczęście znaleźli się w niewłaściwym miejscu o niewłaściwym czasie. Nie znaczy to jednak, że terroryści zaniechali ataków na pojedyncze osoby lub niewielkie ich grupy. Analizując statystykę takich ataków, można stwierdzić, że pewne grupy społeczne lub zawodowe są szczególnie narażone na takie ataki. Do grup tych należą:

— politycy, szczególnie zaś w trakcie sprawowania władzy,
— funkcjonariusze policji, służb bezpieczeństwa, wywiadu itp.,
— funkcjonariusze wymiaru sprawiedliwości,
— żołnierze,
— urzędnicy administracji państwowej,
— dziennikarze i przedstawiciele mediów,
— znaczący przedstawiciele świata biznesu, kultury i nauki,
— obywatele zagraniczni (pracownicy lub turyści) znajdujący się w rejonach działania terrorystów,
— ludność,
— przedstawiciele agencji pomocy humanitarnej, misjonarze, lekarze itp.

Przedstawiciele pierwszych pięciu grup są związani z władzami prowadzącymi walkę z ugrupowaniami terrorystycznym i choć niektóre z tych grup należy zaliczyć do cywilów niemających nic wspólnego ze zwalczaniem terroryzmu, to przez organizacje terrorystyczne są postrzegani jako element utożsamiający się z władzami taką walkę prowadzącymi, a więc w oczach terrorystów ponoszą odpowiedzialność za wszelkie działania tych władz.

Funkcjonariusze tzw. służb (policji, bezpieczeństwa, wywiadu) oraz żołnierze i pracownicy sił zbrojnych oraz ich rodziny reprezentują instytucje stanowiące aparat przymusu, reprezentowany przez władzę. Ataki na te osoby mają zapewnić realizację następujących celów:

— stanowić odwet za udane operacje policji i wojska przeciwko organizacjom terrorystycznym;
— wykazać społeczeństwu słabość i nieudolności policji i wojska w ochronie obywateli;
— wymusić współpracę z grupami terrorystycznymi bądź też zaniechanie przez te grupy zawodowe działań przeciwko terrorystom z obawy o los swoich bliskich;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— wywołać w społeczeństwie wrażenia represyjności policji i wojska wobec społeczeństwa (jest to naturalna kolej rzeczy w wyniku działań podejmowanych przez wojsko i policję po atakach terrorystycznych).

Przedstawiciele władz rządowych i administracji oraz ich rodziny atakowani są w celu:

— pokazania społeczeństwu, że przedmiotem akcji terrorystycznych nie są zwykli obywatele, a jedynie osoby związane ze strukturami władzy;
— wymuszenia wśród tych osób zmiany poglądów politycznych oraz wymuszenia zmian w prowadzonej polityce, zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej;
— wymuszenia na władzach uwolnienia uwięzionych członków organizacji terrorystycznej.

Osoby należące do wymienionych wyżej grup atakowane są przez terrorystów głównie z powodów medialnych. Atak na każdą ze wskazanych wyżej osób odbija się szerokim echem w mediach, ma wpływ na opinię publiczną, powoduje narastanie poczucia zagrożenia i niepewności wśród społeczeństwa, a są to przecież jedne z podstawowych celów działania terrorystów.

Ludzie biznesu, przedstawiciele świata nauki, kultury, polityki oraz ich rodziny są atakowani przez terrorystów w celu:

— wymuszenia spełnienia przez władze określonych żądań;
— zwrócenia uwagi opinii publicznej na problematykę będącą przedmiotem działań organizacji terrorystycznej;
— uzyskania środków na dalszą działalność (okupy);
— wykorzystania powiązań danej osoby z kręgami władzy lub gospodarki i drogą szantażu wykorzystania ich do realizacji swoich celów.

Ataki na obcokrajowców powodują poza tym niejako umiędzynarodowienie działań i zaangażowanie się państw trzecich w konflikt. Na władze wywierana jest dużo większa presja niż w przypadku ataków na własnych obywateli.

Ludność jest to najliczniejsza i najmniej odporna na ataki grupa społeczna. Dobór miejsc ataku jest niezwykle trudny do określenia ze względu na dużą liczbę potencjalnych celów i bardzo często robi wrażenie losowego. Ataki prowadzone są w sposób mający wywołać maksymalne skutki, jeśli chodzi o liczbę ofiar. Do zasadniczych celów, jakie stawiają sobie terroryści w przypadku atakowania tej grupy, należą m.in.:

— zastraszenie społeczeństwa i wywołanie swoistej psychozy strachu, co jest działaniem znacznie skuteczniejszym niż w wypadku ataków na pojedyncze osoby;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— zniszczenie autorytetu władzy oraz pozbawienie społeczeństwa wiary w skuteczne zapewnienie mu bezpieczeństwa przez rządzące władze;
— traktowanie ataków jak aktów odwetu w celu „ukaranie" władz za prowadzenie określonych działań;
— wywołanie w społeczeństwie niepokojów spowodowanych znaczną liczbą ofiar wśród niewinnych obywateli, co może przełożyć się na wymuszenia od władzy spełnienia wszystkich żądań terrorystów za cenę spokoju i zapewnienia bezpieczeństwa.

Ostatnia wreszcie grupa (przedstawiciele agencji pomocy humanitarnej, misjonarze, lekarze itp.) atakowana jest, gdyż jej działania w wielu wypadkach są skierowane świadomie lub nie w kierunku poprawienia wizerunku władz. Głodny wieśniak w zabitej deskami wiosce nakarmiony przez agencję humanitarną będzie z reguły utożsamiał takie działania z troską władz o jego byt. Psuje to obraz władz, który chcieliby w jego oczach wytworzyć terroryści, stąd też ataki na tego typu organizacje. Istotną rolę może tu również odgrywać czynnik religijny, bowiem często przedstawiciele takich ekip działają pod szyldem organizacji religijnych, realizując przy okazji pewne swoje cele związane z rozszerzaniem lub umacnianiem wiary, którą reprezentują. W przypadku terroryzmu opartego na fundamentalizmie islamskim takie działania są nie do przyjęcia i bezwzględnie likwidowane.

Ataki na obiekty materialne są najczęściej wykonywane w rejonach o wysokim stopniu urbanizacji. W miejscach takich skupia się bowiem znaczna liczba ludzi, czyli potencjalnych ofiar ataku. Tereny takie ułatwiają również proces przygotowania ataku i bezpieczny odwrót po jego wykonaniu.

Aglomeracje miejskie stanowią atrakcyjny teren do działalności terrorystycznej, ponieważ:
— stanowią duże skupiska ludności;
— charakteryzuje je duża liczba obiektów atrakcyjnych dla terrorystów;
— funkcjonuje w nich masowa komunikacja miejska — sieć autobusowa, tramwajowa, trolejbusowa, metro;
— aglomerację miejską cechuje zwarta zabudowa — wielopiętrowe biurowce, centra handlowe, dworce itp. — spowodowanie ataku z użyciem materiału wybuchowego, rozbicie (spowodowanie katastrofy) statku powietrznego generują dużą liczbę ofiar;
— aglomeracje miejskie dają terrorystom poczucie anonimowości — sprawcy zamachów mogą łatwo wtopić się w tłum;
— po zamachu następuje natychmiastowa reakcja mediów — media prześcigają się w przekazach na żywo z miejsca ataku.

Obiekty materialne, które mogą zostać zaatakowane przez terrorystów, możemy zaliczyć do kilku grup, co zostało przedstawione na rycinie 7.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 7. Rodzaje obiektów mogących stać się celem ataków terrorystycznych

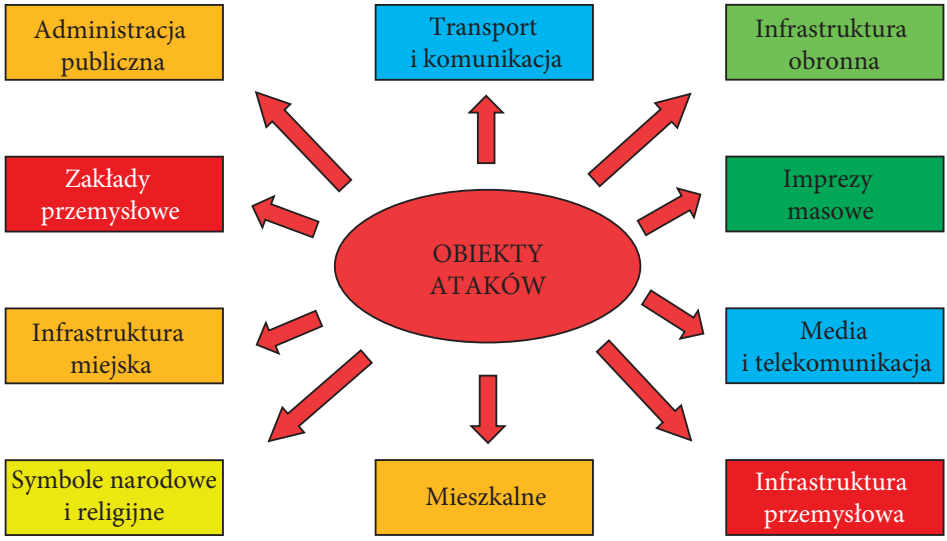

Źródło: opracowanie własne S.K. i K.J.

Obiekty związane z administracją państwową i publiczną. Do grupy tej należą ważne budynki rządowe oraz te związane z administracją rządową i publiczną. Zaliczymy do niej również wszelkie obiekty związane z sejmem i senatem, kancelariami prezydenta i prezesa Rady Ministrów itp. Większość z tych obiektów jest dobrze zabezpieczona i posiada własne systemy ochrony, co czyni je dla terrorystów obiektami trudnymi do przeprowadzenia ataku.

Obiekty związane z transportem i komunikacją. Do tej grupy zaliczamy wszelkie obiekty związane z transportem lotniczym, kolejowym, samochodowym i morskim. Należeć do nich będą wszelkie porty lotnicze i morskie, dworce kolejowe oraz autobusowe z całą przynależną do nich infrastrukturą. Kolejna podgrupa obiektów tego rodzaju to same środki komunikacji, a więc statki powietrzne i morskie, pociągi, autobusy, ciężarówki i cysterny do transportu towarów. Ostatnia podgrupa tego rodzaju obiektów to obiekty związane z infrastrukturą drogową, takie jak tunele, mosty, wiadukty itp. Obiekty tego rodzaju charakteryzuje duża wrażliwość i podatność na ataki terrorystyczne. Znaczne natężenie ruchu osobowego, trudność stworzenia skutecznego systemu ochrony oraz gwarancja powstania w wyniku ataku znacznych strat osobowych i materialnych powodują, że obiekty tego rodzaju są częstym celem ataków terrorystycznych. Szczególnie atrakcyjne dla terrorystów są samochody ciężarowe lub cysterny przewożące materiały łatwopalne lub toksyczne. Ataki na takie obiekty szczególnie w rejonie zurbanizowanym mogą spowodować bardzo duże straty

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zarówno osobowe, jak i materialne. W ostatnich latach ze względu na jakościowy rozwój systemów zabezpieczeń i ochrony daje się zauważyć spadek liczby ataków na obiekty związane z transportem lotniczym.

Zakłady przemysłowe. Zakłady przemysłowe są obiektami o złożonej strukturze, zajmują dużą przestrzeń. Bardzo często na ich terenie znajduje się znaczna ilość toksycznych lub niebezpiecznych substancji niezbędnych do prowadzenia procesu produkcyjnego lub będących produktami takiego procesu. Obowiązujące przepisy nakazują rozmieszczanie takich obiektów poza aglomeracjami miejskimi. Może się jednak zdarzyć, że uwolnione w takim miejscu substancje niebezpieczne dotrą do aglomeracji miejskich, co może spowodować znaczne straty osobowe. Tego typu zakłady mogą stać się obiektem zainteresowania terrorystów, bowiem do uwolnienia takich niebezpiecznych substancji z miejsc ich składowania nie potrzeba dużych ilości materiałów wybuchowych.

Infrastruktura przemysłowa. W skład tej grupy wchodzą obiekty zabezpieczające funkcjonowanie gospodarki. Należą do niej wszelkiego rodzaju zakłady energetyczne — elektrownie, gazownie, elektrociepłownie wraz z liniami przesyłowymi energii elektrycznej oraz stacjami transformatorów, stacjami przekaźnikowymi itp. Do tej grupy obiektów zaliczymy również wszelkie tamy i budowle hydrotechniczne oraz wszelkie zakłady wydobywcze kopalin i surowców energetycznych. Największą podatnością na atak charakteryzują się tu zakłady wydobywcze ropy naftowej i gazu ziemnego oraz magazyny i linie przesyłowe tych surowców.

Infrastruktura obronna. Ta grupa obiektów to elementy systemu dowodzenia siłami zbrojnymi, policją i innymi służbami, dalej elementy systemu zarządzania kryzysowego państwa, koszary, bazy wojskowe, składnice i magazyny środków i materiałów związanych z obronnością państwa, w tym rezerw państwowych. Obiekty tego typu są dobrze strzeżone i zabezpieczone, a systemy, w skład których wchodzą, są odporne na konsekwencje zniszczenia ich części składowych. Obiekty te zawsze jednak będą na listach potencjalnych celów grup terrorystycznych, bowiem w przypadku udanego ataku na taki obiekt skutki tego ataku wielokrotnie przekraczają poniesione przez atakujących nakłady i wysiłek.

Infrastruktura miejska. Są to obiekty zabezpieczające codzienne funkcjonowanie aglomeracji miejskich. Zaliczamy do nich środki transportu miejskiego (metro, autobusy i tramwaje), zakłady energetyczne, wodociągowe, handlowe, zbiorowego żywienia. Najatrakcyjniejszym obiektem dla terrorystów jest metro ze względu na dużą liczbę osób na jednostce powierzchni, ograniczoną przestrzeń zwielokrotniającą skutki dokonanego zamachu oraz trudność przeprowadzenia ewakuacji i akcji ratunkowej. Dużym zainteresowaniem terrorystów cieszą się również duże obiekty handlowe, takie

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

jak markety czy też targowiska, oraz obiekty o charakterze religijnym. Są to wszystko obiekty ogólnie dostępne, chronione słabo lub w ogóle. Znajdują się w nich duże skupiska osób i są niezwykle wrażliwe na skutki ewentualnego ataku. Atrakcyjnym celem dla terrorystów są również stacje paliw. Bardzo często są położone w centach rejonów zurbanizowanych, zawierają znaczne ilości niebezpiecznych materiałów, do tego bardzo słabo zabezpieczonych. Obiekty te są ogólnodostępne i praktycznie pozbawione ochrony.

Media i telekomunikacja. Do tej grupy obiektów zaliczymy wszelkiego rodzaju stacje telewizyjne i radiowe, redakcje gazet i czasopism oraz obiekty związane z łącznością telefoniczną.

Imprezy masowe. W tej grupie znajdują się obiekty, w których gromadzą się ludzie podczas imprez sportowych, kulturalnych czy też wydarzeń politycznych. Ataki terrorystyczne w takich miejscach są niezwykle groźne i skutkują znaczną liczbą ofiar. Bardzo groźne w skutkach jest wywołanie paniki w takich obiektach. Może być ono dokonane celowo, zamiast np. podłożenia ładunku wybuchowego.

Symbole narodowe i religijne. Zaliczamy do tej grupy miejsca, budynki lub obiekty ważne dla historii lub kultury narodu, stanowiące jego dziedzictwo narodowe lub kulturowe. W Polsce takim obiektem jest Zamek Królewski na Wawelu, Zamek Królewski w Warszawie itp. Osobną grupę stanowią obiekty symbole związane z kultem religijnym. Przykładem z terenu Polski może tu być klasztor jasnogórski w Częstochowie.

Obiekty mieszkalne. To wszelkiego rodzaju osiedla mieszkaniowe, apartamentowce, hotele. Do grupy tej należy również zaliczyć rezydencje lub miejsca zamieszkania osób zajmujących czołowe stanowiska w strukturach państwa.

Inne. Terroryści mogą jako cel ataku wybrać również inne obiekty niemieszczące się w dotychczas omówionych grupach. Będą to najczęściej ważne elementy struktur administracji państwowej, obiekty funkcjonujących partii politycznych czy wreszcie obiekty ważne dla funkcjonowania gospodarki państwa. Przykładem takiego obiektu może być giełda papierów wartościowych. Sparaliżowanie jej działania może mieć nieobliczalne skutki dla finansów i gospodarki kraju, a bardzo często wykroczyć poza jego granice.

3.3. Ogólne zasady funkcjonowania organizacji terrorystycznej

W dzisiejszych czasach działania pojedynczych terrorystów nie mają najmniejszych szans powodzenia. Aby dokonać udanego aktu terroru zgodnego z kanonami działań współczesnego terroryzmu, należy dokonać

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

wielu przedsięwzięć i czynności składających się na proces przygotowania i przeprowadzenia aktu terroru. Do takich działań potrzebny jest wspólny wysiłek całej grupy ludzi mających jeden wspólny cel, wzajemne powiązania itp. Grupy takie określamy jako organizacje terrorystyczne. Organizacje osiągają cele, przezwyciężając granice możliwości jednostek, umożliwiają realizację celów, których osiągnięcie bez nich byłoby trudniejsze lub nawet niemożliwe.

Według teorii organizacji i zarządzania organizacją będziemy nazywać grupę ludzi, która współpracuje ze sobą w sposób uporządkowany i skoordynowany, aby osiągnąć pewien zestaw celów[3]. Misją organizacji jest powód, dla którego została powołana, wyróżniający ją od wszystkich innych podobnych organizacji. Główny kierunek działania organizacji wyznaczają założone jej cele. Misję organizacji przekłada się na zadania, które musi wykonać organizacja, by zrealizować cel. Definiowanie misji organizacji jest głównym krokiem w formułowaniu celów.

Organizacją terrorystyczną natomiast będziemy nazywać taką organizację, której główną lub jedyną metodą działania jest terroryzm. Organizacje terrorystyczne w głównej swojej masie należą do organizacji typu hierarchicznego, tzn. działają według modelu: szczebel niższy podlega wyższemu, a najwyższy ma władzę nad wszystkimi. Organizacje takie charakteryzują się:

— określoną strukturą i wydzielonymi pionami działania, pomiędzy które następuje podział wykonywanych zadań;
— specyficznym sztywnym przepływem informacji (każdy informuje swojego bezpośredniego przełożonego) — informacja przepływa jedynie w pionie;
— ograniczoną do wydzielonych struktur kooperacją; realizowane zadanie jest rozkładane na elementy do wykonania, następnie zostaje scalone; poszczególni członkowie nie wiedzą o funkcjonowaniu i celu całości;
— jasno określonymi zasadami podporządkowania, dyscypliny oraz posiadanych kompetencji;
— precyzyjnie określonym systemem naboru nowych członków i systemem ich weryfikacji.

Bardzo istotną cechą organizacji terrorystycznej jest stopień samodzielności. Każda z takich organizacji dąży do tego, aby taką samodzielność osiągnąć. W praktyce nie jest to łatwe, bowiem prowadzenie działalności terrorystycznej związane jest z posiadaniem odpowiedniego potencjału i zaplecza logistycznego, co dla wielu organizacji jest barierą nie do poko-

[3] R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, M. Rusiński (tłum.), Warszawa 1996, s. 35.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nania. Organizacje takie korzystają wówczas ze wsparcia ich działalności przez różnych sponsorów. Sytuacja taka odbija się najczęściej niekorzystnie na samodzielności organizacji.

Klasycznym przykładem takiej sytuacji jest wspieranie od lat 70. XX w. bliskowschodnich organizacji terrorystycznych przez Syrię. Działania takie pozwalały odgrywać Syrii znaczącą rolę w konflikcie izraelsko-arabskim w rejonie Bliskiego Wschodu. Syria zapewniła sobie w ten sposób dominującą pozycję w Libanie oraz spowodowała osłabienie swoich potencjalnych przeciwników w tym regionie (część państw arabskich i Turcja). Dzięki takim działaniom uzyskała pewne ustępstwa od państw Zachodu i Izraela zainteresowanych jak najszybszym rozwiązaniem problemu bliskowschodniego. Cel ten Syria osiągnęła pomimo swojej relatywnej słabości ekonomicznej i militarnej względem chociażby Turcji lub Izraela[4].

Uzależnienie organizacji terrorystycznej od pomocy państwa sponsora oznacza większą kontrolę państwa sponsorującego nad poczynaniami sponsorowanej organizacji. W efekcie to przeważnie sponsorzy decydują o skali, zakresie i kierunkach działań podejmowanych przez terrorystów. Wspierając terroryzm, państwo sponsorujące może przy tym realizować swoją własną „misję", polegającą na propagowaniu własnej ideologii państwowej, własnego modelu ustrojowego itp., „usprawiedliwiając" użycie przemocy — terroryzmu — koniecznością realizacji takiego celu. Takie postępowanie jest cechą charakterystyczną terroryzmu opartego na fundamentalizmie islamskim, angażującego się w terroryzm międzynarodowy. Podobny model postępowania cechuje władze komunistycznej Kuby i Korei Północnej[5]. Wyznacznikiem stopnia samodzielności organizacji terrorystycznej są m.in. następujące czynniki:

— zdolność do samofinansowania swojej działalności;
— samodzielność w ustalaniu celów i harmonogramów działań;
— samowystarczalność w szkoleniu jednostek bojowych i członków organizacji;
— samowystarczalność przy pozyskiwaniu środków ataku;
— samodzielność w prowadzeniu działań;
— zdolność do samodzielnego zabezpieczenia logistycznego prowadzonej działalności.

W dzisiejszych czasach niewiele jest organizacji terrorystycznych zachowujących zdolność do pełnej samodzielności swoich działań.

Każdą organizację terrorystyczną tego typu można utożsamiać z piramidą złożoną z kilku poziomów. Strukturę taką przedstawia rycina 8.

[4] M. Madej, *Międzynarodowy Terroryzm Polityczny*, Warszawa 2001, s. 54.
[5] Tamże, s. 55.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 8. Struktura typowej organizacji terrorystycznej typu hierarchicznego

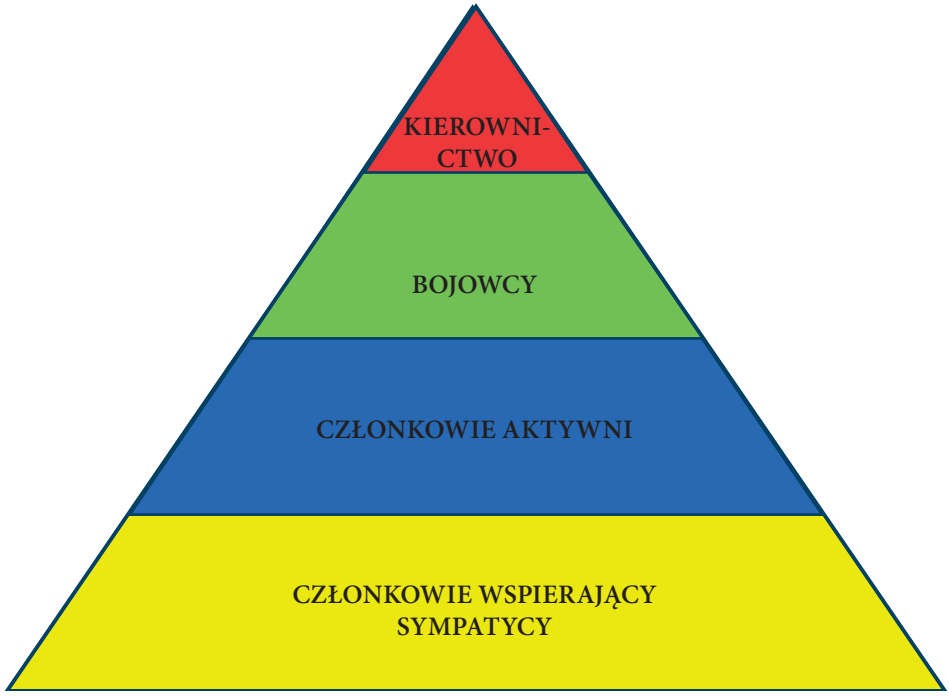

Źródło: opracowanie własne S.K.

Na samym szczycie piramidy znajdują się ścisłe kierownictwo organizacji oraz komórki wspomagające lub zabezpieczające jego działanie (patrz rycina 9). Na czele kierownictwa najczęściej stoi jedna osoba. Osobą tą jest najczęściej człowiek obdarzony odpowiednią charyzmą, który potrafi skupić dookoła siebie i pociągnąć za sobą członków organizacji. Rolę tę może również objąć zasłużony dla ruchu członek organizacji lub osoba posiadająca kwalifikacje merytoryczne do kierowania taką organizacją (odpowiednio przeszkolony członek organizacji). W przypadku organizacji, które utraciły lub nie osiągnęły poziomu samodzielności w działaniu, stanowisko takie może piastować przedstawiciel sponsora lub osoba mająca jego poparcie. W skład ścisłego kierownictwa organizacji terrorystycznej wchodzą najczęściej komórki odpowiedzialne za kierowanie organizacją i szeroko pojętą kontrolę działań.

Komórka odpowiedzialna za kierowanie organizacją wyznacza doktrynalne kierunki działania organizacji, określa zasadnicze zasady prowadzonej przez organizację polityki, wreszcie określa główne cele działania i listy zadań do wykonania wypływające z tych celów (np. listy wytypowanych obiektów do przeprowadzenia ataków).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 9. Struktura organizacyjna kierownictwa organizacji terrorystycznej

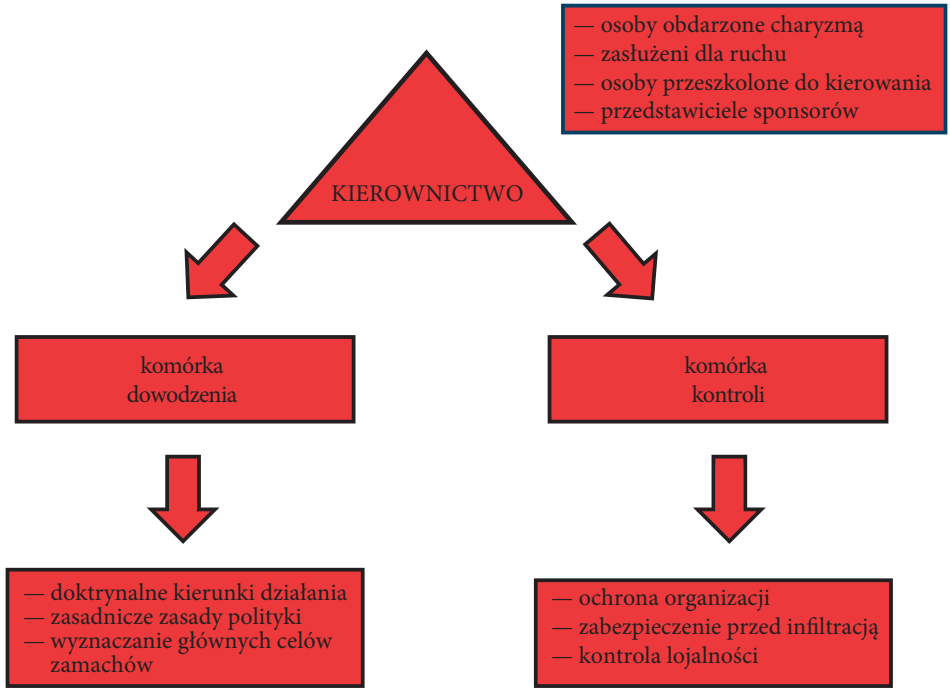

Źródło: opracowanie własne S.K.

Komórka odpowiedzialna za kontrolę organizacji koncentruje swoją uwagę na ochronie organizacji, zabezpiecza organizację przed próbami infiltracji jej szeregów, wreszcie dokonuje stałej kontroli lojalności członków i sympatyków organizacji.

Drugie piętro w strukturze organizacyjnej organizacji stanowią „bojowcy". Są to ci członkowie organizacji, którzy czynnie uczestniczą w dokonywanych przez organizację zamachach. Strukturę tego piętra organizacji przedstawia rycina 10.

Do niedawna istniała tylko jedna z tych grup, mianowicie umownie tu nazwani „ideowcy". Grupę tę stanowili ludzie wstępujący w szeregi organizacji z powodu przekonań politycznych, religijnych lub osobistych. Bodźce kierujące tymi ludźmi okazywały się tak silne, że prowadziły do porzucenia dotychczasowego życia, często także rodzin, i rozpoczęcia nowego życia już jako terroryści. Grupa ta była zapleczem dla wszelkich postaw fanatycznych. Z tej to grupy wywodzili się właśnie terroryści samobójcy. Po walkach w Afganistanie w czasie interwencji radzieckiej oraz po walkach w Iraku, w świecie muzułmańskim wykształciła się spora grupa zaprawionych w bojach wojowników, którzy nie mogąc znaleźć sobie miejsca

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

w normalnym życiu, sprzedawali swoje umiejętności ugrupowaniom terrorystycznym jako instruktorzy, doradcy, organizatorzy działań, specjaliści od wysadzeń, działań partyzanckich itp. Organizacje terrorystyczne nie szczędziły pieniędzy na pozyskanie takich ludzi, co spowodowało powstanie grupy najemników znajdujących sobie zajęcie wszędzie tam, gdzie były prowadzone działania bojowe lub terrorystyczne. Ludzie ci są wysokiej klasy specjalistami. Najczęściej mają za sobą służbę wojskową, nierzadko w jednostkach specjalnych. Jedyna więź, jaka ich łączy, a i to nie zawsze z towarzyszami walki, to wspólna religia. W grupie tej nigdy nie znajdziemy fanatyka samobójcy. Ponieważ służą za pieniądze, cenią swoje życie i potrafią o nie zadbać. Ma to wpływ na sposób ich działań, który jest starannie planowany i przygotowywany, zawsze z zachowaniem własnego bezpieczeństwa.

Ryc. 10. Skład elementów bojowych organizacji terrorystycznych

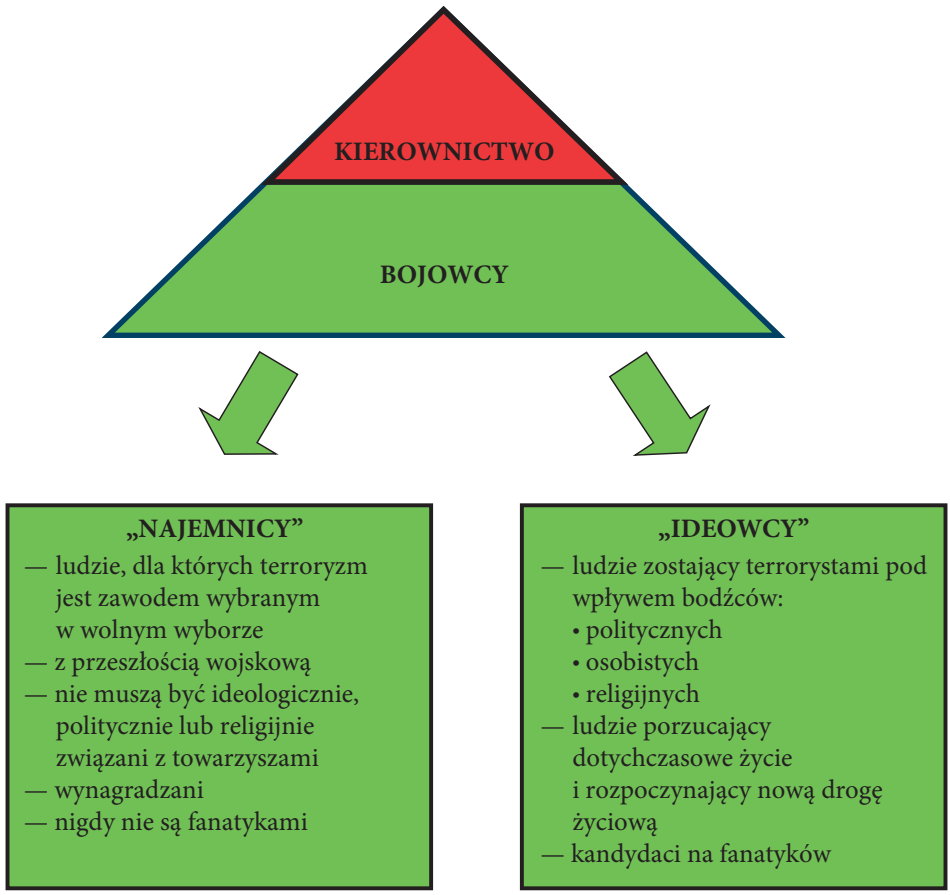
KIEROWNICTWO
BOJOWCY
„NAJEMNICY”
— ludzie, dla których terroryzm jest zawodem wybranym w wolnym wyborze
— z przeszłością wojskową
— nie muszą być ideologicznie, politycznie lub religijnie związani z towarzyszami
— wynagradzani
— nigdy nie są fanatykami
„IDEOWCY”
— ludzie zostający terrorystami pod wpływem bodźców:
• politycznych
• osobistych
• religijnych
— ludzie porzucający dotychczasowe życie i rozpoczynający nową drogę życiową
— kandydaci na fanatyków

Źródło: opracowanie własne S.K.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Trzecie piętro w strukturze organizacyjnej organizacji stanowią aktywni członkowie organizacji — rycina 11, biorący udział we wszelkich jej działaniach, z wyjątkiem działań terrorystycznych. Pełnią oni różne funkcje w organizacji związane z jej codziennym funkcjonowaniem, prowadzeniem wywiadu i rozpoznania, organizacją zabezpieczenia logistycznego, szkolenia itp. Grupa ta stanowi naturalne zaplecze dla poprzednio omawianych grup. Członkowie aktywni są stale obserwowani, oceniani pod kątem lojalności i oddania organizacji, a najlepszym z nich po odpowiednim sprawdzeniu proponuje się udział w operacjach bojowych lub w kierowaniu organizacją.

Ryc. 11. Miejsce członków aktywnych w strukturze organizacji

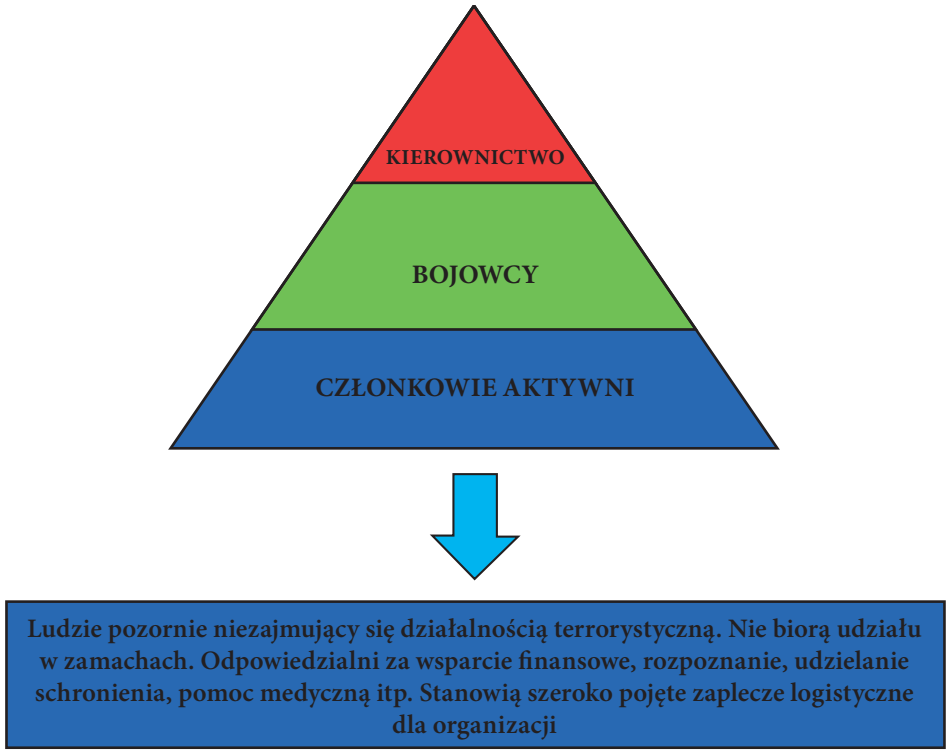
KIEROWNICTWO
BOJOWCY
CZŁONKOWIE AKTYWNI
Ludzie pozornie niezajmujący się działalnością terrorystyczną. Nie biorą udziału w zamachach. Odpowiedzialni za wsparcie finansowe, rozpoznanie, udzielanie schronienia, pomoc medyczną itp. Stanowią szeroko pojęte zaplecze logistyczne dla organizacji

Źródło: opracowanie własne S.K.

Na rycina 12 przedstawiono najniższy poziom piramidy, czyli członkowie wspierający i sympatycy organizacji. Należą do nich osoby identyfikujące się z misją danej organizacji oraz akceptujący cele jej działania oraz stosowane metody i formy ich osiągania. Ludzie ci nie są formalnymi członkami organizacji oraz nie biorą czynnego udziału w jej działaniach. Odgrywają natomiast ogromną rolę w zabezpieczeniu finansowym i logistycznym działań organizacji. Niekiedy dla ułatwienia sobie działania osoby

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

te oficjalnie dystansują się od działań i idei głoszonych przez organizację, nieoficjalnie zaś wykonują zadania wspierające jej działania.

Ryc. 12. Sympatycy organizacji i ich miejsce w jej strukturze

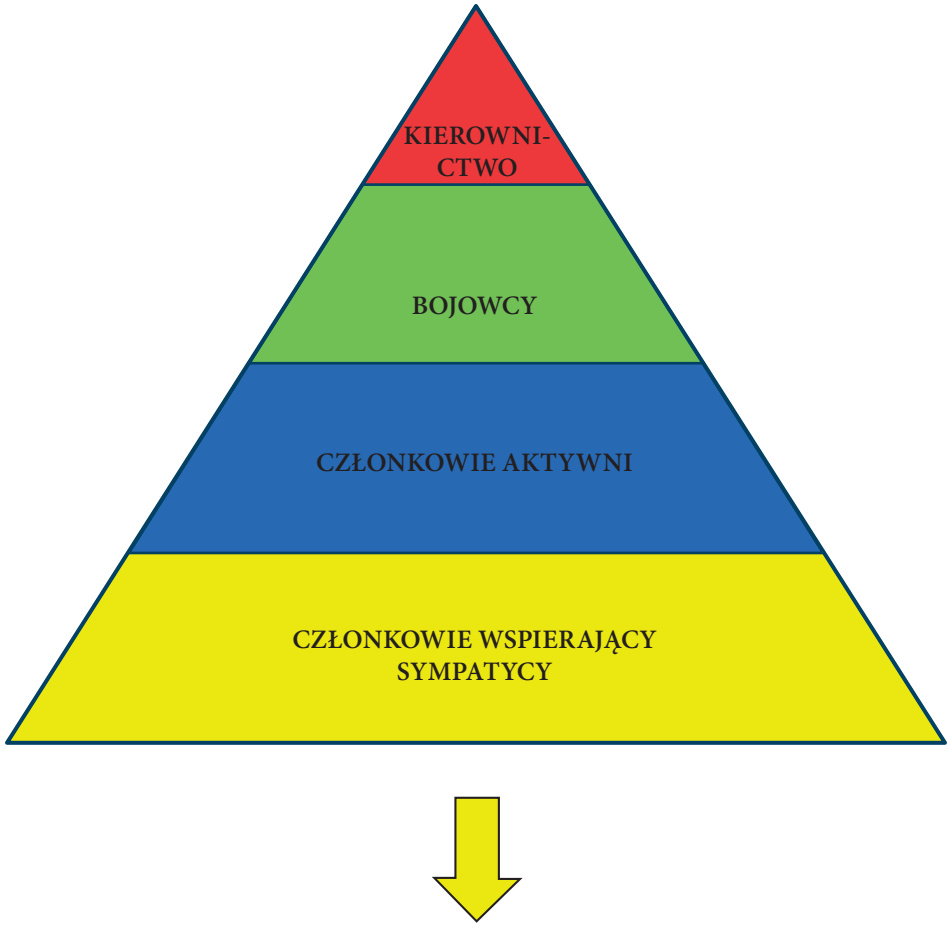
KIEROWNI-
CTWO
BOJOWCY
CZŁONKOWIE AKTYWNI
CZŁONKOWIE WSPIERAJĄCY
SYMPATYCY
Ludzie identyfikujący się z głównymi celami organizacji. Nie są jej członkami i nie prowadzą dla niej żadnej działalności uważanej za terrorystyczną. Często oficjalnie nie popierają przemocy jako środka walki. Udzielają wsparcia finansowego oraz pośrednio wsparcia logistycznego

Źródło: opracowanie własne S.K.

W latach 70. XX w. na jednym z niemieckich uniwersytetów o liczebności około 5 tys. studentów przeprowadzono anonimowe badania dotyczące stopnia utożsamiania się z działającymi wówczas ugrupowaniami terrorystycznymi. Otrzymane wyniki przedstawia rycina 13.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 13. Stopień utożsamienia się z ruchem terrorystycznym populacji uniwersytetu średniej wielkości w latach 70. XX w. w Niemczech

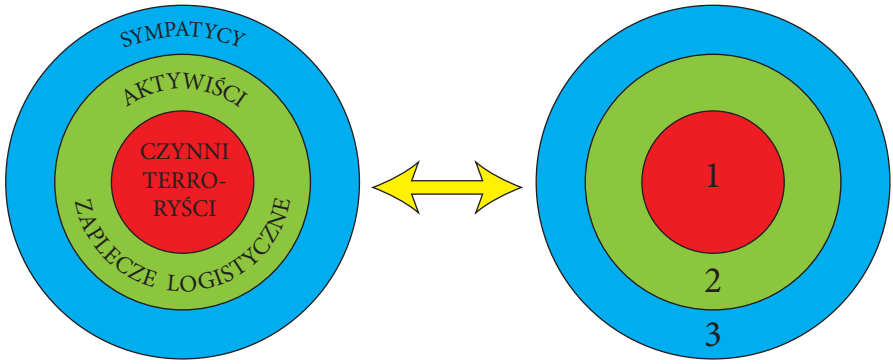

1. 4–5 osób gotowych do podjęcia walki zbrojnej (0,1%)
2. 50 osób należących do różnych organizacji ekstremistycznych (1%)
3. 500 osób gotowych do przyłączenia się do protestu (10%)

Źródło: R. Clutterbuck, *Guerillas and Terrorist*, London 1977, s. 89

Każda organizacja, również i terrorystyczna, nie działa jednak w próżni. Dookoła niej znajduje się otoczenie bliższe i dalsze będące w mniejszym lub większym stopniu jej zapleczem zarówno pod względem logistycznym, jak i kadrowym. Sytuacja ta przedstawiona jest na rycinie 14.

Ryc. 14. Otoczenie organizacji terrorystycznej

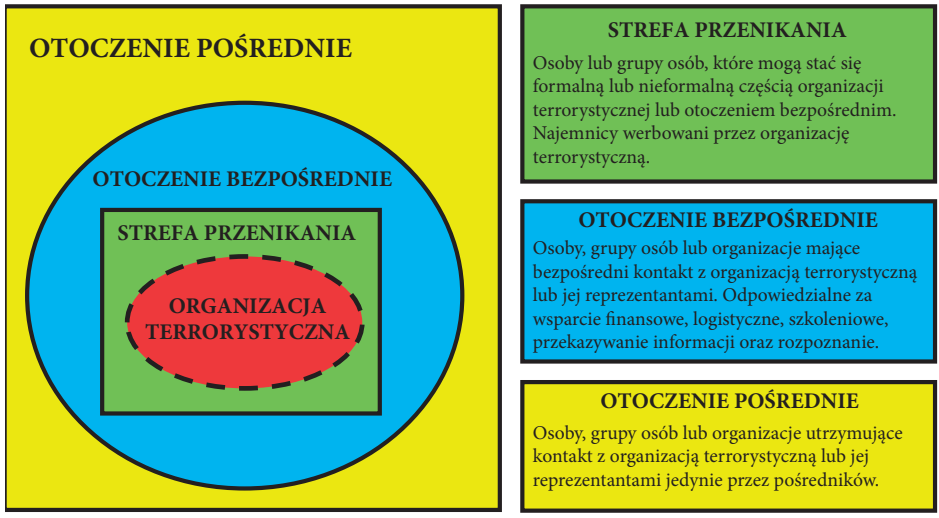
OTOCZENIE POŚREDNIE
OTOCZENIE BEZPOŚREDNIE
STREFA PRZENIKANIA
ORGANIZACJA TERRORYSTYCZNA
STREFA PRZENIKANIA
Osoby lub grupy osób, które mogą stać się formalną lub nieformalną częścią organizacji terrorystycznej lub otoczeniem bezpośrednim. Najemnicy werbowani przez organizację terrorystyczną.
OTOCZENIE BEZPOŚREDNIE
Osoby, grupy osób lub organizacje mające bezpośredni kontakt z organizacją terrorystyczną lub jej reprezentantami. Odpowiedzialne za wsparcie finansowe, logistyczne, szkoleniowe, przekazywanie informacji oraz rozpoznanie.
OTOCZENIE POŚREDNIE
Osoby, grupy osób lub organizacje utrzymujące kontakt z organizacją terrorystyczną lub jej reprezentantami jedynie przez pośredników.

Źródło: opracowanie własne S.K.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Działalność współczesnych organizacji terrorystycznych i konieczność posiadania w swojej strukturze całego aparatu będącego w stanie dokonać zabezpieczenia tych działań powoduje, że rozrasta się i komplikuje struktura organizacyjna kierownictwa. W przypadku niewielkich organizacji o stosunkowo niewielkiej liczbie członków i nieznacznym obszarze działania struktura ta może ograniczyć się do istnienia trzech podstawowych pionów przedstawionych na rycinie 15.

Ryc. 15. Struktura organizacyjna niewielkiej organizacji terrorystycznej

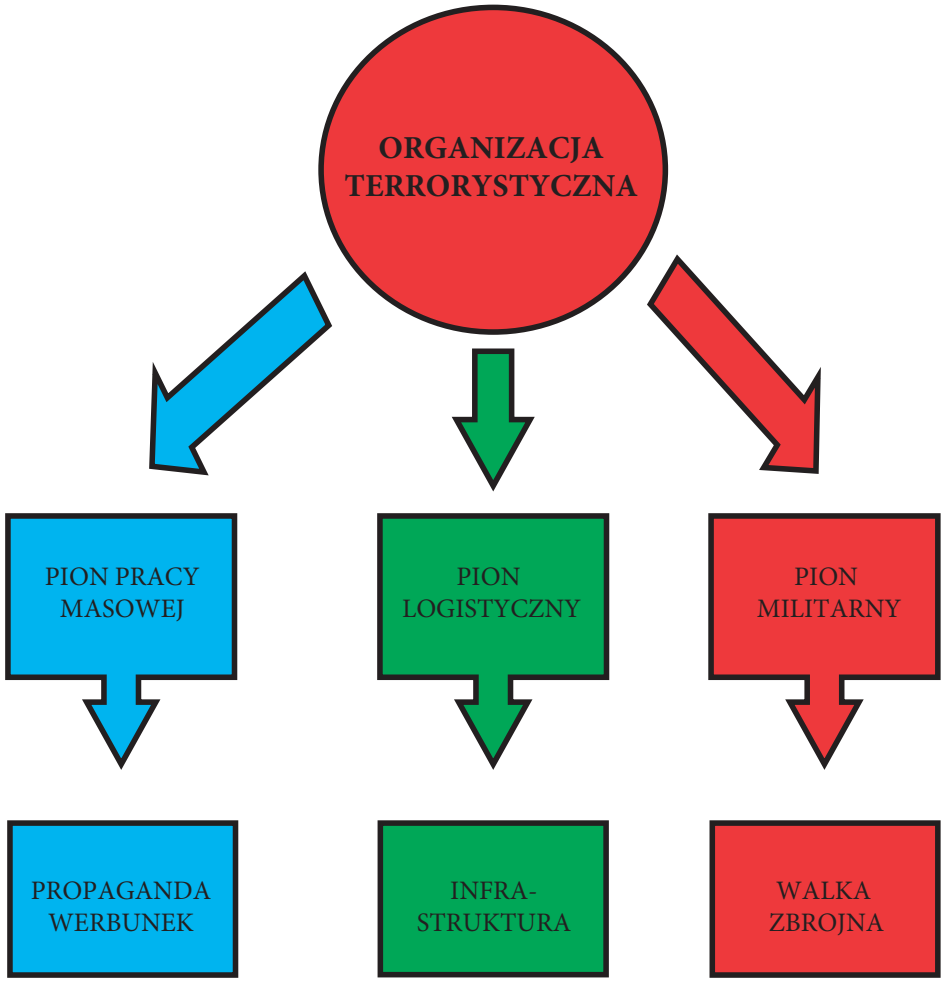

Źródło: opracowanie własne S.K.

Inaczej jest w przypadku organizacji terrorystycznej ze znaczną liczbą członków, a zasięgiem działania obejmującej znaczne obszary. Złożoność struktury takiej organizacji wzrasta. Przedstawia to rycina 16.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 16. Struktura organizacyjna dużej organizacji terrorystycznej

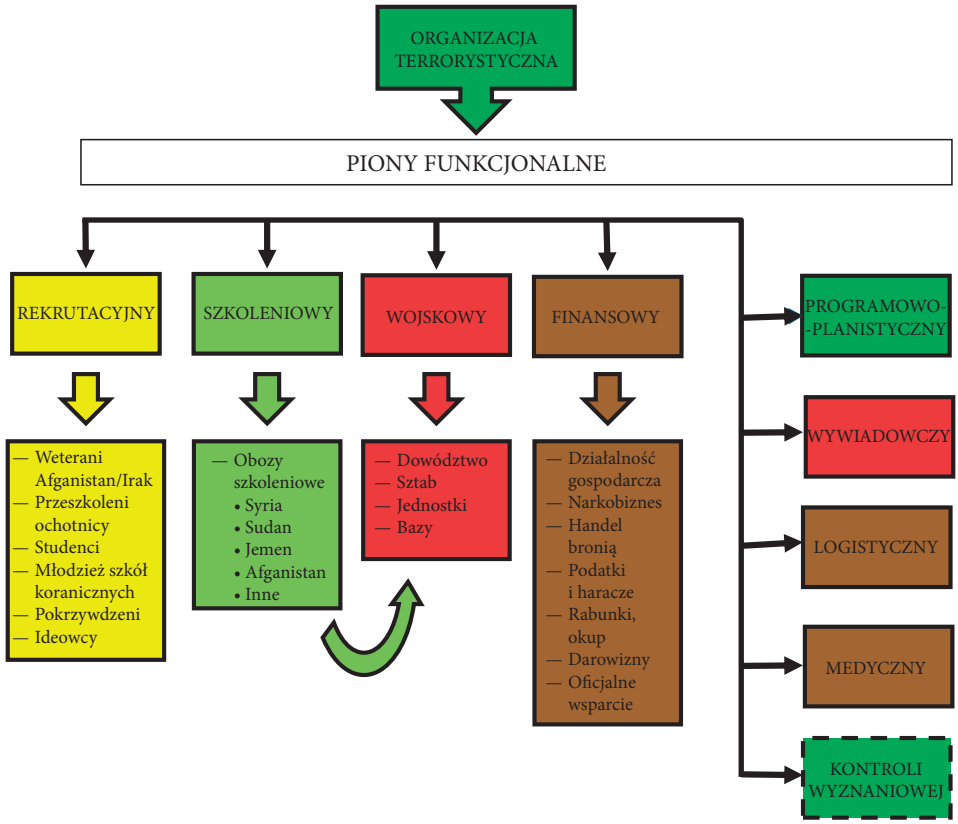

Źródło: opracowanie własne S.K.

W dużej organizacji terrorystycznej struktura organizacyjna jest podzielona na 4 piony:

Pion rekrutacyjny ma za zadanie zwiększać liczebność organizacji, werbując nowych członków oraz pozyskując niezbędnych do wykonywania zadań wynikających z celów działania specjalistów, np. najemników. Zadaniem tego pionu jest również prowadzenie działań propagandowych i tworzenie odpowiedniego korzystnego w oczach opinii publicznej wizerunku organizacji. Szczególną rolę pion ten odgrywa podczas pozyskiwania kandydatów do prowadzenia ataków samobójczych. Stosowane są w tym celu różnorodne bodźce: religijne, ideowe, materialne. Ostatnio stwierdzono, szczególnie w działaniach terrorystycznych w Iraku i Afganistanie, przypadki wykorzystywania w atakach samobójczych osób nieletnich, niepełnosprawnych umysłowo czy też będących pod wpływem narkotyków. Schemat przebiegu procesu rekrutacji nowego członka organizacji terrorystycznej przedstawia rycina 17.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 17. Proces pozyskiwania nowego członka organizacji terrorystycznej

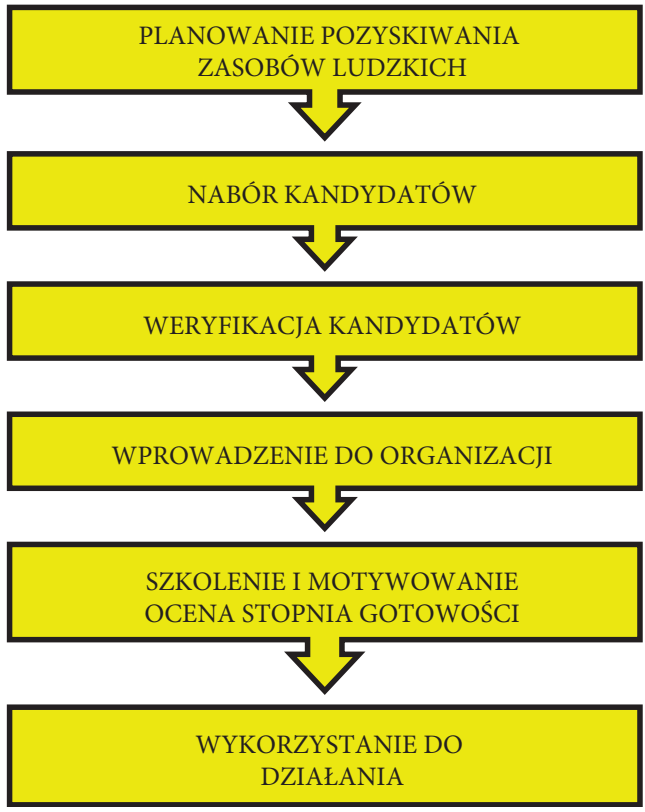

Źródło: opracowanie własne S.K.

Pion szkoleniowy jest odpowiedzialny za poziom wyszkolenia członków organizacji. Największą wagę przywiązuje się oczywiście do wyszkolenia tej części organizacji, która prowadzi aktywne działania bojowe. Pion ten prowadzi nie tylko szkolenia, jest również odpowiedzialny za pozyskiwanie i rozbudowę bazy szkoleniowej, zabezpieczenie środków materiałowych zabezpieczających szkolenie oraz zapewnienie odpowiedniej kadry instruktorskiej zabezpieczającej zaplanowany proces szkolenia.

Pion wojskowy odpowiada za prowadzenie walki zbrojnej, w tym za wszelkie akty terroru. Planuje, organizuje i wykonuje te działania. Jest również odpowiedzialny za organizację i sprawne działanie jednostek bojowych organizacji, ich uzbrojenie i stopień wyszkolenia. W skład tego pionu wchodzą dowództwo i sztab jednostek bojowych organizacji, wszelkie pododdziału bojowe oraz ich bazy. W zapewnieniu utrzymania odpowiedniej zdolności i gotowości bojowej tych elementów ściśle współdziała z pionem rekrutacyjnym i szkoleniowym.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Pion finansowo-gospodarczy. Pion ten odpowiada za gromadzenie środków finansowych i materiałowych oraz pozyskanie i utrzymanie odpowiedniej infrastruktury zabezpieczającej sprawne funkcjonowanie organizacji. Zajmuje się on głównie pozyskiwaniem środków finansowych na potrzeby organizacji. Źródła tych środków są bardzo różne, od ściąganych podatków, haraczy, okupów poprzez rabunki i napady do środków z prowadzonej własnej działalności gospodarczej. Część dużych organizacji terrorystycznych, takich np. jak Hamas czy Hezbollah, prowadzi intensywną działalność gospodarczą i charytatywną na opanowanych terenach, traktując ją jako element w walce o „rząd dusz" w swoim otoczeniu. Istotną rolę w pozyskiwaniu funduszy i środków na potrzeby organizacji odgrywają takie obszary działalności, jak handel bronią, piractwo i przemyt czy też narkobiznes.

W ostatnich kilkunastu latach daje się zauważyć znaczący wzrost zainteresowania organizacji terrorystycznych produkcją narkotyków i obrotem nimi. Zdecydowana większość obszarów, na których wytwarzane są narkotyki, znajduje się na terenach kontrolowanych przez organizacje terrorystyczne — rycina 18. Światowy rynek handlu narkotykami według szacunków ONZ wart jest około 400 mld dolarów. Ocenia się, że znacząca część tej sumy wpływa do organizacji terrorystycznych, stanowiąc poważny zastrzyk finansowy w ich budżetach.

Ryc. 18. Obszary produkcji i trasy przerzutu narkotyków

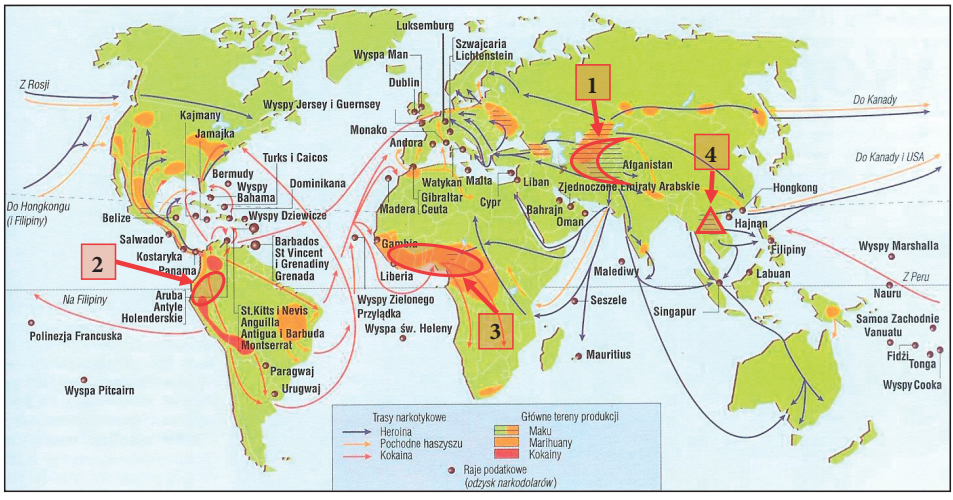

1. Rejon tzw. Złotego Półksiężyca; 2. Rejony uprawy koki i produkcji heroiny; 3. Rejony uprawy marihuany i haszyszu; 4. Rejon tzw. Złotego Trójkąta.

Źródło: P. Boniface, *Atlas wojen XX wieku. Konflikty współczesne i w przyszłości*, A. i Z. Dominik (tłum.), Warszawa 2001, s. 33

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Rejon oznaczony na mapie numerem 1 (zob. rycina 18) to tzw. złoty półksiężyc, największy producent opium i heroiny. Obszar ten jest kontrolowany przez talibów oraz ugrupowania terrorystyczne działające w Afganistanie, Pakistanie i Iraku. Ocenia się, że zabezpieczenie finansowe ruchu talibów w Afganistanie było możliwe dzięki nałożeniu islamskiego podatku na opium[6].

Rejon oznaczony na mapie numerem 2 (zob. rycina 18) to zagłębie uprawy krzewów koki i produkcji kokainy. Rejon ten jest kontrolowany przez ugrupowania terrorystyczne działające na terytorium Kolumbii, Ekwadoru, Peru i Boliwii. Plantacja o powierzchni 1 ha przynosi roczny zysk w wysokości 10–12 tys. dolarów. Przykładowo terroryści z ugrupowania Świetlisty Szlak (*Sendero Luminoso*) w strefach kontrolowanych pobierają podatek od sprzedaży liści koki w wysokości 10% ich wartości. W zamian prowadzą ochronę upraw koki i ich właścicieli[7].

Rejon oznaczony na mapie numerem 3 (zob. rycina 18) to światowe centrum produkcji marihuany i haszyszu. Obszar ten jest kontrolowany przez ugrupowania terrorystyczne działające na terytorium Magrebu.

Rejon oznaczony na mapie numerem 4 (zob. rycina 18) to tzw. Zloty Trójkąt obejmujący obszary Wschodniej Birmy (Wyżyna Shan), Północnego Laosu i Tajlandii. Jest to tradycyjny rejon uprawy maku stanowiącego surowiec do produkcji opium, znanego i wykorzystywanego w Azji Południowo-Wschodniej od starożytności. Pomimo stosunkowo dużego areału upraw (około 185 tys. ha) rejon ten stracił swą wiodącą rolę w produkcji opium i heroiny na rzecz „Złotego Półksiężyca".

Oprócz zysków z produkcji narkotyków organizacje terrorystyczne czerpią zyski z przemytu tych substancji z miejsca produkcji do miejsc zbytu, głównie w świecie zachodnim. Jak znaczącą pozycję w budżetach organizacji terrorystycznych stanowią wpływy z narkobiznesu, niech potwierdzą słowa jednego z prominentnych działaczy Al-Kaidy uzyskane podczas przeprowadzonego z nim wywiadu i zamieszczone w książce pt. *Kolacja z terrorystą*. Tak o prawdziwych źródłach finansowania Al-Kaidy mówi Ali Abul Nazar: „Media rozpisują się o przedsiębiorstwach budowlanych emira, o jego handlu walutą i o Themar al-Mirbaraka zajmującego się uprawą sezamu i kukurydzy. Chcą przekonać ludzi, że al-Kaida utrzymuje się z zasiewów sezamu i prywatnych oszczędności. To przecież śmieszne"[8]. Zasadniczy dopływ gotówki na bieżącą działalność oraz na amunicję i uzbrojenie

[6] P. Boniface, *Atlas wojen XX wieku. Konflikty współczesne i w przyszłości*, A. i Z. Dominik (tłum.), Warszawa 2001, s. 33.

[7] Tamże.

[8] P. Rees, *Kolacja z terrorystą. Spotkania z najbardziej poszukiwanymi bojownikami na świecie*, B. Dąbrowa-Kość, G. Kość (tłum.), Kraków 2008, s. 409.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

miał pochodzić, według Alego Abul Nazara, z uprawy maku opiumowego. Na początku działalności członkowie Al-Kaidy zajmowali się handlem opium, jednak bin Laden szybko zorientował się, że zdecydowanie bardziej zyskowny jest handel gotowym produktem — heroiną, w związku z czym zatrudnił chemików z byłego Związku Radzieckiego oraz wybudował na terenie kraju wiele laboratoriów zajmujących się przetwarzaniem opium do postaci heroiny. Dzięki temu Al-Kaida zyskała dostęp do stałego dopływu gotówki, i to sporej. Zdobyte nielegalnie pieniądze organizacja „pierze" przy wykorzystaniu legalnie działających spółek bin Ladena. Talibowie, zgodnie z prawem, nie palą ani nie zażywają heroiny — jest ona przeznaczona dla mieszkańców Zachodu, w szczególności Stanów Zjednoczonych — ponieważ oddziałuje to destrukcyjnie, doprowadza do degeneracji moralnej i intelektualnej społeczeństwa i kryminalizuje je. Ten aspekt jest dodatkowym powodem do satysfakcji dla terrorystów: „Wszystko kontroluje emir [bin Laden — dopisek S.K.]. On jest największym światowym dostawcą. Każdy to wie. Jego afgańskie laboratoria produkują cztery do pięciu ton heroiny rocznie. Jak Wy go zamierzacie złapać? Przecież on się bogaci na każdej transakcji narkotykowej zawieranej w najciemniejszej uliczce. A jak wiadomo, Stany Zjednoczone upodobały sobie heroinę. Brzmi to jak ironia, prawda? Zachodnia dekadencja nabija kiesę emirowi"[9].

Spora część pozyskiwanych środków i funduszy organizacji terrorystycznych pochodzi ze sponsoringu. Problematyka ta omówiona jest w dalszej części rozdziału.

Pion programowo-planistyczny określa zadania wynikające z celów funkcjonowania organizacji oraz sposoby i harmonogramy ich wykonania. Wykonuje wszelkie prace planistyczne związane z tą problematyką.

Pion wywiadowczy odpowiada przede wszystkim za rozpoznawanie obiektów ataków oraz czystość szeregów organizacji.

Pion logistyczny wspólnie z pionem finansowo-gospodarczym zapewnia zaopatrzenie dla wszystkich komórek i elementów organizacji. Określa potrzeby pozyskiwania różnorodnych środków, a po ich uzyskaniu przez pion gospodarczy zajmuje się ich dystrybucją i dostarczaniem do poszczególnych komórek organizacji. Szczególną uwagę zwraca się na środki niezbędne do prowadzenia działań bojowych, takich jak broń i amunicja, materiały wybuchowe, środki łączności itp.

Pion medyczny może stanowić element pionu logistycznego lub działać samodzielnie. W dużych organizacjach jest z reguły samodzielny. Jego zadaniem jest zapewnienie stałej opieki medycznej członkom organizacji i ich rodzinom oraz leczenie rannych podczas prowadzonych działań

[9] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

bojowców. Duże organizacje wykorzystują swoje piony medyczne w prowadzonych działaniach charytatywnych, organizując i prowadząc szpitale i lecznice dla ludności terenów objętych działaniem organizacji.

Pion kontroli wyznaniowej. Taki element spotykamy często w organizacjach związanych z fundamentalizmem muzułmańskim. Do jego zadań należy głównie czuwanie nad przestrzeganiem przez członków organizacji i ich otoczenie zasad wiary postanowień prawa koranicznego — szariatu, a w razie stwierdzenia odstępstw od tych zasad — osądzanie i karanie winnych.

Do niedawna w strukturach organizacji terrorystycznych dominowały struktury typu hierarchicznego. W ostatnim okresie wykształcił się nowy typ struktury — struktura heterarchiczna popularnie określana jako sieciowa. Typowym przykładem takiej struktury jest struktura Al-Kaidy. „Hierarchia wyraża się w pojęciu spiętrzenia kierowania: jeżeli przełożony *A* posiada władzę nad *B*, a *B* nad *C*, to *A* posiada również władzę nad *C*. Heterarchia oznacza natomiast równoległość i zmienność ośrodków władzy: *A* może mieć władzę nad *B*, a *B* nad *C*, ale również *C* może mieć władzę nad *A*. Odrzucenie hierarchicznych form regulacji działań w strukturach sieciowych oznacza rezygnację z przełożonych średniego szczebla, których funkcję przejmują kierownicy i członkowie tworzonych zespołów zadaniowych”[10]. Następuje również znaczne ograniczenie tradycyjnych funkcji naczelnego kierownictwa. Do zadań naczelnego kierownictwa w zarządzaniu siecią zalicza się przykładowo: określanie generalnych wizji i strategii działalności, dbałość o reputację jakościową zadań, wywieranie metodologicznych i dyscyplinujących nacisków na pracowników i zespoły, usprawnianie systemu „uczenia się” sieci i rotacji ekspertów, inicjowanie świadczenia usług dla wszystkich elementów sieci, umożliwienie realizacji kosztownych przedsięwzięć, m.in. przez pozyskiwanie atrakcyjnych sponsorów[11]. Schematyczną strukturę takiej organizacji przedstawia rycina 19.

Najistotniejsze cechy takiej organizacji to brak centralnego elementu kierującego działaniem, brak szczebli i poziomów w strukturze, poziomy przepływ i wymiana informacji, w skrajnych przypadkach relacje komunikacyjne każdy z każdym.

Wraz z rozwojem terroryzmu międzynarodowego zmianom uległa struktura organizacji terrorystycznych. Wiele spośród nich z jednolitego ugrupowania działającego w obrębie danego państwa przekształciło się w organizacje o zdecentralizowanej strukturze sieciowej. W ten sposób, w przypadku wykrycia jednej z komórek pozostałe mogą kontynuować działalność dzięki swojej autonomiczności. Posiadają wiele samodziel-

[10] C. Sikorski, *Zachowania ludzi w organizacji*, Warszawa 1999, s. 69.
[11] Tamże, s. 69–71.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 19. Struktura organizacji typu hierarchicznego

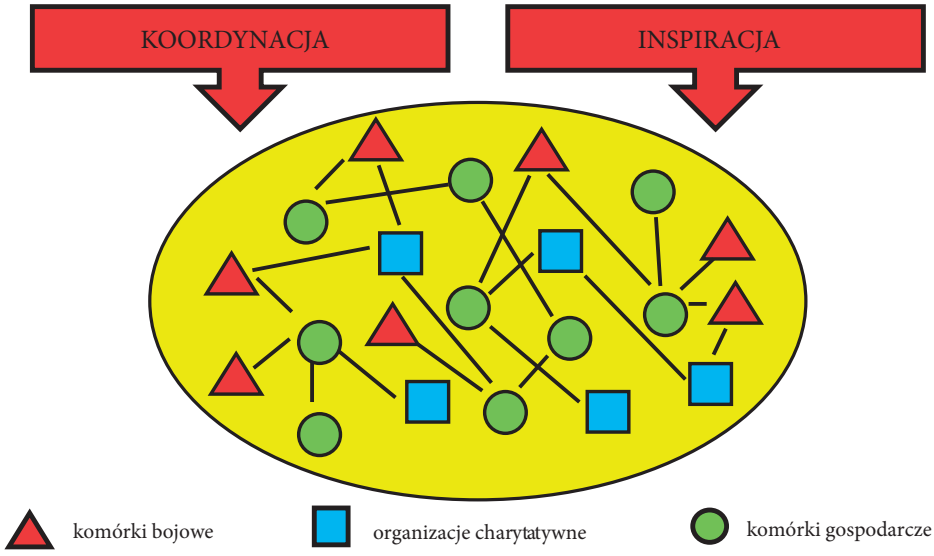

Źródło: opracowanie własne S.K.

nych pionów zajmujących się działalnością społeczną i medyczną, zbieraniem funduszy, rekrutacją ochotników, wywiadem, planowaniem i przeprowadzaniem zamachów oraz działalnością ideologiczną lub religijną. Prowadząc swoją działalność, nie pozostają w granicach jednego państwa. Rozwinięte islamskie ugrupowania terrorystyczne reprezentujące silnie antyzachodnie poglądy są tego doskonałym przykładem. Pozyskując nowych członków, prowadzą agitację na wyższych uczelniach i w szkołach koranicznych całego świata arabskiego, a także zatrudniają byłych mudżahedinów — weteranów walk w Afganistanie. Ochotnicy są później szkoleni w obozach treningowych na terenie państwa udzielającego schronienia organizacji. Jeśli jest to możliwe, obozy szkoleniowe tworzone są też na terenie kraju, gdzie przeprowadzane mają być zamachy. Jest to jednak poważne wyzwanie i utrudnienie dla terrorystów, którzy muszą szkolić swoich ochotników na terenie monitorowanym przez służby bezpieczeństwa. Sposób dowodzenia i struktura wojskowa różnią się w zależności od organizacji, niemniej jednak wyodrębnić można charakterystyczny szkielet. Zazwyczaj pion wojskowy jest podzielony na kilka komórek odpowiedzialnych za różne rodzaje uzbrojenia i stosujących odmienną taktykę przeprowadzania zamachów. Na czele ugrupowania najczęściej stoi rada składająca się z przywódców politycznych lub religijnych, dowódców wojskowych oraz komendantów poszczególnych pionów organizacji. Taka struktura przypominająca system zarządzania korporacjami międzynarodowymi zapewnia

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

organizacji terrorystycznej sprawne dowodzenie i umożliwia utrzymywanie stanu zagrożenia w wielu miejscach równocześnie[12].

Przykłady struktur wybranych współczesnych organizacji terrorystycznych przedstawiają ryciny 20–23.

Ryc. 20. Struktura organizacyjna IRA (*Irish Republican Army* — Irlandzka Armia Republikańska)

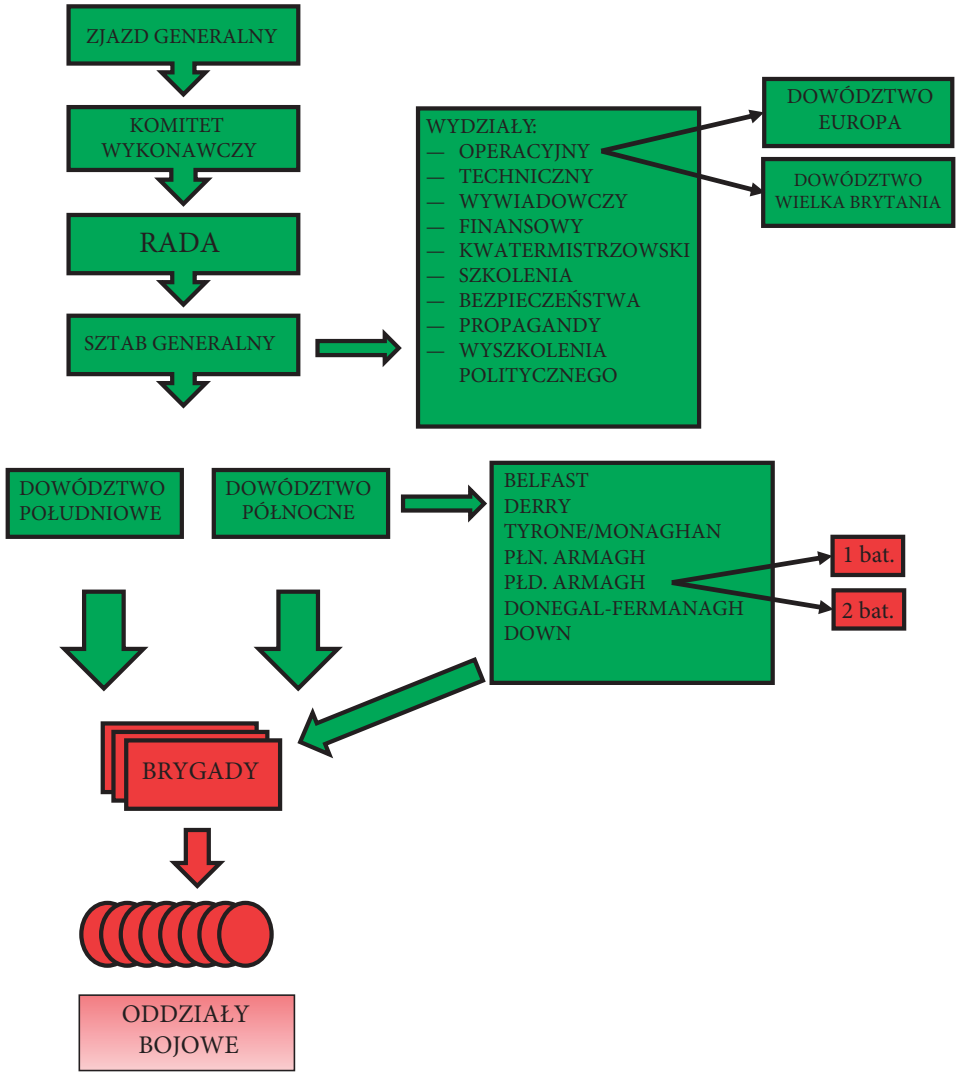

Źródło: E. Moloney, *A secret History of the IRA*, London 2002, s. 573 (tłum. własne S.K.)

[12] D. Duda, *Terroryzm islamski*, Kraków 2002, s. 82 i dalsze.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 21. Struktura organizacyjna organizacji Hezbollah

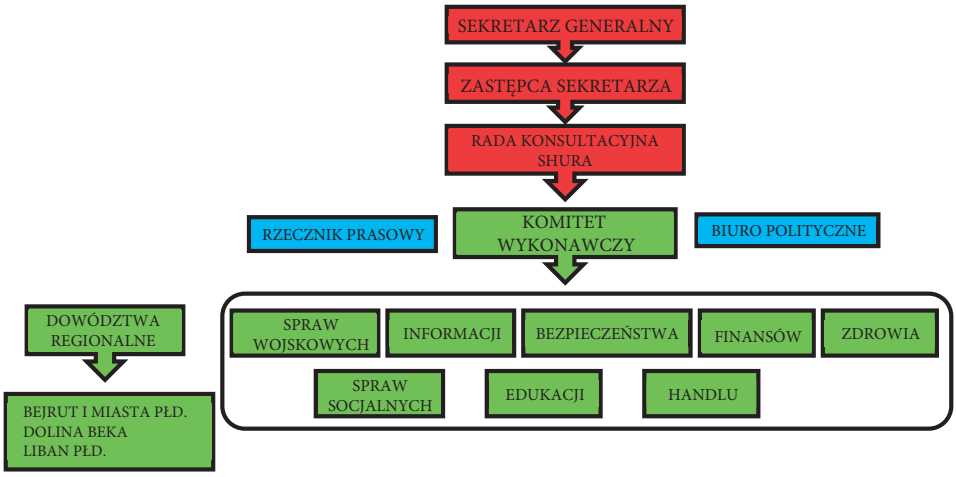

Źródło: B.A. Jackson, J.C. Baker, K. Cragin, J. Parachini, H.R. Trujillo, P. Chalk, *Aptitude for Destruction. Tom 2. Case studies of Organizational Learning in Five Terrorist Groups*, Santa Monica 2005, s. 45 (tłum. własne S.K.)

Ryc. 22. Struktura organizacyjna Czerwonych Brygad

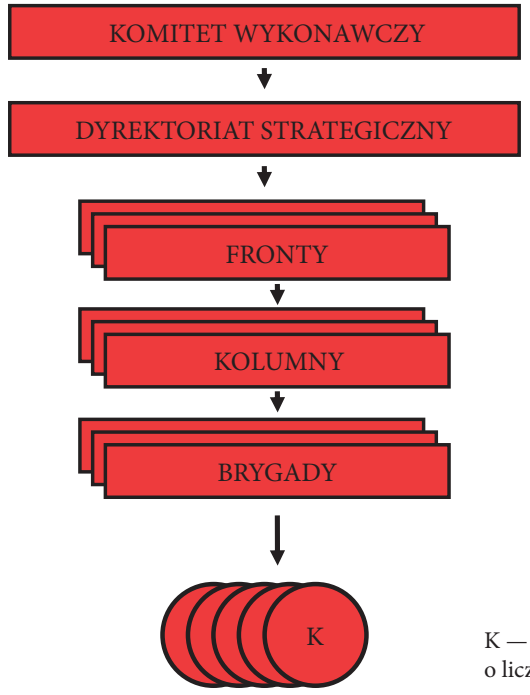

K — Komórki wykonawcze o liczebności 3–5 osób

Źródło: Encyklopedia terroryzmu, Warszawa 2004, s. 217

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 23. Struktura organizacyjna Al-Kaidy

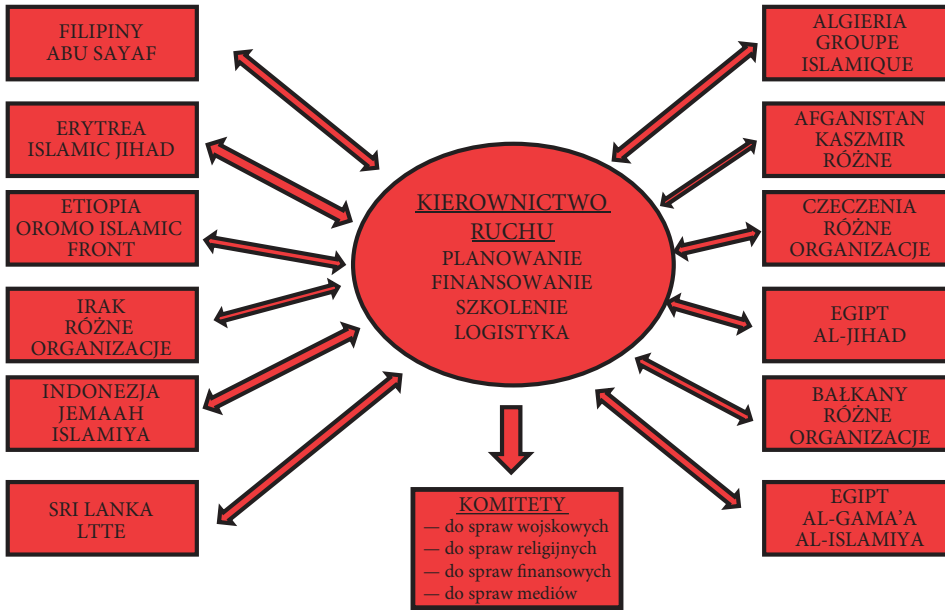

Źródło: opracowanie na podstawie P.L. Williamsa, *Al-Kaida bractwo terroru*, D. Bakalarz (tłum.), Warszawa 2002, s. 26–32

3.4. Nowe formy działalności terrorystycznej

Ataki terrorystyczne w Nowym Jorku (2001), Madrycie (2004) czy Londynie (2005) w sposób jednoznaczny utożsamiły terroryzm z przedstawicielami islamu. „Europa doświadczyła różnych rodzajów terroryzmu w swej historii, obecnie jednak główne zagrożenie stanowi terroryzm charakteryzujący się błędną interpretacją islamu”[13]. Wyznawców tej religii zaczęto więc traktować jak terrorystów i taki obraz został rozpowszechniony przez media.

Bardziej wyważoną opinię, a co za tym idzie politykę, sugerowała społeczność europejska. Natychmiast po atakach terrorystycznych w Nowym Jorku podkreśliła ona swój zdecydowany sprzeciw wobec utożsamiania

[13] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego w sprawie Rekrutacji terrorystów: analiza czynników wpływających na gwałtowną radykalizację postaw, Bruksela 21 września 2005 r., COM(2005) 313 końcowy, s. 2, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0313:FIN:PL:PDF>, dostęp: 25 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

grup fanatycznych terrorystów ze światem arabskim i muzułmańskim[14]. Oznaczało to, że błędne było zrównywanie pojęcia „terroryzm" oraz nierozłącznie związanego z nim procesu radykalizacji z jakąkolwiek narodowością bądź religią. Nie wyklucza to jednak możliwości wskazywania na postawy społeczne i polityczne, takie jak nacjonalizm, anarchizm, separatyzm, bądź postawy skrajnie lewicowe czy prawicowe[15] stanowiące realne zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego.

Na bazie specjalistycznej analizy wydarzeń o charakterze terrorystycznym, których społeczność międzynarodowa była świadkiem w ostatniej dekadzie, możemy zaobserwować pojawienie się nowych form działalności terrorystycznej. Cześć z nich nie stanowi zupełnego *novum*, jednak z uwagi na nowatorskie metody działania czy cele bądź zdecydowane zintensyfikowanie dotychczasowych mechanizmów pozwala na zaliczenie ich do nowo powstałych postaci terroryzmu.

Nie stanowi nadużycia stwierdzenie, że działalność terrorystyczna, z uwagi na jej charakterystykę, utożsamiana jest z czynami jakiejś liczby osób. W tym samym tonie została opracowana decyzja ramowa Rady 2002/475/WSiSW[16], która dodatkowo wprowadza definicję grupy przestępczej[17], co jest efektem określenia zakresu podmiotowego definicji przestępstwa terrorystycznego. Według tego aktu, państwa członkowskie zobowiązane są do wprowadzenia niezbędnych środków, które zapewnią karalność czynów polegających na kierowaniu grupą przestępczą oraz uczestnictwo w działaniach grupy przestępczej[18].

---

[14] „Moreover, the European Union categorically rejects any equation of groups of fanatical terrorists with the Arab and Muslim world" — *Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001*, s. 1, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/140.en.pdf>, dostęp: 25 czerwca 2012 r.

[15] „Jednakże wiele spośród czynników powodujących gwałtowną radykalizację postaw (…) odnosi się również do wszelkich innych form gwałtownej radykalizacji postaw o charakterze nacjonalistycznym, anarchistycznym, separatystycznym, skrajnie lewicowych lub skrajnie prawicowym". Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego w sprawie Rekrutacji terrorystów…, dz. cyt., s. 2.

[16] Szerzej o decyzji ramowej Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiSW) (Dz. Urz. L z 2002 r., nr 164, s. 3–7) w części I, s. 17.

[17] „Do celów niniejszej decyzji ramowej »grupa terrorystyczna« oznacza grupę zorganizowaną złożoną z więcej niż dwóch osób, ustanowioną na przestrzeni czasu i działającą w uzgodniony sposób w celu popełniania przestępstw terrorystycznych". Decyzja ramowa Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu, dz. cyt., art. 2 ust. 1.

[18] Tamże, art. 2 ust. 2.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W przekonaniu, że terroryzm najniebezpieczniejszy jest w formie zorganizowanej działalności jakiejś grupy, a dokładnie w postaci organizacji terrorystycznej, decydenci oraz opinia społeczna byli utrzymywani dość długo. Dopiero analizy pojedynczych przypadków wpłynęły na skierowanie uwagi międzynarodowych podmiotów odpowiedzialnych za ochronę systemu bezpieczeństwa na coraz częściej pojawiające się przejawy działań jednostek, którym, zgodnie z przyjętymi znamionami przestępstwa terrorystycznego, można przypisać przymiotnik „terrorystyczny".

Zdecydowana reakcja na tego rodzaju działania, która znalazła odzwierciedlenie w kluczowych dokumentach na poziomie międzynarodowym, pojawiła się dopiero w 2011 r. Jednak problem z terrorystycznymi aktami pojedynczych jednostek zaczął być zauważalny od 2009 r.[19] Z uwagi na doświadczenia poszczególnych państw[20] kwestia zagrożenia ze strony tzw. samotnych wilków (*lone wolves*), jak zaczęto określać samotnych terrorystów, znalazła swoje odzwierciedlenie również w ich dokumentach krajowych, np. w *Strategii zwalczania terroryzmu Wielkiej Brytanii*[21].

Na podstawie analiz poszczególnych ataków pojawiło się wiele prób wyjaśnienia tego rodzaju terroryzmu. W celu wskazania cech charakteryzujących samotnych terrorystów poniżej zostały podane definicje, które pojawiły się na poziomie krajowym oraz te funkcjonujące w Europie i w USA:

— według brytyjskiej strategii: to samotny terrorysta podejmujący działania niezależnie od organizacji terrorystycznej oraz bez żadnych związków, instrukcji czy pomocy od przywódców[22];
— według ICSR[23]: to jednostki samotnie dążące do osiągnięcia celów terroryzmu islamskiego, które kierują się bądź powodami osobistymi, bądź przekonaniem, że są oni częścią grupy ideologicznej (takiej, w której wszystkie jednostki deklarują wyznawanie tej samej ideologii, np. członkowie bądź zwolennicy Al-Kaidy)[24];

---

[19] W listopadzie 2009 r. oficer amerykańskiej armii zabił 13 osób w Forcie Hood.

[20] *Contest — the United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism*, s. 26, dokument z lipca 2011 r. dostępny na stronie internetowej: <http://www.homeoffice.gov.uk/publications/counter-terrorism/counter-terrorism-strategy/strategy-contest?view=Binary>, dostęp: 6 czerwca 2012 r.

[21] Tamże.

[22] Tamże, s. 26.

[23] Międzynarodowe Centrum Badań Radykalizacji i Przemocy Politycznej (*The International Centre for The Study of Radicalisation and Political Violence* — ICSR).

[24] R. Pantucci, *A typology of lone wolves — preliminary analysis of lone islamist terrorists*, ICSR 2011, s. 9, <http://icsr.info/paper/a-typology-of-lone-wolves-preliminary-analysis-of-lone-islamist-terrorists>, dostęp: 1 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— według Bartosza Bolechowa: to terroryści funkcjonujący poza jakimikolwiek strukturami organizacyjnymi lub w ramach luźnych powiązań sieciowych[25].

Choć samotnych wilków utożsamia się z wyznawcami islamu, gdzie założenia religijne sprzyjają osiąganiu celów charakterystycznych dla działalności terrorystycznej, to wyznanie nie stanowi decydującego elementu charakterystyki tej grupy terrorystów. Jednak można wskazać na pewne wspólne cechy tego rodzaju terrorystów, jak samotność, niezależność od zorganizowanych struktur terrorystycznych oraz trudności w ich zidentyfikowaniu, a przez to przeciwdziałaniu ich działaniom. Mając na względzie wyniki analiz dotychczasowych ataków i przejawów działania samotnych wilków, zarówno w Europie, jak i USA za Raffaello Pantucci[26] można wskazać na 4 ich typy:

— Samotnik (*Loner*): jednostka, która planuje bądź usiłuje przeprowadzić atak terrorystyczny, wykorzystując do tego motywację skrajnej ideologii islamskiej jako powód swoich działań, jednak nie mając żadnych związków czy kontaktów z ekstremistami. Brak dowodów na otrzymywanie zewnętrznych rozkazów czy kontroli.
— Samotny wilk (*Lone Wolf*): jednostka, której działania co prawda wydają się być prowadzone samodzielnie bez żadnego wpływu z zewnątrz, jednak wykazująca jakiś poziom kontaktów z działającymi ekstremistami. Pomimo pewnych podobieństw do samotników, czyli osób działających samotnie, dokładne analizy przypadków pokazują, że samotne wilki wykazują pewien zakres kontaktów z członkami organizacji terrorystycznych. Kontrola takich jednostek i wyznaczanie im zadań prowadzone są przez Internet.
— Grupa samotnych wilków (*Lone Wolf Pack*): grupa ideologicznie zmotywowanych jednostek, które same się zradykalizowały, wykorzystując ideologię Al-Kaidy.
— Samotnie atakujący (*Lone Attacker*): jednostka działająca samotnie, ale wyraźnie zadaniowana przez Al-Kaidę bądź zrzeszone z nią grupy i będąca pod ich kontrolą. W przeciwieństwie do samotnych wilków czy grupy samotnych wilków, samotnie atakujący posiada kontakty z aktywnymi ekstremistami. Takie jednostki mają głęboko zakorzenione zasady Al-Kaidy i są aktywnie zaangażowane w działania sieci, które

[25] B. Bolechów, *Terroryzm. Aktorzy, statyści, widownie*, Warszawa 2010, s. 30–31. Bartosz Bolechów w swojej typologii odnoszącej się to motywacji terrorystycznych, samotnych wilków zaliczył do motywacji psychologicznej, u których przynależność i działanie w grupie jest zastępowane poczuciem władzy, autonomii i kontroli, s. 338.

[26] R. Pantucci, *A typology of lone wolves…*, dz. cyt., s. 13–32.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zaopatrują je w urządzenia wybuchowe czy broń potrzebną do przeprowadzenia ataku. W porównaniu do trzech pozostałych typów, samotnie atakujący nie jest samotnikiem, poza ostatnim etapem swojego działania. Można powiedzieć, że są to swojego rodzaju „jednoosobowe komórki terrorystyczne" wykorzystywane przez grupy terrorystyczne.

Należy się spodziewać, że pojawiające się rozbieżności w działaniu tzw. samotnych wilków oraz wciąż rozwijająca się wiedza państw europejskich spowodowały, iż powyżej przedstawiona typologia będzie coraz częściej przywoływanym podziałem i rozróżnieniem w Europie.

Bardziej powszechnym i aktualnym podziałem samotnie działających terrorystów jest rozróżnienie dwóch grup:

— samotnych aktorów (*Lone actors*): pojedynczy terroryści działający w izolacji od jakiejkolwiek organizacji czy innych związanych z nią podmiotów;
— pojedynczych terrorystów (*Solo terrorists*): jednostki dokonujące aktów terroryzmu bez niczyjej pomocy, które jednak są aktywnie wspierane i wspomagane przez szerszą organizację terrorystyczną[27].

Z kolei brak związku z islamem, a nawet jawną wobec niego wrogość, a pomimo to działanie w deklarowanej samotności, społeczność międzynarodowa miała okazję zaobserwować w lipcu 2011 r., kiedy doszło do wydarzeń w Norwegii[28]. Wówczas problem samotnie działających osób dopuszczających się aktów na skalę, na którą organizowały je dotychczas organizacje terrorystyczne, powrócił jako znaczący problem dla systemu bezpieczeństwa międzynarodowego.

Na poziomie unijnym już w 2009 r. sygnalizowano rosnący problem samotnych terrorystów, którzy działając na podstawie samomotywacji i nie mając organizacyjnych powiązań[29], mogą stanowić rosnący problem dla Europy. Do tej problematyki odnosi się również *Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej*, wskazując na pojawiające się zagrożenie

[27] Europol, *TE-SAT 2012. EU Terrorism Situation and Trend Report*, s. 11, <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europoltsat.pdf>, dostęp: 25 kwietnia 2012 r.

[28] 22 lipca 2011 r. w Norwegii doszło do dwóch ataków. Najpierw wybuchła bomba w Oslo przed biurem premiera oraz budynkami rządowymi. Drugi atak miał miejsce niecałe dwie godziny później na obozie dla młodzieży zorganizowanym przez organizację młodzieżową Norweskiej Partii Pracy na wyspie Utøya. Sprawcą tych ataków był Anders Behring Breivik, 32-letni Norweg, zwolennik skrajnej prawicy.

[29] Strategia UE w dziedzinie zwalczania terroryzmu — dokument do dyskusji, dok. 15359/1/09 z 26 listopada 2009 r., s. 3, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st15/st15359-re01.en09.pdf>, dostęp: 26 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

tzw. samotnych wilków, którzy mogą rozwijać swoje radykalne przekonania na podstawie propagandy ekstremistycznej[30].

W efekcie na podstawie dokumentów unijnych można wskazać na dwa źródła sprzyjające rozwojowi zjawiska samotnych terrorystów:

— **Internet**: stanowiący instrument do zdobywania materiałów szkoleniowych oraz sposób rozpowszechniania i dostępu do opracowań propagandowych środowisk ekstremistycznych czy organizacji terrorystycznych[31];
— **ośrodki szkoleniowe**: do nich podróżują „samotni aktorzy" posiadający obywatelstwo Unii Europejskiej, którzy stają się coraz bardziej zaangażowani w działalność terrorystyczną (takie ośrodki znajdują się w rejonach aktualnych konfliktów, m.in. Afganistan i Somalia, gdzie przeszkolone jednostki albo zostają włączone do grupy, albo powracają do Europy, gdzie prowadzą swoją terrorystyczną działalność)[32].

Reasumując, na podstawie ataków, do których doszło w 2011 r., Europol w swoim rocznym raporcie poświęconym terroryzmowi prognozuje, że w roku 2012 można spodziewać się wzrostu działań samotnych i pojedynczych „aktorów", których działania nie ograniczają się wyłącznie do terroryzmu inspirowanego Al-Kaidą[33].

Jednakże terroryzm samotnych czy pojedynczych jednostek należy odróżnić od tzw. wybrańców (*chosen ones*), czyli psychicznie chorych jednostek posiadających pewną misję bądź społeczną filozofię, które skrupulatnie planują atak terrorystyczny bez wsparcia sieci czy grup terrorystycznych[34]. Jest to o tyle ważne, że działalność terrorystyczna, choć niemoralna, powszechnie karalna i społecznie nieakceptowalna, nie powinna być łączona z koncepcjami anormalności czy psychopatologii[35].

---

[30] Comunnicatio from the Commission to the European Parliament and the Council The EU Internal Security Strategy in Action: Five steps towards a more secure Europe, COM(2010) 673 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0673:FIN:EN:PDF>, dostęp: 15 czerwca 2012 r.

[31] Tamże.

[32] Council of the European Union, *EU Action Plan on combating terrorism*, dok. 17594/1/11, Brussels, 9 December 2011, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st17/st17594-re01.en11.pdf>, dostęp: 10 czerwca 2012 r.

[33] Europol, *TE-SAT 2012. EU Terrorism Situation and Trend Report*, s. 8. <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europoltsat.pdf>, dostęp: 25 kwietnia 2012 r.

[34] K. Hirschmann, *The changing face of terrorism*, „Politik und Gesellschaft", 3/2000 [online], <http://www.fes.de/ipg/ipg3_2000/arthirschmannneu.htm>, dostęp: 10 maja 2012 r.

[35] B. Bolechów, *Terroryzm…*, dz. cyt., s. 31.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Co prawda nie można wykluczyć chorób psychicznych u terrorystów, jednak „działania terrorystyczne są efektem świadomych, racjonalnych, wykalkulowanych decyzji”[36].

Drugim zjawiskiem często łączonym z terroryzmem jest nielegalna działalność w cyberprzestrzeni, określana jako cyberprzestępczość.

Samo pojęcie cyberprzestępczości wbrew pozorom nie jest terminem nowym, jednak wyjaśnianiu sporów i niejasności terminologicznych nie sprzyjają próby jego zdefiniowania pojawiające się w różnych dokumentach czy opracowaniach na poziomie międzynarodowym. Najnowszą wersją, jaka pojawiła się w opracowaniach, jest definicja zawarta w komunikacie Komisji Europejskiej, zgodnie z którą cyberprzestępczość to wysokodochodowa, niskiego ryzyka forma przestępczej działalności, która coraz bardziej staje się powszechna i szkodliwa[37]. Z kolei w jednym z kluczowych dokumentów dotyczących cyberbezpieczeństwa — *Europejskiej agendzie cyfrowej* — cyberprzestępczość określono jako nową formę przestępczości obejmującą m.in. wykorzystywanie dzieci, kradzież tożsamości i ataki cybernetyczne[38].

Dowodem faktycznego zainteresowania problematyką przestępczości w cyberprzestrzeni, stanowiącej rosnące zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, jest ogłoszona w 2001 r. Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości[39] (dalej: Konwencja o cyberprzestępczości). Pomimo że nie definiuje ona wprost pojęcia cyberprzestępczości, wskazuje na zagrożenia wymagające wspólnego działania w ramach ochrony sieci informatycznych i informacji elektronicznych przed ich wykorzystaniem w celu popełniania przestępstw[40]. Poza środkami, jakie należy podjąć na szczeblu krajowym, Konwencja o cyberprzestępczości wskazuje na trzy rodzaje przestępstw[41]:

---

[36] Tamże, s. 32.

[37] Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego — Zwalczanie przestępczości w erze cyfrowej: ustanowienie Europejskiego Centrum do spraw Cyberprzestępczości, KOM(2012) 140 wersja ostateczna z 28 marca 2012 r., s. 2, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/12/st08/st08543.pl12.pdf>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

[38] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów — Europejska agenda cyfrowa, KOM(2010) 245 wersja ostateczna/2 z 26 sierpnia 2010 r., s. 6, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:PL:PDF>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

[39] Convention on Cybercrime, Budapest 23.11.2001, “European Treaty Series” No. 185.

[40] Tamże, s. 1.

[41] Tamże, s. 3–6.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— Przestępstwa komputerowe:
  - fałszerstwo komputerowe,
  - oszustwo komputerowe.
— Przestępstwa przeciwko poufności, integralności i dostępności danych informatycznych i systemów:
  - nielegalny dostęp,
  - nielegalne przechwytywanie danych,
  - naruszenie integralności danych,
  - naruszenie integralności systemu,
  - niewłaściwe użycie urządzeń.
— Przestępstwa ze względu na charakter zawartych informacji:
  - przestępstwa związane z pornografią dziecięcą,
  - przestępstwa związane z naruszeniem praw autorskich i praw pokrewnych.

Konwencja o cyberprzestępczości pomimo swojej ogólności i nieprecyzyjnych terminów stanowi solidną podstawę do tworzenia wspólnej polityki krajów członkowskich[42] Rady Europy. Ponadto po dekadzie od jej przyjęcia wciąż stanowi podstawę i punkt odniesienia do wielu rozwiązań prawnych w pracach nad przeciwdziałaniem zagrożeniom dla cyberbezpieczeństwa i zwalczaniem ich.

Coraz częściej przez dodanie przedrostka „cyber-" tworzy się nowe formy przestępczego działania. Przykładem jest, z uwagi na podmiot, określenie „cyberterroryzm". Należy jednak na samym początku podkreślić, że termin ten jest pewnym uproszczeniem — pojęciem pozwalającym na zawężenie ram działalności terrorystycznej do szczególnego rodzaju obszaru oraz wykorzystywanych metod działania. Niespójność terminologiczna wynika z braku w jakimkolwiek akcie międzynarodowym legalnej definicji tego terminu, co, jak zauważył Jerzy W. Wójcik, „skłania do różnorodnych spekulacji i nie zawsze do słusznych wniosków"[43]. Należy również podkreślić, że termin ten wszedł do codziennego użycia i jest przywoływany w sytuacjach pojawiającego się zagrożenia w systemach informatycznych.

Pomimo łatwości posługiwania się terminem „cyberterroryzm", pojęcie to wprost zostało zdefiniowane wyłącznie w Stanach Zjednoczonych i jest określany bądź jako „działalność wykonywana na rzecz konwencjo-

[42] A. Suchorzewska, *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia cyberterroryzmem*, Warszawa 2010, s. 81.

[43] J.W. Wójcik, *Zagrożenia w cyberprzestrzeni a przestępstwa ekonomiczne*, <http://www.dobrauczelnia.pl/upload/File/KONFERENCJE/Cyberrteroryzm/Wojcik.pdf>, dostęp: 16 lutego 2010 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nalnego terroryzmu" bądź jako „cyberataki popełniane dla celów terrorystycznych"[44].

Na poziomie unijnym pojęcie to jest dość kontrowersyjne i przyjmowane z dużym sceptycyzmem. Dodatkowo rozbieżności w krajowych systemach poszczególnych państw członkowskich, które pojawiały się w dotychczasowych debatach poświęconych bezpieczeństwu w cyberprzestrzeni, przyczyniły się do tego, że termin ten jak na razie nie doczekał się oficjalnego wyjaśnienia.

W Polsce próby zdefiniowania pojęcia cyberterroryzmu zostały przeprowadzone w związku z pracami nad krajowym programem poświęconym bezpieczeństwu w cyberprzestrzeni. Na potrzeby niniejszego opracowania zostały przywołane trzy definicje pochodzące z różnych źródeł i dodatkowo różniące się stopniem szczegółowości:

— **według J.W. Wójcika:** „cyberterroryzm to określenie dotyczące posługiwania się zdobyczami technologii informacyjnej w celu wyrządzenia szkody z pobudek politycznych lub ideologicznych, zwłaszcza w odniesieniu do infrastruktury o istotnym znaczeniu dla gospodarki lub obronności atakowanego kraju"[45].
— **według Rządowego Programu Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej**: „cyberterroryzm to cyberprzestępstwo o charakterze terrorystycznym", przy czym „Cyberprzestępstwo to czyn zabroniony popełniony w obszarze cyberprzestrzeni"[46].
— **według Dorothee Denning:** cyberterroryzm to bezprawne zamachy bądź ich groźby na sieci i systemy komputerowe oraz informacyjne, przeprowadzone w celu zastraszenia czy zmuszenia państwa bądź jego obywateli do spełniania określonych żądań politycznych lub społecznych. Z kolei działania te muszą stanowić formę przemocy wobec osób i mienia, bądź co najmniej powodować istotne szkody, by wzbudzać strach, prowadzić do śmierci albo do uszczerbku na zdrowiu, eksplozji, wypadku samolotu, zanieczyszczenie wody, a także dużych szkód majątkowych[47].

---

[44] Directorate-General for External Policies of the Union, *Cybersecurity and Cyberpower: Concepts, Conditions and Capabilities for Cooperation for Action within the EU*, EXPO/B/SEDE/FWC/2009–01/LOT6/09, kwiecień 2011 r., s. 8, <http://www.europarl.europa.eu/committees/pl/sede/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=41648>, dostęp: 10 czerwca 2012 r. (tłum. własne A.K.).

[45] J.W. Wójcik, *Zagrożenia w cyberprzestrzeni…*, dz. cyt., s. 2.

[46] Tamże.

[47] S. Gordon, *Cyberterrorism?*, Symantec 2003, s. 6, <http://www.symantec.com/avcenter/reference/cyberterrorism.pdf>, dostęp: 2 maja 2012 r. (tłum. własne A.K.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Omawiając cyberterroryzm, należy zwrócić uwagę na obszar prewencji i ochrony, które realizowane są zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. W Polsce kluczowym dokumentem jest wcześniej wspomniany *Rządowy Program Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011–2016*, który jest aktualnie najważniejszym i zarazem najbardziej kompleksowym aktem regulującym wszechstronną politykę państwa w zakresie cyberprzestrzeni, a który jest zdecydowanie bardziej rozbudowany i szczegółowy niż wcześniejszy materiał na ten temat[48]. Niewątpliwą wartością dodaną do nowego programu na lata 2011–2016 jest część poświęcona wyjaśnieniu kluczowych pojęć, które pozwalają na uregulowanie kwestii związanych z zarządzaniem w cyberprzestrzeni w Polsce, ale również na wyznaczenie ram karno-prawnych czynów zabronionych[49]. Ponadto został rozwinięty obszar współpracy, koordynacji działań i nadzoru poprzez utworzenie nowych funkcji w postaci Pełnomocnika Rządu do spraw Ochrony Cyberprzestrzeni RP, Pełnomocnika do spraw ochrony cyberprzestrzeni (PKOC)[50], a także wzmocnienie roli i zadań CERT.GOV.PL[51], który pełni nadzór nad bezpieczeństwem cyberprzestrzeni RP w obszarze administracji państwowej[52] oraz pozostałych zespołów CERT (*Computer Emergency Response Team*)[53].

W ramach zapewnienia cyberbezpieczeństwa wielokrotnie podkreśla się znaczenie współpracy międzynarodowej RP oraz wskazuje, że aby działania podejmowane na poziomie krajowym przynosiły coraz lepsze efekty, nie mogą ograniczać się do wysiłków jednego państwa. W ten sam sposób

[48] Wcześniejsze założenia programu ochrony cyberprzestrzeni RP przewidywały program działań na krótszy okres, tj. 2009–2011. Wśród wielu różnic należy zauważyć, że nowy program został rozszerzony o część definicyjną oraz współpracę międzynarodową. *Rządowy program ochrony cyberprzestrzeni RP na lata 2009–2011. Założenia*, Warszawa, marzec 2009 r.

[49] *Rządowy Program Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011–2016*, <http://bip.msw.gov.pl/portal/bip/6/19057>, dostęp: 24 kwietnia 2012 r., s. 6.

[50] Tamże, s. 17 oraz załącznik nr 6. *Odpowiedzialność i zadania Pełnomocnika ds. ochrony cyberprzestrzeni* do *Rządowego Programu Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011–2016…*, dz. cyt.

[51] CERT.GOV.PL — Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe.

[52] Załącznik nr 4. *Działanie Rządowego Zespołu Reagowania na Incydenty Komputerowe* do *Rządowego Programu Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011–2016*, <http://bip.msw.gov.pl/portal/bip/6/19057>, dostęp: 24 kwietnia 2012 r.

[53] *Rządowy Program Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011–2016…*, dz. cyt., s. 22.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

prowadzone są programy i rozwijana jest współpraca w zakresie zwalczania cyberprzestępstw o charakterze terrorystycznym, czyli cyberterroryzmu. Wprost odnosi się do tego wspomniany *Rządowy Program Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011–2016* podkreślający znaczenie Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa Sieci i Informacji — ENISA (*European Network and Information Security Agency*) i konieczność ciągłej współpracy przedstawicieli Polski z tą agencją unijną[54].

Choć przedmiotowy program odwołuje się wyłącznie do tej jednej agencji, należy podkreślić znaczenie i wzrastającą rolę w zakresie przeciwdziałania cyberprzestępczości Europejskiego Urzędu Policji — Europolu[55]. Rola tej unijnej agencji zdecydowanie wzrośnie w związku z utworzeniem centrum do walki z cyberprzestępczości[56]. W efekcie wielostronnych badań, przeprowadzonych w 2011 r. przez Komisję Europejską, zdecydowano o umiejscowieniu przedmiotowego centrum w ramach struktur organizacyjnych i w siedzibie Europolu[57].

Innego rodzaju zagrożenie dla systemu bezpieczeństwa stanowi wykorzystanie materiałów chemicznych, biologicznych, radiologicznych czy jądrowych (CBRJ) przez terrorystów. Problematyka zagrożenia, jakie niosą ataki terrorystyczne z wykorzystaniem materiałów CBRJ oraz materiałów wybuchowych, nabrała szczególnego znaczenia w kontekście katastrofy w elektrowni jądrowej w Fukushimie-Daiichi w marcu 2011 r. oraz po atakach w Norwegii w lipcu 2011 r. Z jednej strony pojawiło się zagadnienie ochrony reaktorów jądrowych, z drugiej, problem dostępności i ochrony materiałów wybuchowych. Obie te kwestie stały się jednym z priorytetów dla ochrony międzynarodowego bezpieczeństwa.

---

[54] Załącznik nr 23. *Współpraca z europejskimi strukturami zajmującymi się bezpieczeństwem cyberprzestrzeni — w szczególności z agencją ENISA* do *Rządowego Programu Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011–2016*, <http://bip.msw.gov.pl/portal/bip/6/19057>, dostęp: 24 kwietnia 2012 r.

[55] Szerzej: podrozdział 5.2. *Ogólnoświatowe instytucje międzynarodowe* niniejszej publikacji.

[56] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady — Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej w działaniu: pięć kroków w kierunku bezpieczniejszej Europy, dok. 16797/10 JAI 990, s. 9, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/10/st16/st16797.pl10.pdf>, dostęp: 24 kwietnia 2012 r.

[57] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady — Pierwsze sprawozdanie roczne w sprawie wykonania strategii bezpieczeństwa wewnętrznego UE, KOM (211) 790 wersja ostateczna z 25 listopada 2011 r., s. 21, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0790:FIN:PL:PDF>, dostęp: 24 kwietnia 2012 r. oraz Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego — Zwalczanie przestępczości w erze cyfrowej…, dz. cyt., s. 6.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Na poziomie międzynarodowym pierwsze prace w tym zakresie rozpoczęto w ramach ogólnoeuropejskiej reakcji na ataki w Nowym Jorku. Wskazano wówczas na konieczność wzmocnienia współpracy państw członkowskich w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi z użyciem materiałów biologicznych, chemicznych, radiologicznych czy jądrowych i zwalczania go[58]. Jednak najintensywniejsze prace w tym zakresie rozpoczęły się w 2006 r. i zaowocowały przyjęciem unijnego planu działania w obszarze CBRJ[59].

Przyjęcie unijnego planu działania zostało jednak poprzedzone trzyletnimi pracami prowadzonymi przez Komisję Europejską, która wprowadziła szeroką, odpowiadającą zróżnicowanym formom działania terrorystów, **definicję terroryzmu CBRJ**: „każdy przypadek zastosowania substancji i materiałów chemicznych, biologicznych, radiologicznych lub jądrowych dla celów terrorystycznych"[60], przy czym należy uwzględnić „wszystkie możliwe sposoby wykorzystania takich materiałów przez terrorystów oraz wszystkie możliwe zagrożenia związane z tymi materiałami"[61].

Jak zostało wcześniej podkreślone, z powodu wydarzeń w ostatnich latach główna uwaga organów ścigania i krajowych decydentów została zwrócona szczególnie w kierunku dwóch zagadnień, tj. bezpieczeństwa jądrowego oraz dostępności i wykorzystania materiałów wybuchowych.

Podobnie jak w wypadku cyberterroryzmu, problem terminologiczny pojawia się również w wypadku terroryzmu jądrowego. Definicji legalnej, pomimo części odnoszącej się do kwestii terminologicznych[62], nie podaje także jeden z kluczowych dokumentów w zakresie terroryzmu jądrowego,

---

[58] Adoption of the programme to improve cooperation in the European Union for preventing and limiting the consequences of chemical, biological, radiological or nuclear terrorist threats, doc. 14627/02 October 2002, <http://www.sussex.ac.uk/Units/spru/hsp/documents/2002–1121%20CBRN%20Coordination%20Programme.pdf>, dostęp: 3 czerwca 2012 r.

[59] Council conclusions on strengthening chemical, biological, radiological and nuclear (CBRN) security in the European Union — an EU CBRN Action Plan — Adoption 15505/09, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st15/st15505.en09.pdf>, dostęp: 3 czerwca 2012 r.

[60] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie poprawy bezpieczeństwa chemicznego, biologicznego, radiologicznego i jądrowego w Unii Europejskiej — plan działania UE w obszarze CBRJ, dok. 11480/09 z 29 czerwca 2009 r., s. 5, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/09/st11/st11480.pl09.pdf>, dostęp: 3 czerwca 2012 r.

[61] Tamże.

[62] Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania aktów terroryzmu jądrowego, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 kwietnia 2005 r., DzU z 2010 r., nr 112, poz. 740, art. 1.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

tj. Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania aktów terroryzmu jądrowego z 2005 r.[63] W sposób pośredni i nie wprost ramy pojęciowe i zarazem zakres przedmiotowy konwencji zakreśla uzasadnienie do ustawy[64] ratyfikującej konwencję, zgodnie z którym z terroryzmem jądrowym mamy do czynienia w „sytuacji, gdy w rękach którejś z organizacji terrorystycznych znajdą się w końcu broń jądrowa bądź materiały promieniotwórcze, które będą mogły zostać wykorzystane do dokonania aktów terroru"[65].

Problematyka wykorzystania materiałów jądrowych do celów terrorystycznych pojawiła się na arenie międzynarodowej w 2008 r., kiedy to Komisja Europejska wyraziła zaniepokojenie i „obawy co do wykorzystania pokojowych technologii jądrowych przez podmioty niepaństwowe do celów terrorystycznych lub innych celów przestępczych"[66]. Unia Europejska wsparła wówczas walkę w zakresie terroryzmu jądrowego prowadzone przez Globalną Inicjatywę na rzecz Zwalczania Terroryzmu Jądrowego (*Global Initiative to Combat Nuclear Terorism* — GICNT)[67]. Poza ogólną

[63] Tamże, art. 2 ust. 1, który uznawany jest za definicję terroryzmu jądrowego: Przestępstwo popełnia osoba, która bezprawnie i umyślnie:
— posiada materiał radioaktywny albo wytwarza lub posiada jądrowy środek wybuchowy, środek radioaktywny lub emitujący promieniowanie, z zamiarem spowodowania śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo znacznej szkody w mieniu lub w środowisku;
— używa w jakikolwiek sposób materiał radioaktywny lub jądrowy środek wybuchowy, środek radioaktywny lub emitujący promieniowanie albo używa lub uszkadza obiekt jądrowy w sposób, który powoduje uwolnienie lub ryzyko uwolnienia materiału radioaktywnego z zamiarem spowodowania śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

[64] Ustawa z 23 października 2009 r. o ratyfikacji Międzynarodowej konwencji w sprawie zwalczania aktów terroryzmu jądrowego, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 kwietnia 2005 r., DzU z 2009 r., nr 221, poz. 1735.

[65] Uzasadnienie do ustawy z 23 października 2009 r. o ratyfikacji Międzynarodowej konwencji…, <bip.kprm.gov.pl/download.php?s=75&id=87>, dostęp: 25 czerwca 2012 r., s. 1.

[66] Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego Bezpieczeństwo jądrowe oraz ochrona materiałów i instalacji jądrowych jako problem międzynarodowy, KOM(2008) 312 wersja ostateczna z 22 maja 2008 r., s. 7, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0312:FIN:PL:PDF>, dostęp: 25 czerwca 2012 r.

[67] GICNT, skupiającej 85 państw, w tym Polskę, wspólnie przewodniczą Stany Zjednoczone i Rosja. Jej celem jest przeciwdziałanie terroryzmowi jądrowemu, wykrywania go oraz reagowania na niego na poziomie globalnym przez prowadzenie działań multilateralnych, które wzmacniają plany, polityki, procedury oraz interoperacyjności współpracujących krajów, <http://www.state.gov/documents/organization/145499.pdf>, dostęp: 25 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

deklaracją zwalczania terroryzmu jądrowego w sposób zdeterminowany i systematyczny, UE zobowiązała się wówczas do podjęcia wielu działań na rzecz zwalczania tego rodzaju zagrożenia. W sposób szczególny należy zwrócić uwagę na dwie kwestie, które oddają zakres planowanej aktywności UE w przedmiotowym zakresie:

— zapewnienia adekwatnych i właściwych dla danego kraju ram prawnych, pociągających do odpowiedzialności terrorystów, oraz tych, którzy ułatwiają popełnianie aktów terroryzmu jądrowego;
— dalszej poprawy zdolności ścigania sprawców ataków terrorystycznych popełnionych z wykorzystaniem jądrowych bądź innych radioaktywnych materiałów czy środków, reagowania na tego typu ataki oraz zmniejszanie ich skutków.

Wyżej przedstawione informacje pokazują, że działania podejmowane na arenie międzynarodowej są odpowiedzią na wzrastające zainteresowanie organizacji terrorystycznych atakami z użyciem materiałów CBRJ. Jednak biorąc pod uwagę zalety terroryzmu konwencjonalnego, czyli nieangażującego tych materiałów, ale wykorzystującego istniejące możliwości technologiczne oraz dostęp do informacji, to należy podkreślić, że może on przyczynić się do osiągnięcia efektów porównywalnych do zastosowania broni masowego rażenia[68].

Biorąc pod uwagę fakt, że jednym z najczęściej wykorzystywanych przez terrorystów narzędzi do popełniania ataków są materiały wybuchowe, w tym urządzania, potocznie nazywane domowej roboty, wytworzone z łatwo dostępnych prekursorów chemicznych, prace nad uregulowaniem kwestii odnoszących się do dostępu do materiałów wybuchowych, ich wykorzystania oraz bezpieczeństwa były prowadzone niemalże równolegle do działań skierowanych przeciwko atakom terrorystycznym z użyciem materiałów CBRJ.

Problem wykorzystania i pozyskiwania elementów do konstrukcji urządzeń wybuchowych, a także problematyka prekursorów materiałów wybuchowych staje się bardzo aktualna niemalże po każdy z ataków terrorystycznych, jednak najbardziej zintensyfikowanego tempa nabrały prace po wydarzeniach w Norwegii w 2011 r. Ataki zdecydowanie przyspieszyły prace Komisji Europejskiej nad wdrażaniem kolejnych zadań z planu działa-

[68] Ponadto, przywołując za B. Bolechowem słowa P. Wilkinsona, dlaczego terroryści mieliby podejmować ryzyko posługiwania się bronią chemiczną, biologiczną czy nuklearną, skoro z pewnością zwiększyłoby to grożące im niebezpieczeństwo i jeśli mogą w dalszym ciągu realizować swoje terrorystyczne cele, używając wielokrotnie wypróbowanych, mało ryzykownych i tanich konwencjonalnych broni terrorystycznych. B. Bolechów, *Terroryzm…*, dz. cyt., s. 189.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nia UE w zakresie zwiększania bezpieczeństwa materiałów wybuchowych[69] przyjętego w 2008 r. Wprowadza on długą listę środków odnoszących się do przeciwdziałania atakom z wykorzystaniem materiałów wybuchowych, wykrywania ich i reagowania na nie.

Należy zauważyć, że zarówno terroryzm z wykorzystaniem materiałów CBRJ, jak i materiałów wybuchowych nie należą do form, z którymi społeczność międzynarodowa nigdy dotąd się nie spotkała. Jednak pewne nowe elementy kolejnych ataków oraz wykorzystywane środki do ich popełnienia nadają im odmienny, bardziej spektakularny wymiar. Ataki w Norwegii ujawniły nie tylko problem łatwości dostępu do informacji na temat urządzeń wybuchowych, lecz także łatwość dostępu do materiałów służących do ich skonstruowania. Z kolei anonimowość, szybkość, ogólnodostępność, jaką daje Internet, pozwoliły na skrupulatne zaplanowanie i skuteczne zrealizowanie ataku. Posłużył on nie tylko do fizycznego dokonania ataków, lecz także do rozwoju motywacji i światopoglądu zamachowca, który dzięki Internetowi zradykalizował swój stosunek do określonych zjawisk społecznych, w tym wypadku pogłębiły się jego poglądy nacjonalistyczne. Ostatnie wydarzenia w Norwegii to idealny przykład ukazujący aktualne zagrożenia dla współczesnego bezpieczeństwa w kontekście działalności o charakterze terrorystycznym.

Należy również zauważyć, że coraz trudniej jest postawić grubą linię i oddzielić poszczególne rodzaje terroryzmu. Nie można go już podzielić wyłącznie na dwie kategorie — na terroryzm islamski czy nieislamski, a więc na podstawie przekonań religijnych, które coraz rzadziej stają się zmienną pozwalającą na tworzenie poszczególnych form. Już ataki w Nowym Jorku, jeśli uznać ostatnią dekadę za okres tworzenia się nowych form działalności terrorystycznej, ukazują różnorodność działania terrorystów. Te ataki to nie tylko terroryzm islamski, a więc motywowany religijnie, lecz także terroryzm powietrzny, z uwagi na dokonanie umyślnych ataków statkami powietrznymi. Z kolei ataki w Norwegii to nie tylko skrajnie ekstremistyczna postawa, lecz także problem z tzw. terroryzmem samotnych wilków, terroryzmem chemicznym, wykorzystaniem materiałów wybuchowych oraz bezpieczeństwem w cyberprzestrzeni. Przenikanie się pewnych elementów charakterystycznych dla jednego rodzaju działalności terrorystycznej ze znanym *modus operandi* terrorystów powoduje nie tylko powstawanie nowych jej form, ale przede wszystkim stanowi olbrzymie wyzwanie dla organów bezpieczeństwa.

[69] Council of the European Union, *EU Action Plan on Enhancing the Security of Explosives*, doc. 8311/08, Brussels, 11 April 2008, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st08/st08311.en08.pdf>, dostęp: 27 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W literaturze przedmiot funkcjonuje podział terroryzmu ze względu na podmiot, przedmiot, cel, motywację czy obszar działania. Jednak bardzo często, przez wzgląd na brak jednoznacznych przykładów, tworzone są nowe typy czy formy działalności terrorystycznej, które wydają się być dość kontrowersyjne. Za problemem egzemplifikacji poszczególnych rodzajów działalności terrorystycznej pojawia się olbrzymia trudność opracowania i wdrożenia działań z zakresu prewencji, jak i zwalczania tych form. Jednym z przykładów bardzo kontrowersyjnego rodzaju działalności terrorystycznej jest tzw. terroryzm jednej sprawy, który wymieniany jest w ramach charakterystyki terroryzmu ze względu na treści przekazu[70] bądź na podstawie kryterium motywacji[71]. Na tej podstawie tworzone są również jego definicje, które określają go w sposób następujący:

— przypadki użycia przemocy motywowane ochroną środowiska naturalnego czy praw zwierząt[72];
— ekstremistyczna bojowa działalność grup bądź jednostek protestujących przeciwko dostrzegalnym krzywdom bądź złu zazwyczaj przypisywanym rządowym działaniom bądź bierności władzy w zakresie takich spraw, jak walka o prawa zwierząt, ochrona środowiska czy walka przeciwko aborcji[73].

Mając na względzie powyższe definicje, należy zauważyć, że terroryzm jednej sprawy skupia się wokół trzech głównych tematów: praw zwierząt, aborcji oraz ochrony środowiska, stąd coraz częściej pojawiające się pojęcia „bioterroryzmu" czy „ekoterroryzmu". Jednak, jak zauważył Krzysztof Wiak, należy te pojęcia zaliczyć raczej do kategorii neologizmów[74] niż rozwijającej się nowej formy działalności terrorystycznej.

Mimo to ten rodzaj działania mieszczący się w kategoriach terroryzmu jednej sprawy jest również objęty coroczną oceną zagrożenia sporządzaną przez Europol[75]. W 2011 r. tego rodzaju działania terrorystyczne były podejmowane głównie przez ekstremistyczne ugrupowania ochrony

[70] Wymieniany jako osobna kategoria obok terroryzmu represyjnego, powstańczego o charakterze etniczno-nacjonalistyczno-separatystycznym oraz społeczno-rewolucyjnym. K. Wiak, *Prawnokarne środki przeciwdziałania terroryzmowi*, Lublin 2009, s. 33.

[71] Obok terroryzmu ideologicznego, etniczno-politycznego i religijnego. K. Hirschmann, *The changing face…*, dz. cyt.

[72] K. Wiak, *Prawnokarne środki…*, dz. cyt., s. 33.

[73] K. Hirschmann, *The changing face…*, dz. cyt.

[74] K. Wiak, *Prawnokarne środki…*, dz. cyt., s. 37.

[75] Europol co roku przygotowuje na podstawie wkładów państw członkowskich UE raport TE-SAT (*EU Terrorism situation and trend report*) poświęcony ocenie zagrożenia, jakie niesie terroryzm w różnych jego przejawach i formach oraz określeniu przyszłych zagrożeń w tym zakresie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

praw zwierząt oraz ochrony środowiska. I choć poziom zagrożenia ze strony tego rodzaju terroryzmu jest stosunkowo niewielki, to wysoki profesjonalizm oraz wykorzystywanie Internetu do celów propagandowych oraz rekrutacji powoduje, że zagrożenie nim wzrasta. Ponadto, w ramach próby analizy tego rodzaju terroryzmu wskazuje się na pewne jego elementy charakterystyczne, co pozwala również na zakreślenie ram potencjalnego zagrożenia:

— rozwijająca się współpraca z lewicowymi ugrupowaniami ekstremistycznymi;
— atrakcyjność dla jednostek podatnych na proces radykalizacji;
— wzrost transgranicznej współpracy pomiędzy różnego rodzaju ekstremistycznymi grupami z uwagi na wspólne cele i zwiększający się zakres zainteresowania ekstremistycznych grup jednej sprawy stanowiący motyw działania;
— coraz większy wpływ na decydentów politycznych[76].

Biorąc pod uwagę fakt, że rozważania w zakresie nowych form czy kierunków rozwoju terroryzmu bardzo często odbywa się w sferze prognoz oraz analiz dotychczasowych ataków, aktualnych wydarzeń oraz działalności organizacji czy grup terrorystycznych, część ekspertów od bezpieczeństwa opowiada się za stwierdzeniem, że metody działania terrorystów ulegać będę znacznemu rozwojowi. Stąd coraz częściej pojawia się teoria, tzw. superterroryzmu, utożsamiana z wyżej wspomnianym terroryzmem jądrowym oraz wykorzystaniem broni chemicznej, biologicznej i radiologicznej (CBR). Wydaje się, że ten kierunek rozwoju działalności terrorystycznej jest nieunikniony z takich powodów, jak: osłabienie państw, chaos w niektórych regionach świata, problemy z systemem kontroli proliferacji broni, skutki procesu globalizacji, postęp technologiczny, ale również uodpornienie się mediów i opinii publicznej na mniej gwałtowne przejawy terroryzmu[77]. Jednak poza dostępnością komponentów do produkcji broni masowego rażenia i współczesnymi tendencjami polityczno-społecznymi wskazuje się również na inne powody rozwoju superterroryzmu, mające swoje źródło w cechach charakteryzujących działania terrorystów, jakimi są:

— rywalizacja wśród organizacji terrorystycznych o większą uwagę, a także wzrost liczby nowych grup;
— eskalacja możliwości rażenia potencjalnych ofiar[78];

[76] Europol, *TE-SAT 2012…*, dz. cyt., s. 32.
[77] B. Bolechów, *Terroryzm…*, dz. cyt., s. 188–189.
[78] Donat J. Mierzejewski wyróżnia pięć powodów motywujących terrorystów do działania z wykorzystaniem CBRN: 1) chęć zabicia jak największej liczby ludzi; 2) wykorzystanie przemocy, siły i strachu dla osiągnięcia psychologicznych skut-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— łatwość proliferacji środków chemicznych w tzw. miejscach użyteczności publicznej[79].

Poparcie dla utożsamiania superterroryzmu z bronią CBRN czy z terroryzmem jądrowym pojawia się również na poziomie międzynarodowym, gdzie na jego określenie używane są również takie terminy, jak „megaterroryzm" czy „mass terroryzm". Określenie „superterroryzm" używane jest wówczas w sytuacji, gdy z powodu całego spektrum zagrożeń, możliwości pojawienia się masowych ofiar bądź długoterminowych szkód dla społeczeństwa są wysokie[80]. Inne podejście reprezentuje Ekaterina Stepanova, która superterroryzm zalicza do jednego z trzech typów współczesnego terroryzmu, obok tzw. klasycznego terroryzmu w czasie spokoju oraz terroryzmu związanego z obszarami konfliktowymi[81], i definiuje go w sposób następujący: terroryzm o zasięgu globalnym niezwiązany z żadnym szczególnym lokalnym czy narodowym kontekstem bądź konfliktem wojennym. Dąży do globalnych, nienegocjowanych i przez to nieograniczonych celów, jakimi są podważenie i zmiana całego światowego porządku[82]. Przypisywane są mu takie cechy, jak wyższe kwalifikacje, transgraniczny i transnarodowy poziom działania oraz globalne perspektywy[83].

3.5. Ważniejsze ataki terrorystyczne pierwszej dekady „ery postnowoczesnej"[84]

Charakterystyczne dla działalności terrorystycznej są okresy nasilenia i ograniczenia aktów. Wielu znawców tematu nazywa okres końca lat 60. do połowy lat 80. XX w. „trzecią falą" w dotychczasowej historii terroryzmu. Przejawiała się ona w postaci klasycznej działalności głównie

ków i reakcji; 3) chęć negocjacji z pozycji niezrównanej przewagi siły; 4) korzyści logistyczne i psychologiczne; 5) wyrządzenie szkód gospodarczych i społecznych wymierzone w rolnictwo jakiegoś państwa jako część totalnej strategii w wojnie biologicznej, D.J. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo europejskie w warunkach przemian globalizacyjnych*, Toruń 2011, s. 153–154.

[79] D.J. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo europejskie…*, dz. cyt., s. 155.

[80] J.B. Stubbs, *Superterrorism and the military instrument of power*, s. 11, <http://www.fas.org/irp/threat/98–274.pdf>, dostęp: 11 maja 2012 r.

[81] E. Stepanova, *Terrorism in asymmetrical conflict. Ideological and structural aspects*, s. 24–25, <http://www.scribd.com/katerina_dandelion/d/72801151/3-I-Terrorism-typology-and-definition>, dostęp: 11 maja 2012 r.

[82] Tamże.

[83] Tamże, s. 125.

[84] Stan aktualny na czerwiec 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

„tradycyjnych grup terrorystycznych" (narodowowyzwoleńczych, skrajnie prawicowych, skrajnie lewicowych i religijnych). Z kolei lata 90. XX w. stały się dla tego regionu pokłosiem „partyzantki miejskiej trzeciej fali". Wydarzenia z 11 września 2001 r. rozpoczynają umownie kolejną, czwartą falę przemocy politycznej XXI w., nazywaną coraz częściej terroryzmem „ponowoczesnym" (*postmodern*)[85]. Została ona wywołana i zdominowana przez fanatyków religijnych. W ciągu dekady „czwartej fali" terroryzmu miało miejsce blisko trzydzieści większych zamachów terrorystycznych na całym świecie skutkujących śmiercią powyżej 100 osób[86].

W tabeli 2 w ujęciu chronologicznym przedstawiono listę wybranych ataków pierwszej dekady nowej fali terroryzmu, które na trwałe wpisały się do historii tego zjawiska.

Tab. 2. Lista wybranych ataków terrorystycznych pierwszej dekady „czwartej fali" terroryzmu

Lp.	Czas i miejsce	Odpowiedzialność	Użyte środki	Skutki
1.	12 października 2002 r. Indonezja (Wyspa Bali) klub nocny „Paddy" w kurorcie Kuta	Jemaah Islamiyah.	2 małe amatorskie bomby zrobione z C-4 (jedna umieszczona w plecaku zamachowca, druga — w aucie terenowym przed wejściem do klubu nocnego).	202 ofiary śmiertelne, głównie obcokrajowcy, w tym dziennikarka, obywatelka RP, 350 osób zostało rannych. Trzech terrorystów odpowiedzialnych za zamach stracono w listopadzie 2008 r.[87]

[85] Więcej na ten temat zob. R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*, Toruń 2006.

[86] Zob. R. Johnston, *Incidents of Mass Casualty Terrorism*, <http://www.johnstonsarchive.net/terrorism/wrjp394.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[87] *Stracono współorganizatorów zamachów na Bali*, „Rzeczpospolita" [online], 8 listopada 2008 r., <http://www.rp.pl/artykul/216723.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; zob. także: film dokumentalny: *Bali Bombings*, Discovery Channel 2007, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=tcNwYjtBUOM&feature=relmfu>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; film fabularny: *Long road to heaven*, reż. E. Sinaro, 2007, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=ogiDoIIiaTk&feature=related>, dostęp: 15 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

2.	23–26 października 2002 r. Rosja (Moskwa) teatr na Dubrowce	39-osobowe czeczeńskie komando pod przywództwem Mowsara Barajewa.	Broń palna i pasy szahidów.	W wyniku akcji odbicia zakładników przez jednostki specjalne Federalnej Służby Bezpieczeństwa Rosji (FSB) zginęło 39 terrorystów, w skutek nieadekwatnej do sytuacji akcji ratunkowej śmierć poniosło 129 zakładników (w tym 9 obcokrajowców), uratowano 653 osoby, 40 z nich odniosło obrażenia[88].
3.	12 maja 2003 r. Arabia Saudyjska (Rijad)	Zamach zorganizowało 12 Saudyjczyków, radykalnych wahabitów powiązanych z Al-Kaidą.	Akcję wykonano przy wykorzystaniu 4 aut, w składzie grupy znajdowało się 3 zamachowców samobójców.	W następstwie ataków terrorystów na strzeżoną osadę Veniel zamieszkaną przez zagranicznych pracowników Rijadu śmierć poniosło 31 osób, a 160 zostało rannych[89]. Pod zarzutami udziału w tym zamachu przesłuchiwano blisko 600 osób.
4.	16 maja 2003 r. Maroko (Casablanka)	Zamachu dokonało 12 Marokańczyków zamieszkujących na przedmieściach Casablanki. Należeli do marokańskiego Salafickiego Dżihadu (*Salafia Jihadia*) stowarzyszonego z Marokańską Grupą Walki i Męczeństwa (*Moroccan Islamic Combatant Group*) — Obecnie Al-Kaida w Maghrebie (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb* — AQiM).	Zamachowcy samobójcy.	Wszyscy zamachowcy wysadzili się w popularnych miejscach gastronomiczno-hotelarskich należących do osób pochodzenia hiszpańskiego i żydowskiego. W zamachach zginęło 45 osób (33 cywili), a ponad 100 zostało rannych[90]. Pod zarzutami udziału w przygotowywaniu tego zamachu przesłuchano blisko 2 tys. osób. Bezpośrednio skazano 1400 z nich, w tym 9 osób na karę śmierci, 6 na dożywocie, a 2 na 20 lat więzienia. W kwietniu 2008 r. 9 terrorystów odbywających długoletnie kary wiezienia za zamach w Casablance uciekło z więzienia niedaleko Rabatu[91].

[88] Więcej na ten tamat: W. Radziwinowicz, *Dubrowka pozostanie tajemnicą*, „Gazeta Wyborcza" [online], 2 czerwca 2007 r., <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,4195682.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; film dokumentalny: *Muslim Terror in Moscow: The Nord-Ost Siege*, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=tpQmCk2Yahc>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[89] Zob. *7th June 2003 — Identities of 12 responsible for Riyadh explosions announced*, <http://www.saudinf.com/display_news.php?id=664>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; oraz film fabularny oparty na faktach: *The Kingdom*, reż. P. Berg, 2007.

[90] Więcej na ten temat: *Terror blasts rock Casablanca*, BBC News, 17 maja 2003 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3035803.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[91] *9 Imprisoned for Casablanca Blasts Escape*, "The New York Times" [online], 8 kwietnia 2008 r., <http://www.nytimes.com/2008/04/08/world/africa/08briefs-9IMPRISONEDF_BRF.html?_r=1&ref=world>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5.	11 marca 2004 r. Hiszpania (Madryt)	Zamach zorganizowało 5 obcokrajowców (3 Marokańczyków i 2 Hindusów) powiązanych z Marokańskim Salafickim Dżihadem (*Salafia Jihadia*) stowarzyszonym z Marokańską Grupą Walki i Męczeństwa — (*Moroccan Islamic Combatant Group*) — obecnie Al-Kaida w Islamskim Maghrebie (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb* — AQIM).	Bomby ukryte w plecakach.	W wyniku eksplozji 10 z 13 podłożonych ładunków wybuchowych w madryckich pociągach podmiejskich w czasie porannego szczytu komunikacyjnego 191 osób poniosło śmierć (47 obcokrajowców, w tym czworo obywateli RP), kolejnych 1876 zostało rannych[92]. Na ławie oskarżonych zasiadło 28 osób (1 skazano we Włoszech). Wyrok został ogłoszony 3 lata po zamachu, w listopadzie 2007 r. Oskarżonym wymierzono kary od 25 do 12 lat więzienia[93].
6.	1–3 września 2004 r. Rosja (Osetia Północna, Biesłan)	31-osobowe komando składające się w większości z Czeczenów i Arabów (10).	Broń palna i pasy szahidów oraz inne materiały wybuchowe.	Podczas próby odbicie szkoły podstawowej nr 1 w Biesłanie zginęło 30 terrorystów, jednego ujęto. W tym ataku terrorystycznym zginęło 366 osób, w większości dzieci i ich krewni; służby bezpieczeństwa straciły 13 funkcjonariuszy. Rany odniosło 727 osób.
7.	7 lipca 2005 r. Wielka Brytania (Londyn)[94]	4-osobowa grupa islamistów, obywateli brytyjskich, zamieszkała w Leeds i Luton. Byli wyszkoleni i wspierani przez przedstawicieli Al-Kaidy.	Zamachowcy samobójcy z bombami ukrytymi w plecakach.	W wyniku 4 eksplozji (3 w metrze, 1 w autobusie miejskim) zginęły 52 osoby, a co najmniej 700 osób zostało rannych. Wśród ofiar były 3 Polki, 3 innych Polaków zostało lekko rannych[95].

[92] Zob. moment wybuchu na stacji *Atocha* w: *Cámaras Atocha graban explosión*, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=xyQQ3xfB3eA&feature=related>, dostęp: 15 maja 2012 r. Więcej na ten temat w filmach dokumentalnych: *Madrid, 11 de marzo* (wersja z napisami w języku ang.), udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=Mem_Rl2BYYs>, dostęp: 15 maja 2012 r.; *Massacre in Madrid*, Discovery Chanel, marzec 2004.

[93] Zob. *Madrid bombings: 21 guilty*, CBC News, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=zcS4URHeGLM>, dostęp: 15 maja 2012 r.; oraz *Inside Story — Madrid bombings verdicts — 01 Nov 07 — Part 1*, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=VhPa_Qme8iM>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[94] Zamachy miały miejsce w czasie, gdy w *Gleneagles* w Szkocji odbywał się szczyt państw G8, w dzień po tym, jak Międzynarodowy Komitet Olimpijski przyznał organizację Letnich Igrzysk Olimpijskich w 2012 r. w Londynie, a także podczas trwającej prezydencji Wielkiej Brytanii w Radzie Unii Europejskiej.

[95] Zob. więcej na ten temat: *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, House of Commons, London, 11 maja 2006 r.; N. Robertson, P. Cruickshank, T. Lister, *Documents give new details on al Qaeda's London bombings*, CNN, 30 kwietnia 2012 r., <http://articles.cnn.com/2012–04–30/world/

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

8.	21 lipca 2005 r. Wielka Brytania (Londyn)	6-osobowa grupa islamistów pochodząca z Afryki Północnej, należąca do organizacji o nazwie Brygady Abu Hafsa al-Masriego stowarzyszonej z Al-Kaidą.	5 zamachowców samobójców z bombami ukrytymi w plecakach.	W wyniku eksplozji 4 wadliwie skonstruowanych bomb (3 w metrze, 1 w autobusie) obrażenia odniosła tylko jedna osoba[96]. 5. bomba została porzucona i niezdetonowana. Zarzuty w tej sprawie postawiono blisko 20 osobom, bezpośrednich sprawców skazano w 2007 r. na kary od 40 lat do 6 lat i 8 miesięcy więzienia[97].
9.	23 lipca 2005 r. Egipt (Szarm el-Szejk)	Zamachowcy byli powiązani z grupami sympatyzującymi z Al-Kaidą.	5 zamachowców samobójców z materiałami wybuchowymi umieszczonymi w 2 samochodach.	W następstwie zamachu bombowego w sercu kurortu egipskiego nad Morzem Czerwonym (Hotel Ghazala Gardens i Stary Rynek miasta) 70 osób zostało zabitych, a ponad 200 zostało rannych[98].
10.	11 lipca 2006 r. Indie (Bombaj, kolej podmiejska)	Lashkar-e-Toiba oraz Islamistyczny Ruch Studentów Indii (*Students Islamic Movement of India* — SIMI).	Ładunki wybuchowe w naczyniach ciśnieniowych (2,5 kg).	W efekcie 8 wybuchów w zatłoczonych pociągach kolei podmiejskiej zmierzających do Bombaju śmierć poniosło 200 osób, a ponad 714 zostało rannych[99]. Aresztowano 7 podejrzanych oraz przesłuchano blisko 300 osób[100].

world_al-qaeda-documents-london-bombings_1_qaeda-s-london-operation-crevice-rashid-rauf?_s=PM:WORLD>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; W. Grabowski, *Przyczyny, przebieg i skutki zamachu w Londynie z 7 lipca 2005 roku*, artykuł opublikowany na stronie internetowej terroryzm.com 23 lipca 2005 r., <http://www.terroryzm.com/przyczyny-przebieg-i-skutki-zamachu-w-londynie-z-7-lipca-2005-roku/>, dostęp: 16 maja 2012 r.; film dokumentalny: *7/7 The Big Picture 1 — five years on*, reż. K. Balderson, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=m630pIT6-zs&feature=related>, dostęp: 16 maja 2012 r.

[96] *Timeline: London bombing development*, BBC News, 1 listopada 2005 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4694069.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[97] *Four guilty over 21/7 bomb plot*, BBC News, 10 lipca 2007 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6284350.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Six accused of London bomb plot*, BBC News, 15 stycznia 2007 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6261899.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[98] *2005: Sharm el-Sheik Bombings*, CBS News, 22 lipca 2006 r., <http://www.cbsnews.com/video/watch/?id=1826815n>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Six accused of London bomb plot*, BBC News, 15 stycznia 2007 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6261899.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[99] R. Johnston, *Incidents…*, dz. cyt.

[100] *Bomb suspects retract confessions*, BBC News, 10 października 2006 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/6037055.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *In Depth: Mumbai train attacks*, BBC News, 30 września 2006 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/south_asia/2006/mumbai_train_attacks/default.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

11.	30 czerwca 2007 r. Wielka Brytania (Glasgow, lotnisko)	Zamachowcy sympatyzowali z iracką częścią Al-Kaidy.	Terenowy samochód pułapka, wyładowany domowej roboty materiałami wybuchowymi (benzyną i kanistrami z gazem propanowym) z dwoma zamachowcami samobójcami.	W następstwie nieudanej próby zamachu na terminal lotniska w Glasgow zmarł 1 z zamachowców, 5 osób zatrzymujących terrorystów zostało lekko rannych[101]. W sprawie ataku na szkockie międzynarodowe lotnisko w Glasgow zatrzymano w samej Wielkiej Brytanii 7 podejrzanych, 1 został zatrzymany za granicą[102].
12.	26–29 listopada 2008 r. Indie (Mumbaj)	Fundamentaliści islamscy z Lashkar-e-Taiba.	Karabiny Ak-47, materiały wybuchowe, granaty ręczne.	W następstwie 10 zamachów terrorystycznych w południowej części Bombaju oraz wymiany ognia między terrorystami a służbami antyterrorystycznymi śmierć poniosło blisko 266 osób (28 obcokrajowców), a dodatkowe 327 zostało rannych[103]. W efekcie działań terrorystycznych zginęło około 14 funkcjonariuszy policji i 6 żołnierzy. 9 z 10 terrorystów zginęło, jeden z nich został pojmany. W sprawie aresztowano 7 podejrzanych, w tym kluczowe osoby planujące zamach w Bombaju. Proces rozpoczął się w Indiach w maju 2012 r.

[101] Zob. *Fiery Jeep Driven Into Airport*, CBS News, 1 lipca 2007 r., <http://www.cbsnews.com/video/watch/?id=3001904n>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Glasgow Airport; Terrorist Attack*, SKY News, 30 czerwca 2007 r., udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=OeI0RwMdGno>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Blazing car crashes into airport*, BBC News, 30 czerwca 2007 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/6257194.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[102] *Australia detains terror suspect*, BBC News, 3 lipca 2007 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6263408.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[103] Więcej na ten temat: *As it happened: Mumbai attacks 27 Nov*, BBC News, 27 listopada 2008 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7752003.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Terroryści nie żyją, Taj Mahal odbity*, TVN24, 27 listopada 2008 r., <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/terrorysci--nie-zyja-taj-mahal-odbity,210032.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Mumbai attacks: Key sites*, BBC News, 26 listopada 2009 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7751876.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; zob. także filmy dokumentalne: *Surviving Mumbai*, Discovery Channel, 26 listopada 2009 r. oraz *Mumbai 26/11 Terror Attack Footage Documentary*, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=BEUb16QfwKg>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

13.	27–28 listopada 2009 r. Rosja (Nazrań, pociąg Newski Ekspres)	Do zamachów przyznały się 2 grupy: neonaziści z Autonomicznej Grupy Bojowej Combat-18 oraz islamiści czeczeńscy z Rijad-us-Saliheen.	Ładunki wybuchowe na torach kolejowych.	W wyniku pierwszego uszkodzenia torów kolejowych na trasie Moskwa — Petersburg wykoleił się szybki pociąg pasażerski Newski Ekspres, w efekcie katastrofy kolejowej (wykoleiły się 4 z 13 wagonów) śmierć poniosło 27 osób, a 50 odniosło rany[104]. Bomba, która wybuchła następnego dnia w miejscu katastrofy, nikogo nie raniła[105].
14.	29 marca 2010 r. Rosja (Moskwa, metro)[106]	Fundamentaliści czeczeńscy Emiratu Kaukaskiego pod dowództwem Doku Umarowa[107].	Zamachowcy samobójcy z ładunkami wybuchowymi (3,5 kg trotylu).	W wyniku eksplozji bomb zdetonowanych przez 2 kobiety na 2 stacjach moskiewskiego metra zginęło co najmniej 40 osób, kolejne 102 zostały ranne[108]. 3 terrorystów odpowiedzialnych za zorganizowanie zamachu w metrze zostało zabitych w trakcie próby ich zatrzymania w maju 2010 r.

[104] Więcej na ten temat: O. Shchedrov, *Russian train crash kills 25, terrorism suspected*, Reuters, 27 listopada 2009 r., <http://www.reuters.com/article/2009/11/28/idUSGEE5AQ26F>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Moscow St Petersburg crash might be terror attack 28th 11th 09*, RT News, 27 listopada 2009 r., udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=1QX9yczyiRc>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[105] *Drugi wybuch w Rosji. Kilkadziesiąt ofiar zamachu*, TVN24, 28 listopada 2009 r., <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/drugi-wybuch-w-rosji-kilkadziesiat-ofiar-zamachu,210888.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; zob. także: *Explosion at Moscow's Domodedovo airport*, RIA Novosti, 24 stycznia 2011 r., <http://en.rian.ru/infographics/20110124/162277365.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Moscow airport blast: eyewitness video*, RIA Novosti, 24 stycznia 2011 r., <http://en.rian.ru/video/20110124/162278006.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Moscow bombing: Carnage at Russia's Domodedovo airport*, BBC News, 24 stycznia 2011 r., <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12268662>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[106] Poprzedni zamach w moskiewskim metrze miał miejsce 6 lutego 2004 r., przeprowadził go zamachowiec samobójca pochodzący z Kaukazu Północnego. W efekcie tego zamachu życie straciło 41 osób, a ponad 100 zostało rannych.

[107] *Umarow przyznał się do zamachów w Moskwie*, Gazeta.pl, 31 marca 2010 r., <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,7723142,Umarow_przyznal_sie_do_zamachow_w_Moskwie.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[108] *Moscow Metro hit by deadly suicide bombings*, BBC News, 29 marca 2010 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8592190.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; A. Buribayev, *Suicide bombers kill at least 38 in Moscow subway*, Reuters, 29 marca 2010 r., <http://www.reuters.com/article/2010/03/29/us-russia-metro-blast-idUSTRE62S0FM20100329>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Amateur footage shows crowd congestion at Komsomolskaya*, BBC News, 30 marca 2010 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8594654.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; *Amateur video of Moscow Metro blast aftermath*, BBC News, 29 marca 2010 r., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8592600.stm>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

15.	24 stycznia 2011 r. Rosja (Moskwa, lotnisko Domodiedowo)	Fundamentaliści islamscy z Kaukazu Północnego.	Zamachowcy samobójcy z ładunkiem wybuchowym (5 kg trotylu) wzmocnionym metalowymi elementami.	W efekcie wybuchu na międzynarodowym lotnisku Domodiedowo pod Moskwą śmierć poniosło 35 osób, w tym dwoje terrorystów, a blisko 180 zostało rannych. Rosyjska policja poszukuje 3 podejrzanych w sprawie tego zamachu[109].
16.	28 kwietnia 2011 r. Maroko (Marakesz)	Zamachy przypisano Al-Kaidzie w Islamskim Maghrebie (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb* — AQIM).	Bomba w walizce podłożona w popularnej kawiarni Argana.	W efekcie wybuchu na zatłoczonym placu targowym Jemaa el-Fnaa zginęło 17 osób, a 25 zostało rannych[110]. W sprawie zamachu w 2011 r. skazano 9 terrorystów na kary pozbawienia wolności od dożywocia do 2 lat. Lider otrzymał karę śmierci[111].
17.	22 lipca 2011 r. Norwegia (Oslo i wyspa Utoya)	Andreas Breivik, prawicowy, religijny fanatyk.	Bomba w aucie pułapce oraz broń ręczna.	W wyniku eksplozji w centrum Oslo oraz egzekucji na wyspie Utoya śmierć poniosło 77 osób, a 242 zostały ranne[112]. Wyrok w sprawie został ogłoszony przed końcem 2012 r.[113]

Źródło: opracowanie własne D.S.

[109] *Two terrorists involved in Domodedovo blast, both killed*, RIA Novosti, 25 stycznia 2011 r., <http://en.rian.ru/russia/20110125/162288086.html>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[110] *Morocco: Marrakesh bomb strikes Djemaa el-Fna square*, BBC News, 28 kwietnia 2011 r., <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13226117>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.; zob. także: *In pictures: Marrakesh explosion*, BBC News, 28 kwietnia 2011 r., <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-13229847>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[111] *Marrakesh cafe bomber Adel Othmani given death sentence*, BBC News, 28 października 2011 r., <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-15500908>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[112] *Timeline: How Norway's terror attacks unfolded*, BBC News, 17 kwietnia 2012 r., <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-14260297>, dostęp: 21 czerwca 2012 r.

[113] Zob. więcej na ten temat: S. Rosenberg, *Anders Breivik trial: A 10-week ordeal*, BBC News, 24 lipca 2012 r., <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-18558319>, dostęp: 30 lipca 2012 r.; filmy dokumentalne: *Masakra w Norwegii*, Discovery Channel 2011, udostępniony w serwisie internetowym YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=azYcyYZeGVQ>, dostęp: 28 lipca 2012 r.; *Terror Island*, TV 2 AS Norway, lipiec 2011.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

dr Stanisław Kulczyński

4. Przegląd najważniejszych organizacji terrorystycznych

4.1. Listy organizacji terrorystycznych tworzone na potrzeby walki z terroryzmem

Gwałtowny rozwój terroryzmu w drugiej połowie XX w. oraz na początku wieku XXI spowodował powstanie wielu różnych organizacji, które ze względu na powszechnie stosowane kryteria oceny można by było zaliczyć do organizacji terrorystycznych. Badacze problemu ocenili liczbę działających organizacji terrorystycznych na przełomie XX i XXI w. na około tysiąc[1]. Organizacje te miały różną rangę, od małych, czasami, kilkunastoosobowych, do potężnych organizacji, takich jak Al-Kaida, Hamas czy Hezbollah. Kraje borykające się z problemem walki z terroryzmem tworzyły listy organizacji terrorystycznych, które powinny być zwalczane w danym kraju, brakowało jednak listy takich organizacji o zasięgu światowym. Powstanie takiej listy znacznie ułatwiłoby prawne aspekty zwalczania terroryzmu w skali międzynarodowej. Utworzenie listy takich organizacji jest jednak niezwykle trudne. Wiele krajów patrzy na to przez pryzmat swoich interesów, a to, co dla jednego kraju jest organizacją terrorystyczną, wcale nią nie musi być dla innego. Pierwsi taką listę opracowali Amerykanie. Lista organizacji uważanych przez władze Stanów Zjednoczonych za organizacje terrorystyczne publikowana jest co roku w raporcie Departamentu Stanu USA. Raport Departamentu Stanu USA o zagranicznych organizacjach terrorystycznych zawiera listę organizacji terrorystycznych, natomiast raport dotyczący terroryzmu globalnego opisuje działalność terrorystyczną tych organizacji na poszczególnych kontynentach i w poszczególnych państwach. Listę opracowuje Biuro Koordynatora do spraw Przeciwdziałania Terroryzmowi, a o umieszczeniu organizacji na takiej liście decyduje sekretarz stanu USA. Podstawę prawną stanowi art. 219 amerykańskiej ustawy

[1] J. Tomasiewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000, s. 38.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

o imigracji i obywatelstwie. Kryteria kwalifikujące organizację do znalezienia się na tej liście są następujące:
— musi być to organizacja zagraniczna z siedzibą poza terytorium USA;
— organizacja musi być zaangażowana w działalność terrorystyczną lub terroryzm albo utrzymywać zdolność lub zamiar takiego zaangażowania;
— działalność organizacji musi zagrażać bezpieczeństwu obywateli USA lub bezpieczeństwu narodowemu USA.

Po raz pierwszy listę taką opracowano w 1997 r. i umieszczono na niej 30 organizacji. Uaktualniana jest ona każdego roku. Umieszczenie organizacji na liście pociąga za sobą następujące konsekwencje:
— obywatele USA mają zakaz udzielania jakiegokolwiek wsparcia takiej organizacji;
— członkowie organizacji mają zakaz wjazdu na terytorium USA;
— wszystkie podmioty prawne USA mają obowiązek zamrożenia wszelkich funduszy takiej organizacji.

Po aktualizacji 27 stycznia 2012 r. lista zawiera 51 następujących organizacji (nazwy organizacji zostały podane według pisowni oryginalnej tego dokumentu):
1. *Abdallah Azzam Brigades* (AAB),
2. *Abu Nidal Organization* (ANO) — Organizacja Abu Nidala,
3. *Abu Sayyaf Group* (ASG) — Grupa Abu Sayyafa,
4. *Al-Aqsa Martyrs Brigade* (AAMS) — Brygady Męczennika Jasira Arafata,
5. *Al-Shabaab*,
6. *Ansar al-Islam* (AAI),
7. *Asbat al-Ansar*,
8. *Aum Shinrikyo* (AUM) — Sekta Najwyższa Prawda,
9. *Basque Fatherland and Liberty* (*Euskadi Ta Askatasuna* — ETA) — Kraj Basków i Wolność,
10. *Communist Party of the Philippines/New People's Army* (CPP/NPA) — Komunistyczna Partia Filipin/Nowa Armia Ludowa,
11. *Continuity Irish Republican Army* (CIRA) — Irlandzka Armia Republikańska — Kontynuacja (IRA Kontynuacja),
12. *Gama'a al-Islamiyya* (*Islamic Group*),
13. Hamas (*Islamic Resistance Movement*) — Islamski Ruch Oporu,
14. *Harakat ul-Jihad-i-Islami/Bangladesh* (HUJI-B),
15. *Harakat ul-Mujahidin* (HUM),
16. *Hizballah* (*Party of God*) — Partia Boga,
17. *Islamic Jihad Union* (IJU) — Islamski Dżihad,
18. *Islamic Movement of Uzbekistan* (IMU) — Islamski Ruch Uzbekistanu,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

19. *Jaish-e-Mohammed* (JEM) (*Army of Mohammed*) — Armia Mohammeda,
20. *Jemaah Islamiya organization* (JI),
21. *Jemmah Anshorut Tauhid* (JAT),
22. *Kahane Chai* (Kach) — Kachane Żyje,
23. *Kata'ib Hizballah* (KH) — Brygady Hezbollahu,
24. *Kongra-Gel* (KGK), wcześniej *Kurdistan Workers' Party* (*Partiya Karkerên Kurdistan* — PKK), KADEK,
25. *Lashkar-e-Tayyiba* (LT) (*Army of the Righteous*) — Armia Prawych,
26. *Lashkar i Jhangvi* (LJ),
27. *Liberation Tigers of Tamil Eelam* (LTTE) — Tygrysy Wyzwolenia Tamilskiego Elamu (Tamilskie Tygrysy),
28. *Libyan Islamic Fighting Group* (LIFG) — Libijska Islamska Grupa Walcząca,
29. *Moroccan Islamic Combatant Group* (*Groupe Islamique Combattant Marocain* — GICM) — Marokańska Islamska Grupa Walcząca,
30. *Mujahedin-e Khalq Organization* (MEK) — Organizacja Mudżahedinów Narodu Irańskiego,
31. *National Liberation Army* (*Ejército de Liberación Nacional* — ELN) — Narodowa Armia Wyzwoleńcza,
32. *Palestine Liberation Front* (PLF) — Front Wyzwolenia Palestyny,
33. *Palestinian Islamic Jihad* (PIJ) — Palestyński Islamski Dżihad,
34. *Popular Front for the Liberation of Palestine* (PFLP) — Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny,
35. *Popular Front for the Liberation of Palestine — General Command* (PFLP-GC) — Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny — Dowództwo Generalne,
36. *al-Qaida in Iraq* (AQI) — Al-Kaida w Iraku,
37. *al-Qa'ida* (AQ) — Al-Kaida,
38. *al-Qa'ida in the Arabian Peninsula* (AQAP) — Al-Kaida na Półwyspie Arabskim,
39. *al-Qaida in the Islamic Maghreb* (wcześniej *Gruppo Salafita per la Predicazione e il Combattimento* — GSPC) — Al-Kaida w Islamskim Maghrebie,
40. *Real Irish Republican Army* (RIRA) — Prawdziwa Irlandzka Armia Republikańska (Prawdziwa IRA),
41. *Revolutionary Armed Forces of Colombia* (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* — FARC) — Kolumbijskie Rewolucyjne Siły Zbrojne,
42. *Revolutionary Organization 17 November* (17N) — Organizacja Rewolucyjna 17 Listopada,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

43. *Revolutionary People's Liberation Party/Front* (*Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi* — DHKP/C) — Rewolucyjna Partia i Front Ludowego Wyzwolenia,
44. *Revolutionary Struggle* (RS),
45. *Shining Path* (*Sendero Luminoso* — SL) — Świetlisty Szlak,
46. *United Self-Defense Forces of Colombia* (*Autodefensas Unidas de Colombia* — AUC) — Kolumbijskie Zjednoczone Siły Samoobrony,
47. *Harakat-ul Jihad Islami* (HUJI) — Islamski Dżihad,
48. *Tehrik-e Taliban Pakistan* (TTP),
49. *Jundallah*,
50. *Army of Islam* (AOI) — Armia Islamu,
51. *Indian Mujahideen* (IM) — Indyjscy Mudżahedini.

Korzystając z doświadczeń amerykańskich, w grudniu 2001 r. Rada Unii Europejskiej ustaliła podobną listę organizacji terrorystycznych, których zwalczanie należy do obowiązków każdego państwa Unii Europejskiej. Decyzję o wpisaniu na listę podejmują jednogłośnie wszystkie państwa Unii. Lista składa się z dwóch części. W pierwszej wymienione są nazwiska najgroźniejszych terrorystów, w drugiej natomiast, organizacje terrorystyczne. Lista ta również jest stale uaktualniana (ostatnio w 2010 r.) i zawiera następujące organizacje:

1. *Euskadi Ta Askatasuna* (ETA) — Kraj Basków i Wolność — Hiszpania;
2. *Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre* (GRAPO) — Antyfaszystowskie Grupy Oporu 1 Października — Hiszpania;
3. *Real Irish Republican Army* (RIRA) — Prawdziwa Irlandzka Armia Republikańska, Prawdziwa IRA — Irlandia Północna;
4. *Continuity Irish Republican Army* (CIRA) — Irlandzka Armia Republikańska — Kontynuacja — Irlandia Północna;
5. *Red Hand Defenders* (RHD) — Obrońcy Czerwonej Ręki — Irlandia Północna;
6. *Ulster Defence Association/Ulster Freedom Fighters* (UDA/UFF) — Stowarzyszenie Obrony Ulsteru/Bojownicy o Wolność Ulsteru — Irlandia Północna;
7. *Loyalist Volunteer Force* (LVF) — Ochotnicze Siły Lojalistyczne — Irlandia Północna;
8. *Orange Volunteers* (OV) — Ochotnicy Orańscy — Irlandia Północna;
9. *Revolutionary Organization 17 November* (17N) — Organizacja Rewolucyjna 17 Listopada — Grecja;
10. *Epanastatiki Pirines* (EP) — bardziej znane jako *Revolutionary Struggle* (RS) — Komórki Rewolucyjne — Grecja;
11. *Palestinian Islamic Jihad* (PIJ) — Palestyński Islamski Dżihad — Palestyna;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

12. *Ezzedine al-Qassam Brigades* — organizacja zbrojna Hamasu — Palestyna;
13. *Partiya Karkerên Kurdistan* (PKK) — Partia Pracujących Kurdystanu — Turcja;
14. *Mujahedin-e Khalq* (MEK) — Organizacja Mudżahedinów Narodu Irańskiego;
15. *Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi* (DHKP-C) — Rewolucyjna Partia i Front Ludowego Wyzwolenia — Turcja;
16. *Sendero Luminoso* (SL) — Świetlisty Szlak — Peru;
17. *Lashkar-e-Tayyiba* (LT) — Wojsko Czystych — Indie;
18. *Aum Shinrikyo* (AUM) — Sekta Najwyższa Prawda — Japonia;
19. *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC) — Kolumbijskie Zjednoczone Siły Samoobrony — Kolumbia;
20. *Jemaah Islamiya* (JI) — Islamska Grupa — Egipt;
21. *Popular Front for the Liberation of Palestine* (PFLP) — Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny;
22. *Al-Aqsa Martyrs Brigade* (AAMS) — Brygady Męczennika Jasira Arafata.

Po analizie tych dokumentów i wykazów Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) opracowała własną listę organizacji terrorystycznych mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo naszego kraju. Lista ta zawiera po ostatniej aktualizacji 40 organizacji[2]:

1. Al-Kaida;
2. Zwolennicy Islamu (*Ansar al-Islam* —AAI);
3. Armia Wyzwolenia Narodowego (*Ejército de Liberación Nacional* — ELN);
4. Liga Zwolenników (*Asbat al-Ansar* — AAA);
5. Brygady Męczennika Jasira Arafata;
6. Islamska Grupa (*Jemaah Islamiya* — JI);
7. Front Wyzwolenia Palestyny (*Palestine Liberation Front* — PLF);
8. Grupa Abu Sayyafa;
9. Grupa al-Zarkawiego;
10. Hamas;
11. Hezbollah — Partia Boga;
12. Islamska Grupa Zbrojna (*Armed Islamic Group* — GIA);
13. Palestyński Islamski Dżihad (*Palestinian Islamic Jihad* — PIJ);
14. Islamski Ruch Uzbekistanu;
15. Irlandzka Armia Republikańska — Kontynuacji (*Continuity Irish Republican Army* — CIRA);

[2] <http://www.abw.gov.pl>, dostęp: 4 listopada 2002 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

16. Armia Mahometa (*Jaish-e-Mohammad*);
17. Kahane Żyje (*Kahane Chai*);
18. *Epanastatiki Pirines* (EP) — Komórki Rewolucyjne;
19. Komunistyczna Partia Filipin i Nowe Siły Ludowe;
20. Kraj Basków i Wolność (*Euskadi Ta Askatasuna* — ETA);
21. Armia Jhangviego (*Lashkar i Jhangvi*);
22. Wojsko Czystych (*Lashkar-e-Tayyiba* — LET);
23. Libijska Grupa Islamska;
24. Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (LFWP);
25. Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny — Dowództwo Generalne (LFWP-DG);
26. Międzynarodowa Federacja Młodzieży Sikh (*International Sikh Youth Federation* — ISYF) i Barbar Khalsa;
27. Organizacja Abu Nidala;
28. Organizacja Mudżahedinów Narodu Irańskiego;
29. Palestyński Dżihad Islamski;
30. Rewolucyjna Partia i Front Ludowego Wyzwolenia (*Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi* — DHKP-C);
31. Partia Pracujących Kurdystanu (PPK);
32. Prawdziwa IRA;
33. Organizacja Rewolucyjna 17 Listopada;
34. Kolumbijskie Rewolucyjne Siły Zbrojne (*Revolutionary Armed Forces of Colombia* — FARC);
35. Sekta Najwyższa Prawda;
36. Stowarzyszenie Obrony Ulsteru (*Ulster Defence Association* — UDA);
37. Świetlisty Szlak;
38. Tamilskie Tygrysy;
39. Ugrupowanie Bojowników Dżihadu;
40. Kolumbijskie Zjednoczone Siły Samoobrony (*Autodefensas Unidas de Colombia* — AUC).

Różnice w nazwach organizacji występujące na poszczególnych listach spowodowane są dużymi różnicami czasu ich opracowania. Najrzetelniejszą i najbardziej aktualną jest niewątpliwie lista Departamentu Stanu USA. Pamiętać jednak należy, że reprezentuje ona interesy i punkt widzenia władz Stanów Zjednoczonych na problem terroryzmu. Załącznikiem do tej listy jest charakterystyka wymienionych na liście organizacji. Lista opracowana przez ABW zniknęła kilka lat temu ze strony internetowej agencji i brak jest informacji o jej aktualizacji. Na liście europejskiej znalazło się kilka organizacji niewystępujących na pozostałych. Są to organizacje niewielkie o raczej lokalnym zasięgu i niestanowiące większego zagrożenia nawet w skali Europy. Do dalszych rozważań o organizacjach

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

terrorystycznych przyjęto listę amerykańską, uzupełniając ją kilkoma organizacjami występującymi na liście europejskiej.

4.2. Charakterystyka wybranych organizacji terrorystycznych

Większość organizacji terrorystycznych ma rozległy obszar działania obejmujący czasami kilka kontynentów, a w przypadku Al-Kaidy nawet cały świat. Przypisując organizacje terrorystyczne do poszczególnych rejonów świata, jako kryterium przyjęto obszar zasadniczej działalności organizacji.

4.2.1. Organizacje terrorystyczne działające w Europie

Aktualnie w Europie istnieją trzy rejony, w których terroryzm jest poważnym problemem. Należą do nich:

— Wielka Brytania z Irlandią, gdzie występuje problem terrorystycznej działalności IRA oraz sporadyczne akty terroru w wykonaniu terrorystów utożsamiających się z fundamentalistycznymi ugrupowaniami muzułmańskimi;
— Hiszpania z problemem terroryzmu baskijskiego i sporadycznymi aktami terroru muzułmańskiego;
— Grecja z rodzimym terroryzmem mającym swoje korzenie w działaniach radykalnej młodzieży o poglądach lewicujących i nacjonalistycznych.

W pozostałych krajach europejskich problem terroryzmu praktycznie został rozwiązany. Zdarzają się co prawda sporadyczne akty terroru, ale mają one charakter przypadkowy. Wielką niewiadomą jest Rosja. Terytorium tego państwa jest pod stałym zagrożeniem działań terrorystów wywodzących się z organizacji działających w republikach kaukaskich. Próbują one tą drogą przenieść w pewnym sensie działania wojenne na terytorium wroga, za jakiego uważają państwo rosyjskie. Na terytorium Europy działało wiele różnych organizacji terrorystycznych. W chwili obecnej poważnie liczącymi się grupami terrorystycznymi są jedynie te wywodzące się z Irlandzkiej Armii Republikańskiej i baskijska organizacja ETA.

Na rycinie 24 kolorem czerwonym zaznaczone są aktualne rejony aktywności ugrupowań terrorystycznych, zaś kolorem zielonym — takie rejony związane z aktywnością terrorystów w przeszłości. Oznaczenie to nie dotyczy terroru kryminalnego, który do dnia dzisiejszego odgrywa

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

znaczącą rolę na terytorium Włoch. Spośród organizacji wymienionych na liście Departamentu Stanu USA w Europie działają:
— Kraj Basków i Wolność (*Euskadi Ta Askatasuna* — ETA);
— Prawdziwa IRA (*Real Irish Republican Army* — RIRA);
— Prawdziwa Irlandzka Armia Republikańska — Kontynuacji (*Continuity Irish Republican Army* — CIRA);
— Rewolucyjna Organizacja 17 Listopada (*Revolutionary Organization 17 November* — 17N);
— Komórki Rewolucyjne (*Revolutionary Struggle* — RS).

Na pozostałych listach dodatkowo wymienione są następujące organizacje:
— Ochotnicy Orańscy (*Orange Volunteers* — OV);
— Ochotnicze Siły Lojalistyczne (*Loyalist Volunteer Force* — LVF);
— Stowarzyszenie Obrony Ulsteru (*Ulster Defence Association* — UDA);
— Obrońcy Czerwonej Ręki (*Red Hand Defenders* — RHD).

Ryc. 24. Aktualne i historyczne punkty zapalne w Europie związane z działaniami terrorystycznymi

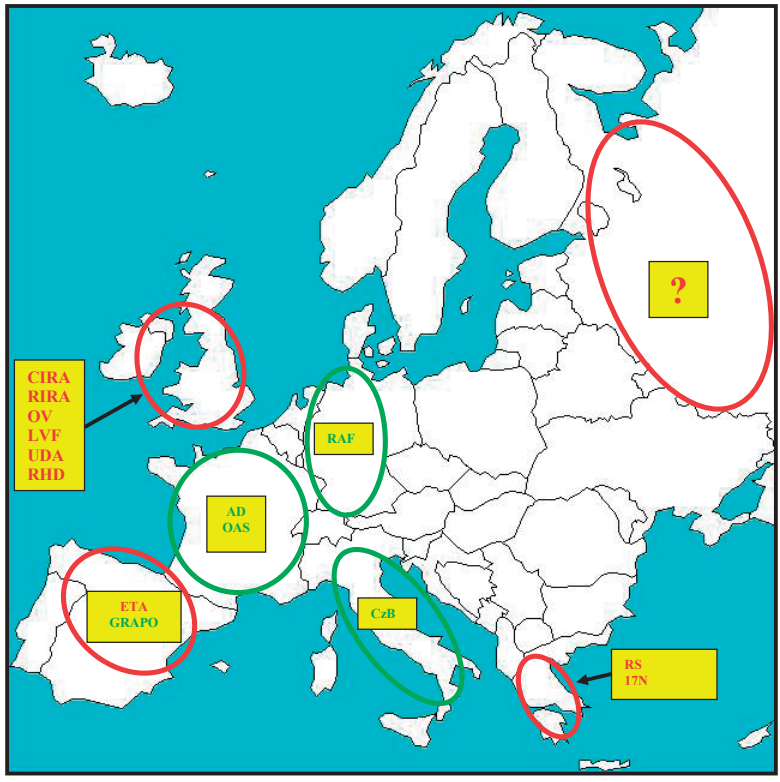

Źródło: opracowanie własne S.K.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W przeszłości dużą aktywność wykazywały organizacje terrorystyczne zaznaczone na rysunku kolorem zielonym. Wszystkie one w chwili obecnej praktycznie zaprzestały działalności terrorystycznej lub też zostały rozbite. Wyjątek stanowi jedynie organizacja Czerwone Brygady we Włoszech, gdzie obserwuje się próby reaktywowania jej działalności. Do organizacji tych należały:

— Czerwone Brygady (CzB);
— Antyfaszystowskie Grupy Oporu 1 Października (*Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre* — GRAPO);
— *Action Directe* (AD);
— Frakcja Czerwonej Armii (*Rote Armee Fraktion* — RAF);
— Organizacja Tajnej Armii (*Organisation de l'Armée Secrète* — OAS).

Prawdziwa IRA i IRA Kontynuacja są frakcjami wyłonionymi wskutek tarć i rozłamów zachodzących w Irlandzkiej Armii Republikańskiej. Schemat ich powstania przedstawia rycina 25.

Ryc. 25. Schemat powstania Prawdziwej IRA i IRA Kontynuacji

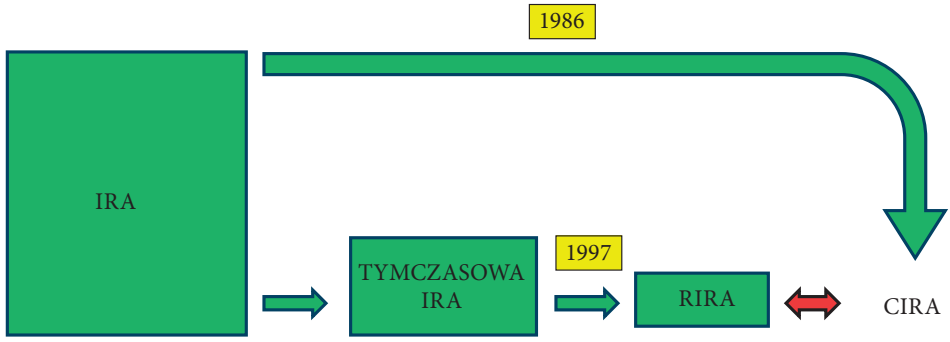

Źródło: opracowanie własne S.K.

Kraj Basków i Wolność (*Euzkadi Ta Askatasuna* — ETA)[3]

Organizacja ETA założona została na początku lat 50. XX w., a działalność terrorystyczną rozpoczęła w 1959 r. Jest to separatystyczna organizacja działająca na północy Hiszpanii i w południowo-zachodnich prowincjach Francji. Za cel stawia sobie stworzenie niepodległego państwa Basków. Na liście organizacji terrorystycznych znajduje się od października 1997 r.

[3] S. Kulczyński, *Ugrupowania terrorystyczne* [w:] K. Jałoszyński, B. Wiśniewski (red.), *Terroryzm w aspekcie zagrożeń wewnątrzpaństwowych*, Bielsko-Biała 2007, s. 127–129.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Początkowo był to silny ruch marksistowski, który stracił na znaczeniu po śmierci Francisco Franco. W 1974 r. wyodrębniły się w nim skrzydła polityczne i wojskowe. Kolejne osłabienie ruchu przyniosło nadanie Baskom autonomii w 1982 r. Po fali aresztowań w Hiszpanii i Francji działalność ETA osłabła. W latach 90. nastąpił nawrót do taktyki zamachów bombowych i zabójstw (polityków, policjantów, żołnierzy). W 1997 r. nagle spadło poparcie społeczne dla organizacji wśród ludności pochodzenia baskijskiego.

Działalność ETA sprowadza się do zamachów, egzekucji, pobierania „podatków rewolucyjnych" od właścicieli przedsiębiorstw, porwań dla okupu, eliminowania byłych członków organizacji lub jej współpracowników uznanych za zdrajców. Ataki ETA koncentrują się głównie na hiszpańskich funkcjonariuszach i instytucjach państwowych. W odpowiedzi na francuskie operacje skierowane przeciwko ETA, atakowane były również cele francuskie. Dotychczas w zamachach ETA zginęło ponad 850 osób. Ostatniego ataku z ofiarami śmiertelnymi ETA dokonała w maju 2003 r.

W ostatnim czasie policja hiszpańska w walce z ETA odniosła wiele znaczących sukcesów. Hiszpania może ponadto liczyć na pomoc międzynarodową. Jeszcze do niedawna ETA uważana była za jej wewnętrzny problem. Zwrot nastąpił po zamachu z 11 września 2001 r. Walka z terroryzmem stała się problemem globalnym. Stany Zjednoczone po latach wahań uznały ETA za organizację terrorystyczną. Francja rozpoczęła walkę z organizacją na swoim terytorium (m.in. aresztowała 20 terrorystów, zlokalizowała cztery kryjówki i trzy obozy treningowe).

W więzieniach przebywa aktualnie około 750 członków ETA, z tego 365 aresztowanych w latach 2007–2008.

Baza operacyjna: Hiszpania i Francja.

Obozy szkoleniowe ETA znajdują się w Libii, Libanie i Nikaragui. Przypuszczalnie niektórzy członkowie ETA znaleźli schronienie na Kubie, w Meksyku i innych krajach Ameryki Południowej.

Po ogłoszonym w ostatnich latach zawieszeniu broni organizacja praktycznie zaprzestała działalności terrorystycznej.

Liczebność: kilkuset terrorystów wspieranych przez kilkutysięczną rzeszę sympatyków. Dokładna siła ETA jest nieznana, ale obecne szacunki hiszpańskich władz i naukowców określają ją na około 100–300 osób personelu operacyjnego.

Obszar działania: ETA działa przede wszystkim w Kraju Basków, regionach autonomicznych w północnej Hiszpanii i południowo-zachodniej Francji, ale dokonywała również ataków na terenie innych rejonów Hiszpanii i Francji oraz poza granicami tych państw. Wykryto także bazy ETA

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

rozmieszczone w Portugalii[4]. Organizacja ma swoich zwolenników w Algierii, Argentynie, Belgii, na Kubie, w Republice Dominikany, Ekwadorze, Niemczech, Holandii, Włoszech, Meksyku, Panamie, Urugwaju i Wenezueli. Współpracuje z irlandzkimi Provosami w zdobywaniu broni i materiałów wybuchowych.

Pomoc zewnętrzna: ETA finansowała swoją działalność głównie za pośrednictwem przekupstwa i wymuszeń na baskijskich przedsiębiorcach. W przeszłości otrzymywała pomoc szkoleniową z Libii i Libanu. Według niesprawdzonych danych część członków ETA uciekła na Kubę i do Meksyku, podczas gdy inni mieszkają w Ameryce Południowej. Część członków ETA schroniła się również w Europie, m.in. Belgii, Holandii i Niemczech.

Prawdziwa Irlandzka Armia Republikańska (*Real Irish Republican Army* — RIRA)[5]

Organizacja wyłoniła się w 1987 r. z Irlandzkiej Armii Republikańskiej, nie akceptując toczącego się wówczas procesu pokojowego. Gdy w 1997 r. powstał Komitet Walki o Suwerenność 32 Hrabstw, RIRA stała się jego zbrojnym skrzydłem. Odłam ten deklarował, że nie zaakceptuje żadnych rozwiązań poza ponownym zjednoczeniem całej Irlandii jako niepodległego państwa. Komitet nie godził się na ogłoszone w tym samym roku zawieszenie broni oraz domagał się uzyskania pełnej niepodległości dla 26 hrabstw Republiki Irlandii i 6 hrabstw Irlandii Północnej. Celem działania jest zakłócenie realizowanego procesu pokojowego i w następnej kolejności doprowadzenie do opuszczenia Irlandii przez wojska brytyjskie. Cele swoje realizuje poprzez dokonywanie zamachów bombowych. Najgłośniejszym z nich był zamach przy użyciu samochodu pułapki w mieście Omach 15 sierpnia 1998 r., w którym zginęło 28 przypadkowych osób. Oburzenie, jakie wzbudził ten zamach, zmusiło organizację do zawieszenia działalności.

Liczebność: liczba członków organizacji to prawdopodobnie mniej niż 100 osób. Do RIRA przyłączyło się również wielu członków IRA, niezadowolonych z ogłoszonego przez tę organizację zawieszenia broni.

Obszar działania: RIRA działa w Irlandii Północnej, Republice Irlandii i Wielkiej Brytanii.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

---

[4] United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010*, <http://www.state.gov/documents/organization/170479.pdf>, dostęp: 15 czerwca 2012 r.

[5] S. Kulczyński, *Ugrupowania terrorystyczne…*, dz. cyt., s. 136–137.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Irlandzka Armia Republikańska — Kontynuacja (*Continuity Irish Republican Army* — CIRA)[6]

Grupa ta składa się z republikańskich katolików walczących o zjednoczenie Irlandii Północnej i Republiki Irlandii. Utworzono ją w 1994 r. Uważana jest za paramilitarne skrzydło partii Republikanie *Sinn Fein*, która odłączyła się w 1986 r. od partii *Sinn Fein*.

Organizacja CIRA przeprowadzała na terenie Irlandii Północnej akcje skierowane przeciwko brytyjskim siłom wojskowym i siłom bezpieczeństwa: zamachy bombowe, zabójstwa, kradzieże, porwania. Ataki te skierowane były również przeciw paramilitarnym grupom lojalistycznym. Jest odpowiedzialna m.in. za zamach bombowy na hotel *Killyhevlin* w mieście Enniskillen w 1996 r.

Liczebność: organizacja jest mała, liczy około 50 aktywnych bojowców.

Obszar działania: działa w Irlandii Północnej i Republice Irlandii.

Pomoc zewnętrzna: otrzymuje pomoc finansową i broń od sympatyków ze Stanów Zjednoczonych. Przypuszcza się, że potrzebne jej materiały zakupuje wspólnie z RIRA również na Bałkanach.

Rewolucyjna Organizacja 17 Listopada (*Epanastatiki Organosi 17 Noemvri*)[7]

Ta skrajnie lewicowa organizacja powstała w 1975 r. Nazwa nawiązuje do masakry studentów politechniki ateńskiej dokonanej 17 listopada 1973 r. przez wojskową juntę rządzącą wówczas Grecją. Organizacja o orientacji antyamerykańskiej, antytureckiej i antynatowskiej próbowała siłą obalić reżim oskarżany przez lewicowych polityków o zgodę na powstanie baz NATO w Grecji. Organizacja stawia sobie za cel likwidację baz Stanów Zjednoczonych w Grecji, wycofanie się Turcji z Cypru oraz zerwanie związków łączących Grecję z NATO i Unią Europejską. Terroryści występowali przeciwko tureckiej obecności wojskowej na Cyprze oraz współpracy Grecji z NATO i Unią Europejską. Jest to organizacja amorficzna, jej działalność przenika się z innymi grupami greckich terrorystów.

Początkowo członkowie organizacji przeprowadzali jedynie ataki z użyciem broni palnej. Specjalizowano się w zamachach na wyższych urzędników i wojskowych amerykańskich (m.in. szefa ateńskiej placówki CIA Richarda Welcha) w latach 1975–1983. Organizacja jest odpowiedzialna za liczne zabójstwa greckich urzędników i wojskowych (zwłaszcza w roku 1976). W późniejszym okresie jako formę ataków zaczęto stosować zamachy bombowe, szczególnie na amerykańskie i natowskie instalacje

[6] Tamże, s. 124.

[7] Tamże, s. 137.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

wojskowe (apogeum działalności w 1987 r.). W roku 1988 terrorystom udało się zamordować amerykańskiego attache wojskowego w Grecji, Williama Nordeena. W latach 90. XX w. grupa położyła nacisk na „walkę" z Unią Europejską oraz z zagranicznymi przedstawicielstwami handlowymi i inwestycjami zagranicznymi (stosowano podpalenia, zamachy bombowe, improwizowane ataki rakietowe). W roku 1991 wykonała serię zamachów skierowanych przeciwko wojskom biorącym udział w wojnie nad Zatoką Perską (m.in. na przebywających w Atenach rekonwalescentów z różnych armii). W 1992 r. członkowie organizacji ostrzelali rakietami samochód ministra finansów Grecji. Najbardziej znane antytureckie akcje to morderstwa dwóch dyplomatów w roku 1996.

W wyniku aresztowań przywódców w latach 2003–2007 organizacja znacznie ograniczyła działalność.

Liczebność: nieznana. Przypuszcza się, że aktywiści to 10–20 osób znających się i współpracujących od czasów ruchu studenckiego.

Obszar działania: aglomeracja ateńska, Grecja, Cypr.

Pomoc zewnętrzna: współpraca z ELA i innymi greckimi grupami terrorystycznymi.

Komórki Rewolucyjne (*Revolutionary Struggle* — RS)[8]

Organizacja ta powstała w Grecji i skupia różne grupy lewicowe: antyrządowe, antynatowskie, antyeuropejskie i antyamerykańskie działające w latach 1995–1998. Jest uważana za sukcesora lub odgałęzienie największej greckiej grupy terrorystycznej — Zbrojnej Walki Rewolucyjnej (*Epanastatikos Laikos Agonas* — ELA), która od 1995 r. pozostaje nieaktywna. Obecnie koordynuje swoją działalność z Rewolucyjną Organizacją 17 Listopada.

Organizacja RS działalność rozpoczęła w 1995 r., przyznając się do przeprowadzenia kilkudziesięciu ataków skierowanych przeciw amerykańskim i europejskim celom. Jest odpowiedzialna m.in. za ataki na *Barclays Bank* w 1998 i 2000 r., biuro *Texaco* w 1999 r., biuro *Citigroup* w 2000 r. i grecko-amerykańską pracownię rzeźby w tym samym roku. Najgroźniejszy jak do tej pory zamach bombowy przeprowadziła w 1999 r. w Hotelu *Intercontinental* w Atenach, w wyniku którego zginęła jedna osoba. 17 listopada 2003 r. organizacja dokonała zamachu bombowego na budynek sądu, gdzie odbywał się proces trzech jej członków. W 2004 r. dokonano w Atenach czterech zamachów bombowych na posterunki policji. Dwa z tych ataków zasługują na szczególną uwagę, bowiem wymierzone

[8] Na podstawie: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

były w funkcjonariuszy wysokiego szczebla. Stanowiło to nową taktykę działania zastosowaną po raz pierwszy przez grecką grupę terrorystyczną. W grudniu 2005 r. dokonano w centrum Aten szeregu zamachów bombowych na budynki rządowe. Działalność ta była kontynuowana w następnych latach.

Liczebność: liczba członków organizacji nie jest znana, przypuszcza się jednak, że jest niewielka. Sympatycy organizacji rekrutują się głównie z lewicowych i anarchistycznych środowisk wojskowych. Prawdopodobnie jest mniej niż 50 członków.

Obszar działania: Ateny, Grecja.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

Antyfaszystowskie Grupy Oporu 1 Października (*Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre* — GRAPO)[9]

Organizacja jest zbrojnym ramieniem Hiszpańskiej Partii Komunistycznej (*Partido Comunista de España* — PCE). Została utworzona w 1975 r. Przez władze hiszpańskie uważana jest za najbardziej niebezpieczną po ETA organizację terrorystyczną. Oprócz celów wynikających z lewicowego charakteru ugrupowania stawia sobie ono za cel obalenie rządu hiszpańskiego i zastąpienie go rządem lewicowym oraz usunięcie jednostek wojskowych Stanów Zjednoczonych z terytorium Hiszpanii.

Nazwa organizacji nawiązuje do daty zabójstwa czterech policjantów w odwecie za zabójstwo pięciu członków tej organizacji. Był to zarazem pierwszy zorganizowany przez GRAPO zamach. Organizacja GRAPO jest oskarżana o zabicie w sumie 87 osób i zranienie ponad 200. Specjalnością organizacji stały się również porwania.

Od początku powstania do roku 1977 GRAPO wykonało wiele zamachów bombowych na wojskowe obiekty i instalacje amerykańskie. W 1979 r. grupa zorganizowała zamach na madrycką restaurację *Cafe California*, w którym zginęło 8 przypadkowych osób, a 40 zostało rannych. W 2002 r. policja hiszpańska aresztowała 14 członków GRAPO, w tym jej nowy Komitet Centralny, który właśnie się uformował. Wśród aresztowanych znaleźli się Fernando Hierro Chomon — uważany za szefa grupy, Marcos Martin Ponce — odpowiedzialny za bojówki i domniemany zabójca policjanta w Madrycie w roku 2000, oraz Gema Rodriguez Miguel — odpowiedzialny za reorganizację grupy.

Liczebność: jej siła nie jest duża, większość członków przebywa w hiszpańskich więzieniach.

[9] Na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.terroryzm.com/artykuly/organizacje-terrorystyczne/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Obszar działania: organizacja działa na terenie Hiszpanii.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

Organizacja GRAPO została uznana przez Unię Europejską za organizację terrorystyczną.

Ochotnicy Orańscy (*Orange Volunteers* — OV)[10]

Ochotnicy Orańscy to lojalistyczna grupa paramilitarna założona na początku lat 70. XX w. Dąży do pozostania Irlandii Północnej w Zjednoczonym Królestwie Brytyjskim. Bierze na siebie odpowiedzialność za liczne ataki terrorystyczne skierowane przeciw katolikom i interesom katolików w tym regionie. W 2000 r. ogłosiła zawieszenie broni, ale nadal utrzymuje zdolność do przeprowadzenia zamachów bombowych, napadów i kradzieży.

Liczebność: liczy do 20 osób, kilka z nich posiada doświadczenie w przeprowadzaniu ataków terrorystycznych.

Obszar działania: Irlandia Północna.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

Ochotnicy Orańscy uznani zostali przez Unię Europejską za organizację terrorystyczną.

Ochotnicze Siły Lojalistyczne (*Loyalist Volunteer Force* — LVF)[11]

Grupa ta stanowi odłam większego ugrupowania — *Ulster Volunteers Force* (UVF) skupiający najbardziej ekstremalny i konserwatywny jego element. Grupa powstała w 1996 r., ale nie ujawniała swojej działalności do 1997 r. Celem LVF jest doprowadzenie do zerwania porozumienia pomiędzy mniejszościami wyznaniowymi i ustabilizowania sytuacji w Irlandii Północnej. Cel ten grupa próbuje osiągnąć przez atakowanie katolickich i protestanckich polityków i cywilów popierających proces pokojowy. Organizacja LVF jako przykrywkę swojej działalności wykorzystuje czasami szyldu organizacji Obrońcy Czerwonej Ręki.

W październiku 2001 r. brytyjski rząd zerwał rozejm i rozmowy pokojowe z LVF zapoczątkowane w 1998 r. po ujawnieniu powiązań grupy z morderstwem dziennikarza. Na listę organizacji terrorystycznych LVF zostało wpisane w grudniu 2001 r.

Działania LVF cechuje szczególna brutalność. Grupa dokonuje zamachów bombowych, porwań i ataków za pomocą broni palnej. Działalność

[10] Na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.terroryzm.com/artykuly/organizacje-terrorystyczne/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

[11] Na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.terroryzm.com/artykuly/organizacje-terrorystyczne/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

grupy finansowana jest z funduszy uzyskanych z handlu narkotykami i innej działalności przestępczej. Grupa LVF odpowiedzialna jest za liczne morderstwa przedstawicieli katolickiej społeczności niezwiązanych z jakąkolwiek działalnością polityczną czy też paramilitarną. Opinię publiczną szczególnie poruszył fakt zamordowania w lipcu 1997 r. 18-letniej katoliczki tylko za to, że miała protestanckiego chłopaka. Terroryści z LVF wykonali również wiele ataków w przygranicznych miastach irlandzkich. Od 2000 r. do sierpnia 2005 r. LVF zajęty był gwałtowną wojną z innymi ugrupowaniami lojalistycznymi, w której było kilka ofiar śmiertelnych. W październiku 2005 r. przywódcy złożyli oświadczenie o likwidacji bojówek militarnych, ale do dzisiaj nie ma żadnych dowodów, że zostało to wykonane.

Liczebność: niewielka, kilkunastu, maksymalnie kilkudziesięciu aktywnych członków.

Obszar działania: Irlandia Północna i Irlandia.

Pomoc zewnętrzna: brak.

Stowarzyszenie Obrony Ulsteru/Bojownicy o Wolność Ulsteru (*Ulster Defense Association*/*Ulster Freedom Fighters* — UDA/UFF)[12]

Stowarzyszenie to znajduje się na liście organizacji terrorystycznych od grudnia 2001 r. Jest to duże paramilitarne ugrupowanie o charakterze lojalistycznym działające w Irlandii Północnej. Grupa *Ulster Defense Association* (Stowarzyszenie Obrony Ulsteru) została utworzona w 1971 r. jako ochrona dla lojalistycznego paramilitarnego ugrupowania *Ulster Freedom Fighters* (Bojownicy o Wolność Ulsteru). Wkrótce obie organizacje połączyły się, tworząc wspólne ugrupowanie UDA/UFF. We wrześniu 2001 r. Tajna Rada UDA/UFF wycofała swoje poparcie dla porozumienia wielkanocnego z władzami Irlandii Północnej. W następnym miesiącu po serii morderstw, zamachów bombowych i po zamieszkach ulicznych rząd brytyjski zerwał zawieszenie broni. Spowodowało to rozpad politycznego zaplecza organizacji, Demokratycznej Partii Unionistycznej (*Democratic Unionist Party* — DUP). W styczniu 2002 r. organizacja powołała *Ulster Political Research Group* w celu odtworzenia partii. W październiku 2006 r. frakcja UDA, która przyjęła nazwę Ponad Konfliktem, publicznie zaapelowała do byłych członków UDA o przerwanie konfliktu i rozpoczęcie dialogu z dotychczasowymi przeciwnikami.

Grupa UDA/UFF ewoluowała w kierunku organizacji kryminalnej głęboko zaangażowanej w handel narkotykami i inne kryminalne sposoby

[12] Na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.terroryzm.com/artykuly/organizacje-terrorystyczne/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

uzyskiwania nielegalnych zysków. Działalność tę realizowało sześć niezależnych „brygad". Na tę działalność dodatkowo nakładały się morderstwa, strzelaniny, podpalenia itp. Według Niezależnej Komisji Monitorowania (*Independent Monitoring Commission* — IMC) „UDA ma możliwości wykonania groźnych ataków"[13]. Niektórzy członkowie UDA o naturze sekciarskiej mogą spowodować wykonanie ataków wymierzonych w tzw. miękkie cele i naruszyć chwiejną równowagę pomiędzy społecznościami katolików i protestantów. Szczególnie podatnym na takie ataki miejscem jest Belfast.

Liczebność: od 2 tys. do 5 tys. członków, z tego kilkuset aktywnie uczestniczących w prowadzonych działaniach.

Obszar działania: Irlandia Północna.

Pomoc zewnętrzna: prawdopodobnie otrzymuje broń ze źródeł zagranicznych.

Obrońcy Czerwonej Ręki (*Red Hand Defenders* — RHD)[14]

Obrońcy Czerwonej Ręki to ekstremistyczna grupa terrorystyczna, założona przez protestanckich unionistów. Powstała w 1998 r. Celem organizacji jest doprowadzenie do pozostania Irlandii Północnej w Zjednoczonym Królestwie Brytyjskim.

Dokonuje ona ataków terrorystycznych wymierzonych głównie w społeczność katolicką Irlandii Północnej. Atakowane są kościoły katolickie, prywatne instytucje, domy mieszkalne katolików, działacze katoliccy oraz firmy prowadzone przez katolików. Stosowane formy ataków to zamachy bombowe oraz ataki przy użyciu broni palnej.

Organizacja RHD odpowiedzialna jest za zamach bombowy na katolicką szkołę dla dziewcząt w północnym Belfaście. Przypisuje się jej również dokonanie w 1999 r. zamachu, w którym poniosła śmierć Rosemary Nelson, znana katolicka prawniczka, działaczka na rzecz praw człowieka w Irlandii Północnej — broniąca wielu członków IRA — oraz zamordowanie w 2001 r. katolickiego dziennikarza.

Liczebność: liczy do 20 członków. Niektórzy z nich mają doświadczenie w działalności terrorystycznej.

Obszar działania: Irlandia Północna.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

Obrońcy Czerwonej Ręki uznani zostali przez Unię Europejską za organizację terrorystyczną.

---

[13] Na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Wielka_Brytania,problemy,Irlandia_Polnocna>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

[14] Na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.terroryzm.com/obroncy-czerwonej-reki-rhd/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

4.2.2. Organizacje terrorystyczne działające na Bliskim Wschodzie

Bliski Wschód jest w całości obszarem, na którym działa zdecydowana większość obecnych tu organizacji terrorystycznych. Nie ma drugiego regionu na kuli ziemskiej o większym nasyceniu organizacjami terrorystycznymi, ilością zamachów oraz liczebnością osób związanych z terroryzmem (patrz rycina 26).

Ryc. 26. Najważniejsze ogniska terroryzmu na Bliskim Wschodzie

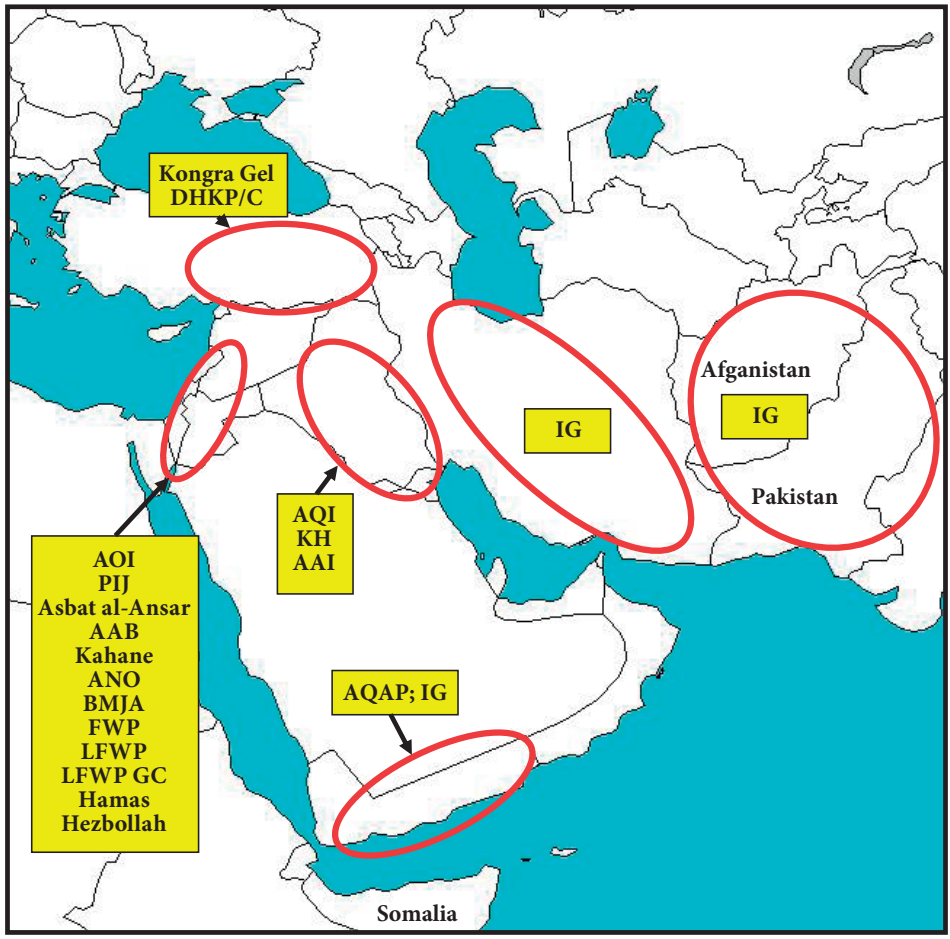

Źródło: opracowanie własne S.K.

Bliskim Wschodem w naszych rozważaniach nazywamy rejon położony na styku Europy, Azji i Afryki. Obejmuje on obszar takich państw, jak Afganistan, Arabia Saudyjska, państwa Półwyspu Arabskiego, Irak,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Iran, Izrael, Jordania, Liban, Syria, Turcja, Egipt i Sudan. Sytuacja na Bliskim Wschodzie ma znaczący wpływ na sytuację terrorystyczną w tej części świata, dlatego rozpatrzymy w tej części opracowania łącznie z sytuacją na Bliskim Wchodzie również sytuację w Afryce Północnej, traktując je jako całość (patrz rycina 27).

Ryc. 27. Najważniejsze ogniska terroryzmu w Afryce Północnej

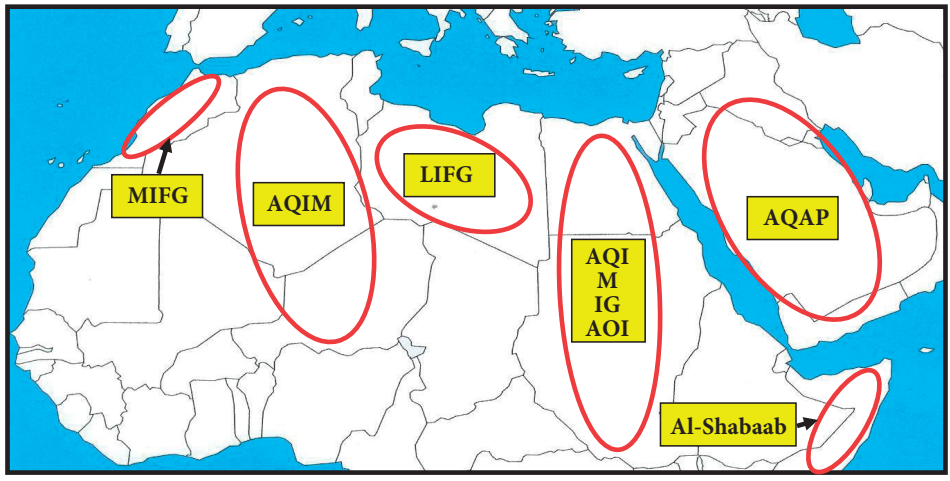

Źródło: opracowanie własne S.K.

Powstanie państwa Izrael, wojny toczone na tych obszarach oraz rewolucje, które doprowadziły do uzyskania niezależności wiele z tych państw, ale również doprowadziły do powstania państw religijnych, spowodowało, że terroryzm stał się jedną z metod walki o założone cele. Zdecydowana większość organizacji terrorystycznych działających na tym obszarze wywodzi się z ruchów islamskich. Dominują wśród nich dwa nurty: nacjonalistyczny, nastawiony na realizację haseł niepodległościowych (patrz rycina 28) oraz religijny, którego ostatecznym celem jest stworzenie ogólnoświatowego kalifatu opartego na islamie jako religii dominujące i koranicznym prawie szariatu jako regulatora wszelkiej działalności i zachowania się jednostki i państwa (patrz rycina 29).

Spośród wymienionych na rycinie 28 organizacji i ugrupowań w chwili obecnej na liście organizacji terrorystycznych znajdują się:
— Organizacja Abu Nidala (*Abu Nidal Organisation* — ANO);
— Brygady Męczennika Jasira Arafata (BMJA);
— Front Wyzwolenia Palestyny (FWP);
— Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (LFWP);
— Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny — Komenda Główna (LFWP-KG).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 28. Uproszczony schemat rozwoju palestyńskiego ruchu narodowo-wyzwoleńczego

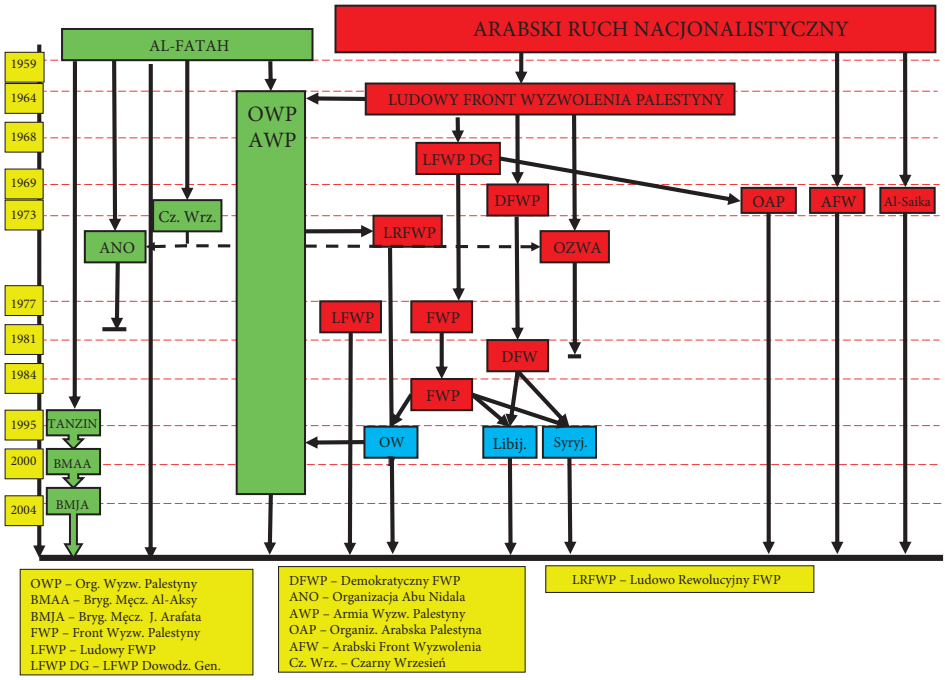

Źródło: opracowanie własne S.K.

Organizacja Abu Nidala (*Abu Nidal Organisation* — ANO)[15]

Organizacja Abu Nidala znana jest także jako Rewolucyjna Rada Fatah, Rewolucyjna Rada Arabska, Rewolucyjne Brygady Arabskie, Czarny Wrzesień i Rewolucyjna Organizacja Muzułmańskich Socjalistów.

Ta międzynarodowa organizacja terrorystyczna została założona przez Sabri al-Banna (pseudonim Abu Nidal). Powstała w 1974 r. na skutek rozłamu w Organizacji Wyzwolenia Palestyny (OWP). W listopadzie 2002 r. Abu Nidal zginął w Bagdadzie. Nowy lider organizacji pozostaje nieznany.

Odłączenie się od OWP było wynikiem wpływów Iraku, który zaproponował Abu Nidalowi pomoc finansową. Członkowie Organizacji Abu Nidala uważają, że to ich organizacja stanowi prawdziwą Al-Fatah, oskarżając przy tym liderów macierzystego ugrupowania o zdradę. Organizacja utrzymuje, że walka zbrojna przeciwko Izraelowi jest świętą wojną i jedyną drogą do osiągnięcia wyzwolenia całej Palestyny, której słuszności nikt nie ma prawa odmawiać Palestyńczykom. Organizacja Al-Fatah (*Harakat*

[15] S. Kulczyński, *Ugrupowania terrorystyczne…*, dz. cyt., s. 131–133.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

al-Tahrir al-Watani al-Filastini — Ruch Wyzwolenia Narodowego Palestyny), a konkretnie tą część organizacji, która nie przyłączyła się do ANO, i jej przywódcy zdradzili tę zasadę, a zatem muszą być ukarani. Zarówno terroryzm arabski, jak i palestyński są potrzebne w celu wywołania powszechnej rewolucji Arabów, która jako jedyna prowadzić może do wyzwolenia Palestyny.

Rewolucyjna Rada Fatah uznana została za jedną z najniebezpieczniejszych, najbardziej aktywnych i morderczych palestyńskich organizacji terrorystycznych w latach 80. XX w. Wykazała się umiejętnością działania na dużym obszarze Bliskiego Wschodu, a także w Ameryce Południowej, Azji i Europie. Przeprowadziła więcej operacji i ataków terrorystycznych w różnych krajach arabskich niż inne palestyńskie organizacje. Występowała nawet przeciwko bojownikom palestyńskim uznanym za zbyt umiarkowanych. Od początku lat 80. Rewolucyjna Rada Fatah atakowała cele izraelskie i zachodnie. W latach 90. jej ataki praktycznie ustały, jednak grupa nadal uważana jest za potencjalnie bardzo niebezpieczną, m.in. z powodu jej nowych koneksji z Iranem.

W latach 1974–1980 główna kwatera organizacji znajdowała się w Bagdadzie, a jej poczynania były kierowane przez Irak, który udzielał ugrupowaniu wsparcia logistycznego. W tym okresie grupa przeprowadzała zamachy głównie na cele syryjskie i związane z OWP. Na początku lat 80., po sporze między władzami Iraku a Abu Nidalem o niezależność organizacji oraz o irackie próby poprawienia swych relacji z Zachodem podczas wojny z Iranem, organizacja Abu Nidala została wygnana z Iraku i przeniosła się do Syrii, potem do Libii, gdzie miała swoją siedzibę od roku 1985. Przez wszystkie te lata ugrupowanie atakowało Żydów, Izraelczyków, Zachód, Jordanię i inne państwa Zatoki Perskiej, a także pozostałe ugrupowania palestyńskie uznane za zbyt liberalne.

Pod wpływem nacisków USA na rząd Syrii organizacja Abu Nidala została zmuszona do przeniesienia swoich obozów treningowych do Libanu, w okolice Sydonu. W roku 1987 nastąpił przełom w tajnej naturze organizacji — otwarła ona swe szeregi dla nowych rekrutów, stworzyła rodzaj milicji, a nawet rozpoczęła działalność społeczną i polityczną w palestyńskich obozach dla uchodźców w południowym Libanie. Druga połowa lat 80. naznaczona była wyjątkowo licznymi i krwawymi atakami z jej strony. Jednak ta nowa metoda działania i ujawnienie się przyniosły rozłam we wnętrzu organizacji. Po epizodzie próbnego przyłączenia się do OWP Jasira Arafata, Abu Nidal i jego organizacja stali się wyobcowani, zaś aresztowanie wielu członków ugrupowania w Ameryce Południowej przyczyniło się do wyraźnego spadku aktywności. W latach 90. XX w. organizacja wycofała się z działań terrorystycznych, za to wzmocniła swoje powiązania z Iranem

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

i uczestniczyła w większości kongresów sponsorowanych przez Teheran. Jednocześnie zły stan zdrowia Abu Nidala w tym czasie spowodował dalsze osłabienie Rewolucyjnej Rady Fatah i jej znaczenia.

Liczebność: liczy około 400 członków, jednak wspierają ją także liczni bojownicy w palestyńskich obozach dla uchodźców w Libanie.

Obszar działania: ma biura w Syrii, Jemenie, Iranie, Sudanie i Libanie. Prowadziła działania na całym Bliskim Wschodzie i w Europie. Przeprowadziła ataki terrorystyczne w około 20 krajach.

Pomoc zewnętrzna: uznawana jest za jedną z najbardziej dochodowych organizacji terrorystycznych. Ocenia się, że oprócz dotacji od państw „opiekuńczych" (Irak do czasu obalenia Hussaina, Syria do 1987 r. i Libia) posiada dochody z wymuszeń i z własnej sieci firm i przedsiębiorstw.

Brygady Męczennika Jasira Arafata (*Al-Aqsa Martyrs Brigade* — AAMB)[16]

Początkowa nazwa organizacji (Brygady Męczenników Al-Aksy) została zmieniona w 2004 r. dla upamiętnienia zmarłego Jasira Arafata. Używano również nazwy Batalion Męczenników Al-Aksy. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 27 marca 2002 r.

Brygady Męczennika Jasira Arafata powstały we wrześniu 2000 r. podczas II Intifady i od tego czasu okazały się najbardziej agresywnym ugrupowaniem walczącym o utworzenie niepodległej Palestyny. Stanowią luźny związek bliżej nieokreślonej liczby niewielkich grupek członków organizacji Al-Fatah i organizacji z nią związanych.

Celem organizacji jest usunięcie wojsk i osadników izraelskich z terytorium Zachodniego Brzegu Gazy oraz doprowadzenie do powstania państwa palestyńskiego lojalnego wobec Al-Fatah.

Brygady Męczennika Jasira Arafata są zbrojnym ramieniem ruchu Al-Fatah, na którego czele stoi obecny palestyński prezydent Mahmud Abbas. Ataki kierowane są w cywilne i wojskowe cele izraelskie oraz Palestyńczyków uznanych za zdrajców. Organizacja przeprowadza ataki głównie w Izraelu na terytoriach okupowanych. Posiada zwolenników w palestyńskich obozach dla uchodźców w południowym Libanie. W ostatnich latach oskarża się Iran i Hezbollah o udzielanie grupie pomocy, jednak rozmiary zewnętrznej infiltracji organizacji pozostają nieznane. Początkowo AAMB dokonywały ataków z wykorzystaniem broni palnej na żołnierzy izraelskich oraz osadników żydowskich na ziemiach okupowanych. Od roku 2002 AAMB dokonuje samobójczych zamachów bombowych na cele

[16] Na podstawie: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

znajdujące się na terytorium Izraela. Pierwszy taki atak wykonano w styczniu 2002 r. W czerwcu 2007 r. po przejęciu władzy w Strefie Gazy przez Hamas AAMB rozpoczęły ataki na terytorium Izraela za pomocą niekierowanych pocisków rakietowych. Organizacja nie atakuje obiektów i obywateli Stanów Zjednoczonych, chociaż w wyniku prowadzonych przez nią ataków terrorystycznych śmierć poniosło kilka osób o podwójnym, amerykańskim i izraelskim obywatelstwie.

Liczebność: kilkuset członków.

Obszar działania: większość działań realizowanych jest na obszarze Bliskiego Wschodu, ale planowane i przeprowadzane są również ataki w Izraelu i na Zachodnim Brzegu. Grupa posiada również członków w obozach dla uchodźców palestyńskich w Libanie.

Pomoc zewnętrzna: Iran zaopatruje organizację w środki i broń oraz wywiera wpływ na kierownictwo organizacji, głównie poprzez mediatorów z Hezbollahu.

Front Wyzwolenia Palestyny (*Dżabat al-Tahrir al-Filistinijahl*; *Palestine Liberation Front* — PLF; *Abu Abbas Fraction*)[17]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r. Organizacja powstała w kwietniu 1977 r. w rezultacie rozłamu Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny — Komendy Głównej Ahmada Dżibrila. Nowo powstałą organizacją pokierowali Muhammad Zaidan (Abu Abbas) i Tal'at Ya'akub. W latach 1983–1984 organizacja podzieliła się ponownie na trzy mniejsze grupy o orientacji pro-OWP (Abu Abbas), prosyryjskiej i prolibijskiej. Każda z frakcji zatrzymała pierwotną nazwę i każda utrzymywała, że to ona jest kontynuacją organizacji macierzystej. W 1989 r. Abu Abbas został wybrany do zarządu OWP i wówczas Front Wyzwolenia Palestyny stał się satelitą Al-Fatah. Front Wyzwolenia Palestyny to organizacja działająca głównie w Libanie.

Organizacja PLF prowadził walkę zbrojną z Izraelem, głównie w postaci ataków terrorystycznych zza granicy libańskiej. Frakcja Abu Abbasa była odpowiedzialna za porwanie statku *Achille Lauro* w 1985 r. oraz za nieudany atak z morza na Izrael. Oba te akty postawiły OWP w kłopotliwej sytuacji. Porwanie statku *Achille Lauro* to najbardziej znana akcja tej grupy, natomiast do najbardziej oryginalnych należy zaliczyć próbę nalotu na Izrael przy użyciu dwóch motolotni, z których zamachowcy mieli zrzucać granaty, i próbę wtargnięcia balonem na terytorium Izraela. Po spotkaniu w Oslo ugrupowanie zaakceptowało politykę OWP i zaprzestało ataków terrorystycznych na Izrael.

[17] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W ciągu ostatnich lat przywódcy PLF działają aktywnie w OWP, chociaż grupa formalnie nadal pozostaje niezależna, szczególnie w palestyńskich obozach dla uchodźców w Libanie. Wraz z Al-Fatah są także zaangażowani w lokalne spory z członkami organizacji popieranych przez Syrię.

W ostatnich latach PLF przyznał się do dwóch ataków na cele izraelskie, które miały miejsce 14 marca 2008 r. Jeden atak wykonano w Howrah na izraelski autobus wojskowy przewożący żołnierzy, a drugi to ostrzelanie izraelskich osadników w górach Hebron. 28 marca 2008 r., krótko po atakach, członek Centralnego Komitetu PLF potwierdził te ataki, jednocześnie oświadczając, że PLF jest gotowy do wykorzystania wszystkich możliwych środków, aby przywrócić swoją poprzednią chwałę i należną pozycję w palestyńskiej operacji militarnej „walka" i „opór".

Liczebność: liczbę członków organizacji ocenia się między 50 a 500 osób.

Obszar działania: od 1990 do 2003 r. PLF miał siedzibę w Iraku. Aktualnie organizacja działa w Libanie i na terytoriach palestyńskich.

Pomoc zewnętrzna: aktualnie nieznana. Wcześniej sponsorowany przez Irak.

Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (*Of Liberation The For Front Popular Palestine* — PFLP)[18]

Organizacja występuje również pod następującymi nazwami: Grupa Halhul, Oddział Halhul, Palestyńskie Ludowe Siły Oporu (*Palestinian Popular Resistance Forces* — PPRF); Grupa Czerwonego Orła, Czerwone Orły, Batalion Męczennika Abu Ali Mustafy. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny jest marksistowsko-leninowskim ugrupowaniem założonym przez Georga Habasha w 1967 r. jako ugrupowanie członkowskie OWP.

Celem głównym organizacji było doprowadzenie do wszecharabskiej rewolucji komunistycznej. Nie widziano natomiast powodu do prowadzenia religijnej rewolucji skierowanej przeciwko zachodniemu imperializmowi. Z powodu sprzeciwu wobec deklaracji zasad podpisanej w 1993 r. grupa opuściła OWP.

W świecie terrorystów organizacja wyrobiła sobie reputację serią ataków przeprowadzonych w latach 60. i 70. XX w. na cele związane z transportem powietrznym. W wyniku tych działań śmierć poniosło ponad 20 obywateli Stanów Zjednoczonych.

[18] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Szczególną aktywność PFLP przejawił w czasie trwania II Intifady. Wykonano wtedy kilka samobójczych zamachów bombowych. W 2001 r. członkowie PFLP zastrzelili Rehawama Zeewiego, ministra turystyki w rządzie premiera Ariela Szarona, w odwecie za śmierć Abu Alego Mustafy, zabitego w sierpniu 2001 r. przez izraelską armię. Ponadto we współdziałaniu z innymi organizacjami terrorystycznymi grupa ta dokonała wielu różnorodnych ataków na cele znajdujące się na terytoriach okupowanych i terytorium Izraela.

W latach 2008–2010 działalność PFLP koncentrowała się na prowadzeniu ostrzału terytorium Izraela za pomocą pocisków rakietowych i moździerzy, jak również na organizowaniu zasadzek na izraelski personel wojskowy w rejonie Gazy.

Liczebność: wcześniej oceniano, że ugrupowanie liczy około 800 członków. W chwili obecnej brakuje danych o liczebności organizacji.

Obszar działania: Syria, Liban, Izrael oraz terytoria okupowane.

Pomoc zewnętrzna: największą część pomocy militarnej i finansowej otrzymuje ze strony Syrii i Libii.

Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny — Komenda Główna (*Popular Front For The Liberation Of Palestine — General Command* — PFLP-GC)[19]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r. Grupa powstała w wyniku rozłamu w PFLP. Przyczyną rozłamu była opozycja wobec polityki Jasira Arafata. Organizacja PFLP-GC wyłoniła się w 1968 r., pragnąc skupić się na walce a nie na działaniach politycznych. Zdecydowanie sprzeciwiała się polityce Jasira Arafata i OWP oraz negocjacjom pokojowym z Izraelem.

Organizacją — akcentującą konieczność zaostrzenia prowadzonej walki zbrojnej — kierował Ahmad Jibril, były oficer armii syryjskiej. Grupa powstała dzięki wsparciu Syrii i była przez nią zakulisowo sterowana.

Terroryści Jibrila wyspecjalizowali się w zamachach samobójczych i atakach na przygraniczne obszary Izraela (używając m.in. motolotni i balonów na ogrzane powietrze). W latach 70. i 80. XX w. PFLP-GC przeprowadził dziesiątki zamachów na obszarze Bliskiego Wschodu i w Europie. Gdy w czerwcu 1991 r. Hafiz Kassem Dalkamoni, aktywista grupy, został aresztowany w Niemczech podczas przygotowań do zamachu bombowego na pociąg wiozący amerykańskich żołnierzy, w odwecie organizacja przeprowadziła kampanię zamachów bombowych w Europie Zachodniej. W ostatnich latach PFLP-GC skupia się na wsparciu ataków

[19] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

dokonywanych przez bojówki Hezbollohu na terytorium Izraela, ostrzeliwaniu terytorium Izraela pociskami rakietowymi, szkoleniu członków innych ugrupowań terrorystycznych w obozach szkoleniowych oraz na przemycie broni. Organizacja utrzymuje szereg baz na pograniczu libańsko-syryjskim i w Libanie. Utrzymuje również zbrojne placówki w obozach uchodźców palestyńskich.

Liczebność: kilkuset do tysiąca aktywnych członków.

Obszar działania: bazy w południowym Libanie i na pograniczu syryjsko-libańskim. Siedziba kwatery głównej znajduje się w Damaszku. Placówki — w obozach uchodźców w Libanie i Gazie, a także w niektórych krajach europejskich. Ataki terrorystyczne dokonywane są przez tę grupę praktycznie na terytorium całego Bliskiego Wschodu i Europy Zachodniej.

Pomoc zewnętrzna: Syria zapewnia logistyczne i wojskowe wsparcie oraz udostępnia swoje terytorium, wsparcie finansowe natomiast zapewnia Iran i Libia.

Drugim zasadniczym nurtem skupiającym organizacje terrorystyczne na Bliskim Wschodzie jest nurt, w którym dominuje pierwiastek religijny. Uproszczony schemat powstawania i przeobrażeń organizacji terrorystycznych składających się na ten nurt przedstawia rycina 29.

Ryc. 29. Bliskowschodnie organizacje terrorystyczne o charakterze religijnym

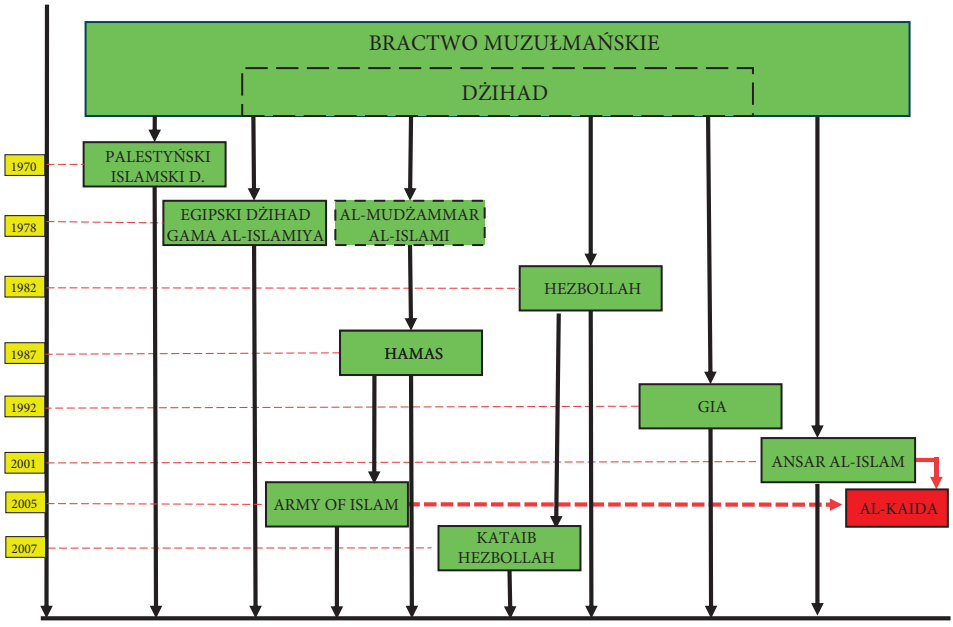

Źródło: opracowanie własne S.K.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Na listach organizacji terrorystycznych znajdują się następujące organizacje o charakterze religijnym:
— Zwolennicy Islamu (*Ansar al-Islam* — AAI);
— Armia Islamu (*Jaish al-Islam*; *Army of Islam* — AOI);
— Grupa Islamska (*al-Gama`a al-Islamiyya*; *Islamic Group* — IG);
— Islamski Ruch Oporu (*Harakat al-Muqawamah al-Islamija* — Hamas);
— Hezbollah — Partia Boga (*Hisballah*);
— Brygady Hezbollahu (*Kata'ib Hizballah* — KH);
— Palestyński Islamski Dżihad (*Harakat al-Dżihad al-Islami al-Filistini*; *Palestinian Islamic Jihad* — PIJ);

Zwolennicy Islamu (*Ansar al-Islam* — AAI)[20]

Inne nazwy organizacji to: *Ansar al-Sunna*, *Ansar al-Sunna Army*, *Jaish Ansar al-Sunna*, *Jund al-Islam*, Wyznawcy Islamu, Wyznawcy Islamu w Kurdystanie, Pomocnicy Islamu, Kurdyjscy Talibowie, Kurdyjscy Zwolennicy Islamu, Żołnierze Boga, Żołnierze Islamu, Zwolennicy Islamu w Kurdystanie. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 22 marca 2004 r.

Zwolennicy Islamu to radykalna organizacja irackich Kurdów i Arabów powstała w 2001 r. w irackim Kurdystanie z połączenia dwóch ekstremistycznych ugrupowań kurdyjskich, których korzenie sięgają do Islamskiego Ruchu Irackiego Kurdystanu (*Islamic Movement Iraq Kurdistan* — IMIK). Jest silnie związana z Al-Kaidą i Al-Kaidą w Iraku.

Celem głównym AAI jest utworzenie na terenach północnego Iraku niezależnego państwa islamskiego opartego na prawie szariatu oraz doprowadzenie do usunięcia wszelkich obcych wojsk z terytorium Iraku.

Od czasu rozpoczęcia operacji „Iracka Wolność" AAI stało się drugą po ugrupowaniu Al-Kaida w Iraku grupą najbardziej zaangażowanych w walkę z wojskami koalicji.

Organizacja AAI przeprowadziła wiele ataków przeciwko różnym obiektom. Zwalczała iracki rząd i siły bezpieczeństwa, a także obiekty należące do wojsk Stanów Zjednoczonych i pozostałych koalicjantów. Dokonywała również licznych porwań, egzekucji i zabójstw irackich obywateli i polityków. Jednym z ważniejszych ataków grupy był zamach bombowy przeprowadzony w marcu 2008 r. na *Palace Hotel* w As Sulaymaniyah. W samym tylko 2010 r. AAI wykonała w sumie 13 różnych ataków, w których zginęło 15 osób, a rannych zostało co najmniej 39 osób.

Liczebność: brak jest dokładnych danych, jednak uważa się, że AAI jest jedną z największych sunnickich grup terrorystycznych w Iraku.

[20] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Obszar działania: zaplecze organizacji to głównie północny Irak, działania terrorystyczne natomiast najczęściej dokonywane są w centralnej części Iraku w rejonie Bagdadu, sporadyczne działania prowadzone są w zachodniej części Iraku.

Pomoc zewnętrzna: otrzymuje wsparcie od luźnej sieci współpracowników w Europie i na Bliskim Wschodzie. Ponadto otrzymuje pomoc szkoleniową i materialną od organizacji Al-Kaida w Iraku.

Armia Islamu (*Jaish al-Islam*; *Army of Islam* — AOI)[21]

Inne nazwy organizacji to: *Tawhid*, Straż Dżihadu. Armia Islamu to niewielka radykalna grupa palestyńska działająca w Strefie Gazy. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 16 sierpnia 2011 r. Grupę założył pod koniec 2005 r. Mumtaz Durmush, członek potężnego klanu w Strefie Gazy. Grupa skupiła kilkudziesięciu radykalnych członków Hamasu. W początkowym okresie działalności AOI utrzymywała silne związki z Hamasem, w chwili obecnej praktycznie one nie istnieją, a organizację łączą obecnie silne związki z Al-Kaidą.

Cele AOI są zbieżne z celami Al-Kaidy. Do najważniejszych należy walka z „Krzyżowcami" i ich ostateczne usunięcie ze świata arabskiego oraz budowa wspólnego kalifaty opartego na prawie szariatu.

Organizacja AOI jest odpowiedzialna za wiele aktów terrorystycznych skierowanych przeciwko Izraelowi i Egiptowi. Jako formy ataków stosowano ostrzał terytorium Izraela pociskami rakietowymi prowadzony z terytorium Gazy i południowego Libanu oraz uprowadzenia dziennikarzy i cudzoziemców (szczególnym echem odbiło się uprowadzenie korespondenta BBC Alana Johnsona). Grupa jest również odpowiedzialna za serię zamachów bombowych przeprowadzonych w 2009 r. na obiekty turystyczne Egiptu i Izraela (Kair, Heliopolis i inne), które spowodowały wiele ofiar śmiertelnych. Armia Islamu została powiązana z wykonanym w 2011 r. zamachem bombowym na kościół koptyjski w Aleksandrii, który spowodował śmierć 23 osób.

Organizacja AOI prowadzi również szeroką akcję propagandową za pośrednictwem własnych ośrodków medialnych zgrupowanych w *Al-Nur Media Foundation*, której jest właścicielem.

Liczebność: kilkudziesięciu aktywnych bojowników. Nieznana liczba sympatyków.

Obszar działania: Egipt, Izrael, Strefa Gazy i południowy Liban.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

[21] Opracowano na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.terrorism-info.org.il/en/article/18623>, dostęp: 6 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Grupa Islamska (*al-Gama'a al-Islamiyya* — GAI)[22]

Inne nazwy organizacji to: *Islamic Groups* — IG, *Gamaat Islamiya*, *al-Jamaat al-Islamiya*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Organizacja IG to grupa ekstremistów islamskich działająca głównie w Egipcie od końca lat 70. XX w. Duchowym przywódcą organizacji jest szejk Omar Abdel Rahman.

Głównym celem IG jest obalenie rządu egipskiego i utworzenie w Egipcie państwa islamskiego. Organizacja głosi również hasła motywujące do walki z Izraelem i Stanami Zjednoczonymi.

Grupa Islamska posiada zwolenników w wielu krajach. W ostatnich latach nawiązała kontakty z Al-Kaidą. Aktualnie stanowi zbiór luźno powiązanych grupek. Wielu członków wyrzekło się działalności terrorystycznej. W 1997 r. IG ogłosiła zawieszenie broni, co doprowadziło do rozłamu organizacji na dwie frakcje, zwolenników i przeciwników zawieszenia broni. Ponowne takie zawieszenie broni IG ogłosiła w marcu 2010 r.

Najgłośniejsze ataki terrorystyczne grupy to: seria ataków wykonanych w 1990 r. na funkcjonariuszy egipskich sił bezpieczeństwa, urzędników państwowych oraz chrześcijan koptyjskich, zamach dokonany w czerwcu 1995 r. na prezydenta Egiptu Hosni Mubaraka w Addis Abebie w Etiopii, seria ataków w 1997 r. na turystów w Egipcie, zwłaszcza w Luksorze, w których zginęły 62 osoby.

Liczebność: w szczytowym okresie działania oceniano organizację na kilka tysięcy bojowców i drugie tyle zwolenników. Liczba członków drastycznie spadła po przeciwdziałaniu sił bezpieczeństwa oraz przeprowadzonym zamachu w Luksorze.

Obszar działania: Egipt, Afganistan, Jemen, Iran, Wielka Brytania, Niemcy i Francja.

Pomoc zewnętrzna: może uzyskiwać pewne fundusze za pośrednictwem różnych islamskich organizacji pozarządowych.

Islamski Ruch Oporu (*Harakat al-Muqawamah al-Islamija* — Hamas)[23]

Organizacja wzięła nazwę od pierwszych liter arabskich słów „Harakat al-Muqawama al-Islamiya" (Islamski Ruch Oporu), przy czym sam wyraz Hamas tłumaczyć można jako 'zapał', 'entuzjazm'. Jest to największe (po Al-Fatah Jasira Arafata) fundamentalistyczne ugrupowanie palestyńskie.

[22] Na podstawie: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt., dostęp: 6 czerwca 2012 r.

[23] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Hamas jest radykalną islamską organizacją, która rozpoczęła swoją działalność we wczesnym stadium intifady. Założyła je radykalna frakcja OWP oraz część członków ruchu Bractwa Muzułmańskiego — *al-Ikhwan al-Muslimun* (organizacji założonej w latach 20. XX w. w Egipcie do obrony wartości islamskich przed wpływami zagranicznymi). Na liście organizacji terrorystycznych Hamas jest od 8 października 1997 r.

Głównym celem organizacji jest utworzenie niezależnego islamskiego państwa palestyńskiego ze stolicą w Jerozolimie.

Hamas od początku uznawał Palestynę za ziemię arabską i odmawiał Izraelowi prawa do istnienia. Organizacja sprzeciwia się jakiemukolwiek porozumieniu z Izraelem i z tego powodu rywalizuje z Al-Fatah.

Hamas działa głównie w Strefie Gazy, a także na Zachodnim Brzegu Jordanu. Grupa odegrała ważną rolę w pełnej przemocy islamskiej działalności wywrotowej i radykalnych operacjach terrorystycznych skierowanym zarówno przeciwko Izraelczykom, jak i Arabom. W początkowym okresie ruchem kierowały osoby kojarzone głównie z Bractwem Muzułmańskim działającym na terytoriach okupowanych. Ideologia Hamasu różni się od ideologii Bractwa Muzułmańskiego szczególnie w kwestii zapatrywania na dżihad.

W toku intifady Hamas rozszerzył swoje działania na Zachodni Brzeg Jordanu, aby w efekcie stać się dominującym fundamentalistycznym ruchem islamskim na terytoriach okupowanych. Za swój cel nadrzędny uważa prowadzenie dżihadu o wyzwolenie Palestyny i założenie islamskiego państwa palestyńskiego „od morza Śródziemnego do rzeki Jordan". Przez uczestniczenie w rozruchach ulicznych i zabójstwach ugrupowanie umocniło swoją pozycję w oczach Palestyńczyków, wzmacniając tym samym swój potencjał i zajmując czołową pozycję w intifadzie. Na skutek swoich działań w 1989 r. Hamas został wyjęty spod prawa.

Po wojnie w Zatoce Perskiej Hamas stał się wiodącym ugrupowaniem terrorystycznym na terytoriach okupowanych, a także w samym Izraelu. Dziś jest drugą, po Al-Fatah, co do znaczenia grupą, a czasami postrzegany jest nawet jako groźny konkurent dla świeckiego ruchu nacjonalistycznego. Obecnie jest najsilniejszą grupą stanowiącą zagrożenie dla procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie.

Na początku intifady Hamas był szczególnie aktywny. Przed powstaniem członkowie Hamasu działali przede wszystkim przeciwko Palestyńczykom uznanym za łamiących prawo w celu oczyszczenia społeczeństwa muzułmańskiego i przygotowania go do dżihadu przeciwko Izraelowi. Po wybuchu Intifady ugrupowania, zasilone nowymi rekrutami, kontynuowały te działania, w wyniku których zginęło 46 Palestyńczyków. W tym samym okresie działacze Hamasu zaczęli przeprowadzać także ataki terrorystyczne

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

na cele izraelskie. Na początku stosowali głównie „tradycyjne" metody terrorystyczne (podpalenia, samochody pułapki, podkładanie bomb i porwania). Z biegiem czasu ugrupowanie „wyspecjalizowało się" w samobójczych atakach bombowych.

Duchowym przywódcom organizacji i jej założycielem był szejk Ahmed Jasin, który zginął w marcu 2004 r. W 2005 r. Hamas ogłosił, że będzie uczestniczyć w wyborach parlamentarnych, które odbędą się 17 lipca w Autonomii Palestyńskiej. Tym samym zakończył trwający od lat bojkot wyborów. Hamas nie wziął udziału w pierwszych wyborach do parlamentu Autonomii Palestyńskiej w 1996 r. na znak protestu przeciwko układom pokojowym z Oslo w 1993 r. Nie zgłosił też kandydata na styczniowe wybory przewodniczącego Autonomii Palestyńskiej. Organizacja ta wzięła jednak udział w wyborach municypalnych w Autonomii Palestyńskiej pod koniec stycznia 2012 r., zdobywając 30% miejsc na Zachodnim Brzegu i większość miejsc w Strefie Gazy. Hamas uzyskał poparcie wśród ludności dzięki swym inicjatywom pomocy dla skrajnie zubożałej w ciągu czterech lat intifady ludności palestyńskiej, utrzymując przedszkola i szkoły, organizując pomoc żywnościową.

Hamas działa głównie na terytoriach okupowanych w Izraelu i Jordanii. Po zamachu na World Trade Center 11 września 2001 r. ogłosił, że jego strategia polega na walce z syjonistycznym wrogiem, ale tylko w Palestynie, a nie poza jej terytorium.

Po wygraniu wyborów do Rady Legislacyjnej w styczniu 2006 r. Hamas przejął kontrolę nad Autonomią Palestyńską i jej władzami, w tym Ministerstwem Spraw Wewnętrznych. Utworzył milicję o nazwie Siła Wykonawcza (*Executive Force*), podporządkowaną MSW. Ta formacja i inne jednostki Hamasu pozwoliły mu na przejęcie władzy nad Strefą Gazy w czerwcu 2007 r. w stylu wojskowego zamachu stanu, zmuszając struktury Al-Fatahu do opuszczenia Strefy Gazy lub zejścia do podziemia.

Do roku 2005 Hamas przeprowadził wiele antyizraelskich ataków, w tym zamachy samobójcze, ataki rakietowe, detonacje improwizowanych ładunków wybuchowych itp.

W lutym 2005 r. uzgodniono zawieszenie broni trwające do czerwca 2006 r. Wznowienie przez Hamas ataków na obiekty militarne Izraela spowodowało, że władze państwa podjęły działania odwetowe, m.in., zamknięcie granic Gazy. Spowodowało to, że Hamas skupił się na utrwaleniu władzy nad Strefą Gazy, rozbudowie struktur obronnych oraz wzroście bezpieczeństwa. Przeciwko izraelskim siłom zbrojny prowadzono jedynie sporadyczne i ograniczone działania w postaci ataków rakietowych w walce z izraelskimi jednostkami operującymi na terytorium Gazy. W czerwcu 2008 r. Hamas zgodził się na sześć miesięcy zawieszenia broni z Izraelem

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

i tymczasowo wstrzymał wszystkie rakietowe ataki ze Strefy Gazy. Na przełomie 2008 i 2009 r. Hamas stoczył 23-dniową wojnę z Izraelem po nieudanej próbie przełamania międzynarodowej blokady Gazy. Od deklaracji Izraela jednostronnego zawieszenia broni, ogłoszonej 18 stycznia 2009 r., Hamas wykorzystuje okres pokoju, koncentrując się na odbudowie swojej siły militarnej, rozbudowie sieci tuneli przemytniczych i infrastruktury wojskowej w Gazie. W 2009 r. Hamas przeprowadził wiele ataków rakietowych na terytorium Izraela, natomiast w 2010 r. ich intensywność znacznie spadła.

Liczebność: ocenia się, że Hamas dysponuje kilkutysięczną armią w Strefie Gazy o zróżnicowanym stopniu wyszkolenia, natomiast liczbę członków paramilitarnej milicji *Executive Force* szacuje się na około 9 tys. ludzi.

Obszar działania: jest obecny w każdym większym mieście na terytoriach palestyńskich. Grupa zachowuje kadry liderów i animatorów prowadzących działania dyplomatyczne i zbieranie funduszy w Libanie, Syrii i innych państwach. Hamas również zwiększył swoją obecność w obozach dla uchodźców palestyńskich w Libanie, prawdopodobnie w celu eliminacji dominacji Al-Fatahu.

Pomoc zewnętrzna: większość swoich funduszy, broń oraz pomoc szkoleniową otrzymuje z Iranu. Ponadto organizacja zbiera fundusze w krajach Zatoki Perskiej i otrzymuje dotacje od palestyńskich emigrantów z całego świata. Znaczącą rolę w tej pomocy odgrywa Syria, zapewniając bezpieczne schronienie dla kierownictwa organizacji.

Partia Boga — Hezbollah (*Hisballah*)[24]

Inne nazwy organizacji to: Jihad Islamski — Islamska Święta Wojna, Organizacja Sprawiedliwości Rewolucyjnej, Jihad Islamski na Rzecz Wyzwolenia Palestyny, Rewolucyjna Organizacja w Obronie Sprawiedliwości, Islamski Opór. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Hezbollah to największa, prawdopodobnie również najsilniejsza organizacja terrorystyczna na świecie. Skupia wiele radykalnych organizacji szyickich. Dąży do utworzenia republiki islamskiej na wzór irańskiej w Libanie oraz wyeliminowania wszystkich wpływów nieislamskich w strefie. Organizacja jest skrajnie antyzachodnia i antyizraelska. Od momentu powstania utrzymywała ścisłe związki z Iranem, który finansował i szkolił jej bojowników. W 1985 r. ogłosiła deklarację lojalności wobec ajatollaha Ruhollaha Chomeiniego.

[24] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Hezbollah jest organizacją „parasolową" zrzeszającą wiele radykalnych formacji szyickich przychylających się do ideologii Chomeiniego. Powstała podczas wojny w Libanie w 1982 r. Dzięki temu obecność i wpływy Iranu w Libanie znacznie wzrosły. Hezbollah został założony przez muzułmańskich fundamentalistów, a na jego czele stoją duchowni islamscy. Duchowym ojcem ugrupowania jest szejk Muhammed Hussein Fadlallah, który jest zarazem głównym sędzią prawa koranicznego w Libanie. Sekretarzem Generalnym i świeckim dowódcą Hezbollahu jest Hassan Nasrallah. Ugrupowanie wspierane jest nie tylko przez Iran, ale także przez Syrię. Składa się ono z wielu komórek organizacyjnych stanowiących rozległą sieć i to na niej Hezbollah opiera swoje działanie. Celem tego działania jest stworzenie na obszarze działania formacji państwa islamskiego na wzór irański. Powinno zostać to wykonane za wszelką cenę, w tym także przy wykorzystaniu terroru.

Pod koniec 1982 r. Iran wysłał do Libanu członków Korpusu Strażników Rewolucji Islamskiej (*sepah-e pasdaran-e dżomhuri-je eslami* czasem skrótowo nazywany *sepah*), aby pomogli zorganizować tam ruch islamski, którego członkowie wzięliby udział w dżihadzie przeciwko Izraelowi. W roku 1985, po wycofaniu wojsk izraelskich z Libanu, Hezbollah skonsolidował się i zreorganizował, by działać równie sprawnie w czasach pokoju. Przygotowano magazyny broni, punkty przerzutowe, kryjówki oraz całą sieć zwolenników.

Ideologiczną podstawą Hezbollahu jest przekonanie głoszone przez Chomeiniego, mówiące o stworzeniu wszechislamskiego państwa rządzonego przez duchownych muzułmańskich. Jej członkowie są przekonani, że tylko w ten sposób uda się im ocalić kraj przed postępującym z Zachodu rozkładem. Drugim z celów formacji jest całkowite usunięcie z mapy świata państwa Izrael i przywrócenie jego obecnych ziem Palestynie, co wiązałoby się także z całkowitym powrotem Jerozolimy do świata islamu. Wyzwolenie Jerozolimy z rąk „małego szatana", jak nazywają Izrael, stanowi dla nich religijny obowiązek. Hezbollah żąda także całkowitego wycofania zachodnich instytucji, zwłaszcza francuskich i amerykańskich, z terenu Libanu. Ideologię popiera Hezbollah czynami — najczęściej aktami terrorystycznymi. Stosuje ataki terrorystyczne skierowane przeciwko cywilnym i wojskowym celom izraelskim, które nasilają się, kiedy prowadzone są jakiekolwiek negocjacje pokojowe. Liczba ataków dochodzi nawet do kilkuset rocznie. Przeprowadził on wiele szeroko zakrojonych ataków terrorystycznych przeciwko celom izraelskim, amerykańskim i międzynarodowym w Libanie. Eskalacja przemocy ze strony grupy przebiegała z postępem niemal geometrycznym: w 1990 r. — 19 zamachów, w 1991 r. — 52, w 1992 r. — 63, w 1993 r. — 158, w 1994 r. — 187, w 1995 r. — 344

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zamachy, w tym ostrzały artyleryjskie, detonacje bomb o dużej mocy oraz bezpośrednie ataki wojskowe. Poza działalnością terrorystyczną ugrupowanie zajmuje się także szerzeniem propagandy antyzachodniej i popularyzacją idei Chomeiniego. Hezbollah prowadzi zakrojoną na szeroką skalę działalność propagandową, m.in. posiada własną stację telewizyjną *al-Manar*. Zorganizował również doskonale działający system opieki społecznej, obejmujący szkoły i szpitale.

Liczebność: kilka tysięcy zwolenników i członków. Jego zdolność mobilizacyjna jest jednak znacznie większa.

Obszar działania: działa na południowych przedmieściach Bejrutu, w dolinie Bekaa, a także w południowym Libanie. Działa również w wielu państwach Europy Zachodniej i Afryki Północnej.

Pomoc zewnętrzna: pomoc szkoleniową, broń oraz materiały wybuchowe, jak również wsparcie polityczne, dyplomatyczne, finansowe i organizacyjne otrzymuje ze strony Iranu i Syrii. Hezbollah otrzymuje również dofinansowanie z prywatnych darowizn i zysków z firm legalnych i nielegalnych oraz wsparcie finansowe od libańskich społeczności szyickich w Europie, Afryce, Ameryce Południowej, Ameryce Północnej i Azji.

Brygady Hezbollahu (*Kata'ib Hizballah* — KH)[25]

Inne nazwy organizacji to: Brygady Hezbollah w Iraku, Hezbollah Brygady — Irak, *Kata'ib Hezbollah*, *Hezbollah Khata'ib*, *Khata'ib Hezbollah*, *Hezballah Khattab*, Hezbollah — Brygady, Islamski Ruch Oporu w Iraku, *Hezbollah Al-Irak*, *Abu Katibat Fathel Al A'abas*, *Katibat Ebin Zayd*, *Ali*, *Katibut Karbalah*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 2 lipca 2009 r.

Brygady Hezbollahu to radykalna i szyicka organizacja założona w 2006 r. i działająca na terytorium Iraku. Grupa powstała z pomocą Hezbollahu, z którym utrzymuje ścisłe związki.

Celem organizacji jest ostateczne usunięcie wojsk Stanów Zjednoczonych i koalicji z Iraku, obalenie istniejącego w nim rządu i stworzenie państwa islamskiego. Z tego powodu głównymi celami zamachów terrorystycznych są obiekty militarne armii irackiej, wojsk amerykańskich i ich sojuszników. Dokonywane są również ataki na polityków i funkcjonariuszy irackiej administracji państwowej, a także na osoby cywilne wyrażające poparcie dla tych władz. Szczególną aktywność ataków terrorystycznych w wykonaniu KH zanotowano w okresie poprzedzającym wybory w Iraku.

[25] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Stosowane formy aktów terroru to zamachy bombowe z wykorzystaniem IED[26], zamachy samobójcze, w tym z wykorzystaniem pojazdów, ataki przy użyciu broni palnej, w tym zasadzki snajperskie i ataki rakietowe, egzekucje, porwania itp. W lutym 2010 r. aresztowano znaczną część kierownictwa KH (w sumie 12 osób), co spowodowało spadek aktywności ugrupowania.

Cechą charakterystyczną działań prowadzonych przez KH jest dokumentacja filmowa prowadzonych ataków. Z dokumentacji tej tworzone są materiały propagandowe ukazujące sukcesy w walce z siłami koalicji, po czym są one emitowane w sprzyjających terrorystom arabskich stacjach telewizyjnych lub w Internecie. Obliczono, że w latach 2007–2009 wyprodukowano ponad tysiąc takich filmów.

Liczebność: liczbę członków KH szacuje się na około 400 osób.

Obszar działania: Irak. Większość operacji jest wykonywana w Bagdadzie i jego okolicach, ale sporadycznie akty terroru wykonywane są w innych rejonach Iraku, w tym na obszarach kurdyjskich, np. Mosulu.

Pomoc zewnętrzna: dzięki ścisłej współpracy z Hezbollahem otrzymuje kompleksowe wsparcie z Iranu.

Palestyński Islamski Dżihad (*Harakat al-Dżihad al-Islami al-Filistini*; *Palestinian Islamic Jihad* — PIJ)[27]

Inne nazwy organizacji to: Islamski Dżihad, Palestyński Islamski Dżihad — frakcja Fathi Shqaqi, Palestyński Islamski Dżihad — frakcja Shalla, Brygady Al-Quds. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Palestyński Islamski Dżihad to fundamentalistyczna organizacja palestyńska, powstała w latach 70. XX w. wśród palestyńskich bojowników w Strefie Gazy. Organizacja jest zlepkiem wielu grup i frakcji połączonych pragnieniem stworzenia w Palestynie państwa islamskiego i zniszczenia Izraela, co ma zamiar osiągnąć dzięki Świętej Wojnie. Za jednego ze swych głównych wrogów uznaje też Stany Zjednoczone, gdyż kraj ten wspiera Izrael. Organizacja sprzeciwia się również umiarkowanym rządom państw arabskich, twierdząc, że są one manipulowane przez świecki Zachód.

Głównym celem organizacji jest zniszczenie państwa izraelskiego i stworzenie na terytorium historycznej Palestyny niezależnego palestyńskiego państwa islamskiego. Aby to osiągnąć, grupa organizuje demonstra-

[26] IED (*Improvised Explosive Device*) — improwizowane urządzenie wybuchowe. Ładunek wybuchowy wykonany z materiałów podręcznych, np. niewybuchów pocisków, niezużytej amunicji itp.

[27] Na podstawie: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cje i zamachy terrorystyczne, rozpoczęte w lutym 1990 r. zabiciem w Egipcie 11 izraelskich turystów, podejmuje operacje dywersyjne na obszarze Izraela, głównie na Zachodnim Brzegu i w Strefie Gazy, oraz prowadzi ataki na przedstawicielstwa firm amerykańskich, siedziby banków i linii lotniczych. We wrześniu 1991 r., po serii aresztowań dokonanych przez policję izraelską i egipską, działalność organizacji osłabła.

Stosowane formy ataków to zamachy samobójcze, zamachy bombowe, ostrzał za pomocą pocisków rakietowych i moździerzy.

Liczebność: aktualnie liczba członków PIJ dochodzi do tysiąca osób.

Obszar działania: głównie Strefa Gazy. Na Zachodnim Brzegu i terytorium Izraela obecność minimalna. Najwyższe kierownictwo PIJ ma swoją bazę w Syrii. Niższe szczeble dowodzenia znajdują się w Libanie, natomiast rezydenci prowadzą działania na całym Bliskim Wschodzie.

Pomoc zewnętrzna: pomoc finansową i w zakresie szkolenia otrzymuje głównie z Iranu. Syria zapewnia PIJ bezpieczne schronienie.

Olbrzymią rolę w działaniach terrorystycznych na Bliskim Wschodzie i Afryce Północnej odgrywa Al-Kaida. Oprócz centralnej Al-Kaidy obejmującej swoim zasięgiem praktycznie cały świat w Al-Kaidzie powstały pewne lokalne ugrupowania mające znaczenie regionalne, np. Al-Kaida w Iraku, Al-Kaida na Półwyspie Arabskim itp. Do tego dochodzi cała gama różnych niezależnych ugrupowań mniej lub bardziej związanych z tą organizacją. Ich cechą wspólną i wspólnym celem działania jest utworzenie islamskiego kalifatu, opartego na islamie i islamskim prawie szariatu. Planowany obszar tego kalifatu przedstawia rycina 30.

Ryc. 30. Obszar planowanego przez Al-Kaidę panislamskiego kalifatu

Źródło: <http://www.nctc.gov/site/index.html>, dostęp: 6 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Al-Kaida była siłą sprawczą powstania całego szeregu organizacji terrorystycznych, które później ściśle z nią współpracowały. Orientacyjny schemat przebiegu tego procesu przedstawia rycina 31. Spośród różnych grup działających w tym regionie i powiązanych z Al-Kaidą na liście organizacji terrorystycznych znalazły się następujące organizacje:

— Al-Kaida (*Al-Qaeda* — AQ);
— Al-Kaida w Iraku (*Al-Qaeda in Iraq* — AQI);
— Al-Kaida na Półwyspie Arabskim (*Al-Qaeda in the Arabian Peninsula* — AQAP);
— Al-Kaida w Islamskim Maghrebie (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb* — AQIM);
— Al-Shabaab;
— Liga Zwolenników (*Asbat al-Ansar*);
— Brygady Abdallaha Azzama (*Abdallah Azzam Brigades* — AAB);
— Libijska Islamska Grupa Walcząca (*Libyan Islamic Fighting Group* — LIFG);
— Marokańska Islamska Grupa Walcząca (*Moroccan Islamic Fighting Group* — MIFG);

Ryc. 31. Organizacje terrorystyczne działające na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej wywodzące się z Al-Kaidy lub z nią związane

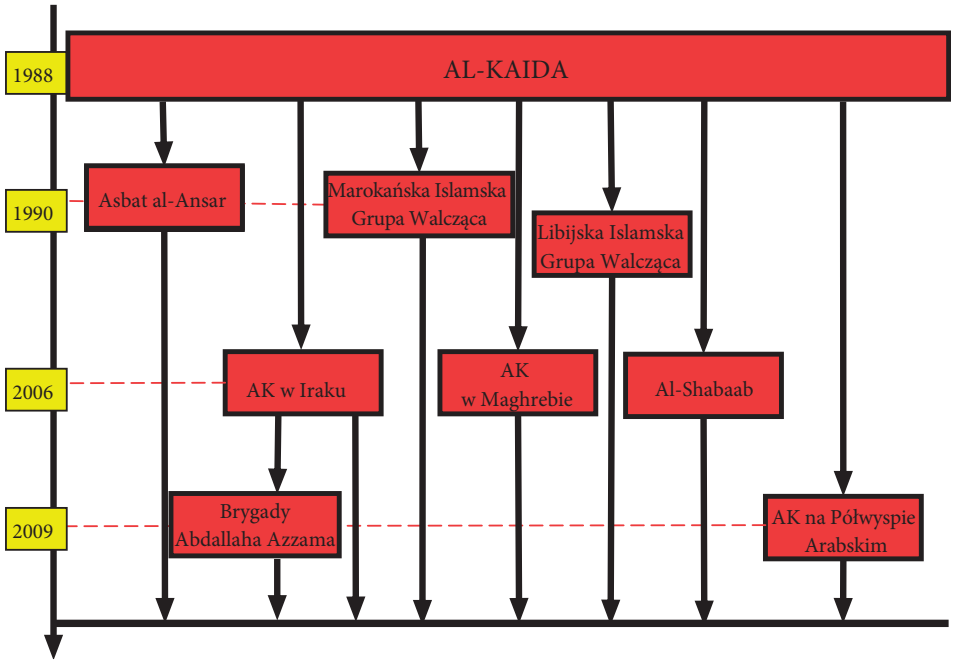

Źródło: opracowanie własne S.K.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Al-Kaida (*Al-Qaida* lub *Al-Qaeda* — AQ)[28]

Inne nazwy organizacji to: Siły Islamskie, Islamski Front Wyzwolenia Miejsc Świętych, Organizacja Osamy bin Ladena, Międzynarodowy Front Islamski na Rzecz Świętej Wojny z Żydami i Krzyżowcami. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1999 r.

Al-Kaida to międzynarodowa „grupa wsparcia" kierująca działalnością islamskich bojowników na całym świecie i finansująca tę działalność. Powstała podczas wojny ze Związkiem Radzieckim w Afganistanie, a jej rdzeń stanowią weterani wojenni z całego islamskiego świata. Al-Kaidę założył około 1988 r. saudyjski milioner i islamski bojownik, Osama bin Laden, po zamachu na Stany Zjednoczone 11 września 2001 r. uważany za jednego z najgroźniejszych terrorystów na świecie. Kwaterujący w Afganistanie bin Laden utworzył potężną międzynarodową sieć łączącą wszystkich muzułmańskich ekstremistów w różnych krajach. Organizacja posługuje się najnowszymi środkami techniki: telefonami satelitarnymi, faksami, komputerami oraz Internetem i dzięki temu pozostaje w kontakcie z nieznaną liczbą zwolenników na całym świecie arabskim, a także w Europie, Azji i Ameryce.

Głównym celem organizacji jest obalenie zepsutych i heretyckich rządów państw arabskich i zastąpienie tego prawem islamu (*Sharia*). Al-Kaida jest silnie antyzachodnia i postrzega Stany Zjednoczone jako pierwszorzędnego wroga islamu. Bin Laden wydał trzy fatwy (deklaracje, odezwy) o religijnych rządach, wzywające wszystkich muzułmanów, by chwytali za broń przeciwko Stanom Zjednoczonym.

Generalnie Al-Kaida działa na trzy zasadnicze sposoby:

— usiłuje radykalizować istniejące ruchy islamskie i tworzyć takie grupy tam, gdzie jeszcze nie istnieją;
— nawołuje do zniszczenia Stanów Zjednoczonych, które uważa za główną przeszkodę dla reform w krajach muzułmańskich;
— wspiera bojowników muzułmańskich w Afganistanie, Algierii, Bośni, Czeczenii, Kosowie, Pakistanie, Somalii, Tadżykistanie i Jemenie.

Przywódcą bazy Al-Kaida do roku 2011 był Osama bin Laden, a jego zastępcą Ayman al-Zawahri. W skład kierownictwa bazy wchodzą cztery komitety do spraw: religijnych, finansowych, wojskowych i mediów. Najniższym stopniem organizacyjnym są rozsiane po całym świecie komórki.

W ciągu kilku lat Al-Kaida ewoluowała z grupki bojowników walczących o wolność Afganistanu do organizacji stanowiącej globalne zagrożenie. W skład Al-Kaidy wchodzą obecnie liczne grupy lokalnych ekstre-

[28] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

mistów, przedsiębiorstwa, banki oraz instytucje zapewniające logistyczne zabezpieczenie prowadzonej działalności.

Osama bin Laden przez wiele lat rezydował w Chartumie. Jednak w 1996 r. władze Sudanu, pod presją Stanów Zjednoczonych, poprosiły go o opuszczenie kraju. Schronił się wraz ze współpracownikami w Afganistanie, gdzie powstały obozy szkoleniowe dla terrorystów. Rozpoczęte w 2001 r. ataki koalicji Stanów Zjednoczonych doprowadziły do upadku udzielających im poparcia talibów, a Osamę bin Ladena do opuszczenia Afganistanu i schronienia się w Pakistanie, gdzie przebywał do śmierci w 2011 r. Mimo to organizacja nie zaprzestała działalności i zapowiada dalsze ataki skierowane przeciw interesom USA.

Szacuje się, że bin Laden pochodzący z saudyjskiej rodziny multimilionerów odziedziczył około 300 mln dolarów, którymi finansuje działalność grupy. W posiadaniu Al-Kaidy znajduje się również wiele przedsiębiorstw. Organizacja otrzymuje też datki od sympatyków z całego świata.

Grupy bojowe Al-Kaidy dokonały wielu spektakularnych ataków terrorystycznych. Do najgłośniejszych z nich należą:

— zamachy bombowe na ambasady amerykańskie w Nairobi i Dar es Salaam (około 300 ofiar śmiertelnych i 5 tys. rannych);
— samobójczy atak na amerykański okręt wojenny *USS Cole* w porcie Aden, Jemen, przeprowadzony w październiku 2000 r. (17 amerykańskich marynarzy zabitych, 39 rannych);
— atak za pomocą uprowadzonych samolotów na wieże World Trade Center i budynek Pentagonu dokonany 11 września 2001 r. (ponad 3500 ofiar śmiertelnych);
— zamach bombowy na Bali w październiku 2002 r., który kosztował życie ponad 200 osób;
— seria zamachów bombowych w Arabii Saudyjskiej w 2003 i 2004 r. (ponad 90 ofiar śmiertelnych);
— zamachy bombowe przeprowadzone 7 lipca 2005 r. na londyński transport publiczny;
— zamach samobójczy 27 grudnia 2007 r. w Karaczi w Pakistanie (144 ofiar śmiertelnych, w tym była premier Benazir Bhutto);

Liczebność: aktualnie liczbę członków ocenia się na kilka tysięcy osób. Tworzą oni dobrze zorganizowaną, rozlokowaną po całym świecie sieć. Często wchodzą w skład innych organizacji terrorystycznych, np. Egipskiego Islamskiego Dżihadu (*Egyptian Islamic Jihad* —EIJ), Islamskiego Ruchu Uzbekistanu (*Islamic Movement of Uzbekistan* — IMU).

Obszar działania: praktycznie cały świat.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Al-Kaida w Iraku (*Al-Qaeda in Iraq* — AQI)[29]

Inne nazwy organizacji to: Siatka al-Zarkawiego, Al-Kaida — Grupa Dżihadu w Iraku, Al-Kaida — Grupa Dżihadu w Kraju Dwóch Rzek, Al-Kaida w Mezopotamii, Al-Kaida — Dżihad w Iraku, Al-Kaida — Organizacja Dżihadu w Kraju Dwóch Rzek, *Al-Tawhid*, *Jam'at al-Tawhid Wa'al-Dżihad*, *Tanzeem Qa'idat al-Dżihad*, *Bilad al-Raafidaini*, *Tanzim Qa'idat al-Dżihad al-fi Bilad Rafidayn*, *Jihad Group*, Organizacja bazy al-Dżihad w Iraku, Organizacja bazy al-Dżihad jest w Kraju Dwóch Rzek. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 17 grudnia 2004 r.

Grupa została założona przez jordańskiego terrorystę Abu Musaba al-Zarkawiego pod koniec 2003 r. Utworzył on grupę terrorystyczną o nazwie *Al-Tawhid Wal-Jihad* jako sprzeciw wobec obecności amerykańskich i zachodnich sił zbrojnych w świecie islamu i istnieniu państwa izraelskiego. Wkrótce po rozpoczęciu operacji „Iracka Wolność" przeniósł się ze swoją grupą na terytorium Iraku. Pod koniec 2004 r. podporządkował swoją grupę Osamie bin Ladenowi, zmieniając jej nazwę na AL-Kaida w Iraku. Od bin Ladena w zamian otrzymał tytuł „Emir Al-Kaidy w Kraju Dwóch Rzek".

Cel główny AQI to doprowadzenie do wycofania sił koalicji z Iraku i ustanowienie w Iraku państwa islamskiego. W dłuższej zaś perspektywie — rozprzestrzenienie rewolucji na pozostałe kraje regionu.

Po śmierci al-Zarkawiego w 2006 r. jego następca głównym celem organizacji uczynił stworzenia regionalnego kalifatu.

Organizacja AQI kierowana przez al-Zarkawiego szybko zyskała rozgłos, wykonując wiele ataków na różne obiekty koalicji zachodniej. Między innymi atakowała placówki i personel pomocy humanitarnej oraz Czerwonego Krzyża. W sierpniu 2003 r. AQI przeprowadziła jeden z najpoważniejszych ataków terrorystycznych w Iraku, na Ambasadę Jordanii w Bagdadzie, a 12 dni później — atak na siedzibę ONZ w Bagdadzie, w wyniku którego zginęły 23 osoby, w tym Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego w Iraku, Sergio Vieira de Mello. W 2004 r. grupa sfilmowała egzekucje przez ścięcie głowy trzech amerykańskich zakładników: Nicholasa Berga — 11 maja 2004 r., Eugene Armstronga — 22 września 2004 r. i Jacka Hensleya — 21 września 2004 r. Od początku działania organizacja jest niezwykle aktywna, niemal codziennie dokonuje samobójczych ataków bombowych, ataków rakietowych oraz przy użyciu IED i pojazdów pułapek. Atakuje cele zarówno wojskowe, jak i cywilne. Niektóre z nich powodują liczne ofiary. Przykładowo dwa ataki przeprowadzone za pomocą IED i samochodu pułapki wykonane 31 października 2010 r. i 2 listopada 2010 r.

[29] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

spowodowały śmierć 122 osób i rany u 430 osób. Ocenia się, że w samym roku 2010 AQI była odpowiedzialna za przeprowadzenie około 350 ataków terrorystycznych.

Liczebność: stan AQI szacuje się na 1–2 tys. osób, co czyni ją największą i najsilniejszą grupą ekstremistów sunnickich w Iraku.

Obszar działania: głównie na terytorium Iraku. Sporadycznie AQI działa poza jego granicami, np. na terytorium Jordanii. Grupa utrzymuje sieć logistyczną na całym Bliskim Wschodzie, w Afryce Północnej, Iranie, Azji Południowej i Europie. W Iraku większość swoich operacji AQI wykonuje w rejonach Ninawa i Diyala, Salah ad-Din oraz prowincji Bagdad.

Pomoc zewnętrzna: organizacja finansowana jest przez sympatyków z całego Bliskiego Wschodu i Europy. Część funduszy pochodzi z prowadzenia różnorodnej działalności przestępczej oraz gospodarczej.

Al-Kaida na Półwyspie Arabskim (*Al-Qaeda in the Arabian Peninsula* — AQAP)[30]

Inne nazwy organizacji to: Al-Kaida na południowym Półwyspie Arabskim, Al-Kaida w Jemenie (*Al-Qaeda in Yemen* — AQY), Al-Kaida — Organizacji Dżihad na Półwyspie Arabskim, Al-Kaida — Organizacja na Półwyspie Arabskim, *Tanzim Qa'idat al-Jihad fi Jazirat al-Arab*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 19 stycznia 2010 r.

Organizacja utworzona w styczniu 2009 r. przez lidera Al-Kaidy w Jemenie Nasira al-Wahishiego. Proces ten polegał w praktyce na podporządkowaniu kierownictwu Al-Kaidy istniejących w Jemenie grup terrorystycznych.

Jako główny cel działania organizacja przyjęła ustanowienie na Półwyspie Arabskim kalifatu, a w późniejszym okresie rozszerzenie go na cały Bliski Wschód oraz wdrażanie na terenach kontrolowanych prawa szariatu.

Organizacja AQAP jest odpowiedzialna za wiele aktów terrorystycznych dokonanych w 2009 i 2010 r. Szczególnie chętnie atakowała cele zagraniczne.

W marcu 2009 r. grupa zorganizowała w Jemenie samobójczy atak bombowy na wycieczkę turystyczną z Korei Południowej. W sierpniu 2009 r. dokonała zamachu na saudyjskiego księcia Muhammada bin Nayefa, a 25 grudnia 2009 r. zaatakowała samolot *Northwest Airlines* lot 253 z Amsterdamu do Detroit, Michigan. W kwietniu 2010 r. organizacja wykonała nieudany zamach na brytyjskiego ambasadora, a w październiku tego roku — nieudany atak rakietowy na ambasadę brytyjską.

[30] Tamże, dostęp: 12 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Również w październiku 2010 r. AQAP przyznał się do nieudanej próby wysłania ładunków wybuchowych w paczkach do Stanów Zjednoczonych za pośrednictwem samolotu transportowego. Paczki zostały przechwycone w Wielkiej Brytanii i Zjednoczonych Emiratach Arabskich.

Liczebność: liczbę członków AQAP szacuje się na kilkaset osób.

Obszar działania: Jemen i Arabia Saudyjska.

Pomoc zewnętrzna: logistyka AQAP zależy przede wszystkim od otrzymywanych darowizn sympatyków.

Al-Kaida w Islamskim Maghrebie (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb* — AQIM)[31]

Inne nazwy organizacji to: Salaficka Grupa Modlitwy i Walki (*Le Groupe Salafiste pour la Predication et le Combat* — GSPC), Grupa Modlitwy i Walki. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 27 marca 2002 r., początkowo jako GSPC, a obecnie AQIM.

Salaficka Grupa Modlitwy i Walki powstała w 1998 r. w środowisku sunnickim o ekstremalnych i radykalnych poglądach jako frakcja Islamskiej Grupy Zbrojnej (*Groupe Islamique Armé* — GIA). Organizacja GIA w tych latach była najgroźniejszym i najbardziej efektywnym w działaniach ugrupowaniem terrorystycznym w Algierii. We wrześniu 2006 r. GSPC połączyła się oficjalnie z Al-Kaidą i zmieniła swoją nazwę na Al-Kaida w Islamskim Maghrebie.

Początkowo celem głównym organizacji było obalenie rządu algierskiego i stworzenie islamskiego kalifatu. Po przyłączeniu się do Al-Kaidy w celach organizacji uwzględniono również konieczność zwalczania wszelkich wpływów świata zachodniego na kraje muzułmańskie.

W początkowym okresie działalności GSPC liczyła około 30 tys. członków. Skuteczne działania algierskich sił bezpieczeństwa i brak poparcia dla głoszonych haseł spowodowały spadek liczebności grupy do stanu poniżej tysiąca osób. Obecnym przywódcą AQIM jest Abdelmalek Droukdel.

Do momentu połączenia z Al-Kaidą organizacja atakowała jedynie obiekty rządowe, sił bezpieczeństwa i wojskowe. Po połączeniu do tej listy celów grupa dołączyła obiekty międzynarodowe i związane z obecnością cudzoziemców. W 2007 r. AQIM dokonała zamachów bombowych na budynek ONZ w Algierze oraz budynek rządowy, w których zginęło ponad 60 osób. W latach 2008–2009 atakowała głównie cele wojskowe i związane z siłami bezpieczeństwa, stosując zamachy samobójcze, samochody pułapki oraz ostrzał z broni strzeleckiej. Bilans tych ataków to ponad 80 ofiar

[31] Tamże, dostęp: 6 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

śmiertelnych. Rok 2010 to fala ataków na cudzoziemców. Organizacja porywała ich najczęściej dla okupu, choć czasami wysuwała żądania natury politycznej. W kwietniu 2010 r. porwano pracownika pomocy humanitarnej Michela Germaneau, zabijając go w lipcu w odwecie za śmierć sześciu członków organizacji. We wrześniu 2010 r. porwano siedmiu cudzoziemców, w tym pięciu obywateli francuskich.

W 2011 r., podczas podjętej przez władze próby uwolnienia zginęło dwóch francuskich zakładników. W posiadaniu AQIM w dalszym ciągu pozostaje czterech zakładników, za uwolnienie których grupa żąda co najmniej 90 mln EUR. Uwięziony jest także nadal włoski turysta porwany w Algierii w 2011 r.

Liczebność: ocenia się, że grupa liczy około tysiąca bojowników działających w Algierii oraz kilkuset działających w Sahelu (Mauretania, Niger, Mali).

Obszar działania: północno-wschodnia Algieria, północne rejony Mali, Nigru, i Mauretanii.

Pomoc zewnętrzna: ograniczone wsparcie finansowe i logistyczne ze strony algierskich emigrantów przebywających w Europie Zachodniej. W celu finansowania swojej działalności AQIM angażuje się w porywanie zakładników dla okupu oraz działalność przestępczą.

Al-Shabaab[32]

Inne nazwy organizacji to: *Harakat Shabaab al-Mujahidin*, Młodzieżowy Ruch Mudżahedinów. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 18 marca 2008 r.

Al-Shabaab powstało w drugiej połowie 2006 r. jako zbrojny element wykonawczy Somalijskiej Rady Trybunałów Islamskich (*Somalia Islamic Courts Council*), która przejęła władzę w południowej Somalii. Chociaż rząd Somalii i etiopski korpus ekspedycyjny w ciągu dwóch tygodni na przełomie lat 2006/2007 zlikwidował władzę rady, to Al-Shabaab stała się siłą sprawczą powstania wywołanego w południowej i środkowej Somalii. Grupa utrzymuje kontrolę nad strategicznymi rejonami w południowej i środkowej Somalii. Wcielając w swoje szeregi, czasami przy użyciu siły, różnorodne miejscowe ugrupowania i milicje klanowe, prowadzi wojnę partyzancką z somalijskim Tymczasowym Rządem Federalnym i jego sojusznikami (m.in. afrykańskimi siłami pokojowymi, organizacjami pomocy humanitarnej), szeroko wykorzystując w prowadzonych działaniach terroryzm i metody działań asymetrycznych.

[32] Tamże, dostęp: 8 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Kierownictwo organizacji publicznie ogłosiło podporządkowanie Al-Shabaab Al-Kaidzie. Na kontrolowanych terenach Al-Shabaab założyła sieć obozów przeznaczonych do szkolenia i indoktrynacji rekrutów organizacji. Szkolenie jest prowadzone przez własnych, ale także i zagranicznych instruktorów. W styczniu 2010 r. organizacja ogłosiła swoje poparcie dla bojowników w Jemenie.

Grupa Al-Shabaab przyznała się do kilku dużych zamachów i wielu egzekucji wykonanych na terenie Somalii, skierowanych przeciwko żołnierzom Unii Afrykańskiej i Tymczasowemu Rządowi Federalnemu Somalii oraz cywilnym przedstawicielom władz. Zamachów dokonywano również na prominentnych przedstawicieli społeczeństwa somalijskiego, urzędników państwowych i dziennikarzy. Celem ataków stali się także pracownicy międzynarodowych organizacji humanitarnych i organizacji pozarządowych. W 2010 r. Al-Shabaab był odpowiedzialny za serię ataków terrorystycznych wykonanych w Mogadiszu przeciwko obiektom Tymczasowego Rządu Federalnego Somalii i Unii Afrykańskiej. Wśród najbardziej krwawych była seria zamachów przeprowadzonych w marcu, w których zginęło co najmniej 60 osób, a rannych zostało ponad 160, oraz seria ataków wykonanych pod koniec sierpnia, w których zginęło co najmniej 87 osób, a rannych zostało 148. Również w sierpniu dokonano samobójczego zamachu w hotelu Muna w Mogadiszu, w którym śmierć poniosło 31 osób, w tym sześciu posłów i czterech wysokich urzędników państwowych. Poza Somalią Al-Shabaab jest odpowiedzialny za wykonanie 11 lipca 2010 r. samobójczych zamachów w Kampali w Ugandzie podczas mistrzostw świata, w których zginęło prawie 80 osób. W sumie ocenia się, że Al-Shabaab jest odpowiedzialny za śmierć ponad 900 ludzi w samym tylko 2010 r. W maju 2010 r. Al-Shabaab, wykorzystując słabość władz Somalii, rozpoczął szeroką ofensywę w Mogadiszu, zyskując kontrolę nad częścią stolicy.

Liczebność: dokładna liczba członków organizacji nie jest znana. Ocenia się, że Al-Shabaab może liczyć do kilku tysięcy członków i w każdej chwili liczba ta może zostać zwiększona przez zagranicznych ochotników i milicje sprzymierzonych klanów.

Obszar działania: całe terytorium Somalii. Ponadto lipcowe ataki z 2010 r. w Ugandzie sugerują, że Al-Shabaab chce rozwinąć działalność poza granicami Somalii.

Pomoc zewnętrzna: znaczne dotacje pochodzą od zwolenników w Somalii, jednak nie są one przeznaczone do wspierania terroryzmu. Znaczne zyski przynoszą kontrolowane przez Al-Shabaab porty oraz nielegalne przedsiębiorstwa funkcjonujące zwłaszcza w Kismayo.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Liga Zwolenników (*Asbat al-Ansar*)[33]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 27 marca 2002 r.

Asbat al-Ansar to ekstremistyczna grupa muzułmańskich sunnitów, działająca w obozach dla uchodźców palestyńskich w Libanie. Sprzeciwia się jakimkolwiek rozmowom pokojowym z Izraelem. Grupa działa od początków lat 90. XX w. Chociaż brak jest udokumentowanych formalnych związków z Al-Kaidą, to w obu organizacjach występuje pełna zgodność programowa przekładająca się na cele działania. *Asbat al-Ansar* głosi również pełne poparcie dla działań Al-Kaidy w Iraku.

Asbat al-Ansar jest odpowiedzialna za liczne zamachy skierowane w miejsca kultu religijnego, nocne kluby, bary, kasyna i sklepy monopolowe. Grupa jest podejrzana również o przeprowadzenie w 1999 r. zamachu bombowego na punkt odprawy celnej i zabicie czterech obywateli Izraela. Powiązana jest także z serią morderstw popełnionych na rywalach z palestyńskich i islamskich grup działających w Libanie. Ataki swe nasiliła w 2000 r., przeprowadzając, m.in. w akcie solidarności z walczącą Czeczenią, zamach na ambasadę Rosji w Bejrucie (zginął libański policjant, rannych zostało kilku przypadkowych przechodniów). Przywódcą grupy jest Ahmad Abd al-Karim al-Sa'di, znany także jako Abu Muhjin. Został on zaocznie skazany w Libanie na karę śmierci za zabójstwo muzułmańskiego duchownego. Prawdopodobnie obecnie ukrywa się w jednym z obozów dla uchodźców palestyńskich.

Liczebność: ocenia się, że w dyspozycji *Asbat al-Ansar* pozostaje około 2 tys. bojowników, w większości Palestyńczyków, rekrutujących się z palestyńskich obozów uchodźców w południowym Libanie.

Obszar działania: główną bazą operacyjną jest obóz uchodźców palestyńskich w Ain al-Hilweh w pobliżu Sydonu w południowym Libanie. Grupa jest także obecna w Iraku, gdzie angażuje się w zwalczanie sił koalicji.

Pomoc zewnętrzna: prawdopodobnie otrzymuje pomoc finansową od międzynarodowej siatki ekstremistów sunnickich i Al-Kaidy.

Brygady Abdallaha Azzama (*Abdallah Azzam Brigades* — AAB)[34]

Brygady Abdallaha Azzama to islamskie ugrupowanie terrorystyczne powiązane z Al-Kaidą oraz ruchami dżihadowskimi. Grupa rozpoczęła

[33] Tamże.

[34] Według danych zawartych na stronie internetowej Departamentu Stanu Stanów Zjednoczonych, <http://www.longwarjournal.org/archives/2012/05/us_adds_abdullah_azz_2.php#ixzz1wYuufU3D>, dostęp: 27 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

działalność terrorystyczną w 2009 r. Nazwa ugrupowania pochodzi od nazwiska szejka Abdullaha Azzama, jednego z pierwszych Arabów, który przystąpił do walki z siłami Związku Radzieckiego w Afganistanie w 1980 r. Grupa została założona w 2004 r. przez Saleha al-Qarawi jako filia Al-Kaidy w Iraku. Saleh al-Qarawi jest obywatelem Arabii Saudyjskiej i znajduje się na 34. pozycji listy 85 najbardziej poszukiwanych terrorystów na świecie. Brygady za obszar działania przyjęły cały Bliski Wschód. Organizacja składa się z wielu luźno powiązanych grup (batalionów) działających głównie na terytorium Libanu, Syrii, Izraela i terytorium palestyńskim. Jeden z takich batalionów działających w Libanie przyjął za patrona Ziad al-Jarraha, Libańczyka, który był jednym z terrorystów odpowiedzialnych za atak 11 września 2001 r. (pilotował samolot, który rozbił się na polu w Shanksville Pensylwania). Ugrupowanie posiada również swoje grupy na terytorium Pakistanu, gdzie ściśle współpracuje z pakistańskim ugrupowaniem *Tehrik-i-Taliban Pakistan*.

Główny cel AAB to walka z państwem żydowskim i współczesnymi krzyżowcami oraz likwidacja i ustanowienie państwa palestyńskiego. Ugrupowanie prowadzi również intensywne działania propagandowe, w których oprócz treści związanych z głównym celem działalności pojawiają się wątki wzywające do obalenia rządu w Arabii Saudyjskiej, wywołania powstania w Libanie oraz wyrażające poparcie dla powstańców syryjskich walczących z reżimem Baszara el-Asada.

Brygady przyjęły na siebie odpowiedzialność za wiele aktów terroru wykonanych w ostatnich latach na obszarze Bliskiego Wschodu. Dane te są jednak niepewne, bowiem do tychże aktów terroru przyznaje się także wiele innych organizacji terrorystycznych. Do zamachów tych należą:

— ataki rakietowe przeprowadzone w 2005 r. na okręty amerykańskie w kilku portach na Bliskim Wschodzie;
— atak przeprowadzony w lipcu 2010 r. na japoński tankowiec *M Star* w cieśninie Ormuz;
— atak przeprowadzony 10 kwietnia 2011 r. przy użyciu pocisków rakietowych „Grad" na izraelskie miasto Aszkelon i izraelską bazę wojskową Zikim;
— zamachy bombowe przeprowadzone w lipcu 2005 r. w Szarm el-Szejk w Egipcie;
— zamachy bombowe przeprowadzone na terytorium Pakistanu w Peszawarze i Islamabadzie.

Liczebność: brak danych.

Obszar działania: cały obszar Bliskiego Wschodu.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Libijska Walcząca Grupa Islamska (*Libyan Islamic Fighting Group — LIFG*)[35]

Inne nazwy organizacji to: Libijska Islamska Grupa Bojowa (LIGB). Na liście organizacji terrorystycznych jest od 17 grudnia 2004 r.

Libijska Walcząca Grupa Islamska powstała w początkach lat 90. XX w., w dużej mierze rekrutując Libijczyków, którzy walczyli z wojskami sowieckimi w Afganistanie.

Celem LIFG było obalenie Muammara Kadafiego.

3 listopada 2007 r., jeden z liderów Al-Kaidy Ayman al-Zawahiri ogłosił formalne połączenie AQ i LIFG. Tym samym organizacja stała się częścią światowej siatki terroryzmu islamskiego. Takie rozwiązanie akceptowała jednak tylko część organizacji. 3 lipca 2009 r. grupa członków LIFG przebywająca w Wielkiej Brytanii wydała oświadczenie formalnie odcinające się od jakichkolwiek związków z Al-Kaidą. Wskutek zdecydowanych działań libijskich sił bezpieczeństwa grupa praktycznie została pozbawiona możliwości znaczącego działania w Libii. Większość liczących się członków organizacji wyemigrowała z Libii, a znaczna część została aresztowana. Członkowie LIFG znajdujący się na emigracji podzielili się na dwie frakcje, z których jedna (operująca w Pakistanie i krajach sąsiadujących) ściśle związała się z Al-Kaidą, druga natomiast składająca się z członków przebywających głównie w Europie wyrzekła się przemocy i skierowała swój wysiłek na działalność religijną. Stało się to podstawą do zwolnienia z libijskich więzień w 2009 r. około 100 członków LIFG, którzy zobowiązali się przestrzegać tej deklaracji. W 2010 r. zwolniono pod warunkiem ustanowienia trzyletniego zawieszenia broni kolejną grupę 200 członków LIFG. Po upadku reżimu Kadafiego i zakończeniu rewolucji w Libii losy i przyszłość ugrupowania nie są znane.

Przypuszcza się, że grupa jest odpowiedzialna za zamach terrorystyczny w Casablance (Maroko) w 2003 r. Zginęło wówczas 41 osób, a ponad 100 zostało rannych. Przyznała się również do nieudanego zamachu na Kadafiego w 1996 r.

Liczebność: w początkowym okresie działalności grupę oceniano na kilkaset osób, obecny stan nie jest znany.

Obszar działania: Libia. Od końca 1990 r. wielu członków uciekło do południowo-zachodniej Azji, i krajów europejskich, zwłaszcza Wielkiej Brytanii.

Pomoc zewnętrzna: nieznana.

---

[35] United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Marokańska Walcząca Grupa Islamska (*Moroccan Islamic Fighting Group* — MIFG)[36]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 11 października 2005 r.

Grupa powstała w 1990 r. i składa się z bojowników marokańskich szkolonych w obozach szkoleniowych w Afganistanie. Znajdują się wśród nich weterani wojny w Afganistanie z okupacją radziecką. Organizacja MIFG jest zakonspirowaną grupą terrorystyczną działającą w marokańskiej diasporze Europy Zachodniej.

Głównym celem MIFG jest ustanowienie państwa islamskiego w Maroku.

Grupa ma wiele powiązań z organizacjami terrorystycznymi działającymi w Europie i Afryce Północnej.

Organizacja MIFG nie wyróżnia się specjalną aktywnością w działaniach, niemniej ma na swoim koncie kilka spektakularnych akcji, z których najważniejszą jest zamach bombowy na pociągi w Madrycie w 2004 r. oraz zamach bombowy w Casablance w 2003 r. Chociaż MIFG nigdy nie wzięła odpowiedzialności za te zamachy, to właśnie członkowie tej grupy są uważani za ich wykonawców.

Liczebność: nieznana. Wielu członków MIFG zostało zabitych lub aresztowanych w Europie i Maroku.

Obszar działania: Maroko, Europa Zachodnia i Afganistan.

Pomoc zewnętrzna: w celu finansowania swojej działalności trudni się handlem narkotykami w Afryce Północnej i Europie.

Na Bliskim Wschodzie działają również organizacje terrorystyczne niemieszczące się na żadnej z dotychczas omówionych płaszczyzn. Należą do nich organizacje o charakterze lewicowym działające w Turcji oraz ortodoksyjna izraelska organizacja o charakterze religijnym. Do organizacji tych należą:

— Kachane Żyje (*Kahane Chai*, *Kach*);
— Partia Pracujących Kurdystanu (*Kongra-Gel* — KGK);
— Partia i Front Wyzwolenia Ludu Tureckiego (*Revolutionary People`Liberation Party/Front*, *Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi* — DHKP/C);

Kahane Żyje (*Kahane Chai*, *Kach*)[37]

Inne nazwy organizacji to: KOACH, Miecz Dawida, Policja Żydowska, *Kahane Vive*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

[36] Tamże.
[37] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Kach to skrajnie prawicowa żydowska organizacja antyarabska, która została założona przez radykalnego rabina Meira Kahane. Po jego zamordowaniu przez islamskiego fundamentalistę w Stanach Zjednoczonych w 1990 r. praktycznie przestała funkcjonować. Syn rabina, Binyamin, założył drugie ugrupowanie *Kahane Chai* (Kahane Żyje). W 2000 r. Binyamin Kahane i jego żona zostali zabici przez palestyńskich zamachowców. Organizacja zapowiedziała wówczas krwawy odwet.

Celem obu organizacji było stworzenie Wielkiego Izraela (termin, który jest powszechnie używany w odniesieniu do Izraela, Zachodniego Brzegu i Gazy). *Kach* i *Kahane Chai* występowały i występują zarówno przeciwko rządowi Izraela, jak i przeciwko Palestyńczykom. Sprzeciwiają się jakimkolwiek ustępstwom Izraela wobec OWP Arafata. Organizują protesty przeciw zbyt ugodowej, ich zdaniem, polityce rządu. Przeprowadzają ataki skierowane przeciw Arabom, Palestyńczykom oraz członkom izraelskich władz. Członkowie obu ugrupowań organizują protesty przeciwko rządowi Izraela, stosują terror w celu zastraszenia Palestyńczyków i Arabów w Hebronie i na Zachodnim Brzegu Jordanu. Wzięły też na siebie odpowiedzialność za ataki ogniowe prowadzone przeciwko Palestyńczykom na Zachodnim Brzegu Jordanu. Najbardziej znanym aktem terroru jest atak przy użyciu granatów dokonany w listopadzie 1992 r. na targowisku w Jerozolimie. Stosują metody terrorystyczne. W 1993 r. członkowie grupy podłożyli bombę pod francuską ambasadę w Tel Avivie, a w 1998 r. — w Jerozolimie pod mieszkanie arabskich studentów.

Liczebność: liczbę członków organizacji *Kahane Chai* ocenia się na około 100 osób, ale organizacja posiada liczne grono sympatyków, szczególnie w diasporze żydowskiej w świecie zachodnim.

Obszar działania: Izrael.

Pomoc zewnętrzna: otrzymują pomoc finansową od sympatyków ze Stanów Zjednoczonych i Europy.

Partia Pracujących Kurdystanu (*Partiya Karkerên Kurdistan* — PKK) lub *Kongra-Gel* (KGK)[38]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Ta marksistowsko-leninowska separatystyczna organizacja założona przez Abdullaha Ocalana 27 listopada 1978 r. przyjęła nazwę *Kurdistan Workers Party* — Partia Pracujących Kurdystanu. Po aresztowaniu Abdullaha Ocalana w 1999 r. przywódcą partii został Murat Karayilan. W kwietniu 2002 r. partia przyjęła nazwę Wolność i Demokracja Kongres Kurdystanu (KADEK). W październiku 2003 r. kolejny raz zmieniono nazwę partii

[38] Tamże, dostęp: 6 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

na Kongres Ludzi Kurdystanu — *Kongra-Gel*, by w kwietniu 2005 r. powrócić do pierwotnej nazwy Partia Pracujących Kurdystanu.

Główny cel działania organizacji to wywalczenie niepodległości dla południowo-zachodniej, zamieszkałej przez Kurdów części Turcji. Pierwotnym celem PKK było ustanowienie niezależnego państwa kurdyjskiego w południowo-wschodniej Turcji, ale w ostatnich latach coraz częściej mówi się o autonomii w obrębie państwa tureckiego, która gwarantowałaby kurdyjskie kulturowe i językowe prawa.

W początkowym okresie istnienia PKK prowadziła działania poza miastami, wykorzystując dogodne do działań partyzanckich warunki terenowe Kurdystanu. Na początku lat 90. XX w. PKK przeniosła główny ciężar działań do rejonów miejskich, stosując metody działań charakterystyczne dla terroryzmu miejskiego.

Głównymi celami ataków organizacji są tureckie siły bezpieczeństwa oraz cywile zamieszkujący wschodnią część kraju. Organizacja atakuje również tureckie cele w Europie Zachodniej. W celu zaszkodzenia przemysłowi turystycznemu przeprowadzała również zamachy bombowe na hotele i miejsca odwiedzane przez turystów. Działania PKK i starcia z tureckimi siłami bezpieczeństwa w latach 1984–1999 — do momentu aresztowania Ocalana i skazania go na dożywotnie więzienie — kosztowała życie ponad 30 tys. osób. W 1997 r. rząd turecki ogłosił, że z rąk służb bezpieczeństwa w ciągu 13 lat działania PKK zginęło 20 822 terrorystów. W tym samym okresie z rąk terrorystów zginęło 4239 wojskowych i policjantów, a 9277 zostało rannych. Terroryści zamordowali także 4276 osób i ranili 5083 cywilów. Razem z 2500 ofiarami zamachów terrorystycznych przeprowadzonych przed przewrotem w 1980 r. organizacja odpowiedzialna jest za śmierć 31 837 osób. Z powodu działań PKK zamykano także szkoły, a śmierć poniosło 156 nauczycieli. Władze tureckie w celu pozbawienia PKK zaplecza dokonywały masowych przesiedleń ludności kurdyjskiej.

Kiedy organizacja straciła zaplecze (z powodu licznych przesiedleń), przerzuciła główny ciężar działań na samobójcze zamachy bombowe. Zamachów tych dokonywały głównie kobiety. W rezultacie siły bezpieczeństwa musiały podwoić ostrożność w regionach turystycznych, aby zapobiec ewentualnym atakom. Kolejnym sposobem działania terrorystów stały się porwania turystów. Oprócz tego w rejonach turystycznych wzniecali oni masowe pożary lasów. Obie formy działania stanowiły poważne zagrożenie dla tureckiego przemysłu turystycznego.

Po aresztowaniu A. Ocalana w PKK nastąpił rozłam. Część członków, odpowiadając na apel Ocalana, powstrzymała się od stosowania przemocy i nawiązała dialog z Ankarą dotyczący rozwiązania problemów kurdyjskich. Radykalna część organizacji była za kontynuowaniem walki zbrojnej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Grupa ta przejęła władzę w organizacji w 2004 r. i zerwała funkcjonujące od 1999 r. zawieszenie broni. Bazy organizacji przeniesiono do kurdyjskiej części Iraku, skąd dokonywano ataków na obiekty tureckie. W latach 2006–2008 kosztowały one życie setek osób. Grupa dalej przejawia wysoką aktywność w działaniach. W roku 2010 przypisuje się jej ponad 20 zamachów terrorystycznych.

Liczebność: od 4 tys. do 5 tys. ludzi, z czego 3 tys. do 3,5 tys. znajdują się w północnym Iraku.

Obszar działania: Turcja, Irak, Europa i Bliski Wschód.

Pomoc zewnętrzna: w przeszłości PKK otrzymywał pomoc z Syrii, Iraku i Iranu. Syria zakończyła wsparcie dla grupy w 1999 r. i od tamtej pory współpracuje z Turcją przeciwko PKK. Od 1999 r. Iran również rozpoczął w ograniczonym zakresie współpracę z Turcją przeciwko PKK. W 2008 r. Turcja i Irak rozpoczęły współpracę w walce z PKK. Partia Pracujących Kurdystanu otrzymuje znaczące wsparcie finansowe z kurdyjskiej diaspory w Europie oraz z prowadzonej działalności przestępczej.

Partia i Front Wyzwolenia Ludu Tureckiego (*Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi* — DHKP-C)[39]

Inna nazwa organizacji to *Devrimci Sol* (Rewolucyjna Lewica). Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r. Utworzona została w 1978 r. w Turcji jako tajna komórka Tureckiej Narodowej Partii Wyzwolenia nazwana *Devrimci Sol* lub *Dev Sol*. W 1994 r. zmieniła nazwę na Partia i Front Wyzwolenia Ludu Tureckiego. Organizacja DHKP-C jest lewicową grupą nawiązującą do ideologii marksistowskiej, silnie antyamerykańską i antyzachodnią.

Głównym celem ugrupowania jest: obalenie rządu tureckiego i utworzenie państwa socjalistycznego oraz zapewnienie swobód obywatelskich, doprowadzenie do opuszczenia przez Turcję NATO, doprowadzenie do zlikwidowania baz wojskowych i obecności obcych wojsk na terytorium Turcji.

Od początku lat 80. grupa wykonywała ataki na przedstawicieli tureckich służb specjalnych i sił zbrojnych, natomiast od początku lat 90. rozpoczęła serię ataków skierowanych przeciwko interesom państw zachodnich w Turcji. Działalność organizacji nasiliła się po rozpoczęciu wojny w Zatoce Perskiej. W ostatnich latach policja turecka praktycznie doprowadziła do rozbicia organizacji.

Liczebność: liczy kilkadziesiąt osób działających w Turcji. Ograniczona sieć sympatyków organizacji znajduje się na terenie Europy.

[39] Tamże, dostęp: 8 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Obszar działania: Turcja, głównie w Istambule, Ankarze, Izmirze i Adanie.

Pomoc zewnętrzna: wsparcie siatki sympatyków działającej w całej Europie. Grupa zdobywa też fundusze przez wymuszanie.

4.2.3. Organizacje terrorystyczne działające w pozostałej części Azji

Znaczna liczba ugrupowań terrorystycznych spośród umieszczonych na listach organizacji terrorystycznych działa na kontynencie azjatyckim (patrz rycina 32). Najwięcej z nich znajduje swoje korzenie i miejsce działania na terytorium Pakistanu. Z Pakistanu wywodzi się ruch talibów, który, choć nie znajduje się na żadnej ze wspomnianych list, jest siłą sprawczą i zapleczem większości organizacji terrorystycznych o charakterze religijnym działających w tej części świata. Powodem tak dużego nagromadzenia organizacji terrorystycznych w Pakistanie jest dwuznaczna postawa władz tego kraju, oficjalnie walczącego z terroryzmem, a nieoficjalnie udzielającego znaczącego poparcia ugrupowaniom terrorystycznym. Klasycznym przykładem takiego postępowania może być przypadek kilkuletniego pobytu w Pakistanie Osamy bin Ladena, cichy sponsoring organizacji terrorystycznych działających w Kaszmirze czy Afganistanie. Drugi powód takiej sytuacji to zdecydowana wrogość społeczeństwa Pakistanu wobec obecności Amerykanów i wykonywanych przez nich działań w samym Pakistanie i jego otoczeniu.

Na to, co dzieje się w Pakistanie ma niewątpliwie wpływ sytuacja na Bliskim Wschodzie, który jest kolejnym zagłębiem terrorystycznym w tej części świata, omówionym wcześniej.

Następny istotny region to wyspy Filipiny, Indonezja i państwa znajdujące się w ich pobliżu. Znajdują się tam wymarzone warunki terenowe do działania grup terrorystycznych. Niedostępność terenu (góry, dżungla, sieć wysepek) i słabość władz powodują, że likwidacja nawet wykrytych ugrupowań jest niezwykle trudna. Teren sprzyja organizacji baz i obozów szkoleniowych, z których mogą korzystać nie tylko miejscowi terroryści. Wreszcie istniejące w tym regionie wielowiekowe tradycje związane z przemytem i piractwem są kolejnym czynnikiem utrudniającym walkę z terroryzmem w tym regionie.

Kolejny punkt zapalny na kontynencie azjatyckim leżący na pograniczu Europy i Azji to Kaukaz. Tocząca się walka o pozbycie się dominacji rosyjskiej w tym rejonie z kierunku narodowo-wyzwoleńczego i separatystycznego zaczyna powoli skręcać w kierunku terroryzmu religijnego. Ten kierunek jest zresztą preferowany przez światowy terroryzm fundamentalistów muzułmańskich. Utworzony został nawet kalifat kaukaski z władzami,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

flagą i hymnem. Na naszej mapie jednak w tym miejscu znajduje się biała plama, bowiem żadna z miejscowych organizacji wykorzystująca w swoich działaniach terroryzm nie figuruje na listach organizacji terrorystycznych.

Ryc. 32. Rejony działania organizacji terrorystycznych na kontynencie azjatyckim

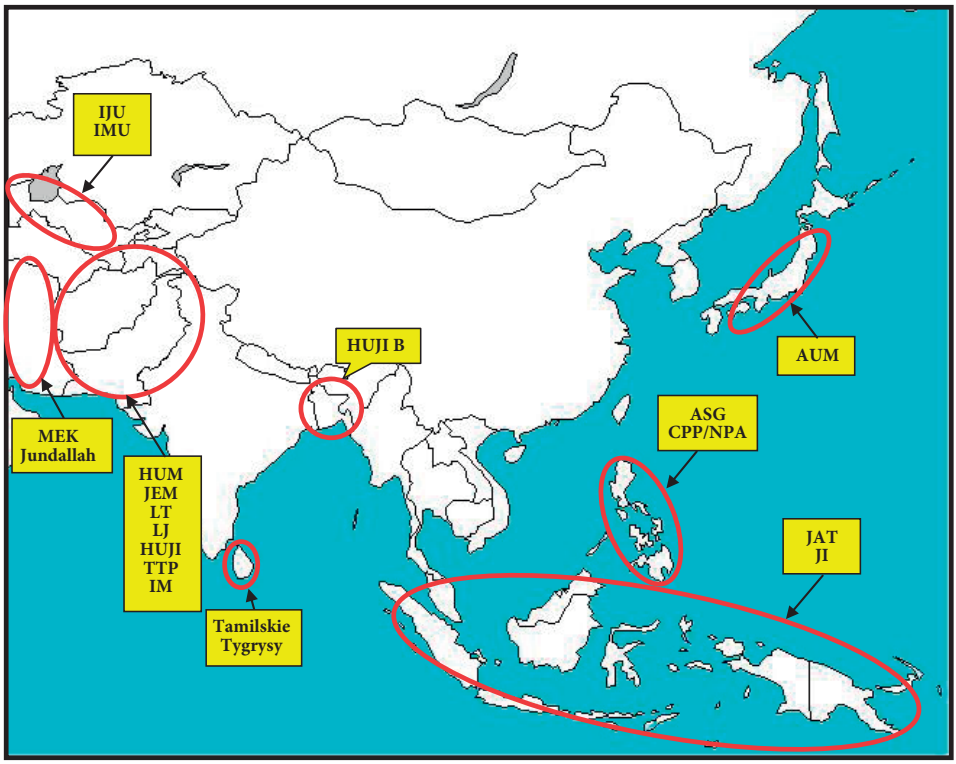

Źródło: opracowanie własne S.K.

Należy też wspomnieć o kraju, w którym choć działania terrorystyczne są raczej sprawą marginesową, to odgrywa on ogromną rolę w rozwoju terroryzmu na świecie. Jest to Iran, numer 1 na światowej liście sponsorów terroryzmu, szczególnie religijnego. Pieniądze, broń, instruktorzy to podstawa egzystencji wielu organizacji terrorystycznych na Bliskim Wschodzie i w Azji, bez których ich rola w światowym terroryzmie byłaby marginalna.

Spośród organizacji terrorystycznych działających w Pakistanie i krajach sąsiadujących na liście organizacji terrorystycznych znajdują się następujące ugrupowania:

— *Harakat-ul-Jihad-i-Islami* (HUJI);
— *Harakat-ul-Jihad-i-Islami Bangladesh* (HUJI-B);
— *Harakat ul-Mujahidin* (HUM);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— *Jaish-e-Mohammed* (JEM);
— *Lashkar-e-Tayyiba* (LT);
— *Lashkar i Jhangvi* (LJ);
— *Tehrik-e-Taliban Pakistan* (TTP).

***Harakat-ul-Jihad-i-Islami* — HUJI (Ruch Islamskiej Świętej Wojny)**[40]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 6 sierpnia 2010 r. Korzenie grupy sięgają wojny radziecko-afgańskiej. Powstała wówczas w Pakistanie Partia Przyjaciół Afgańczyków (JAA —*Jamiat Ansarul Afghaneen*) czynnie wspierająca walkę z agresją radziecką w Afganistanie. W 1980 r. z partii tej wydzieliła się radykalna grupa — HUJI biorąca czynnie udział w toczącej się w Afganistanie wojnie. Po zakończeniu działań wojennych w 1989 r. działalność HUJI została skierowana na obronę interesów mniejszości muzułmańskiej w indyjskich stanach Jammu i Kaszmir. W chwili obecnej HUJI walczy również o usunięcie sił koalicyjnych z Afganistanu.

Początkowo celem działania organizacji była opieka nad uchodźcami z Afganistanu. Kolejnym jej celem było wsparcie walki mudżahedinów w Afganistanie z wojskami radzieckimi. Obecnie celem grupy jest walka z niewiernymi, włączenie Kaszmiru do Pakistanu i utworzenia tam kalifatu oraz doprowadzenie do usunięcia wojsk koalicji z Afganistanu.

Tak szerokie i zmieniające się cele powodowały, że organizacja przeszła wiele wewnętrznych podziałów. Uproszczony schemat tych podziałów przedstawia rycina 33.

Niektóre frakcje HUJI są zwolennikami bardziej radykalnego działania i przez prowadzanie ataków terrorystycznych także w Pakistanie, chcąc doprowadzić do zmiany rządu i włączenia go do przyszłego kalifatu, część grupy nawiązała współpracę z Al-Kaidą, prowadząc obozy szkoleniowe dla przyszłych członków organizacji terrorystycznych oraz dostarczając bojowników talibom w Afganistanie. Organizacja HUJI w zdecydowanej większości składa się z Pakistańczyków i weteranów wojny radziecko-afgańskiej.

Grupa HUJI jest odpowiedzialna za przeprowadzenie w ostatnich latach wielu ataków terrorystycznych na terytorium Pakistanu i Indii. 2 marca 2006 r. dokonała samobójczego zamachu bombowego w konsulacie USA w Karaczi w Pakistanie, w którym zginęły cztery osoby, w tym amerykański dyplomata David Foy, a rannych zostało 48 osób. W 2007 r. zaatakowała meczety w Hajdarabad, w wyniku czego zginęło 16 osób, a rannych zostało 40, oraz w Waranasi, w wyniku czego zginęło 25 osób, a rannych zostało 100. Organizacja jest również podejrzewana o zorganizowanie ataku terrorystycznego na redakcję duńskiej gazety „Jyllands-Posten".

[40] Tamże, dostęp: 27 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ryc. 33. Uproszczony schemat wewnętrznych podziałów HUJI

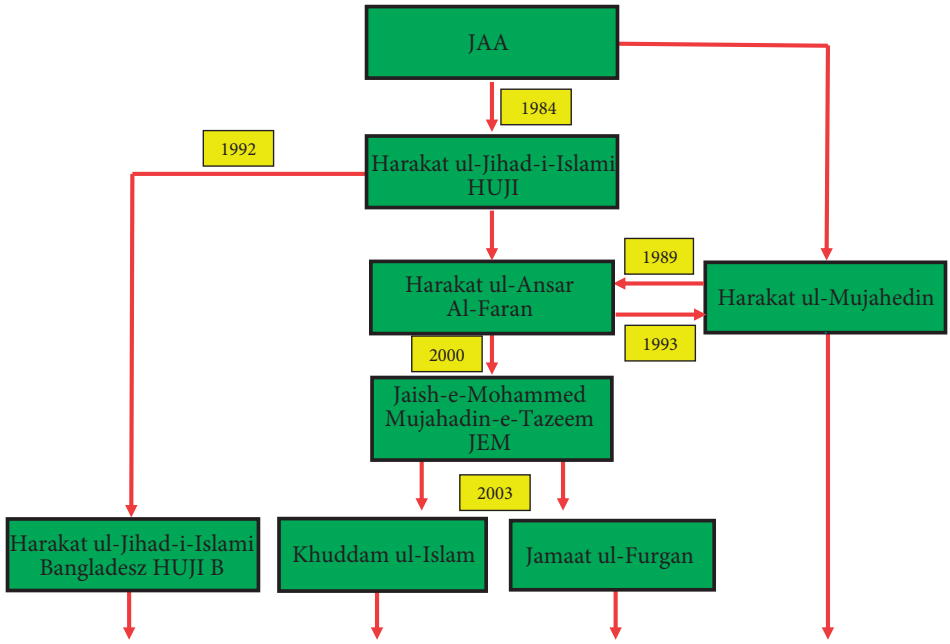

Źródło: opracowanie własne S.K.

Liczebność: kilkaset osób działających w Kaszmirze i Pakistanie.

Obszar działania: Pakistan, Indie (Kaszmir) i Afganistan.

Pomoc zewnętrzna: nieznana. Silne powiązania z Al-Kaidą i ruchem talibów.

Harakat-ul-Jihad-i-Islami/Bangladesh — HUJI-B (Ruch Islamskiej Świętej Wojny w Bangladeszu)[41]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 5 marca 2008 r. Organizacja HUJI-B powstała w kwietniu 1992 r. Założycielami była grupa byłych kombatantów afgańskich pochodzących z Bangladeszu.

Głównym celem działania organizacji było ustanowienie w Bangladeszu państwa islamskiego drogą likwidacji postępowej inteligencji o poglądach świeckich.

Grupa została zdelegalizowana przez władze Bangladeszu w październiku 2005 r. Organizację HUJI-B łączą ścisłe związki z pakistańskimi ugrupowaniami, takimi jak HUJI, *Lashkar-e-Tayyiba* (LT) i innymi realizującymi podobne cele. Wzorcem do naśladowania dla HUJI-B były działania prowadzone przez talibów w Afganistanie. W lutym 1998 r. przywódcy

[41] Tamże, dostęp: 8 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

HUJI-B podpisali fatwę ogłoszoną przez Osamę bin Ladena, uzasadniającą podjęcie ataków na amerykańskie cele cywilne. Organizacja HUJI-B prowadzi wiele obozów szkoleniowych na terytorium Bangladeszu.

Organizacja ta odpowiedzialna jest za wiele samobójczych zamachów bombowych wykonanych na terytorium Bangladeszu i Indii.

Liczebność: liczy około 400 czynnych członków i do kilku tysięcy sympatyków.

Obszar działania: głównie w Bangladeszu i Indiach.

Pomoc zewnętrzna: utrzymuje ścisłe związki z Al-Kaidą, talibami i organizacjami pakistańskimi o podobnym charakterze. Fundusze HUJI-B pochodzą z różnych źródeł. Organizację sponsoruje kilka międzynarodowych islamskich organizacji pozarządowych.

***Harakat ul-Mujahidin* — HUM (Ugrupowanie Bojowników Dżihadu)**[42]

Inne nazwy organizacji to: *Harakat al-Ansar*, *Al-Hadid*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Organizacja HUM to zbrojne ramię partii *Jamiat Ulema-e-Islam*. Początkowo głównym celem grupy było wspieranie walki z interwencją radziecką w Afganistanie. Po zakończeniu walk w Afganistanie działania przeniesiono do Kaszmiru. Po powstaniu w 2000 r. ugrupowania *Jaish-e--Mohammed* nastąpiło znaczne osłabienie organizacji.

Organizacja HUM jest to islamska grupa terrorystyczna działająca głównie w rejonie Kaszmiru. Powiązana jest z radykalną partią polityczną *Jamiat Ulema-e-Islam* frakcja *Fazlur Rehman* (JUI-F). Grupa posiada także ścisłe związki z Al-Kaidą. W 1998 r. przyłączyła się do ogłoszonej przez niego fatwy, skierowanej przeciw Stanom Zjednoczonym i krajom zachodnim.

Głównym celem działania HUM jest zwalczanie wszelkich wpływów świata zachodniego w krajach islamskich.

Ugrupowanie Bojowników Dżihadu przeprowadza ataki skierowane na wojskowe i cywilne cele indyjskie na terenie Kaszmiru. Organizacja jest powiązana z grupą bojowników Al-Faran z Kaszmiru, odpowiedzialnych za porwanie w 1995 r. pięciu cudzoziemców (wszyscy zostali zabici). Jest odpowiedzialna również za porwanie samolotu indyjskich linii lotniczych, dokonane 24 grudnia 1999 r. 155 zakładników zostało wówczas uwolnionych w zamian za zwolnienie Maulany Masuda — byłego lidera HUM — Amhara uwięzionego w 1994 r. oraz Ahmada Omara Sheikha.

Liczebność: w Kaszmirze do dyspozycji grupy pozostają tysiące bojowników. W większości są to Pakistańczycy, mieszkańcy Kaszmiru, Afgańczy-

[42] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

cy i arabscy weterani wojny afgańskiej uzbrojeni w ciężkie karabiny maszynowe, karabinki szturmowe, materiały wybuchowe, moździerze i pociski rakietowe. Po roku 2000 znaczna część członków HUM przeniosła się do *Jaish-e-Mohammed*.

Obszar działania: bazy organizacji znajdują się w Muzaffarabad, Rawalpindi i kilku innych miastach w Pakistanie. Ataki przeprowadzane są głównie w Kaszmirze. Organizacja HUM posiada obozy treningowe w Afganistanie i Pakistanie.

Pomoc zewnętrzna: otrzymuje pomoc ze strony Arabii Saudyjskiej i innych państw arabskich oraz darowizny ze strony sympatyków w Pakistanie.

Jaish-e-Mohammed — JEM (Armia Mohameda)[43]

Inne nazwy organizacji to: *Tehrik ul-Furqaan*, *Khuddam-ul-Islam*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 26 grudnia 2001 r.

Jaish-e-Mohammed jest islamską grupą ekstremistyczną działającą w Pakistanie. Kieruje nią Massud Amhar, który jednocześnie jest jej założycielem. Organizacja JEM walczy o przyłączenie Kaszmiru do Pakistanu. Powiązana jest z radykalną partią polityczną *Jamiat-ul-Ulama-i-Islam Fazlur Rehman* (JUI-F). Powstała 31 stycznia 2000 r.

Głównym celem działania grupy jest doprowadzenie do zjednoczenia Kaszmiru z Pakistanem oraz spowodowanie usunięcia wojsk koalicji z Afganistanu.

W 2002 r. JEM została zdelegalizowana w Pakistanie, a w roku 2003 rozpadła się na dwie frakcje: *Khuddam-ul-Islam* (KUI) kierowaną przez Amhara i *Jamaat ul-Furqan* (JUF) kierowaną przez Abdula Jabbara. Obie frakcje zostały również zdelegalizowane w listopadzie 2003 r. Pomimo tych kroków władz Pakistańskich JEM dalej oficjalnie działał w wielu regionach Pakistanu.

W 1999 r. lider grupy Massud Amhar, aresztowany w Kaszmirze, został uwolniony w zamian za 155 zakładników porwanego samolotu indyjskich linii lotniczych. W 2001 r. organizacja JEM przyznała się do przeprowadzenia samobójczego ataku na parlament w Śrinagar (zginęło wówczas 31 osób), później jednak wycofała się z tego. Była też zamieszana w atak na parlament w Delhi dokonany wraz z *Lashkar-e-Tayyiba* w 2001 r. (zginęło wówczas 9 osób, w tym wszyscy napastnicy, a 18 osób zostało rannych). W 2002 r. pakistańskie władze aresztowały i skazały kilku członków JEM za porwanie i zabójstwo amerykańskiego dziennikarza Daniela Pearla. Pakistańskie władze podejrzewają, że członkowie JEM mogą być sprawcami antychrześcijańskich ataków w Islamabadzie, Murree i Taksili

[43] Tamże, dostęp: 27 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

w 2002 r. W grudniu 2003 r. pakistańskie siły bezpieczeństwa aresztowały kilku członków JEM zamieszanych w przeprowadzenie dwóch zamachów na prezydenta Perveza Musharrafa. W 2006 r. grupa JEM przyznała się do licznych ataków terrorystycznych, w tym zabicia kilku indyjskich urzędników policyjnych w stolicy Kaszmiru Śrinagarze. W latach 2008 i 2009 stoczyła wiele potyczek z policją indyjską na terytorium Kaszmiru. W 2010 r. JEM wykorzystała powódź w Pakistanie jako pretekst do nielegalnej zbiórki funduszy na działalność terrorystyczną.

Liczebność: liczy kilkuset członków. Większość z nich stanowią Pakistańczycy, mieszkańcy Kaszmiru oraz Afgańczycy i arabscy weterani wojny w Afganistanie, głównie byli członkowie HUM.

Obszar działania: na terenie Pakistanu i Kaszmiru. Do 2001 r. posiadała obozy szkoleniowe w Afganistanie.

Pomoc zewnętrzna: otrzymuje pomoc ze strony organizacji *Harakat-ul--Jihad al-Islami* i *Harakat ul-Mujahidin*. Związana jest z afgańskimi Arabami oraz talibami. Podejrzewa się również, że otrzymuje ona pomoc finansową ze strony Al-Kaidy.

***Lashkar-e-Tayyiba* — LET lub LT (Armia Prawych)**

Inna nazwa organizacji to *Lashkar-e-Tayyiba* (Wojsko Prawych). Na liście organizacji terrorystycznych jest od 26 grudnia 2001 r.

Lashkar-e-Tayyiba jest zbrojnym ramieniem *Markaz-ud-Dawa-Wal-Irshad*, organizacji fundamentalistów islamskich związanej z pakistańskimi sektami *Wahabi*. Twórcami organizacji była grupa pakistańskich i afgańskich najemników, którzy przedostali się z Afganistanu. Kierowana jest przez Abdula Wahida Kashmiri.

Początkowo celem działania organizacji było wsparcie mudżahedinów afgańskich walczących z inwazją wojsk radzieckich, natomiast od 1989 r. — wspieranie separatystów kaszmirskich.

Organizacja powstała w 1984 r. W 1986 r., nie mogąc znaleźć miejsca w rywalizacji klanów plemiennych, wycofała się z Afganistanu. Od 1989 r. skoncentrowała działalność na wspieraniu separatystów kaszmirskich w indyjskiej części stanów Jammu i Kaszmir. Działając pod oficjalną nazwą *Markaz-ud-Dawa-Wal-Irshad* osiągnęła duże wpływy w Pakistanie, prowadząc działalność charytatywną (źródłem funduszy była Arabia Saudyjska). W styczniu 2002 r. całą organizację zdelegalizowano w Pakistanie. W lutym 2002 r. zmieniła ona nazwę na *Jama'at-ud- Da'wah*. *Lashkar-e-Tayyiba* stanowiło jej skrzydło zbrojne, od którego organizacja oficjalnie się odcięła i przeniosła jego działalność do pakistańskiej części Kaszmiru, która w sensie prawnym nie jest częścią Pakistanu. Organizacja LT jest odpowiedzialna za zdecydowaną większość zamachów na terytorium Indii.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Ugrupowanie LT jest jedną z trzech największych i najlepiej wyszkolonych grup dążących do wyzwolenia stanu Jammu i Kaszmiru spod władzy Indii. Organizacja LT działa nielegalnie, pakistański rząd w 2002 r. zamroził jej aktywa. Działa ona w Kaszmirze i jest uważana za jedno z najkrwawszych ugrupowań działających na tym terenie. Liczebność grupy szybko rosła, głównie dzięki sponsoringowi rządu pakistańskiego. Obecnie ocenia się jej liczebność na około 300 osób. Przywódcą jest Mohammed Latif. Organizacja posiada wiele obozów treningowo-szkoleniowych rozmieszczonych w pakistańskiej części Kaszmiru. Szczególna aktywność terrorystyczna ugrupowania obserwowana jest od 1997 r. Członków tej organizacji cechuje znaczna determinacja w działaniu połączona z fanatyzmem. Grupę cechuje purytanizm oraz poziom brutalności przerastający wszelkie pozostałe ugrupowania działające na tym obszarze. Członkowie grupy nie mają żadnych zahamowań, mordując przygodne osoby, kobiety, dzieci czy osoby starsze. Zanotowano również liczne ataki samobójcze członków tego ugrupowania skierowane przeciwko siłom bezpieczeństwa. Najbardziej znane akty terroru to masakra hindusów i sikhów w Chittisinghpura — 35 ofiar śmiertelnych, czy wymordowanie uczestników przyjęcia weselnego.

W 2001 r. LT przyznała się do licznych ataków, w tym do ataku w styczniu na lotnisko w Śrinagarze, w którym zginęło pięciu hindusów. Wraz z JEM LT dokonało w grudniu 2001 r. ataku na hinduski parlament. W marcu 2002 r. aresztowano w Faisalabadzie członka LT, porucznika Abu Zubaydah, który sugerował, że niektórzy członkowie LT w Pakistanie mieli powiązania z Al-Kaidą.

W 2008 r. LT przeprowadziło w listopadzie ataki na szereg obiektów w Bombaju, w których zginęły co najmniej 183 osoby, w tym 22 cudzoziemców, a ponad 300 osób zostało rannych.

W 2010 r. LT nieco ograniczyło swoją działalność głównie w Afganistanie i Kaszmirze.

Liczebność: rzeczywista liczba członków nie jest znana. Ocenia się ją na kilka tysięcy członków w Kaszmirze i pakistańskiej prowincji Pendżab oraz na południu stanu Jammu i Kaszmir. Większość członków LT to Pakistańczycy i Afgańczycy, weterani wojen afgańskich. Grupa wykorzystuje karabiny szturmowe, lekkie i ciężkie karabiny maszynowe, moździerze, materiały wybuchowe oraz pociski rakietowe.

Obszar działania: prowadzi wiele obozów szkoleniowych, szkół i klinik medycznych w Pakistanie. Ma sieć globalnych połączeń i silną sieć operacyjną w całej Azji Południowej.

Pomoc zewnętrzna: otrzymuje pomoc ze strony społeczności pakistańskiej zamieszkałej poza granicami kraju, islamskich i pakistańskich organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli kaszmirskiego świata biznesu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

***Lashkar i Jhangvi* — LJ**[44]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 30 stycznia 2003 r.

Grupa powstała na początku XXI w. jako zbrojny odłam *Deobandi* pakistańskiej sunnickiej grupy *Sipah-i-Sahaba*. Od początku swoich działań była silnie związana z ruchem talibów. W 2001 r. została zdelegalizowana przez władze pakistańskie. Główna działalność organizacji została przeniesiona do Afganistanu.

Celem działania grupy jest zwalczanie szyitów oraz wpływów zachodnich na obszarze Pakistanu.

Po upadku władzy talibów w Afganistanie LJ powróciła do działań w Pakistanie. Członkowie LJ skoncentrowali swoje wysiłki na udzielaniu pomocy innym terrorystom, zapewnianiu bezpiecznych kryjówek, fałszywych dokumentów oraz ochronę w pakistańskich miastach, m.in. w Karaczi, Peszawarze i Rawalpindi. Grupa LJ ściśle współpracuje z *Tehrik-e-Taliban Pakistan* (TTP).

Ugrupowanie LJ przyjęło odpowiedzialność za liczne ataki i zamachy bombowe na wyznawców i przywódców religijnych w Pakistanie oraz za zabójstwa. W styczniu 1999 r. grupa próbowała dokonać zamachu na byłego premiera Nawaza Sharifa i jego brata Shabaza Sharifa, gubernatora prowincji Pendżab. W marcu 2002 r. LJ wykonał wiele ataków na cele chrześcijańskie w Pakistanie. Między innymi obrzucono granatami protestancki Kościół Międzynarodowy w Islamabadzie, w wyniku czego zginęło dwóch obywateli USA. Władze pakistańskie obciążają LJ odpowiedzialnością za zamach na szyicki meczet w Quetta w Pakistanie w lipcu 2003 r. oraz dwa szyickie meczety w Karaczi w czerwcu 2004 r. Organizacja LJ ponosi również odpowiedzialność za wiele ataków bombowych przeprowadzonych w maju i czerwcu 2004 r., w których zginęło ponad 40 osób.

W 2010 r. działalność LJ wzrosła. Najpoważniejszym zamachem był atak przeprowadzony w marcu za pomocą dwóch IED na obiekty pakistańskiej armii, w którym zginęło 48 cywilów i 9 żołnierzy, a rannych zostało ponad 130 osób. W kwietniu grupa przyznała się do ataku przeprowadzonego za pomocą IED na World Food w Chajber Pasztunchwa, jednej z prowincji Pakistanu. Atak zabił 43 osoby, w tym dziennikarza, a ranił 70 innych. We wrześniu LJ i TTP przyznały się do samobójczego ataku na procesję muzułmańską w Lahore, który spowodował śmierć 40 osób i rany u 270. Dwa dni później w ataku zamachowca samobójcy w prowincji Beludżystan zginęło 66 cywilów, a rannych zostało ponad 180 osób. 7 grudnia zamachowiec samobójca zaatakował gubernatora południowo-zachodniej prowincji Beludżystanu, raniąc 10 osób. W tym samym

[44] Tamże, dostęp: 8 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

miesiącu w zamachu bombowym na szpital w północno-zachodnim Pakistanie członkowie LJ zabili 10 osób. Celem ataku byli szyiccy mieszkańcy, którzy prowadzili szpital i pobliski dom modlitwy.

Liczebność: prawdopodobnie mniej niż 100 osób.

Obszar działania: głównie w Pendżabie, Karaczi i Beludżystanie. Niektórzy członkowie krążą pomiędzy Pakistanem i Afganistanem.

Pomoc zewnętrzna: finansowanie pochodzi od bogatych darczyńców z Pakistanu, a także z Bliskiego Wschodu, szczególnie z Arabii Saudyjskiej. Grupa angażuje się także w działalność przestępczą, a swoją działalność finansuje dzięki wyłudzeniom i haraczom.

***Tehrik–e-Taliban Pakistan* — TTP**[45]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 1 września 2010 r.

Organizacja TTP powstała w 2007 r. jako federacja kilkunastu grup pakistańskich talibów. Siedzibą ugrupowania są terytoria plemienne na pograniczu Pakistanu i Afganistanu.

Celem działania TTP jest walka z oficjalną władzą w Pakistanie, stworzenie państwa opartego na szariacie oraz wspieranie ruchu talibów w Afganistanie, a tym samym walka z przedstawicielami świata Zachodu oraz sił działających w Afganistanie.

Grupa TTP przyjęła odpowiedzialność za samobójczy atak na amerykańską bazę wojskową w Chost w Afganistanie (siedem ofiar śmiertelnych) w grudniu 2009 r. oraz na konsulat Stanów Zjednoczonych w Peszawarze, w którym zginęło sześć osób. Organizacja jest podejrzewana również o udział w zamachu przeprowadzonym w 2007 r., w którym zginęła Benazir Bhutto. Prawdopodobnie TTP jest również odpowiedzialna za porwanie i śmierć polskiego inżyniera Piotra Stańczaka.

Liczebność: około kilku tysięcy, dokładna liczba członków nie została ustalona.

Obszar działania: rejon położony wzdłuż granicy afgańsko-pakistańskiej stanowiący ziemie klanowe.

Pomoc zewnętrzna: silny związek z Al-Kaidą zapewnia dostęp TTP do globalnej sieci terrorystycznej tej organizacji i umożliwia korzystanie z doświadczenia jej członków.

Do pozostałych ugrupowań terrorystycznych działających na terenie Azji, a które znalazły się na liście organizacji terrorystycznych, należą:

— w Iranie:
  - *Jundallah*,
  - *Mujahedin-e Khalq* (MEK);

[45] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— w Uzbekistanie:
  - *Islamic Jihad Union* (IJU),
  - *Islamic Movement of Uzbekistan* (IMU);
— w rejonie Filipin i Indonezji:
  - *Al-Harakat Al-Islamiyya*, ang. *Abu Sayyaf Group* (ASG),
  - *Communist Party of the Philippines/New People's Army* (CPP/NPA),
  - *Jemaah Islamiya Organisation* (JI),
  - *Jemaah Anshorut Tauhid* (JAT);
— w Indiach i na Sri Lance:
  - *Indian Mujahideen* (IM),
  - *Liberation Tigers of Tamil Eelam* (LTTE);
— w Japonii:
  - *Aum Shinrikyo* (AUM).

Jundallah (Żołnierze Boga)[46]

Inna nazwa organizacji to Ruch Ludowy Oporu Iranu (*People's Resistance Movement of Iran* — PMRI). Na liście organizacji terrorystycznych jest od 4 listopada 2010 r.

Ta ekstremistyczna organizacja separatystyczna powstała w prowincji Iranu Beludżystanie w 2003 r.

Główny cel organizacji to spowodowanie uznania przez rząd Iranu praw politycznych, kulturowych i ekonomicznych dla ludu Beludżów, szerzenie świadomości trudnej sytuacji Beludżów wszelkimi dostępnymi środkami, z terroryzmem włącznie.

Od momentu powstania w 2003 r. *Jundallah*, działając głównie w prowincjach Beludżystan i Sistan w Iranie, dokonał licznych ataków na irańskich urzędników państwowych i osoby cywilne, powodując wiele ofiar śmiertelnych. W październiku 2007 r. międzynarodowa organizacja *Amnesty International* ogłosiła raport oskarżający *Jundallah* o atakowanie celów cywilnych, uprowadzanie i mordowanie zakładników.

W marcu 2006 r. członkowie grupy *Jundallah* zaatakowali we wschodnim Iranie kolumnę samochodową, którą przemieszczał się wiceszef irańskiego Czerwonego Półksiężyca i Departamentu Bezpieczeństwa. Podczas ataku zginęło ponad 20 osób, a funkcjonariusz został wzięty jako zakładnik. W podobnym ataku ranny został gubernator hrabstwa Zahedan, jego zastępca i pięciu urzędników, a siedmiu innych zostało porwanych. W maju 2006 r. aktywiści z organizacji *Jundallah* w zasadzce na drodze w prowincji Kerman zabili 11 cywilów i spalili cztery pojazdy, w 2007 r. zabili 18 funkcjonariuszy straży granicznej na granicy irańsko-afgańskiej, natomiast

[46] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

w 2008 r. porwali w pobliżu granicy z Pakistanem 16 irańskich policjantów. Kiedy irański rząd odmówił uwolnienia 200 więźniów w zamian za zakładników, zakładników zamordowano. W maju 2009 r. członkowie grupy *Jundallah* dokonali zamachu na szyicki meczet Amir al-Mo'menin w Zahedan, niszcząc meczet oraz zabijając i raniąc wielu wiernych, natomiast w październiku 2009 r. wykonali samobójczy atak bombowy na targowisku w mieście Pishin w prowincjach Beludżystan i Sistan, w którym zginęło ponad 40 osób. Był to najkrwawszy atak terrorystyczny w Iranie od 1980 r. W oświadczeniu na swojej stronie internetowej, 15 grudnia 2010 r., *Jundallah* przyznał się do samobójczego ataku bombowego w meczecie Husajna Imama w Chabaharze, w którym zginęło około 40 osób, a około 100 zostało rannych. W lipcu 2010 r. członkowie *Jundallah* zaatakowali Wielki Meczet w Zahedan, zabijając około 30 osób i raniąc szacunkowo 300.

Liczebność: liczbę członków organizacji szacuje się na 500 do 2 tys. osób.

Obszar działania: prowincje Sistan i Beludżystan w południowo-wschodnim Iranie (rycina 34).

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

Ryc. 34. Rejon działania organizacji *Jundallah*

Źródło: opracowanie własne S.K.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Mujahadin-e Khalq — MEK (Organizacja Mudżahedinów Narodu Irańskiego)[47]

Inne nazwy organizacji to: Organizacja Mudżahedinów Khalq, Narodowa Armia Wyzwolenia Iranu, Narodowy Ruch Oporu, Społeczność Muzułmańskich Studentów Irańskich. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Organizacja MEK jest marksistowsko-islamską organizacją składającą się ze zbrojnego skrzydła — Narodowej Armii Wyzwoleńczej (*National Liberation Army* — NLA), i politycznego pionu — Narodowej Rady Oporu Iranu (*National Council of Resistance of Iran* — NCRI). Ugrupowanie MEK zostało założone w 1963 r. przez grupę wykształconych irańskich marksistów, którzy byli w opozycji w stosunku do prozachodniego władcy, szacha Mohammada Reza Pahlawiego. Grupa uczestniczyła w 1979 r. w rewolucji islamskiej, która zastąpiła szacha szyickim reżimem islamskim kierowanym przez ajatollaha Chomeiniego. Ponieważ ideologia MEK jest mieszaniną marksizmu, feminizmu i islamizmu, szybko nastąpił konflikt z rządem porewolucyjnym. Konflikt doprowadził do aresztowania i stracenia całego kierownictwa organizacji przez reżim Chomeiniego. Spowodowało to skierowanie walki ugrupowania przeciwko nowej władzy. W swych działaniach organizacja jest zdecydowanie antyzachodnia.

Głównym celem MEK jest w chwili obecnej obalenie islamskiego reżimu irańskiego.

Wybuch wojny iracko-irańskiej i wzmożone działania irańskich sił bezpieczeństwa spowodowały, że w 1981 r. organizacja MEK musiała opuścić większość swoich baz usytuowanych na granicy iracko-irańskiej. Znaczna część członków wyemigrowała z kraju głównie do Francji. W czasie konfliktu irańsko-irackiego grupa opowiedziała się po stronie Iraku. W 1986 r., po tym jak Francja uznała irański reżim, MEK przeniosła swoją siedzibę do Iraku, co znacznie ułatwiło prowadzenie działań terrorystycznych w Iranie. Od roku 2003 około 3400 członków MEK przebywa w obozie Ashraf w Iraku.

W 2003 r. francuskie władze aresztowały 160 członków MEK pod zarzutem koordynacji, finansowania i planowania ataków terrorystycznych. Po aresztowaniu przywódcy MEK Maryama Radżawi, członkowie grupy zorganizowali w Paryżu protesty uliczne połączone z aktami samospalenia, które spowodowały, że władze francuskie ostatecznie zwolniły Radżawiego.

W latach 70. i 80. celem ataków terrorystycznych grupy byli amerykańscy obywatele, atakowała ona amerykańskie obiekty w Iranie szczególnie związane z militarną obecnością Stanów Zjednoczonych oraz irańskie

[47] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

obiekty rządowe. W 1981 r. MEK dokonała spektakularnej serii zamachów bombowych na obiekty rządowe, w tym ataku na siedzibę Islamskiej Partii Republiki i urząd premiera. Zginęło w nich około 70 wysokich rangą irańskich urzędników, w tym prezes sądu ajatollah Mohammad Beheshti, prezes Mohammad-Ali Rajaei i premier Mohammad-Javad Bahonar.

W 1992 r. grupa przeprowadziła ataki na irańskie ambasady w 13 krajach Europy Zachodniej. Pokazały one zdolność organizacji do działania na tak szeroką skalę. Ich liczba nie zmniejszyła się również w latach 90. Na tym etapie działania ruch sponsorowany był przez władze sąsiedniego Iraku. W szczytowym okresie działania mudżahedini posiadali około 20 baz na terytorium Iraku i byli najsilniejszą grupą będącą w opozycji w stosunku do Republiki Islamskiej. W okresie tym ugrupowanie prowadziło intensywną walkę polegającą na atakowaniu celów na terenie Iranu oraz likwidowaniu polityków i przedstawicieli władz. Po spadku aktywności w latach 80. w chwili obecnej daje się zaobserwować wzrost aktywności tego ugrupowania. W czerwcu 1998 r. MEK wykonała serię zamachów bombowych i ostrzałów moździerzowych na obiekty rządowe w Iranie, w wyniku czego śmierć poniosło co najmniej 15 osób, a kilkadziesiąt zostało rannych. Członkowie MEK zamordowali również byłego irańskiego ministra więziennictwa (sprawującego urząd w 1998 r.). W kwietniu 1999 r. organizacja MEK ukierunkowała swoje ataki na wysokich rangą irańskich oficerów, m.in. zamordowany został zastępca szefa sztabu generalnego irańskich sił zbrojnych, generał brygady Ali Sayyaad Shirazi.

W latach 2000–2003 MEK, korzystając z obozów w Iraku, regularnie atakowała irańskie obiekty wojskowe i rządowe na terytorium Iranu. Działalność ta zakończyła się w momencie inwazji wojsk Stanów Zjednoczonych i koalicji na Irak. Członkowie MEK znajdujący się w obozach wynegocjowali z siłami koalicji rozejm za cenę przekazania posiadanego ciężkiego uzbrojenia, czołgów, wozów bojowych i artylerii.

Liczebność: liczbę członków MEK szacuje się na 5–10 tys. osób rozsianych po całym świecie. Duże oddziały tej organizacji znajdują się w Paryżu i innych europejskich stolicach. W Iraku pozostaje około 3400 członków organizacji zgromadzonych w obozie Ashraf w pobliżu Bagdadu.

Obszar działania: Iran i praktycznie cały obszar Europy i Ameryki Północnej. Polityczne ramię MEK, NCRI, posiada globalną sieć wsparcia z aktywnym aparatem lobbingu i działań propagandowych w dużych zachodnich stolicach. Operacje bojowe oprócz Iranu prowadzone są przeciwko obiektom irańskim na całym świecie.

Pomoc zewnętrzna: przed operacją „Iracka Wolność" rozpoczętą w 2003 r. grupa MEK otrzymała całą swoją pomoc wojskową i większość wsparcia finansowego od Saddama Husajna. Upadek reżimu Saddama

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Husajna zmusił MEK do pozyskiwania środków na działalność od irańskiej diaspory rozsianej po całym świecie.

***Islamic Jihad Union* — IJU (Islamska Unia Dżihadu)**[48]

Inne nazwy organizacji to: *Jamiat al-Dżihad al-Islami*, *Jamaat Mojahedin*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 17 czerwca 2005 r.

Grupa IJU jest organizacją ekstremistów sunnickich pochodzących z rozbitego Islamskiego Ruchu Uzbekistanu (*Islamic Movement of Uzbekistan* — IMU).

Celem grupy jest obalenie istniejącej władzy świeckiej w Uzbekistanie i zastąpienie jej islamskim rządem, działającym zgodnie z prawem szariatu.

Organizacja IJU działa głównie przeciwko siłom koalicji w Afganistanie, ale planuje i wykonuje również ataki w Azji Środkowej.

W marcu i kwietniu 2004 r. IJU dokonał wielu zamachów bombowych na posterunki policji, punkty kontrolne na drogach oraz bazar. W wyniku tych zamachów (niektóre z nich były zamachami samobójczymi) zginęło 47 osób, w tym 33 członków IJU. W lipcu 2004 r. grupa przeprowadziła równoczesne samobójcze zamachy na biuro prokuratora generalnego Uzbekistanu oraz ambasady amerykańską i izraelską w Taszkiencie. We wrześniu 2007 r. władze niemieckie aresztowały trzech członków IJU, w tym dwóch obywateli niemieckich. W miejscu ich pobytu znaleziono ponad 600 kg nadtlenku wodoru oraz komponenty do produkcji materiałów wybuchowych. Środki te składowane były w garażu w południowych Niemczech. Przechwycone materiały były identyczne z zastosowanymi w wielu samochodach pułapkach w atakach w Europie Zachodniej, w tym na lotniska we Frankfurcie i amerykańskich instalacjach wojskowych, takich jak np. Baza Sił Powietrznych w Ramstein. Organizacja IJU przyznała się do planowania zamachów bombowych przy wykorzystaniu tych środków. W 2008 r. IJU przyznała się do przeprowadzenia ataków na siły koalicji w Afganistanie, w tym do ataku samobójczego w marcu na posterunek wojskowy. W maju 2009 r. grupa dokonała kolejnych dwóch ataków w Uzbekistanie. W 2010 r. rząd Kazachstanu aresztował kilkadziesiąt osób podejrzanych o przynależność do IJU. Aresztowań takich dokonano również w Uzbekistanie i Pakistanie. Spowodowało to praktyczne rozbicie sił IJU na tym terenie.

Liczebność: nieznana.

Obszar działania: członkowie IJU są rozproszeni po całej Azji Środkowej, Europie, Pakistanie i Afganistanie.

Pomoc zewnętrzna: brak danych.

[48] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Islamic Movement of Uzbekistan — IMU (Islamski Ruch Uzbekistanu)[49]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 25 września 2000 r.

Organizacja IMU została utworzona w 1998 r. w Uzbekistanie przez rozłamowców z Partii Odrodzenia Narodowego (*Renaissance Party of Tajikistan* — IRPT). Skupia islamskich ekstremistów z Uzbekistanu oraz innych państw Azji Środkowej i Europy.

Celem grupy jest zastąpienie świeckich rządów prezydenta Islama Karimowa i utworzenia w kotlinie Fergany niepodległego państwa islamskiego opartego na szariacie (jest to obszar podzielony między Uzbekistan, Kirgistan i Tadżykistan).

To zdecydowanie antyzachodnie i antyamerykańskie ugrupowanie stosuje metody terrorystyczne i jest zamieszane w działalność przestępczą (handel bronią i narkotykami). Przywódcą organizacji był Dżuma Namangani (został zabity w 2001 r.).

Przez większość minionej dekady IMU skupiło się na walce w Afganistanie i Pakistanie. Organizacja ma silne związki z talibami i *Tehrik-e-Taliban Pakistan*.

Ugrupowanie swoją działalność rozpoczęło od wykonania zamachów bombowych i porwań zachodnich turystów i pracowników naukowych. Organizacji przypisuje się wykonanie w lutym 1999 r. kilku zamachów bombowych w Taszkencie. W sierpniu 1999 r. bojownicy IMU uprowadzili jako zakładników czterech japońskich geologów i ośmiu żołnierzy kirgiskich. Na początku 2000 r. organizacja próbowała zorganizować działania partyzanckie w rejonach przygranicznych z Tadżykistanem i Kirgizją. Przed październikiem 2001 r. działania IMU skierowane były przede wszystkim przeciwko obiektom w Uzbekistanie. W maju 2003 r. kirgiskie siły bezpieczeństwa udaremniły zamach bombowy IMU na jedną z ambasad i pobliski hotelu w Biszkeku w Kirgistanie. W listopadzie 2004 r. IMU dokonało zamachu bombowego w kirgiskim mieście Osz, w wyniku którego śmierć poniósł policjant i jeden z terrorystów.

Od początku trwania operacji „Enduring Freedom" („Trwała wolność") IMU skoncentrowało się na wykonywaniu ataków na żołnierzy Stanów Zjednoczonych i koalicji w Afganistanie. Pod koniec 2009 r. siły NATO odnotowały w Afganistanie wzrost liczby zagranicznych bojowników w organizacji.

Liczebność: kilkuset członków.

Obszar działania: Azja Południowa, Azja Środkowa i Iran.

[49] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Pomoc zewnętrzna: otrzymuje wsparcie od znacznej uzbeckiej diaspory, organizacji terrorystycznych i darczyńców z Bliskiego Wschodu, Azji Centralnej i Południowej Azji.

Al-Harakat Al-Islamiyya (Grupa Abu Sajafa, ang. *Abu Sayyaf Group* — ASG)[50]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Al-Harakat Al-Islamiyya jest niewielką grupą islamską walczącą o ustanowienie muzułmańskiego państwa w stylu irańskim na Mindanao, wyspie położonej na południu Filipin. Nazwa „Abu Sajaf" oznacza „Posiadacz miecza". Grupa odłączyła się od znacznie większej organizacji Islamskiego Frontu Wyzwolenia Moro (*Moro Islamic Liberation Front* — MILF) na początku lat 90. XX w. pod przewodnictwem Abdurajaka Abubakara Janjalaniiego, który w grudniu 1998 r. został zabity w starciu z filipińską policją w wiosce Lamitan. Przywódcą grupy został jego młodszy brat, Khadaffy Janjalani. We wrześniu 2006 r. K. Janjalani również zginął w potyczce z armią filipińską, a przywódcą ASG został Radullah Sahiron. Chociaż ASG działa wyłącznie na wyspach południowych, ma liczne powiązania z organizacjami muzułmańskimi w świecie arabskim, w tym z Al-Kaidą. Abdurajak Abubakar Janjalani, były przywódca Grupy Abu Sajafa, był, podobnie jak bin Laden, weteranem z Afganistanu.

Celem działania ASG jest secesja południowych Filipin i utworzenia na tym terenie państwa islamskiego na wzór Iranu.

Organizacja ASG jest najbardziej brutalną z grup terrorystycznych działających na południu Filipin. Specjalizuje się ona w porwaniach dla okupu, zamachach bombowych, ścinaniu głów zakładnikom oraz dokonywaniu zabójstw i wymuszeń.

Grupa Abu Sajafa prowadzi działalność jedynie na niektórych wyspach Filipin. Szacuje się, że ma ona najwyżej tysiąc zwolenników.

Pierwszym atakiem grupy był zamach w 1991 r. z użyciem granatu. Zginęły w nim dwie turystki. W następnym roku członkowie grupy podłożyli bombę na molo w mieście Zamboanga, przy którym cumował okręt *Doulous*, będący międzynarodową pływającą księgarnią prowadzoną przez chrześcijańskich kaznodziejów. W wyniku wybuchu obrażenia odniosło kilka osób. Później podobne ataki przeprowadzono na lotnisku w Zamboanga i w kościołach rzymskokatolickich. W roku 1993 grupa podłożyła bombę w katedrze w Davao City, zabijając siedem osób. Członkowie organizacji porywali także cudzoziemców dla okupu. W 1993 r. terroryści uprowadzili 61-letniego Charlesa Waltona, językoznawcę z prowadzonego przez

[50] R.M. Barnas, *Terroryzm*, Wrocław 2001, s. 41.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Amerykanów letniego obozu lingwistycznego. Zwolniono go po 23 dniach. Rok później ugrupowanie porwało trzy hiszpańskie siostry zakonne i księdza, zaś w roku 1998 ich ofiarami padli dwaj obywatele Hongkongu, Malezyjczyk i staruszka z Tajwanu.

W kwietniu 1995 r. Grupa Abu Sajafa przeprowadziła krwawy atak na chrześcijańskie miasteczko Ipil na Mindanao. Terroryści zburzyli centrum miasta i zastrzelili 53 cywilów oraz żołnierzy. Specjaliści uważają, że w tej operacji terrorystom pomagały międzynarodowe ugrupowania terrorystyczne.

W kwietniu 2000 r. frakcja ASG porwała 21 osób, w tym 10 zachodnich turystów, z ośrodka w Malezji. W maju 2001 r., członkowie grupy porwali trzech obywateli Stanów Zjednoczonych i 17 obywateli Filipin z ośrodka turystycznego w Palawan. Kilku zakładników, w tym amerykańskiego obywatela Guillermo Sobero, zamordowano.

W październiku 2002 r. amerykańskie i filipińskie władze oskarżyły ASG o zamach bombowy w pobliżu bazy wojskowej w Zamboanga, który spowodował śmierć żołnierza Stanów Zjednoczonych.

W lutym 2004 r. ASG dokonała zamachu bombowego na prom SuperFerry w Manila Bay, zabijając co najmniej 116 osób.

W marcu 2004 r. władze Filipin aresztowały grupę członków ASG przygotowujących zamach bombowy na ambasadę USA w Manili.

W latach 2006–2007 filipińskie siły zbrojne przeprowadziły intensywne działania przeciwko ASG, które doprowadziły do zlikwidowania kolejnych przywódców organizacji i spowodowały znaczne jej osłabienie.

W 2009 r. ASG wykonał znaczną liczbę uprowadzeń i egzekucji zakładników. Między innymi w styczniu tego roku członkowie grupy uprowadzili trzech pracowników Czerwonego Krzyża na południu Filipin, którzy zostali później uwolnieni.

W 2010 r. ASG zintensyfikowała swoją działalność, atakując ludność cywilną, organizacje humanitarne, kościoły oraz funkcjonariuszu sił zbrojnych i policji. Odnotowano sześć zgłoszonych incydentów porwania chrześcijan i innych cywilów. Najgroźniejszego w skutkach sekwencyjnego ataku ASG dokonała w kwietniu 2010 r. na wyspie Basilan, gdzie w wybuch dwóch samochodów pułapek śmierć poniosło co najmniej 11 osób, a 10 zostało rannych. Trzeci ładunek wybuchowy nie eksplodował i został później rozbrojony przez policję. W ataku uczestniczyły również uzbrojone w broń palną grupy terrorystów ostrzeliwujące rejony wybuchów.

Liczebność: w skład grupy wchodzi kilkuset młodych, radykalnych islamistów, z których większość zwerbowano na uczelniach. Liczbę członków ASG szacuje się na około 200 do 400 i około tysiąca sympatyków.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Obszar działania: ASG została założona w prowincji Basilan i działa głównie w prowincjach archipelagu Sulu, a mianowicie Basilan, Sulu i Tawi-Tawi. Grupa działa również na półwyspie Zamboanga, a członkowie okazjonalnie działają w Manili. W 2000 r. ASG rozszerzyła swój zasięg operacyjny na obszar Malezji. W połowie 2003 r. grupa rozpoczęła swoją działalność na Mindanao, w mieście Cotobato i na granicy Sułtanatu Kudarat. W połowie 2005 r. ASG została zmuszona do opuszczenia Mindanao.

Pomoc zewnętrzna: wsparcie otrzymuje od regionalnych grup terrorystycznych, np. *Jemaah Islamiya* (JI). Jest to zarówno wsparcie finansowe, pomoc szkoleniowa, jak i współpraca przy organizacji i wykonywaniu ataków terrorystycznych. Źródłem funduszy przeznaczonych na działalność terrorystyczną są napady, kradzieże, rozboje, piractwo i porwania dla okupu oraz dofinansowywanie ze źródeł zewnętrznych. W październiku 2007 r. ASG zaapelował o fundusze i rekrutów w serwisie internetowym YouTube. Prawdopodobnie otrzymuje także środki od międzynarodowej sieci terrorystycznej Al-Kaidy.

Communist Party of the Philippines and its New People's Army — CPP/NPA (Komunistyczna Partia Filipin i Nowe Siły Ludowe)[51]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 9 sierpnia 2002 r.

Komunistyczna Partia Filipin i jej zbrojne ramię — Nowe Siły Ludowe to maoistowskie organizacje założone 29 marca 1969 r. przez Jose Maria Sisona. Przebywa on obecnie w Holandii, skąd kieruje działalnością całej organizacji.

Celem działania grupy jest obalenie rządu i utworzenie państwa socjalistycznego. Przeciwstawianie się wszelkim formom amerykańskiej obecności na Filipinach.

Metody terrorystyczne stosowane przez grupę to porwania i zabójstwa, m.in. członków rządu, polityków, sędziów, policjantów, nielojalnych członków własnej organizacji i rzekomych przestępców. Sprzeciwia się również militarnej obecności Stanów Zjednoczonych w regionie. W czasie prowadzonych walk zginęło około 40 tys. ludzi. 5 września 2007 r. prezydent Filipin ogłosił amnestię dla członków ugrupowania.

Organizacja CPP/NPA swoje działania ukierunkowała głównie na obiekty związane z filipińskimi służbami bezpieczeństwa, rządowe, związane z lokalną administracją. Grupa atakowała również firmy, które nie chciały płacić haraczy lub „podatku rewolucyjnego" oraz pobierała opłaty od polityków za możliwość prowadzenia kampanii wyborczych. Osobny rozdział

[51] United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

działalności stanowią ataki na amerykańskie obiekty militarne. Organizacja atakowała przede wszystkim amerykański personel wojskowy.

11 maja 2010 r. partyzanci CPP/NPA zorganizowali zasadzkę w Compostela Valley na konwój przewożący urzędników wyborczych. W wyniku ataku zginęło pięć osób. 21 sierpnia 2010 r. CPP/NPA dokonała zamachu bombowego na policyjny pojazd, w wyniku którego zginęło dziewięciu policjantów.

Liczebność: liczba członków szacowana jest na około 5 tys. W szczytowym okresie, w latach 80. — około 25 tys. ludzi.

Obszar działania: wiejskie regiony Luzonu, Visayas oraz części północnej i wschodniej Mindanao. Pomimo działania na obszarach wiejskich NPA dysponuje aktywną infrastrukturą w miastach, wspierającą działalność terrorystyczną grupy. Większe komórki organizacyjne znajdują się w Manili i kilku innych ośrodkach metropolitalnych.

Pomoc zewnętrzna: nieznana.

Jemaah Islamiya (JI)[52]

Inna nazwa organizacji to *Dżemaja Islamija*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 23 października 2002 r.

Grupa JI to fundamentalistyczna ekstremistyczna islamska organizacja militarna działająca w południowo-wschodniej Azji, silnie powiązana z Al-Kaidą, Grupą Abu Sajaffa i MILF-em. Organizacja została założona najprawdopodobniej w połowie lat 80. XX w., aczkolwiek jej początki sięgają przynajmniej lat 70. (szczególnie, jeśli chodzi o podłoże ideologiczne). Ugrupowanie ma swe korzenie w radykalnej organizacji *Darul Islam*. Jej kontakty z Al-Kaidą sięgają połowy lat 90. ubiegłego wieku, kiedy jeden z założycieli, Abdullah Sungkar, nawiązał kontakt z Osamą bin Ladenem. Od tego czasu nastąpił szybki rozwój siatki terrorystycznej tej organizacji. Organizacja ma także powiązania z muzułmańskimi separatystami z MILF-u (działającego w południowych Filipinach).

Celem działania JI jest stworzenie islamskiego kalifatu obejmującego Indonezję, Malezję, południową Tajlandię, Singapur, Brunei i południowe Filipiny.

Przywódcą organizacji był Nurdżaman Riduan Ismuddin, znany lepiej jako Hambali. Został on schwytany przez amerykańskie siły w Tajlandii w sierpniu 2003 r. Hambali był powiązany ze słynną operacją „Bodżinka", w której członkowie powiązanych z Al-Kaidą organizacji mieli zamiar wysadzić 11 amerykańskich samolotów pasażerskich w południowo-wschodniej Azji.

[52] Tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Zastępcą Hambaliego w JI był Mohamed Ikbal Abdurrahman (występujący pod pseudonimem Abu Dżibril). Odpowiadał on m.in. za rekrutację nowych członków. Władze malezyjskie aresztowały go w czerwcu 2001 r.

Organizacja ma także swego przywódcę religijnego, którym jest niejaki Abu Bakar Baszir.

W latach 2006–2009 w Indonezji i krajach sąsiednich służby specjalne dokonały wielu aresztowań i likwidacji członków JI, co spowodowało znaczne jej osłabienie i spadek aktywności.

Organizacja jest podejrzana o związki z zamachami w Luksorze w 1997 r. (zginęły 62 osoby, w tym 58 zagranicznych turystów) oraz w Indonezji i na Filipinach w grudniu 2000 r. (zamachy na kościoły chrześcijańskie). W grudniu 2001 r. władze Singapury aresztowały 15 członków organizacji, którzy planowali atak na amerykańską, izraelską i australijską ambasadę w Singapurze. Organizacja jest również odpowiedzialna za zamach bombowy przeprowadzony 12 października 2002 r. na wyspie Bali (zginęły wówczas 202 osoby, a ponad 300 zostało rannych). W sierpniu 2003 r. grupa dokonała także zamachu na hotel Marriott w Dżakarcie (użyto samochodu pułapki). Zginęło wówczas 12 osób. 9 września 2004 r. organizacja przyznała się do zamachu na ambasadę Australii w Dżakarcie.

Liczebność: od 500 do kilku tysięcy członków.

Obszar działania: posiada komórki w Malezji, Indonezji i na Filipinach oraz najprawdopodobniej w Australii.

Pomoc zewnętrzna: nie jest znana, prawdopodobnie otrzymuje ona wsparcie finansowe ze strony Al-Kaidy, a także ze strony różnych ekstremistycznych grup islamskich.

Jemaah Anshorut Tauhid — JAT[53]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 23 marca 2012 r.

Organizacja JAT to ekstremistyczna islamska grupa terrorystyczna założona w 2008 r. przez radykalnego duchownego muzułmańskiego Abu Bakara Baasira. Uważany jest on za najbardziej radykalnego duchownego muzułmańskiego w Indonezji.

Celem organizacji jest ustanowienie islamskiego kalifatu w Indonezji, wprowadzenie i rygorystyczne przestrzeganie prawa szariatu oraz propagowanie idei wojującego dżihadu.

Działania Abu Baasira i podejmowane przez niego decyzje stanowią zagadkę, bowiem są pełne sprzeczności i brak im konsekwencji. Takie postę-

[53] Opracowano na podstawie informacji umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/02/184509.htm>, dostęp: 16 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

powanie stawia go, a wraz z nim całą organizację na płaszczyźnie nieprzewidywalności, co w znacznym stopniu utrudnia walkę z nią. Zrozumienie natury ugrupowania JAT, jego różnych obliczy i ideologicznych podziałów może dopomóc w poznaniu słabości i podziałów w indonezyjskim dżihadzie.

Grupa jest odpowiedzialna za wykonanie wielu ataków terrorystycznych na osoby cywilne, funkcjonariuszy policji i personel wojskowy na terenie Indonezji. Organizacja atakowała również ośrodki wyznaniowe innych religii.

W kwietniu 2011 r. zamachowiec samobójca dokonał ataku na meczet zachodniej części Jawy, raniąc kilkudziesięciu policjantów.

25 września 2011 r. w Solo na środkowej Jawie podczas niedzielnej mszy zamachowiec samobójca zaatakował kościół wypełniony setkami wiernych, zabijając siebie i raniąc co najmniej 20 innych osób. Indonezyjska policja aresztowała członków JAT powiązanych z tym zamachem oraz odkryła i udaremniła wiele innych zamachów tego typu.

W 2012 r. grupa JAT przeprowadziła wiele ataków na osoby cywilne i indonezyjskich urzędników, powodując śmierć kilku policjantów, oraz dokonała całej serii napadów na banki w celu uzyskania środków na sfinansowanie zakupu broni, materiałów wybuchowych itp.

Przejście przez organizację do działań terrorystycznych spowodowało spadek jej popularności i przełożyło się na zmniejszenie liczby członków i sympatyków.

Liczebność: nieznana.

Obszar działania: obszar Indonezji.

Pomoc zewnętrzna: nieznana.

Indian Mujahideen — IM (Hinduscy Mudżahedini)[54]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 15 września 2011 r.

Grupa IM to ekstremistyczna islamsko-sunnicka dżihadystowska organizacja założona w 2007 r. przez Mohammeda Sadiqa Israra Sheika w środowiskach studenckich jako frakcja Hinduskiego Studenckiego Ruchu Islamskiego (*Students Islamic Movement of India* — SIMI). Obecną nazwę grupa przyjęła w 2008 r. Ugrupowanie IM utrzymuje ścisłe związki z organizacjami HUJI-B i LT. Krótko po powstaniu grupa podzieliła się na dwie frakcje: „twardogłowych" i „umiarkowaną". Dalsza działalność związana z atakami terrorystycznymi jest przypisywana frakcji „twardogłowych".

[54] Opracowano na podstawie informacji umieszczonych na stronie Institut for the Study of Violent Groups, <http://vkb.isvg.org/Wiki/Groups/Indian_Mujahideen>, dostęp: 11 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Jej członkowie przeszli przeszkolenie w obozach szkoleniowych w Bangladeszu i Pakistanie prowadzonych przez HUJI-B i LT.

Działalność terrorystyczną IM rozpoczęła w 2007 r. W latach 2007–2008 wykonano całą serię zamachów bombowych w wielu miastach hinduskich.

23 listopada 2007 r. wykonano jednocześnie trzy zamachy bombowe w budynkach sądów w miastach Waranasi, Faizabad i Lucknow (stan Uttar Pradesh). Był to odwet za procesy sądowe grupy terrorystów z JEM. W maju 2008 r. dokonano dziewięciu zamachów w miejscach publicznych w Jajpurze (m.in. na targowiskach), skutkiem których było 60 ofiar śmiertelnych i kilkudziesięciu rannych. W lipcu 2008 r. grupa zaatakowała dwa miasta. W Bangalore w ośmiu zamachach bombowych zginęły dwie osoby, a kilkadziesiąt zostało rannych, natomiast w Ahmadabadzie w 16 zamachach zginęło 38 osób, a ponad 100 zostało rannych. We wrześniu 2008 r. w New Delhi w pięciu zamachach zorganizowanych przez IM zginęło 30 osób, a ponad 100 zostało rannych.

W 2010 r. w Pune członkowie grupy podłożyli bomby w niemieckich piekarniach położonych w pobliżu synagogi, uczęszczanych przez zagranicznych studentów. Efekt zamachu to 16 ofiar śmiertelnych i kilkadziesiąt osób rannych.

Wszystkie te działania wykazały wysokie umiejętności techniczne (konstrukcja IED) i organizacyjne (synchronizacja momentów eksplozji). W działaniach tych wykorzystywano również jako nośniki IED samochody i rowery.

Za kwaterę główną IM uważa się miasto Pune. Organizacja jest strukturalnie podzielona na cztery oddziały odpowiedzialne za planowanie i prowadzenie ataków terrorystycznych w przydzielonych obszarach.

1. Brygada Shahabuddin Ghouri jest odpowiedzialna za obszar południowych Indii.
2. Brygada Muhammad Ghaznavi jest odpowiedzialna za obszar północnych Indii.
3. Brygada Shaheed al-Zarqawi jest odpowiedzialna za ataki na cele polityczne i prominentne osoby oraz za organizację zamachów samobójczych.
4. Brygada Media odpowiada za rozsyłanie e-maili i materiałów propagandowych, wysyłanie manifestów i oświadczeń przed lub po aktach terroru oraz kontakty z mediami i udzielanie wywiadów.

   Liczebność: około 60 tys. osób (członkowie i sympatycy)[55].

[55] C. Fair, *Student of the Islamic Movement of India and the Indian Mujahideen: An Assessment*, "Asia Policy" 2010, No. 9, s. 101–119.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Obszar działania: Indie, Bangladesz, Pakistan.

Pomoc zewnętrzna: wsparcie finansowe otrzymuje od HUJI, HUJI-B, LT i SIMI.

Liberation Tigers of Tamil Eelam — LTTE (Tamilskie Tygrysy)[56]

Inne nazwy organizacji to: Tygrysy Wyzwolenia Tamilskiego Ilamu, Światowa Organizacja Tamilów, Czarne Tygrysy. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Ugrupowanie LTTE powstało w 1976 r. Jest to najsilniejsza organizacja na Sri Lance, posługująca się jawnie nielegalnymi środkami i publicznie walcząca o ustanowienie wolnego państwa Ilamu (Tamil Eelam).

Głównym celem LTTE było utworzenie w części Sri Lanki zamieszkałej przez Tamilów niepodległego państwa.

W 1983 r. ugrupowanie rozpoczęło zbrojny konflikt z rządem Sri Lanki, stosując partyzanckie metody walki, wśród których niepoślednią pozycję zajmowały ataki terrorystyczne. Elitarna jednostka LTTE, zwana Czarnymi Tygrysami, przeprowadza samobójcze zamachy bombowe na ważne cele i osobistości. Wszyscy członkowie grupy noszą przy sobie ampułkę z cyjankiem, aby raczej zginąć, niż oddać się w ręce władz. Grupa jest niezwykle zamknięta, doskonale zorganizowana, posiada własne służby wywiadowcze, oddział morski (Morskie Tygrysy) i kobiece skrzydła polityczne i militarne. Tygrysy kontrolują większość nadbrzeżnych terenów północnej i wschodniej Sri Lanki, jednak przeprowadzają operacje na terenie całej wyspy. Lider ugrupowania, Velupillai Prabhakaran, utworzył także doskonale zorganizowaną sieć punktów informacyjnych i informatorów, którzy dokładnie sprawdzają wszystkich nowo przyjętych członków. Po militarnej klęsce i śmierci V. Prabhakarana aktywność LTTE spadła praktycznie do zera.

Działalność terrorystyczna organizacji rozpoczęła się w roku 1970 wraz z powstaniem militarnej formacji studenckiej zwanej Rewolucyjną Organizacją Studentów Ilamu (*Eelam Revolutionary Organisation of Students*), która utworzyła się, aby protestować przeciwko rządowym planom ograniczenia dostępu do uniwersytetów tamilskim studentom. Wkrótce ruch ten zszedł do podziemia i przeobraził się w ugrupowanie terrorystyczne.

W 1972 r. powstały trzy kolejne tamilskie ugrupowania terrorystyczne, w tym Tamilskie Tygrysy Wyzwolenia. W maju 1976 r. organizacje te

[56] Opracowano na podstawie następujących źródeł: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt., dostęp: 11 czerwca 2012 r.; stron internetowych: <com/artykuly/organizacje-terrorystyczne/page/2/>, <http://www.terroryzm.com/tygrysy-wyzwoliciele-tamilskiego-ilamu/#more-423>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.; S. Kulczyński, *Ugrupowania terrorystyczne…*, dz. cyt., s. 142–144.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zażądały utworzenia niezależnego państwa Ilam, ponieważ uważały, że obywatele tej prowincji (leżącej na północnym wschodzie) są dyskryminowani, również przez konstytucję Sri Lanki.

W lipcu 1983 r. wybuchły krwawe zamieszki, w wyniku których zginęły tysiące mieszkańców Ilamu, a setki tysięcy musiało emigrować. Rząd skierował liczne siły wojskowe na wschód i północ kraju. W tym okresie członkowie LTTE wypowiedzieli terrorystyczną wojnę siłom rządowym.

W 1985 r. Indie zaczęły prowadzić mediacje między rządem Sri Lanki a LTTE. W wyniku rozmów premier Indii i prezydent Sri Lanki podpisali w 1987 r. porozumienie w tej sprawie i indyjskie siły pokojowe zaczęły stacjonować w prowincji, by czuwać nad wypełnianiem jego warunków. Członkowie LTTE podpisali porozumienie i oddali większość swojej broni i amunicji. Niestety, już w październiku 1997 r. porozumienie zostało anulowane, a bojownicy z LTTE zaatakowali nie tylko jednostki armii Sri Lanki, lecz także indyjskie siły pokojowe. W 1989 r. ponownie zgodzono się na zawieszenie broni, a wojska indyjskie wycofały się z obszaru Sri Lanki.

W 1990 r. nastąpiło fiasko rozmów pokojowych pomiędzy LTTE a rządem Sri Lanki. Ten ostatni zadeklarował rozpoczęcie wojny i armia rządowa zaatakowała rejon kontrolowany przez terrorystów na północnym wschodzie. W maju 1991 r. w zamachu bombowym przeprowadzonym przez LTTE w Madrasie zginął premier Indii. W odwecie rząd Indii zakazał wszelkiej działalności LTTE na terenie Indii.

W 1994 r. nowy rząd Sri Lanki rozpoczął kolejną rundę rozmów pokojowych z organizacją. I tym razem negocjacje nie przyniosły skutku. Rozpoczęła się kolejna wojna domowa. W grudniu 1995 r. armia Sri Lanki zdobyła miasto Dżaffna po 50 dniach trudnej i krwawej ofensywy. Od roku 1995 ugrupowanie prowadzi intensywną akcję terrorystyczną przeciwko wojskom Sri Lanki stacjonującym na terenie prowincji. Walka między LTTE i rządem Sri Lanki nasiliła się w 2006 r. i trwała do początku 2009 r. W maju 2009 r. rząd Sri Lanki ogłosił militarne zwycięstwo nad LTTE. W 2010 r. ocaleni członkowie kierownictwa LTTE uciekli ze Sri Lanki, próbując dokonać reorganizacji LTTE z terytorium Indii. Inna grupa członków LTTE próbowała zakupić broń, korzystając ze wsparcia finansowego światowej diaspory tamilskiej. Przykładowo w marcu 2010 r. niemiecka policja aresztowała sześciu imigrantów tamilskich mieszkających w Niemczech, którzy za pomocą szantażu i wymuszeń usiłowali zebrać fundusze na potrzeby LTTE.

Tamilskie Tygrysy połączyły strategię powstania narodowego z programem terrorystycznym, atakując w ten sposób cele rządowe, siły zbrojne, gospodarkę i całą infrastrukturę państwa, jak również prominentnych przedstawicieli władzy, np. prezydent Sri Lanki i premier Indii zginęli w do-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

konanych przez LTTE samobójczych zamachach bombowych. Zamach na indyjskiego premiera to jedyny znany zamach LTTE przeprowadzony poza granicami Sri Lanki.

Grupa działa zarówno w rejonach wiejskich, atakując przedstawicieli rządu, jak i w stolicy kraju Kolombo. Atakuje również okręty na wodach terytorialnych Sri Lanki, pociągi podmiejskie, samochody, zbiorniki z ropą i elektrownie. Członkowie LTTE najchętniej atakują słabo strzeżone obiekty państwowe, a po akcji wycofują się, zanim nadciągnie wojsko i policja. Na porę ataków wybierają święta, poranki i noc.

Największe przeprowadzone przez grupę ataki to:

— 1991 r. — zabójstwo byłego premiera Indii, Rajiva Ghandiego (19 osób zabitych, 21 rannych),
— 1996 r. — eksplozja bomby w Banku Centralnym w Kolombo (90 osób zabitych, ponad półtora tysiąca rannych),
— 1998 r. — osiem łodzi wypełnionych materiałami wybuchowymi uderzyło w dwa statki (79 osób zabitych),
— 1998 r. — wysadzenie samochodu pułapki w Kolombo (36 osób zginęło, 257 zostało rannych),
— 1999 r. — atak na miejscowość Gonegalle (zginęło 50 Syngalezów),
— 1999 r. — atak na kościół katolicki w Madhu (35 osób zabitych, 60 rannych),
— 2000 r. — atak bombowy na ulicy w Kolombo (20 osób zabitych, 46 rannych),
— 2000 r. — atak bombowy w Muttur na Sri Lance (24 osoby zabite, ponad 50 rannych).

W latach 1996 i 1997 grupa wysadziła dwie ciężarówki pełne materiałów wybuchowych: przed Bankiem Narodowym i World Trade Center w Kolombo. Zaatakowała również kilka okrętów na wodach terytorialnych Sri Lanki, pociągi podmiejskie, samochody, zbiorniki z ropą i elektrownie. Tygrysy najchętniej atakują słabo strzeżone obiekty państwowe, a po akcji wycofują się, zanim nadciągnie wojsko i policja. Na porę ataków wybierają święta, poranki i noc.

Liczebność: w chwili obecnej dokładna liczba członków organizacji nie jest znana. W latach 2007–2008 siłę organizacji szacowano na 8–10 tys. dobrze uzbrojonych bojowników.

Obszar działania: kontrolują północne i wschodnie wybrzeża Sri Lanki, a swoje akcje przeprowadzają na całej wyspie. Sporadycznie ataków terrorystycznych dokonują także na terytorium Indii.

Pomoc zewnętrzna: działalność grupy wspiera zagraniczna struktura gromadząca fundusze i broń oraz zajmująca się propagandą. Jawne organizacje tamilskie wspierają separatystów poprzez wywieranie nacisków

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

na rządy różnych krajów i Organizację Narodów Zjednoczonych. Dzięki międzynarodowym kontaktom członkowie LTTE zaopatrują się w broń oraz sprzęt potrzebny do komunikacji i produkowania bomb. Społeczności Tamilów w Ameryce, Europie i Azji chętnie wspierają swoich bojowników na Sri Lance. W tym celu zajmują się także nielegalną działalnością, np. handlem bronią lub narkotykami. Od połowy lat 80. służby bezpieczeństwa państw europejskich otrzymują sygnały, że mieszkający na ich terenie Tamilowie zamieszani są w przemyt narkotyków.

Aum Shinrikyo — AUM (Sekta Najwyższa Prawda)[57]

Inne nazwy organizacji to: A.I.C. *Sogo Kenkyusho*, *Aleph*. Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Aum Shinrikyo to kult stworzony w 1987 r. przez proroka Shoko Asaharę. W 1989 r. sekta uzyskała status związku religijnego. W sekcie panowała ostra dyscyplina, a członkowie byli utrzymywani w ryzach za pomocą różnorodnych środków przymusu oraz intensywnej indoktrynacji. Grupa AUM głosiła, że przy końcu wieku nastąpi wiele katastrof, które doprowadzą do upadku świata w obecnej postaci i rozpoczęcia nowego cyklu kosmicznego.

Członkowie sekty wierzyli, że nadchodząca wojna między Stanami Zjednoczonymi i Japonią rozpęta Armagedon. Próbowali pozyskać broń jądrową. Była pierwszą organizacją terrorystyczną, która dokonała zamachu z użyciem broni chemicznej (środka trującego sarinu w tokijskim metrze).

Sekta stawiała sobie za cel opanowanie całej Japonii, a w dalszej kolejności całego świata i ustanowienie w nim porządku wynikającego z wytycznych guru sekty Shoko Asahary.

Temu celowi podporządkowana została struktura organizacyjna przypominająca strukturę organizacyjną państwa z ministerstwami, rządem itp. Sekta została zdelegalizowana po wykonaniu wielu zamachów terrorystycznych, z których największy rozgłos uzyskał atak przeprowadzony w 1995 r. za pomocą sarinu na metro tokijskie (około 5 tys. ofiar). Władze uznały jednak, że środki represji, które wystarczały w przypadku zwykłych grup wyznaniowych, są zbyt liberalne w odniesieniu do Najwyższej Prawdy, która zagroziła bezpieczeństwu ludzi i dążyła do zniszczenia państwa. Dlatego sięgnęły po bezprecedensowe narzędzie: obowiązującą od 1952 r., ale nigdy niewykorzystaną, ustawę o zapobieganiu działalności wywrotowej.

[57] Opracowano na podstawie następujących źródeł: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt.; strony internetowej: <http://www.terroryzm.com/aum-shinrikyo-najwyzsza-prawda/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.; S. Kulczyński, *Ugrupowania terrorystyczne…*, dz. cyt., s. 139–140.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Na jej podstawie rozpoczęto postępowanie w sprawie delegalizacji AUM. Niezależnie od tego odbyły się procesy członków sekty i zapadły pierwsze, kilkuletnie wyroki. W ciągu roku za kratkami znalazło się niemal całe ścisłe kierownictwo AUM, także Shoko Asahara. Ciąży na nich długa lista najcięższych zarzutów: morderstwa z premedytacją, podżeganie do zabójstw, porwania i przetrzymywanie ludzi, nielegalne posiadanie broni, produkcja trujących środków chemicznych i handel narkotykami.

Grupa przeprowadziła także co najmniej dziesięć innych ataków przy użyciu środków biologicznych na różne cele w Japonii, m.in. parlament, Pałac Cesarski i bazę amerykańską na Jokosuka. W żadnym z tych przypadków nie było jednak ofiar śmiertelnych. W 2001 r. władze rosyjskie aresztowały grupę Rosjan należących do AUM, którzy planowali zorganizowanie w Tokio zamachu w celu uwolnienia Shoko Asahary i przetransportowania go do Rosji.

Shoko Asahara po trwającym osiem lat procesie, w lutym 2004 r. został uznany winnym i skazany na karę śmierci przez powieszenie. Obrońcy Asahary złożyli apelację od wyroku. Obserwatorzy nie wykluczają, że odwołania takie mogą zająć całe dziesięciolecia.

W 2000 r. pod kierownictwem Fumihiro Joyu AUM zmieniło nazwę na *Aleph* i ogłosiło rezygnację z apokaliptycznych nauk jej założyciela.

Chociaż AUM nie przeprowadziła ataku terrorystycznego od 1995 r., nadal istnieją poważne obawy dotyczące dalszej działalności sekty oraz prób wymuszenia uwolnienia Asahary poprzez działania terrorystyczne.

Liczebność: w 1995 r. w momencie delegalizacji sekta liczyła około 9 tys. członków w Japonii i według niepotwierdzonych źródeł około 40 tys. członków na całym świecie. Obecnie jest to około 1650 członków w Japonii.

Obszar działania: głównie w Japonii oraz w Rosji, gdzie przebywa grupa około 200 członków sekty.

Pomoc zewnętrzna: finansowanie sekty pochodzi głównie ze składek członkowskich i darowizn sympatyków.

4.2.4. Organizacje terrorystyczne działające w Ameryce Południowej

Obserwując rozwój ruchów terrorystycznych na tym kontynencie (patrz rycina 35), możemy stwierdzić, że początkowo dominowały na nim ugrupowania o orientacji lewicowej. Z biegiem czasu, chociaż teoretycznie nie zmieniły swoich celów, to stały się *de facto* organizacjami, które powinniśmy raczej zaliczyć do terroryzmu o charakterze kryminalnym. Podstawowa działalność tych organizacji to narkobiznes — od produkcji poprzez przemyt do dystrybucji włącznie. Oprócz narkobiznesu kolejnym

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zajęciem tych organizacji stały się porwania dla okupu[58], nakładanie haraczy i „podatków" na ludność kontrolowanych terenów. Warunki terenowe wybitnie sprzyjają takiej działalności (tereny górskie porośnięte dżunglą), do tego należy doliczyć słabość władz państw walczących z tą plagą oraz konieczność zaangażowania do tej walki znacznych sił i środków. Na kontynencie tym jest również państwo, które jawnie sponsoruje organizacje terrorystyczne, udzielając im swojego poparcia politycznego i terytorium do prowadzenia działalności. Ostatnią wreszcie przyczyną sukcesów terrorystów są ogromne pieniądze, głównie z narkobiznesu, którymi dysponują.

Ryc. 35. Rejony działania ugrupowań terrorystycznych w Ameryce Południowej

Źródło: opracowanie własne S.K.

Na obszarze Ameryki Południowej działają następujące ugrupowania terrorystyczne znajdujące się na listach organizacji terrorystycznych:
— *National Liberation Army* (*Ejercito de Liberacion Nacional* — ELN);

[58] Ocenia się, że liczba zakładników czekających na uwolnienie to 30 tys. osób.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— *Revolutionary Armed Forces of Colombia* (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* — FARC);
— *Shining Path* (*Sendero Luminoso* — SL);
— *United self-Defense Forces of Colombia* (*Autodefensas Unidas de Colombia* — AUC).

Ejercito de Liberacion Nacional — ELN (Armia Wyzwolenia Narodowego)[59]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Organizacja ELN jest drugim co do wielkości i najaktywniejszym ugrupowaniem terrorystycznym w Kolumbii. Ta marksistowsko-leninowska organizacja została założona w 1964 r. przez grupę intelektualistów zainspirowanych działaniami Fidela Castro i Che Guevary. Prowadzi działania przede wszystkim na obszarach wiejskich, chociaż dysponuje również komórkami organizacyjnymi w kilku miastach.

Celem organizacji jest wywołanie w Kolumbii rewolucji socjalistycznej, w wyniku której władzę w Kolumbii przejmie naród. Źródłem inspiracji i wzorem takiego działania jest dla ELN rewolucja kubańska. Cechą charakterystyczną ugrupowania jest obecność w jego szeregach księży katolickich. W grudniu 2005 r. ELN rozpoczęła na Kubie rozmowy pokojowe z rządem kolumbijskim kontynuowane do sierpnia 2007 r. Negocjacje pokojowe utknęły w martwym punkcie na początku 2008 r., choć sporadycznie podejmowano starania, aby je wznowić.

W swoich działaniach ELN stosuje takie metody terrorystyczne, jak: ataki w infrastrukturę związaną z ropą naftową, zabójstwa, zamachy bombowe. Grupa specjalizuje się w porwaniach dla okupu, których liczba dochodzi rocznie do kilkuset. Jako jedną z metod finansowania swej działalności stosuje też wymuszanie od plantatorów kokainy specjalnych podatków w zamian za ochronę. Ugrupowanie ELN angażuje się również w przemyt narkotyków. Na wielką skalę w prowadzonych działaniach stosuje miny przeciwpiechotne.

W ostatnich latach ELN rozpoczęła wspólne ataki z FARC, największym kolumbijskim ugrupowaniem terrorystycznym. Władze Kolumbii oceniają, że w 2010 r. ELN brała udział w co najmniej 23 atakach, z których niektóre zostały przeprowadzone wspólnie z FARC.

Organizacji przypisuje się odpowiedzialność za atak z 20 czerwca 2010 r. w Norte de Santander, w którym zginęło siedmiu policjantów i uszkodzony został jeden policyjny samochód.

[59] United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt., dostęp: 8 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Na początku lipca 2010 r. ELN przyjęła na siebie odpowiedzialność za porwanie trzech pracowników organizacji humanitarnych oraz urzędnika kolumbijskiego. Zakładnicy zostali uwolnieni 22 lipca.

We wrześniu 2010 r., podczas wspólnego ataku z FARC w Narino, członkowie ELN zabili trzech policjantów i ranili 12 innych osób, w tym osoby cywilne.

Liczebność: około 2 tys. uzbrojonych bojowników i nieznana liczba aktywnych sympatyków.

Obszar działania: głównie w wiejskich i górskich rejonach na północy, północnym-wschodzie i południowym-zachodzie Kolumbii oraz w przygranicznych rejonach Wenezueli.

Pomoc zewnętrzna: wcześniej otrzymywała ograniczoną pomoc ze strony Kuby i Wenezueli (opieka medyczna, wsparcie polityczne). W chwili obecnej brak jest jakichkolwiek danych o otrzymywaniu pomocy zewnętrznej.

Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia — FARC (Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii)[60]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Grupa FARC jest prawdopodobnie najstarszą, największą i najlepiej wyszkoloną organizacją partyzancką i terrorystyczną na świecie. Powstała jako siła militarna Komunistycznej Partii Kolumbii w maju 1964 r. na II Konferencji Partyzanckiej Bloku Południe. Celem obu organizacji było obalenie rządu i klasy rządzącej oraz zwalczanie działalności USA w Kolumbii. Do 1978 r. FARC było największą i najaktywniejszą siłą partyzancką w Kolumbii ocenianą na około 5 tys. ludzi. W maju 1980 r. grupa uległa częściowemu rozbiciu wskutek zdecydowanych działań władz wspartych przez Stany Zjednoczone. Liczebność w tym okresie spadła według niektórych źródeł do około 800 osób[61]. Początkowo FARC wspierana była przez Kubę i sandinistowską Nikaraguę. W pierwszych latach istnienia ugrupowanie FARC kierowało się ideologią marksistowską, obecnie jest to zasłona skrywająca prawdziwe cele, jakimi są zapewnienie wygodnej egzystencji za pieniądze z narkobiznesu i działalności kryminalnej. W latach 70. XX w. przejęła kontrolę nad produkcją kokainy w kontrolowa-

[60] Opracowano na podstawie następujących źródeł: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt., dostęp: 11 czerwca 2012 r.; strony internetowej: <http://www.terroryzm.com/rewolucyjne-sily-zbrojne-kolumbii-farc/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.; S. Kulczyński, *Ugrupowania terrorystyczne…*, dz. cyt., s. 138–139.

[61] J. Tomasiewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000, s. 275.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nych rejonach, traktując handel narkotykami, napady na banki i wymuszanie okupu jako podstawowe źródło finansowania. Istnieją silne dowody na powiązania FARC z baronami narkotykowymi, którym w zamian za pieniądze grupa zapewnia ochronę. Szacuje się, że FARC rocznie wysyła w świat, głównie do Stanów Zjednoczonych, 700 ton kokainy. W finansowanej z narkodolarów wojnie domowej w ciągu roku ginie około 3,5 tys. ludzi. W latach 90. XX w. nasiliła swoją działalność, odnosząc wiele sukcesów w walce z władzami.

W 1998 r. FARC rozpoczęła wstępne rozmowy pokojowe z rządem. Na razie nie przynoszą one oczekiwanych rezultatów. Dowódcą FARC jest Manuel Marulanda.

Organizacja FARC uważana jest za największą, najlepiej wyposażoną i najlepiej wyszkoloną grupę terrorystyczną w Kolumbii. Wykonuje wszelkiego rodzaju akty terroru, takie jak napady i porwania dla okupu, egzekucje, zasadzki, prowadzi ataki ogniowe, a także zajmuje się handlem narkotykami i osłoną przemytu narkotyków poza granice Kolumbii. Podobnie jak ELN bardzo chętnie wykorzystuje wszelkiego rodzaju miny. Ugrupowanie FARC jest odpowiedzialne za wielką liczbę porwań dla okupu. Ocenia się, że członkowie grupy dokonali około 700 takich aktów terroru. Najgłośniejszym tego typu aktem było porwanie kandydującej na urząd prezydenta Kolumbii Ingrid Betancourt, przetrzymywanej w niewoli przez pięć lat.

Liczebność: liczy w przybliżeniu od 8 tys. do 9 tys. bojowników i kilka tysięcy więcej sympatyków. Liczba ich zwolenników jest szczególnie wysoka w rejonach wiejskich. W 2010 r. FARC obciążono odpowiedzialnością za śmierć 134 osób, które zginęły w dokonanych przez tę organizację na terytorium Kolumbii aktach terroru.

Obszar działania: organizacja kontroluje około 40% powierzchni Kolumbii. Działa również w strefach przygranicznych Wenezueli, Panamy, Peru, Brazylii i w Ekwadorze.

Pomoc zewnętrzna: otrzymuje ograniczoną pomoc (opieka medyczna i wsparcie polityczne) ze strony Kuby. Organizacja często wykorzystuje przygraniczne rejony Wenezueli, Panamy i Ekwadoru do ucieczki przed operacjami wojska i policji kolumbijskiej.

Sendero Luminoso — SL (Świetlisty Szlak)[62]

Inne nazwy organizacji to: *Partido Comunista de Peru para el Sendero Luminoso de Jose Carlos Mariatequi* (Komunistyczna Partia Peru na

[62] United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt., dostęp: 8 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Świetlistym Szlaku José Carlosa Mariátegui, zwana Komunistyczną Partią Peru). Na liście organizacji terrorystycznych jest od 8 października 1997 r.

Sendero Luminoso to działająca w Peru organizacja maoistowska, prawdopodobnie największa i najbardziej aktywna tego typu grupa na świecie. Jest ona jedną z najbardziej znanych, najbrutalniejszych i najskuteczniejszych organizacji terrorystycznych w historii. Ugrupowanie zaczęło się formować w latach 60. XX w. wśród peruwiańskich studentów zainteresowanych marksizmem i maoizmem. Założycielem SL był prof. Abimael Guzman.

Celem organizacji było zniszczenie tradycyjnych struktur państwa w Peru, wykorzenienie wpływów Zachodu, rewolucja socjalna i wprowadzenie dominującej roli chłopstwa.

Organizacja była finansowana z kontrybucji nakładanych na ludność i z handlu narkotykami. W 1980 r. Guzman proklamował się „czwartą szpadą marksizmu" i rozpoczął najbardziej krwawą wojnę we współczesnej historii Peru. Do tej pory zginęło w niej ponad 30 tys. osób, a celem ataków stały się prawie wszystkie instytucje peruwiańskie. Organizacja zajmuje się także handlem kokainą.

Po aresztowaniu Guzmana w 1992 r. (przebywa on w więzieniu w bazie marynarki wojennej El Callo) w ręce policji wpadli niemal wszyscy pozostali członkowie kierownictwa. W peruwiańskich więzieniach przebywa ponad 2700 członków organizacji. Kolejnymi ciosami zadanymi grupie stały się masowe dezercje oraz program prezydenta Alberto Fujimori (sprawował on tę funkcję od 28 lipca 1990 r. do 17 listopada 2000 r.) dotyczący amnestii dla skruszonych terrorystów.

Początkowo SL prowadził walkę wyłącznie w ubogiej prowincji. W 1980 r. wykonał pierwsze zamachy bombowe w Limie i Cuzco. Na przełomie 1980 i 1981 r. wielu członków ugrupowania zostało aresztowanych. Odbito ich rok później, zdobywając szturmem więzienie w Ayacucho. Dopiero w 1986 r. organizacja rozpoczęła akcje partyzantki miejskiej i zamachy na cudzoziemców. Równocześnie zradykalizowano działania wobec niechętnego partyzantom chłopstwa. Do 1994 r. w walkach pomiędzy SL a służbami bezpieczeństwa i armią zginęło około 22 tys. osób. Operatywność organizacji osłabła po aresztowaniu i skazaniu na dożywotnie więzienie liderów, których nie byli w stanie zastąpić działacze drugiej linii.

W latach 1991–1992 wykonano serię zamachów bombowych na linie komunikacyjne i stacje benzynowe.

W 1992 r. wykonano serię mordów pracowników organizacji charytatywnych i egzekucji na wieśniakach odmawiających pomocy ugrupowaniu. Dokonano również zamachu bombowego na ambasadę Japonii w Limie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W latach 2008–2009 organizacja skupiła się głównie na indoktrynacji mas chłopskich na kontrolowanych terenach oraz na atakach odwetowych na obiekty wojskowe i sił bezpieczeństwa.

W latach 2007–2012 dzięki pomocy Stanów Zjednoczonych i włączeniu w zwalczanie terroryzmu i powiązanego z nim przemysłu narkotykowego wielu dobrze wyposażonych agencji i organizacji pozarządowych spowodowało znaczne osłabienie działalności SL.

Liczebność: przed aresztowaniem Guzmana organizacja liczyła około 20–25 tys. członków. W razie potrzeby była w stanie zmobilizować 40–60 tys. ludzi. Szacuje się, że obecnie SL liczy od 300 do 500 uzbrojonych bojowników.

Obszar działania: Peru. Została niemal całkowicie rozbita w Limie i w innych większych miastach. Gorzej przedstawia się sytuacja na wsiach i w odległych zakątkach kraju, gdzie grupa nadal pozostaje silna, szczególnie w Dolinie Huallaga, dolinie rzeki Ene i Dolinie Apurimac na obszarze centralnego Peru.

Pomoc zewnętrzna: nie stwierdzono.

Autodefensas Unidas de Colombia — AUC (Zjednoczone Siły Samoobrony Kolumbii)[63]

Na liście organizacji terrorystycznych jest od 10 września 2001 r.

Organizacja AUC powstała w 1997 r. jako stowarzyszenie łączące lokalne i regionalne grupy paramilitarne działające w różnych regionach Kolumbii, chroniące interesy posiadaczy ziemskich. Dowodzona jest przez Carlosa Castano, syna zabitego przez FARC farmera.

Głównym celem AUC jest ochrona ekonomicznych interesów właścicieli ziemskich i przedsiębiorców oraz ochrona ich przed lewicową partyzantką.

Grupa AUC walczy głównie z lewicową partyzantką FARC (w 2001 r. w Putumayo doszło do poważnych zamieszek), unika natomiast starć z siłami rządowymi. Organizacja nie przeprowadza też żadnych akcji skierowanych przeciwko zagranicznym obiektom w Kolumbii. Zdecydowane operacje wojska i kolumbijskich sił bezpieczeństwa ograniczające w znacznym stopniu działania lewicowej partyzantki spowodowały zmniejszenie aktywności AUC, a od 2010 r. częściową jej demobilizację.

[63] Opracowano na podstawie następujących źródeł: United States Department of State, *Country Reports on Terrorism 2010…*, dz. cyt., dostęp: 11 czerwca 2012 r.; strony internetowej: <http://www.terroryzm.com/zjednoczone-kolumbijskie-sily-samoobrony/>, dostęp: 2 czerwca 2012 r.; S. Kulczyński, *Ugrupowania terrorystyczne…*, dz. cyt., s. 145–146.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Organizacja realizuje swoje cele, dokonując zamachów bombowych oraz zabójstw i porwań. Grupie AUC przypisuje się odpowiedzialność za około 800 zabójstw i około 200 porwań.

Liczebność: liczbę członków szacuje się na 6–8 tys. ludzi. Są oni bardzo dobrze uzbrojeni. Wypłacana jest im miesięczna pensja.

Obszar działania: północno-zachodnie departamenty Kolumbii: Antioquia, Cordoba, Sucre, Bolivar, Atlantico i Magdalena. Od 1999 r. grupa w coraz większym stopniu działa również w regionach północnych i południowo-zachodnich.

Pomoc zewnętrzna: brak.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

dr Krzysztof Liedel
Anna Kańciak
Damian Szlachter

5. Świat i Polska wobec zagrożenia o charakterze terrorystycznym

5.1. Przeciwdziałanie terroryzmowi i zwalczanie go w wymiarze międzynarodowym

Wiedza na temat terroryzmu, stawianego przez wiele organizacji międzynarodowych na pierwszym miejscu w wykazie dziedzin należących do szczególnie poważnej przestępczości[1], w ostatniej dekadzie znacznie wzrosła. Działalność podmiotów na arenie międzynarodowej oraz krajowych organów porządku i bezpieczeństwa publicznego dostarczyły wiedzy i wskazówek, jak przeciwdziałać zjawisku terroryzmu.

Niemalże każda z organizacji bądź instytucji o charakterze międzynarodowym zajmująca się problematyką bezpieczeństwa zarówno w wymiarze regionalny, krajowym, jak i światowym traktuje terroryzm priorytetowo. Za Tomaszem Safjańskim[2] należy wskazać na dwa elementy w międzynarodowym systemie bezpieczeństwa wpływające na jego tworzenie:

— ogólnoświatowe i regionalne organizacje i ich rolę w walce z terroryzmem, ze szczególnym wyróżnieniem części unijnej zajmującej ważną pozycję w systemie współpracy międzynarodowych organów bezpieczeństwa;
— kluczowe strategie oraz programy międzynarodowe odnoszące się do problematyki przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go.

[1] Przykładowo art. 83 Wersji skonsolidowanej Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C z 2008 r., nr 115, poz. 47 (dalej: TFUE).

[2] T. Safjański, *Europejskie Biuro Policji Europol. Geneza. Główne aspekty działania. Perspektywy rozwoju*, Warszawa 2009, s. 112.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5.2. Ogólnoświatowe instytucje międzynarodowe

5.2.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych — ONZ

W kontekście przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu w ramach zapewniania szeroko rozumianego bezpieczeństwa Organizacja Narodów Zjednoczonych niewątpliwie ma kluczowe znaczenie. Jako organizacja międzynarodowa o charakterze światowym, w związku z okolicznościami powstania[3], początkowo cele i główne zadania miała wyznaczone w sposób ogólny. Przede wszystkim wskazano na utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, organizowanie wszechstronnej współpracy i popieranie rozwoju przyjaznych stosunków między państwami, wspieranie rozwoju społecznego, gospodarczego, kulturalnego i humanitarnego oraz harmonizowanie działań państw w tych zakresach, a także działanie na rzecz przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności[4]. Jednak w miarę pojawiania się nowych zagrożeń dla światowego bezpieczeństwa, ta organizacja, aktualnie zrzeszająca 193 państwa[5] (stan na 2012 r.), wielokrotnie podejmowała szeroko zakrojone inicjatywy w zakresie światowej walki z działalnością terrorystyczną.

W zakresie zwalczania terroryzmu na forum ONZ należy wskazać na dwa najważniejsze dokumenty — rezolucje 1267[6] oraz 1373[7], któ-

[3] Organizacja Narodów Zjednoczonych (ang. *United Nations*, fr. *Organisation des Nations Unies*) — powstała po II wojnie światowej 24 października 1945 r. w dniu wejścia w życie Karty Narodów Zjednoczonych. Siedziba ONZ znajduje się w Nowym Jorku.

[4] Hasło: Organizacja Narodów Zjednoczonych, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3951685/organizacja-narodow-zjednoczonych.html>, dostęp: 13 czerwca 2012 r.

[5] Do ONZ nie należy Watykan (współpracuje z ONZ i uczestniczy w niektórych dziedzinach jej aktywności), a także kraje o spornym statusie politycznym (jak Tajwan, Sahara Zachodnia) lub nie w pełni suwerenne.

[6] United Nations Security Council, *Resolution 1267 (1999) Adopted by the Security Council at its 4051st meeting on 15 October 1999*, S/RES/1267 (1999), <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1267%281999%29>, dostęp: 3 czerwca 2013 r. (pol. Rezolucja 1267 (1999) przyjęta przez Radę Bezpieczeństwa na jego 4051. posiedzeniu 15 października 1999 r.) — dalej: Rezolucja 1267.

[7] United Nations Security Council, *Resolution 1373 (2001) Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001*, S/RES/1373 (2001), <http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20%282001%29.pdf>, dostęp: 3 czerwca 2013 r. (pol. Rezolucja 1373 (2001) przyjęta przez Radę Bezpieczeństwa na jego 4385. posiedzeniu 28 września 2001 r.) — dalej: Rezolucja 1373.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

re w sposób znaczący wpłynęły na działania podejmowane przez państwa członkowskie ONZ oraz ukształtowały międzynarodową politykę w tym zakresie. Na ich podstawie widać, że działania ONZ były przede wszystkim skierowane na niedozwoloną działalność islamską.

Rezolucja 1267 poza działaniami, jakie powinny zostać podjęte przez państwa członkowskie ONZ wobec talibów i Al-Kaidy, poświęcona jest również takim działaniom, jak:

— uniemożliwienie prowadzenia na terytorium będącym pod kontrolą talibów terrorystycznej działalności szkoleniowej;
— wydanie przez talibów Osamy bin Ladena właściwym władzom w państwie, gdzie zostanie aresztowany i postawiony przed wymiarem sprawiedliwości,
— zamrożenie kont bankowych kontrolowanych pośrednio bądź bezpośrednio przez talibów;
— zapobieganie przekraczaniu granicy oraz przekazywaniu jakiegokolwiek wsparcia materialnego Osamie bin Ladenowi, Al-Kaidzie, talibom oraz osobom i instytucjom z nimi powiązanym;
— odmowę zgody na lądowanie statków powietrznych prowadzonych bądź wynajmowanych przez talibów.

Rezolucja 1267, poza wskazaniem szerokiego zakresu zobowiązań dla obu stron, zarówno państw ONZ, jak i talibów, zawierała ponadto decyzję o utworzeniu komitetu nazwanego od numeru rezolucji, Komitetem 1267[8], którego zadaniem było bieżące opracowywanie tzw. *Consolidated list*, czyli listy osób i instytucji obejmującej:

— Al-Kaidę,
— osoby fizyczne lub prawne, podmioty, organy i grupy związane z Al-Kaidą,
— osoby prawne, podmioty i organy będące własnością lub pozostające pod kontrolą jakiejkolwiek z wyżej wskazanych osób, podmiotów lub grup bądź w inny sposób je wspierające.

Analizując podejmowane wysiłki na forum ONZ w zakresie problematyki antyterrorystycznej, należy wspomnieć o dacie 1 września 2001 r., która niewątpliwie wpłynęła na zintensyfikowanie międzynarodowych wysiłków i przyczyniła się do wzmocnienia światowej współpracy w walce przeciwko działalności terrorystycznej.

Z kolei Rezolucja 1373 była pierwszym znaczącym aktem, który powstał krótko po atakach w Stanach Zjednoczonych, tj. 28 września 2001 r.,

[8] *The Al-Qaida and Taliban Sanctions Committee* (pol. Komitet do spraw sankcji wobec Al-Kaidy i talibów, tzw. Komitet 1267).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

i była poświęcona zagrożeniom dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa powodowanym przez akty terrorystyczne. Przede wszystkim zobowiązała ona państwa członkowskie ONZ do[9]:

— przeciwdziałania finansowaniu aktów terrorystycznych i powstrzymywania ich finansowania;
— pociągania do odpowiedzialności karnej osób lub organizacji finansujących terroryzm;
— zamrożenia rachunków bankowych osób, co do których istnieją uzasadnione podejrzenia, że są zaangażowane w działalność terrorystyczną;
— powstrzymania się od udzielenia pomocy podmiotom lub osobom zaangażowanym w działalność terrorystyczną;
— dzielenia się informacjami dotyczącymi działalności terrorystycznej z innymi państwami.

Działania ONZ w zakresie przeciwdziałania terrorystycznej działalności Al-Kaidy i talibów zostały zmienione 17 czerwca 2011 r., kiedy to dokonano modyfikacji w zakresie prac Komitetu 1267. Na mocy rezolucji 1988[10] i 1989[11] dokonano, według kryterium podmiotu, rozdzielenia reżimów sankcyjnych wobec Al-Kaidy i talibów, w efekcie czego zaczęły funkcjonować dwa komitety pracujące nad oddzielnymi listami:

— Komitet do spraw sankcji wobec talibów (tzw. Komitet 1988) utworzony na mocy Rezolucji 1988, który ma ograniczony regionalnie zakres odnoszący się tylko do Afganistanu.
— Komitet do spraw Al-Kaidy, zmieniony na mocy Rezolucji 1989 stanowi kontynuację Komitetu 1267, jednak w zmienionym kształcie i zajmuje się sankcjami wyłącznie wobec Al-Kaidy.

---

[9] United Nations Security Council, *Resolution 1373 (2001)…*, § 1 i 2.

[10] United Nations Security Council, *Resolution 1988 (2011) Adopted by the Security Council at its 6557th meeting, on 17 June 2011*, S/RES/1988 (2011), <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1988%20%282011%29>, dostęp: 3 czerwca 2013 r. (pol. Rezolucja 1988 (2011) przyjęta przez Radę Bezpieczeństwa na jego 6557. posiedzeniu 17 czerwca 2011 r.) — dalej: Rezolucja 1988.

[11] United Nations Security Council, *Resolution 1989 (2011) Adopted by the Security Council at its 6557th meeting, on 17 June 2011*, S/RES/1989 (2011), <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1989%282011%29>, dostęp: 3 czerwca 2013 r. (pol. Rezolucja 1989 (2011) przyjęta przez Radę Bezpieczeństwa na jego 6557. posiedzeniu 17 czerwca 2011 r.) — dalej: Rezolucja 1989.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5.2.2. Międzynarodowa Organizacja Policji — Interpol

W zapewnianiu bezpieczeństwa na poziomie światowym kluczową rolę odgrywa również Międzynarodowa Organizacja Policji (ang. *International Criminal Police Organization* — Interpol), skupiająca 190 członków, która współpracując z ONZ oraz innymi organizacjami regionalnymi, podejmuje działania w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi, jak i zwalczania go. Działalność Interpolu w tym zakresie polega przede wszystkim na podejmowaniu inicjatyw mających na celu wspieranie państw członkowskich w ich wysiłkach dotyczących ochrony obywateli przed terroryzmem. Eksperci pracujący w tej organizacji nie tylko zbierają, gromadzą i analizują informacje na temat działalności podejrzanych jednostek oraz grup, lecz także prowadzą intensywną wymianę danych. Wśród kluczowych działań w zakresie walki z terroryzmem należy wskazać na utworzone w tym celu struktury, jak i podjęte inicjatywy:

— Połączony Zespół Zadaniowy (ang. *Fusion Task Force* — FTF), który został utworzony po atakach w Nowym Jorku w 2001 r. Jego celem jest identyfikacja członków grup zaangażowanych w działalność terrorystyczną oraz zapewnienie baz danych zawierających informacje o podejrzanych bądź poszukiwanych terrorystach.
— Zespół Reagowania na Incydenty (ang. *Incydent Respons Team* — IRT) Interpolu, który w przypadku ataku terrorystycznego wspiera państwa członkowskie, na ich prośbę. Zapewnia on szeroki zakres działań analitycznych i dochodzeniowych na miejscu wydarzenia. Prace te polegają na:
  - wysłaniu międzynarodowego powiadomienia za zbiegłymi terrorystami;
  - przeszukiwaniu w bazie danych odcisków palców bądź podejrzanych sfałszowanych paszportów;
  - zdobywaniu wiedzy z zakresu prania pieniędzy;
  - koordynacji identyfikacji ofiar, wykorzystując szeroką sieć międzynarodowych ekspertów i laboratoriów[12].
— Międzynarodowy system powiadamiania polegający na wysyłaniu do policji państw członkowskich przez Interpol alertów i ostrzeżeń[13] nt. terrorystów, groźnych przestępców oraz zagrożeń bronią, tzw. powiadomienie pomarańczowe (ang. *Orange notice*).

[12] Zestawienie Interpolu…, s. 2.

[13] Więcej zob.: <http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Notices>, dostęp: 12 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5.2.3. Rada Europy

Z działalnością ONZ łączą się prace Rady Europy[14], regionalnej organizacji międzynarodowej powstałej w 1949 r., której głównym zadaniem jest działanie na rzecz większej jedności państw członkowskich, obrony i szerzenia praw człowieka oraz zasad demokracji parlamentarnej i rządów prawa[15]. Jednak najbardziej aktualny zakres zadań i prac Rady Europy został przyjęty na trzecim szczycie szefów państw i rządów należących do Rady Europy, który odbył się 16–17 maja 2005 r. w Warszawie. Podczas tego spotkania została przyjęta tzw. deklaracja warszawska (ang. *Warsaw Declaration*) wraz z planem działania[16], który również odnosił się do kwestii terrorystycznych[17]. W praktyce Rada Europy stała się forum dyskusji i współpracy europejskich państw demokratycznych z zakresie mobilizowania państw członkowskich Rady Europy do podejmowania niezbędnych kroków z punktu widzenia ustanowionych środków przeciwdziałania terroryzmowi.

W zakresie problematyki zwalczania terroryzmu w ramach Rady Europy należy zwrócić uwagę na dwa jej komitety:

1. **Komitet Ekspertów do spraw Terroryzmu** (ang. *The Committee of Experts on Terrorism* — CODEXTER), do zadań którego należy koordynacja działań w obszarze przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go wewnątrz Rady Europy, ocena działań państw w tym zakresie, wymiana informacji i doświadczeń w ramach pomocy dla ofiar terroryzmu, ocena implementacji dokumentów międzynarodowych, wskazywanie ewentualnych problemów i sposobów ich rozwiązywania, a także monitoring stanu ratyfikacji konwencji rady.
2. **Komitet Ekspertów do spraw Oceny Środków Zapobiegania Praniu Brudnych Pieniędzy i Finansowania Terroryzmu** (ang. *The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism* — MONEYVAL), do którego działań należy zapewnianie, by państwa członkowskie Rady Europy posiadały wdrożony efektywny system w zakresie zwalczania prania pieniędzy

[14] Rada Europy (ang. *Council of Europe*, fr. *Conseil de l'Europe*) — liczy 47 państw członkowskich. Siedziba Rady Europy mieści się w Strasburgu.

[15] <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=nosObjectifs&l=en>, dostęp: 12 czerwca 2012 r.

[16] Third Summit of Heads of State and Government of the Council of Europe (Warsaw, 16–17 May 2005), CM(2005)80 final, 17 May 2005, <http://www.coe.int/t/der/docs/WarsawActionPlan2005_en.pdf>, dostęp: 3 czerwca 2013 r.

[17] Więcej zob.: Międzynarodowe programy i strategie w zakresie walki z terroryzmem, pkt 2.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

i finansowania terroryzmu oraz stosowały odpowiednie istniejące standardy w tych obszarach[18].

5.2.4. Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego — NATO

Prace nad problematyką zwalczania terroryzmu prowadzone są również przez Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego[19]. Z uwagi jednak na jej charakter, jako organizacji polityczno-wojskowej, oraz wyznaczony dla niej przez Traktat Północnoatlantycki główny cel — zagwarantowanie środkami politycznymi i militarnymi wolności i bezpieczeństwa wszystkim państwom członkowskim, wysiłki NATO mają wymiar bardziej praktyczny niż legislacyjny. W przeciwieństwie do inicjatyw innych organizacji międzynarodowych w tym zakresie, działania NATO polegają na zapewnieniu obrony państw sojuszu przed terroryzmem poprzez przeciwdziałanie jakimkolwiek atakom popełnianym przez terrorystów, takim jak ataki samobójcze z użyciem urządzeń wybuchowych bądź ataki na infrastrukturę krytyczną[20].

Początki prac w zakresie problematyki antyterrorystycznej wiążą się ze szczytem NATO, który odbył się w 2002 r. w Pradze. Wówczas sojusz przyjął wojskową koncepcję obrony przeciwko terroryzmowi (ang. *Military Concept for Defense Against Terrorism)*, stanowiącą ramy współpracy państw NATO oraz państw partnerskich w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi i obejmującą m.in.:

— gotowość państw sojuszu do działania przeciwko atakom terrorystycznym,
— prowadzenie bądź współpracę w operacjach antyterrorystycznych,
— zapewnienie ochrony krajowym władzom w łagodzeniu skutków ataku terrorystycznego,
— wspieranie operacji podejmowanych przez międzynarodowe organizacje bądź koalicje.

Na szczególną uwagę zasługuje partnerski plan działania przeciwko terroryzmowi (ang. *Partnership Action Plan against Terrorism* — PAP-T),

[18] Więcej zob.: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/about/moneyval_in_brief_EN.asp>, dostęp: 13 czerwca 2012 r.

[19] Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organization* — NATO, fr. *Organisation du Traité de l'Atlantique Nord* — OTAN) — powstała 24 sierpnia 1949 r. na mocy podpisanego 4 kwietnia 1949 r. Traktatu Północnoatlantyckiego. Siedziba NATO znajduje się w Brukseli. Organizacja liczy 28 członków.

[20] *The Partnership Action Plan against Terrorism*, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50084.htm>, dostęp: 13 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

który również został przyjęty w ramach całego pakietu praskiego. Plan, stanowiący główną platformę dla wspólnych wysiłków państw sojuszu i państw partnerskich w walce z terroryzmem, zakładał:
— konsultacje oraz wymianę informacji,
— antyterrorystyczne operacje i ćwiczenia,
— wzmacnianie możliwości poprzez pomoc i wsparcie w podejmowanych wysiłkach,
— przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu,
— cywilne zarządzanie kryzysowe w celu dokonywania oceny zagrożenia i zmniejszania podatności społeczeństwa na ataki terrorystyczne,
— wspólne działanie z innymi, międzynarodowymi organizacjami, takimi jak Unia Europejska, Organizacja Narodów Zjednoczonych oraz Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie[21].

Ponadto znaczącym dokumentem była deklaracja w zakresie terroryzmu[22] przyjęta przez Radę Północnoatlantycką 2 kwietnia 2004 r., która wzywała do dalszych prac nad środkami antyterrorystycznymi. Zwrócono w niej uwagę na konieczność lepszej wymiany danych wywiadowczych pomiędzy państwami sojuszu, a przez to na efektywniejsze wykorzystanie jednostki wywiadowczej do spraw zagrożeń terrorystycznych (ang. *Terrorist Threats Intelligence Unit*), zwiększanie możliwości obrony przed atakiem terrorystycznym oraz rozwój współpracy poprzez implementację PAP-T.

5.2.5. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie — OBWE

Organizacje międzynarodowe mające w ramach swoich mandatów zadanie zapewnienia szeroko pojętego bezpieczeństwa, pomimo że powstają w różnych okolicznościach i w odmiennych okresach historycznych, wpierają się wzajemnie w realizacji przypisanych im zadań. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie[23] jako największa regionalna organizacja

[21] V. Mihaila, *NATO`s Strategic Communication in Combating Terrorism* [w:] NATO, Research and Technology Organization, *C3I for Crisis, Emergency and Consequence Management (C3I pour la gestion des crises, des urgences et de leurs conséquences)*, Romania 2009.

[22] *Declaration on Terrorism issued at the Meeting of the North Atlantic Council in Foreign Ministers Session held in Brussels on 2 April 2004*, NATO Press Release (2004)057, 2 kwietnia 2004 r., <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04–057e.htm>, dostęp: 3 czerwca 2013 r.

[23] Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ang. *Organization for Security and Co-operation in Europe* — OSCE) — została utworzona 1 stycznia 1995 r. z siedzibą w Wiedniu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

bezpieczeństwa, skupiającą 56 państw z Europy, Ameryki Północnej, Kaukazu i Azji Środkowej, działa w trzech wymiarach bezpieczeństwa[24]:

— polityczno-wojskowym, obejmującym m.in. kontrolę zbrojeń, nienaruszalność granic, zwalczanie terroryzmu, zapobieganie konfliktom;
— gospodarczo-środowiskowym, obejmującym m.in. zwalczanie przemytu broni, narkotyków i żywego towaru, promocję zdrowego środowiska gospodarczego, dialog w sprawie bezpieczeństwa energetycznego, działania na rzecz równowagi ekologicznej;
— ludzkim, obejmującym m.in. poszanowanie praw człowieka, swobód obywatelskich i rządów prawa, promocję demokracji i tolerancji.

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w ramach swoich kompetencji w zakresie przeciwdziałania konfliktom, zarządzania kryzysowego i wczesnego ostrzegania uczestniczy w ogólnoświatowej walce z terroryzmem. Wiele z efektywnych antyterrorystycznych środków podejmowanych przez tę organizację stosowanych jest w innych obszarach aktywności OBWE, tj. szkoleniu policyjnym czy monitoringu granic. W 2002 r. został utworzony w ramach sekretariatu OBWE Wydział do walki z Terroryzmem (ang. *The OSCE Action against Terrorism Unit*), który jest punktem kontaktowym w zakresie koordynacji i podejmowania inicjatyw oraz programów rozbudowy możliwości w ramach walki z terroryzmem. Wydział ten podejmuje różnorodne inicjatywy poświęcone problematyce antyterrorystycznej, które w porównaniu z działalnością pozostałych regionalnych organizacji międzynarodowych skupione są przede wszystkim na podnoszeniu świadomości i zachęcaniu do współpracy na różnych płaszczyznach zwalczania terroryzmu, np. potrzebie większego zaangażowania kobiet w zwalczanie gwałtownej radykalizacji i ekstremizmu prowadzących do terroryzmu, czy zwalczanie finansowania terroryzmu[25].

5.2.6. Poziom europejski — Unia Europejska (UE)

Z uwagi na rozbudowany porządek prawny oraz system instytucjonalny, na tle powyżej wskazanych podmiotów, Unia Europejska zajmuje szczególne miejsce. Spowodowane jest to skomplikowanym procesem legislacyjnym, znaczną liczbą podmiotów aktywnie uczestniczących w tworzeniu unijnego porządku prawnego odnoszącego się do bezpieczeństwa wewnętrznego 27 państw członkowskich oraz stworzeniem ram prawnych

[24] *Organization for Security and Co-operation in Europe*, informacje dostępne na stronie internetowej: <http://www.osce.org/who>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

[25] Szerzej <http://www.osce.org/atu>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

i organizacyjnych walki z terroryzmem zarówno w wymiarze wewnętrznym (unijnym), jak i zewnętrznym (w ramach polityki zagranicznej UE). Należy mieć również na względzie fakt, że UE uzyskała charakter organizacji międzynarodowej dopiero 1 grudnia 2009 r., tj. z dniem wejścia w życie Traktatu z Lizbony[26], który zwalczanie terroryzmu stawia na pierwszym miejscu na liście dziedzin szczególnie poważnej przestępczości[27].

Na poziomie unijnym problematyka przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu, zgodnie ze zmienionym wspomnianym traktatem porządkiem prawnym, realizowana jest w ramach przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony.

Regulacje odnoszące się do kwestii bezpieczeństwa wewnętrznego UE zawarte zostały w Tytule V — *Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości* TFUE[28] i zakładają zapewnienie swobody przemieszczania się obywateli UE w ramach obszaru nazwanego przestrzenią wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości — PWBiS. Program dla tego obszaru powstał w Tempere (1999–2004)[29] i był pierwszym pięcioletnim planem obejmującym tematykę z zakresu bezpieczeństwa od zarządzania zewnętrznymi granicami UE do sądowej współpracy w sprawach karnych i cywilnych. Zwiększanie bezpieczeństwa w ramach przedmiotowej przestrzeni było rozwijane w kolejnych programach, które znacząco wpływały na kształtowanie działań UE w ramach PWBiS[30].

Zgodnie z art. 4 ust. 2 Traktatu o UE[31] bezpieczeństwo narodowe pozostaje w zakresie wyłącznej kompetencji każdego państwa członkowskiego. Jednak państwa UE wspólnie wypracowują mechanizmy, zasady oraz środki, które mają na celu wprowadzenie wspólnych standardów zapewniania bezpieczeństwa w wielu jego wymiarach. Ta współpraca prowadzona jest w ramach organów przygotowawczych Rady Unii Europejskiej należących

[26] Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, Dz. Urz. UE C z 2007 r., nr 306, poz. 1.

[27] Art. 83 TFUE.

[28] Dz. Urz. UE C z 2008 r., nr 115, poz. 47. Przed reformą wprowadzoną Traktatem z Lizbony kwestie odnoszące się do Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (PWBiS) należały do tzw. III filaru — wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości został wprowadzony Traktatem z Amsterdamu 2 października 1997 r.

[29] J. Barcz (red. nauk.), *Unia Europejska. System prawny, porządek instytucjonalny, proces decyzyjny*, Warszawa 2009, s. 657.

[30] Kolejnym programem był *Program haski na lata 2004–2009*. Aktualnie obowiązuje *Program sztokholmski 2010–2014*. Szerzej Międzynarodowe programy i strategie w zakresie walki z terroryzmem, dz. cyt., pkt 3.3.

[31] Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C z 2008 r., nr 115, poz. 13 (dalej: TUE).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

do obszaru PWBiS, a więc podlegających Radzie do spraw Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych[32]. Wśród organów przygotowawczych, tj. grup roboczych i komitetów zajmujących się problematyką terroryzmu należy wymienić:

— Grupę Roboczą do spraw Terroryzmu (ang. *Working Party on Terrorism* — WPT).

Grupa WPT została utworzona w 1993 r. jako organ przygotowawczy Rady UE zajmujący się przeciwdziałaniem terroryzmowi w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego UE. Początkowo pracowała nad dokonywaniem oceny zagrożenia terroryzmem w państwach członkowskich UE, przeciwdziałaniem finansowaniu działalności terrorystycznej oraz opiniowaniem polityki wizowej w krajach, w których występuje zagrożenie terrorystyczne[33].

— Komitet Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego Unii Europejskiej (ang. *Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security* — COSI).

Zadaniem COSI, który został utworzony na mocy art. 71 TFUE i ustanowiony decyzją Rady z 2010 r.[34], jest przede wszystkim ułatwienie, propagowanie i pogłębiania koordynacji działań operacyjnych prowadzonych przez państwa członkowskie UE w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego. Dotyczy to m.in. współpracy policyjnej i celnej, ochrony granic zewnętrznych oraz współpracy sądowej w sprawach karnych istotnych z punktu widzenia współpracy operacyjnej w dziedzinie bezpieczeństwa

[32] Decyzja Rady (do spraw ogólnych) z 1 grudnia 2009 r. ustanawiająca wykaz składów Rady uzupełniający składy, o których mowa w art. 16 ust. 6 akapity drugi i trzeci Traktatu o Unii Europejskiej (2009/878/UE), Dz. Urz. UE L z 2009 r., nr 315, poz. 46.

[33] Jednak z uwagi na wydarzenia o charakterze terrorystycznym, które miały miejsce w ostatniej dekadzie, WPT zajmuje się przeciwdziałaniem terroryzmowi w znacznie szerszym zakresie:
— przeciwdziałania radykalizacji i rekrutacji do terroryzmu;
— przeciwdziałania ekstremizmowi prawicowemu i lewicowemu;
— zapewnienia bezpieczeństwa materiałów wybuchowych oraz materiałów chemicznych, biologicznych, radiologicznych i nuklearnych (ang. *Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear Defense* — CBRN), jak i przeciwdziałania działaniom z ich użyciem;
— przeciwdziałania wprowadzaniu do obrotu i używaniu prekursorów materiałów wybuchowych;
— przeciwdziałania cyberterroryzmowi;
— przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym dla bezpieczeństwa transportu lotniczego.

[34] Decyzja Rady z 25 lutego 2010 r. w sprawie ustanowienia Stałego Komitetu Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Dz. Urz. UE L z 2010 r., nr 52, poz. 50.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

wewnętrznego. Po prawie dwuletnim funkcjonowaniu COSI należy podkreślić, że choć zajmuje się wskazanymi kwestiami z zakresu bezpieczeństwa, do programu jego prac trafiają również kwestie dotyczące problematyki terrorystycznej.

Z uwagi na charakter działalności terrorystycznej, w tym element transgraniczności, UE prowadzi odrębną, aczkolwiek tworzącą z PWBiS[35] jedną całość skoordynowanych działań, politykę przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu w wymiarze zewnętrzny. Ta cześć regulacji odnosi się do wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa uregulowanej w zdecydowanej mierze w TUE[36].

Pomimo zaangażowania w działania z zakresu walki z terroryzmem w UE wielu organów, pod kątem instytucjonalnym należy wskazać na 3 podmioty:

1. Koordynatora UE do spraw przeciwdziałania terroryzmowi (ang. *EU Counter Terrorism Coordinator* — CTC)[37].

Instytucja CTC, która w sposób całościowy tworzy i kieruje działaniami całej UE w zakresie terroryzmu, została utworzona w 2005 r. po atakach w Madrycie[38]. Zadaniem CTC, którego stanowisko zostało utworzone w ramach Sekretariatu Generalnego Rady UE, od samego początku utworzenia tej funkcji jest koordynowanie prac Rady UE w zakresie zwalczania terroryzmu oraz dokonywanie przeglądu wszystkich instrumentów będących w dyspozycji UE w celu przygotowywania regularnych raportów dla rady[39]. W praktyce CTC reprezentuje UE w wielu bilateralnych i multilateralnych spotkaniach poświęconych realizacji już istniejących i rozwijaniu nowych, międzynarodowych regulacji w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go. W sposób widoczny pozycja CTC uległa osłabieniu z dniem wejścia w życie Traktatu z Lizbony, który znacząco zmienił regulacje dotyczące polityki zagranicznej, a tym samym ograniczył działania CTC również w kontekście problematyki terroryzmu na rzecz Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (ang. *European External Action Service* —

---

[35] Zgodnie z Traktatem z Maastricht Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa (WPZiB) należała do tzw. II filaru.

[36] Dz. Urz. UE C z 2008 r., nr 115, poz. 13. Współpracy zagranicznej poświęcony jest odrębny Rozdział 2. *Postanowienia szczególne dotyczące wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa* TUE.

[37] Od 19 września 2007 r. CTC jest Belg, Gilles de Kerchove.

[38] European Council, *Declaration on combating terrorism of 25 March 2004*, Brussels, 25 March 2004, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/79637.pdf>, dostęp: 3 czerwca 2013 r. (pol. Deklaracja w sprawie zwalczania terroryzmu z 25 marca 2012 r.).

[39] Tamże, s. 13.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

EEAS)[40] i wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa[41]. W kontekście pracy CTC należy zwrócić uwagę na art. 75 TFUE, pozostający w dużym zainteresowaniu CTC z uwagi na bezpośrednie nawiązanie do problematyki zwalczania terroryzmu. Artykuł ten zakłada w ramach zapobiegania terroryzmowi i zwalczania go, by właściwe instytucje UE określały ramy prawne w celu zamrożenia funduszy, aktywów finansowych lub zysków z działalności gospodarczej[42].

2. Wspólne Centrum Sytuacyjne Unii Europejskie (ang. *Joint Situation Centre* — SitCen).

Zmiany wprowadzone traktatem lizbońskim i związane z tym utworzenie wspomnianej EEAS wpłynęły również na funkcjonowanie SitCen. Aktualnie, jako ciało wywiadowcze UE zostało ono umiejscowione w strukturach EEAS[43]. Ponadto w efekcie formalizowania się ram prawnych i organizacyjnych EEAS[44], prace SitCen zaczęły ulegać zmianom, które dotyczyły nie tylko zasad jego działania, lecz także modyfikacji jego nazwy[45]. Początkowo zadaniem SitCen, pracującego w trybie 24/7, był monitoring oraz ocena wydarzeń i sytuacji na świecie. W jego szczególnym zainteresowaniu znajdowały się regiony stanowiące potencjalne źródło kryzysu oraz nierozprzestrzenianie się broni masowego rażenia ze szczególnym uwzględnieniem problematyki terroryzmu. Z kolei odbiorcą materiałów analitycznych SitCen była Rada UE. Jednak od początku 2012 r. SitCen zaczęło funkcjonować pod nową nazwą — Centrum Analizy Wywiadowczej UE (ang. *EU Intelligence Analysis Centre* — IntCen)[46] i odgrywać rolę doradczo-informacyjną w stosunku do wysokiego przedstawiciela UE.

---

[40] Art. 27 ust. 3 TUE.

[41] Art. 26 ust. 3 TUE.

[42] Art. 75 TFUE.

[43] Pierwotnie SitCen w momencie utworzenia, tj. w 2002 r., funkcjonowało w ramach Sekretariatu Generalnego Rady UE.

[44] Więcej zob.: Projekt decyzji Rady określającej organizację i zasady funkcjonowania Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych, dok. 8029/10 z 25 marca 2010 r., <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cls/cons_cons(2010)08029_/cons_cons(2010)08029_pl.pdf>, dostęp: 21 czerwca 2013 r.

[45] W 2010 r. SitCen utraciło przymiotnik „wspólne" (*Joint*), w efekcie pozostała nazwa Centrum Sytuacyjne Unii Europejskiej (ang. *EU Situation Centre*).

[46] Regulacje dotyczące pracy IntCen od samego początku jego powstania były objęte klauzulą z uwagi na charakter jego prac oraz niejawność przetwarzanych informacji. Aktualnie nie ma jawnego dokumentu informującego o zmianach dotyczących IntCen, jednak w oficjalnych materiałach analitycznych przygotowywanych przez Europol można znaleźć pojawiającą się nową nazwę — <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europoltsat.pdf>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

3. Europejski Urząd Policji — Europol.

SitCen, a aktualnie IntCen, od początku swojego istnienia współpracował z wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w przeciwdziałanie terroryzmowi w UE i zwalczania go. Jedną z kluczowych i w ostatnich latach coraz prężniej funkcjonującą agencją, odgrywającą ważną rolę w budowaniu bezpieczeństwa wewnętrznego UE, stał się Europol. Na jego widoczny rozwój miał wpływ zarówno wspomniany Traktat z Lizbony, który włączył ten urząd do listy agencji unijnych[47], jak i zmiana podstawy prawnej Europolu z konwencji[48] na decyzję Rady[49] i nadanie jej osobowości prawnej.

Europol jako multidyscyplinarna agencja, której początkowo podstawowym zadaniem była walka z przestępczością zorganizowaną, kompetencje w zakresie walki z terroryzmem uzyskała w 1999 r.[50] W aktualnej podstawie prawnej natomiast, jaką jest wspomniana decyzja, celem Europolu w przeciwdziałaniu terroryzmowi jest wspieranie i zwiększanie skuteczności działań i wzajemnej współpracy właściwych organów państw członkowskich. Jednak z praktycznego punktu widzenia agencja ta bardzo aktywnie uczestniczy w pracach podejmowanych na forum organów przygotowawczych Rady UE oraz współpracuje z pozostałymi agencjami unijnymi, takimi jak Frontex[51], Interpol, czy Europejski Urząd do spraw Zwalczania Nadużyć Finansowych (ang. *Office de Lutte Anti-Fraude* — OLAF). W walce z działalnością terrorystyczną rola Europolu wzrasta dzięki takim instrumentom, jak Sieć Szybkiego Reagowania (ang. *First Respons Network* — FRN)[52], których działanie inicjowane jest w przypadku wydarzenia o charakterze terrorystycznym.

---

[47] Art. 88 TFUE.

[48] Akt Rady z 26 lipca 1995 r. sporządzający Konwencję na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej, w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Policji (Konwencja o Europolu), Dz. Urz. UE C z 1995 r., nr 316, poz. 1.

[49] Decyzja Rady z 6 kwietnia 2009 r. ustanawiająca Europejski Urząd Policji (Europol), Dz. Urz. UE L z 2009 r., nr 121, poz. 37.

[50] T. Safjański, *Europejskie Biuro Policji…*, dz. cyt., s. 50.

[51] Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich (Frontex).

[52] Sieć została utworzona w 2007 r. w rezultacie doświadczeń zebranych po atakach z 11 września 2001 r. oraz w Madrycie w 2004 r. i Londynie w 2005 r. Po raz pierwszy od tych wydarzeń działania tego typu wykorzystano podczas ataków w Norwegii, kiedy został powołany Zespół Szybkiego Reagowania (ang. *First Respons Teams* — FRT) w ramach FRN z przedstawicieli państw: Danii, Finlandii, Niemiec, Grecji, Polski, Szwecji, Wielkiej Brytanii i Norwegii. Więcej zob.: *Law enforcement's response to the acts of terrorism in Norway on 22 July*, <https://www.europol.europa.eu/content/press/law-enforcement%E2%80%99s-response-acts-terrorism-norway-22-july-1081>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5.3. Międzynarodowe programy i strategie w zakresie walki z terroryzmem

Działalność światowych i regionalnych organizacji międzynarodowych w głównej mierze polega na tworzeniu nowych aktów zarówno o charakterze legislacyjnym, jak i pozalegislacyjnym. Podejmowane prace skupiają się głównie na wymianie doświadczeń i tworzeniu na ich podstawie programów, strategii bądź planów działania oraz analiz, które mają nie tylko być reakcją na wydarzenia, lecz także mają spełniać funkcję prewencyjną i pomagać w zwalczania już istniejącej działalności terrorystycznej.

Przedstawiając w sposób chronologiczny zmiany w międzynarodowych regulacjach prawnych, należy w pierwszej kolejności wskazać na inicjatywy podejmowane na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych i Rady Europy.

Działania ONZ w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go zostały rozpoczęte znacznie wcześniej niż prace np. na poziomie unijnym. Od 1963 r. na jego forum przyjęto 13 konwencji międzynarodowych odnoszących się do walki z terroryzmem w różnym jego wymiarze, od bezpieczeństwa statków powietrznych i lotnictwa cywilnego, poprzez bezpieczeństwo materiałów nuklearnych, po zamachy bombowe[53]. Znaczący dorobek legislacyjny ma również Rada Europy, która prace w tym zakresie rozpoczęła już w latach 70.

Podjęte działania legislacyjne można więc podzielić na trzy poziomy:

1. Poziom ogólnoświatowy — Globalna Strategia Zwalczania Terroryzmu Narodów Zjednoczonych (ang. *Global Counter-Terrorism Strategy*)[54].

Należy przyznać, że data 11 września 2001 r. odgrywa znaczącą rolą w pracach organizacji międzynarodowych zajmujących się zapewnieniem międzynarodowego bezpieczeństwa. W ramach inicjatywy będącej odpowiedzią na ataki w Nowym Jorku, w październiku 2001 r. podjęto zakrojone na szeroką skalę działania nad Globalną Strategią Zwalczania Terroryzmu[55]. W efekcie pięcioletnich i zarazem wieloetapowych prac 8 września

[53] Więcej zob.: konwencje międzynarodowe, <http://www.unic.un.org.pl/terroryzm/konwencje.php>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

[54] Globalna Strategia Zwalczania Terroryzmu Narodów Zjednoczonych (ang. *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy*) została przyjęta w formie rezolucji przez Zgromadzenie Ogólne 20 września 2006 r., zob. Resolution adopted by the General Assembly. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, A/RES/60/288, 20 September 2006, <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/288>, dostęp: 3 czerwca 2013 r.

[55] Szerzej: Międzynarodowe programy i strategie w zakresie walki z terroryzmem, dz. cyt., pkt 2.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

2006 r. państwa członkowskie ONZ jednogłośnie przyjęły Globalną Strategię Zwalczania Terroryzmu wraz z planem działania.

Strategia wyraża zdecydowane potępienie dla terroryzmu, we wszystkich jego formach, uznając działalność terrorystyczną za jedno z najbardziej niebezpiecznych zagrożeń dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Uwzględniając wymiar ataków w Nowym Jorku, dzieli ona działania terrorystyczne na dwa aspekty: zapobieganie (*prevent*) i zwalczanie (*combat/counter*)[56]. Ponadto łączy różne podmioty systemu NZ w ich działaniach w walce z terroryzmem. W planie działania[57] natomiast, stanowiącym integralną część Globalnej Strategii Zwalczania Terroryzmu, wskazano na cztery rodzaje środków[58], które należy podjąć, aby zapobiec terroryzmowi i zwalczyć go, tj. mających na celu analizę warunków sprzyjających rozwojowi terroryzmu:

— rozpatrywanie przyczyny rozprzestrzeniania się terroryzmu,
— podejmowanie środków umożliwiających budowę zdolności państw do walki z terroryzmem,
— wzmocnienie roli ONZ w zwalczaniu terroryzmu,
— zapewnienie ochrony praw człowieka podczas zwalczania terroryzmu.

Ponadto na forum ONZ od 1996 r. trwają prace nad stworzeniem kompleksowych ram prawnych wszystkich konwencji dotyczących terroryzmu oraz opracowaniem Kompleksowej konwencji w zakresie zwalczania terroryzmu (ang. *Comprehensive Convention on International Terrorism* — CCIT). Zadanie opracowania projektu takiej konwencji zostało wyznaczone specjalnie powołanemu do tego Komitetowi *ad hoc* Zgromadzenia Ogólnego do spraw Eliminowania Terroryzmu Międzynarodowego (ang. *The UN General Assembly's Ad Hoc Committee (AHC) on Measures to Eliminate International Terrorism*).

2. Poziom regionalny — Rady Europy.

— Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu.

---

[56] „(…) the international community should take the necessary steps to enhance cooperation to prevent and combat terrorism", tamże, s. 2.

[57] Plan działania, w formie aneksu, stanowi integralną część Globalnej Strategii Zwalczania Terroryzmu.

[58] Środki w celu:

— dokonania analizy warunków sprzyjających rozwojowi terroryzmu;
— zapobiegania terroryzmowi i zwalczania go;
— zapewnienia przestrzegania praw człowieka oraz zasad prawa jako fundamentalnych zasad w walce z terroryzmem;
— rozwijania zdolności państw członkowskich ONZ do zapobiegania terroryzmowi i zwalczania go oraz wzmacniania roli systemu ONZ w tym zakresie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Konwencja Rady Europy, która została przyjęta 25 stycznia 1977 r.[59], skupiała się na środkach uniemożliwiających unikanie ścigania i kary przez sprawców ataków terrorystycznych. W tym celu w sposób szczegółowy uregulowano kwestię ekstradycji jako skutecznego narzędzia służącego temu celowi. Jednak w roku 2003 została ona uzupełniona protokołem, ze względu na ataki z 11 września 2001 r., a także konieczność dostosowania konwencji do przyjętych od momentu jej opracowania innych dokumentów z zakresu terroryzmu, uproszczenia procedury wprowadzania zmian oraz otwarcia konwekcji dla państw obserwatorów Rady Europy[60].

— Deklaracja warszawska.

Z kolei w 2005 r. na trzecim szczycie w Warszawie została przejęta deklaracja warszawska[61]. Choć nie była ona poświęcona wyłącznie kwestiom terrorystycznym, to z uwagi na kluczowe znaczenie dla prac Rady Europy zdecydowanie zasługuje na kilka słów uwagi. Deklaracja wyraża przede wszystkim gotowość państw do wspólnych działań na rzecz wzmocnienia współpracy i solidarności w zakresie takich kwestii, jak: przestrzeganie i promowanie praw człowieka, zasad demokracji, dialogu politycznego oraz zasad prawa. Przedmiotowy dokument odniósł się również do kwestii zagrożenia terrorystycznego, wskazując na odgrywanie przez Radę Europy „aktywnej roli w zwalczaniu terroryzmu, który jest olbrzymim zagrożeniem dla demokratycznych społeczeństw"[62]. Rola i zdania Rady Europy zostały rozwinięte w przyjętym wraz z deklaracją planie działania, który uszczegółowia jej zadania i cele. Na pierwszym miejscu spośród wskazanych siedmiu obszarów[63], w ramach wzmacniania bezpieczeństwa obywateli Europy, wskazano na zwalczanie terroryzmu. W tym zakresie Rada Europy, w związku z koniecznością podejmowania zjednoczonych wysiłków ukierunkowanych na zwalczanie działalności terrorystycznej, wskazuje na wiodącą rolę Narodów Zjednoczonych.

3. Poziom unijny.

Ataki terrorystyczne przeprowadzone 11 marca 2004 r. w Madrycie przyczyniły się do zintensyfikowania prac na poziomie unijnym. W ich efekcie powstała Deklaracja w zakresie zwalczania terroryzmu, przyjęta

[59] Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu 27 stycznia 1977 r., DzU z 1996 r., nr 117, poz. 557.

[60] *Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism*, Strasbourg, 15 May 2003 (ETS No. 190).

[61] Punkt poświęcony Radzie Europy, podrozdział 5.2.3 przedmiotowego opracowania.

[62] Warsaw Declaration, pkt 8, <www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_decl_varsovie_en.asp>, dostęp: 17 czerwca 2012 r. (tłum. własne A.K.).

[63] Pozostałe obszary to: korupcja, przestępczość zorganizowana, w tym pranie pieniędzy i przestępczość ekonomiczna, handel ludźmi, cyberprzestępczość.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

przez Radę Europejską na szczycie w Brukseli w 2004 r. Dokument ten, zgodnie z jego charakterem[64], w ramach uznania aktów terroryzmu za ataki skierowane przeciwko wartościom wyznawanym przez całą EU[65], odnosi się do takich kwestii, jak:

— konieczności stworzenia długoterminowej strategii w zakresie zwalczania terroryzmu[66];
— ustanowienie daty 11 marca Europejskim Dniem Ofiar Terroryzmu;
— działania nad rozwijaniem współpracy międzynarodowej w zakresie terroryzmu na poziomie zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznym (z państwami trzecimi);
— wzmocnienie i poprawa kontroli na granicach oraz regulacji celnych, jako istotnego instrumentu w walce z terroryzmem;
— rozwijanie wymiany danych wywiadowczych oraz narzędzie w zakresie ochrony transportu i obywateli;
— utworzenie stanowiska CTC[67].

Ponadto przedmiotowa deklaracja z 25 marca 2004 r. poza ogólnym nakreśleniem kierunków niezbędnych zmian w zakresie zwalczania terroryzmu wyznaczyła również siedem strategicznych celów[68], o które powinien

[64] Deklaracja ma charakter polityczny i wyraża wolę państw członkowskich zgłoszoną na szczycie Rady Europejskiej, który odbył się 24–25 marca 2004 r.

[65] European Council, *Declaration on combating terrorism of 25 March 2004*, Brussels, 25 March 2004, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/79637.pdf>, dostęp: 3 czerwca 2013 r.

[66] Ostatecznie w 2005 r. Rada Europejska przyjęła Strategię UE w dziedzinie zwalczania terroryzmu, zob. Rada Unii Europejskiej, *Strategia UE w dziedzinie walki z terroryzmem*, dok. 14469/4/05, Bruksela, 30 listopada 2005 r.

[67] Szerzej: European Council, *Declaration on combating terrorism…*, dz. cyt., pkt 14, s. 13.

[68] Cele te to:

— pogłębienie międzynarodowego konsensusu i wzmocnienie międzynarodowych wysiłków w zwalczaniu terroryzmu;
— zmniejszenie dostępu terrorystów do źródeł finansowych i innych źródeł ekonomicznych;
— zwiększenie zdolności organów UE i państw członkowskich w zakresie wykrywania, ścigania i sądzenia terrorystów i przeciwdziałanie atakom terrorystycznym;
— ochrona bezpieczeństwa międzynarodowego transportu i zapewnienie efektywnego systemu kontroli granic;
— wzmocnienie zdolności państw członkowskich w przezwyciężaniu skutków ataków terrorystycznych;
— eliminowanie czynników, które sprzyjają rekrutacji do terroryzmu;
— ukierunkowanie działań UE dotyczących stosunków zewnętrznych stosownie do potrzeb państw trzecich, których możliwości i zdolności zwalczania terroryzmu powinny zostać wzmocnione.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

zostać rozszerzony pierwszy plan działania w dziedzinie zwalczania terroryzm[69]. Plan ten, przygotowany w odpowiedzi UE na ataki w Nowym Jorku i przyjęty podczas nadzwyczajnego posiedzenia Rady Europejskiej 21 września 2001 r., zakładał:

— poprawę współpracy policyjnej i sądowej;
— rozwój międzynarodowych instrumentów w walce z terroryzmem, w tym implementację konwencji ONZ;
— zaprzestanie finansowania terroryzmu;
— wzmocnienie bezpieczeństwa w przestrzeni powietrznej;
— zwiększenie koordynacji wszystkich działań UE w różnych obszarach działania Unii mogących mieć znaczenia dla zwalczania terroryzmu[70].

Poprawiony i uzupełniony plan działania w dziedzinie zwalczania terroryzmu w efekcie został przyjęty przez Radę Europejską w czerwcu 2004 r.[71] Wówczas wskazano na obowiązek dokonywania jego przeglądu dwa razy w roku[72], co przyczyniło się do przeprowadzania regularnych jego aktualizacji. Na kształt tego dokumentu z sposób znaczący wpłynął pierwszy przegląd planu działania z 29 listopada 2004 r., który przyczynił się zarówno do jego uzupełnienia o 150 nowych inicjatyw, jak i do wzbogacenia o zestawienie informacji na temat implementacji przez państwa członkowskie unijnych aktów legislacyjnych oraz odpowiednich konwencji ONZ dotyczących terroryzmu.

Rekomendowana przez deklarację z 25 marca 2004 r. długoterminowa strategia w dziedzinie zwalczania terroryzmu została przyjęta przez Radę Europejską w 2005 r.[73] Wskazuje ona na strategiczny cel Unii Europejskiej, tj. zwalczanie terroryzmu globalnie przy równoczesnym poszanowaniu praw człowieka oraz stworzenie bezpiecznych warunków w Europie pozwalających jej obywatelom żyć w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości[74].

Unijna strategia w dziedzinie zwalczania terroryzmu, która narzuca obowiązek zmniejszania zagrożenia terrorystycznego przez rozbijanie ist-

---

[69] European Council, *Conclusions and Plan of Action of the extraordinary European Council meeting on 21 September 2001*, doc. SN 140/01, Brussels, 21 September 2001 r. (pol. Konkluzje i plan działania przyjęte podczas nadzwyczajnego posiedzenia Rady Europejskiej 21 września 2001 r.).

[70] Tamże, s. 1–3.

[71] Rada Unii Europejskiej, *Komunikat prasowy. 2588. posiedzenie Rady. Wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne*, 9782/04 (Presse 173), Luksemburgu, 8 czerwca 2004 r.

[72] Rada Unii Europejskiej, *Rada Europejska w Brukseli, 17–18 czerwca 2004 r. Konkluzje Prezydencji*, dok. 10679/2/04, Bruksela, 19 lipca 2004 r., pkt 15.

[73] Rada Unii Europejskiej, *Strategia UE w dziedzinie walki z terroryzmem*, dz. cyt.

[74] Tamże, s. 2.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

niejących siatek terrorystycznych i zapobieganie rekrutacji nowych członków do organizacji terrorystycznych[75], dzieli całość związanych ze zwalczaniem terroryzmu działań na cztery filary: zapobieganie, ochrona, ściganie i odpowiedź (rycina 36). W myśl przedmiotowej strategii w celu zapobiegania terroryzmowi należy przeciwdziałać sytuacjom sprzyjającym zwracaniu się osób ku terroryzmowi przez usuwanie przyczyn powstawania czynników bądź źródeł, które mogą prowadzić do radykalizacji i rekrutacji do terroryzmu.

Ryc. 36. Cztery filary zwalczania terroryzmu w UE według Strategii UE w dziedzinie walki z terroryzmem

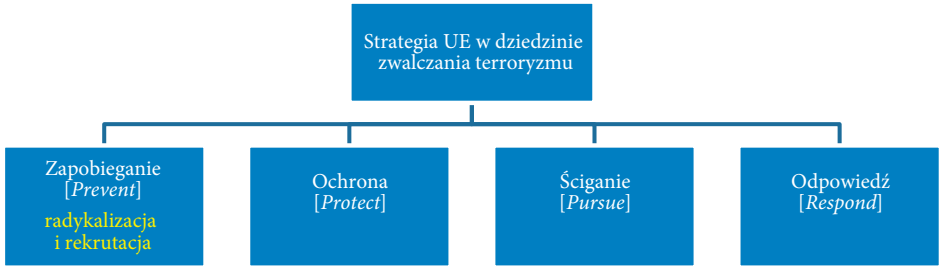

Źródło: opracowanie własne A.K.

Niemalże równocześnie na forum unijnym były prowadzone prace nad problematyką radykalizacji w kontekście przeciwdziałania terroryzmowi. Wynikało to z twierdzenia, że w działaniach prewencyjnych dotyczących zwalczania terroryzmu jednym z pierwszych czynników, na który powinny zostać one skierowane, jest przeciwdziałanie radykalizacji i rekrutacji. Znalazło to swoje praktyczne odzwierciedlenie w pracach UE z uwagi na fakt, że działania przygotowujące unijną strategię w dziedzinie zwalczania terroryzmu były prowadzone równolegle do działań nad strategią w zakresie zwalczania radykalizacji i rekrutacji.

Prowadzone prace w zakresie terroryzmu zaowocowały w 2002 r. przyjęciem decyzji ramowej[76], która nie tylko stanowi podstawę polityki UE w zakresie zwalczania terroryzmu, ale przede wszystkim jest źródłem ujednoliconych definicji przestępstwa terrorystycznego, przestępstwa związanego z działalnością terrorystyczną oraz pojęcia grupy terrorystycznej.

Z uwagi na narastające zagrożenie ze stronny terrorystów, którzy zmienili metody działania, m.in. rezygnując z działalności w zorganizowanych,

[75] Tamże, s. 1.

[76] Decyzja ramowa Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiSW), Dz. Urz. UE L z 2002 r., nr 164, poz. 3.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

hierarchicznych grupach na rzecz luźno powiązanych, na wpół niezależnych komórek oraz w coraz większym stopniu korzystających z nowych technologii, w szczególności z Internetu, w 2008 r. decyzja ta została zmieniona. Nowy dokument, decyzja ramowa 919[77], rozszerzył katalog przestępstw związanych z działalnością terrorystyczną w ramach realizacji szerszego celu politycznego, jakim jest zapobieganie terroryzmowi przez ograniczenie rozpowszechniania materiałów, które mogą zachęcać poszczególne osoby do przeprowadzania ataków terrorystycznych[78]. Do dotychczasowych trzech[79] rodzajów przestępstw związanych z działalnością terrorystyczną zostały dołączone kolejne trzy[80]:

— publiczne nawoływanie do popełniania przestępstw terrorystycznych,
— rekrutacja na potrzeby terroryzmu,
— szkolenie terrorystyczne, jeżeli czyny te zostały popełnione umyślnie.

Prace poświęcone przeciwdziałaniu terroryzmowi zajmują kluczowe miejsce w szerszej polityce bezpieczeństwa UE. Wyrazem tego jest program sztokholmski[81], obok dwóch wcześniejszych programów[82], najnowszy program pięcioletni opracowany podczas prezydencji Szwecji w Radzie UE. Dokument ten, przyjęty przez Radę Europejską na szczycie w 2009 r., reguluje zadania i cele w ramach PWBiS[83]. Należy zaznaczyć, że jest to trzeci tego rodzaju program wieloletni o charakterze politycznym, który przez wyznaczanie obszarów priorytetowych, precyzuje postanowienia TFUE.

Program sztokholmski wyznacza sześć priorytetów, które są realizowane przy wykorzystaniu wielu instrumentów, takich jak wzajemne zaufanie czy rozwijanie prawodawstwa i zapewnienie większej spójności prac UE w obszarach jej działania. Problematyka odnosząca się do terroryzmu została zawarta w pkt 4.5 programu sztokholmskiego w ramach priorytetu *Europa, która chroni*, gdzie wskazuje on na konieczność podjęcia działań w następujących kwestiach:

---

[77] Decyzja ramowa Rady 2008/919/WSiSW z 28 listopada 2008 r. zmieniająca decyzję ramową 2002/475/WSiSW w sprawie zwalczania terroryzmu, Dz. Urz. UE L z 2008, nr 330, poz. 21, pkt 10.

[78] Tamże, pkt 7.

[79] Decyzja ramowa Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu, dz. cyt., art. 3.

[80] Decyzja ramowa Rady 2008/919/WSiSW z 28 listopada 2008 r., dz. cyt., art. 1 ust. 1.

[81] Program sztokholmski — otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli, Dz. Urz. UE C z 2010 r., nr 115, poz. 1. Program ten zawiera informacje na temat instytucji, organów i jednostek organizacyjnych UE.

[82] Szerzej: podrozdział 5.2. *Ogólnoświatowe instytucje międzynarodowe*, pkt 5.2.6.

[83] Zgodnie z art. 68 TFUE.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— przeciwdziałanie radykalizacji poglądów i rekrutacji terrorystów przez opracowanie mechanizmów zapobiegawczych, umożliwiających wczesne wykrywanie sygnałów o radykalizacji lub zagrożeń, w tym zagrożeń ze strony agresywnych, walczących ekstremistów;
— eliminowanie propagandy terrorystycznej, również w Internecie, co wymaga lepszych zasobów technicznych i *know-how*;
— zwiększanie bezpieczeństwa lotniczego oraz morskiego przez analizę zagrożeń w tym zakresie;
— zwalczanie finansowania terroryzmu przez dostosowane instrumentów stosowanych w walce z tym zjawiskiem do potencjalnych nowych słabości systemu finansowego;
— dokonywanie analiz zagrożeń na szczeblu europejskim;
— korzystanie z pomocy Europolu, SitCenu i Eurojustu w walce przeciwko terroryzmowi;
— realizowanie planu działania UE w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa materiałów wybuchowych i zapewnienie lepszej jakość informacji o ich bezpieczeństwie[84].

Program sztokholmski wskazuje na potrzebę opracowania dokumentów niezbędnych do pełnej realizacji wyznaczonych priorytetów. W pierwszym przypadku odnosi się to do zalecenia przygotowania przez Komisję planu działania[85], dzięki któremu cele i priorytety tego programu zostaną przełożone na konkretne działania[86].

W drugim z kolei, w ramach realizacji jednego z sześciu priorytetów programu sztokholmskiego, było opracowanie strategii bezpieczeństwa wewnętrznego w celu dalszej poprawy bezpieczeństwa na terenie UE oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej, terroryzmu i innych zagrożeń[87]. Rada Europejska wskazała wówczas na obszary głównego zainteresowania, w pierwszej kolejności wymieniając terroryzm i przestępczość zorganizowaną, które w ramach zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego UE wymagają zintensyfikowanych działań oraz lepszej koordynacji[88]. Zgodnie z programem sztokholmskim odpowiedzialność za opracowanie, monito-

[84] Program sztokholmski…, dz. cyt., s. 24–25.

[85] Plan został przedstawiony przez Komisję w: Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości dla europejskich obywateli. Plan działań służący realizacji programu sztokholmskiego*, KOM(2010) 171 wersja ostateczna, Bruksela, 20 kwietnia 2010 r.

[86] Tamże, s. 7.

[87] Program sztokholmski…, dz. cyt., s. 5.

[88] Tamże, s. 17.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

rowanie i realizację strategii bezpieczeństwa wewnętrznego powinna spoczywać na Stałym Komitecie Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego Unii Europejskiej (ang. *Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security* — COSI)[89]. Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego, która została przyjęta w 2010 r.[90], określa pięć celów strategicznych na kolejne cztery lata:

— rozbijanie międzynarodowych siatek przestępczych,
— zwalczanie terroryzmu i walka z radykalizacją postaw i werbowaniem terrorystów,
— podniesienie poziomu ochrony obywateli i przedsiębiorstw w cyberprzestrzeni,
— poprawa bezpieczeństwa przez zarządzanie granicami, zwiększenie odporności Europy na kryzysy i katastrofy.

Zgodnie z postanowieniami tego dokumentu, Komisja Europejska wraz z Radą UE zostały zobowiązane do regularnego monitorowania postępów z jej realizacji. Wykonując ten obowiązek, w listopadzie 2011 r. Komisja Europejska przygotowała pierwsze sprawozdanie roczne w sprawie wykonania strategii bezpieczeństwa wewnętrznego UE[91]. W ramach realizacji celu poświęconego zwalczaniu terroryzmu, wskazano na takie osiągnięcia, jak:

— utworzenie europejskiej sieci podnoszenia świadomości na temat radykalizacji (ang. *European Radicalisation Awareness Network*),
— postępy w tworzeniu unijnego systemu śledzenia przepływu środków finansowych należących do terrorystów (ang. *Terrorism Financing Tracking System* — TFTS),

[89] Szerzej na temat COSI w części I Ogólnoświatowe i regionalne instytucje międzynarodowe — ich rola w walce z terroryzmem, s. 9. Decyzja Rady z 25 lutego 2010 r. w sprawie ustanowienia Stałego Komitetu Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego (2010/131/UE), Dz. Urz. UE L z 2010 r., nr 52, poz. 50, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:052:0050:0050:PL:PDF>, dostęp: 19 czerwca 2012 r.

[90] Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady. Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego UE w działaniu: pięć kroków w kierunku bezpieczniejszej Europy*, KOM(2010) 673 wersja ostateczna, Bruksela, 22 listopada 2010 r., dok. 16797/10 JAI 990. Zgodnie z założeniem programu sztokholmskiego nowa strategia powinna uwzględniać postanowienia przyjętej w grudniu 2003 r. Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa, która dotyczy bezpieczeństwa Europy w wymiarze zewnętrznym, stąd często nazywana strategią bezpieczeństwa zewnętrznego.

[91] Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady. Pierwsze sprawozdanie roczne w sprawie wykonania strategii bezpieczeństwa wewnętrznego UE*, KOM(211) 790 wersja ostateczna, Bruksela, 25 listopada 2011 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— podjęcie działań w kierunku utworzenia Europejskiego Centrum do spraw Walki z Cyberprzestępczością (ang. *European Cybercrime Centre*)[92].

5.4. Walka z międzynarodowym terroryzmem a ochrona praw człowieka

Organizacje międzynarodowe odgrywające znaczącą rolę w systemie bezpieczeństwa globalnego. Na każdym etapie swoich prac, a także bez względu na okoliczności, jakie towarzyszą opracowaniu dokumentów odnoszących się do przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go, na pierwszym miejscu stawiają ochronę praw człowieka. Ponadto każda z nich w zakresie walki z działalnością terrorystyczną stwarza ramy prawne zapewniające ochronę podstawowych wartości.

Organizacja Narodów Zjednoczonych już w 1948 r. formalnie uznała prawa człowieka za jeden z priorytetów społeczności międzynarodowej. Przyjęto wówczas Powszechną Deklarację Praw Człowieka[93], dzięki której prawa te zyskały miano uniwersalnych zasad obejmujących wszelkie aspekty życia ludzkiego. Jednak prace w tym zakresie zostały zintensyfikowane po atakach z 11 września 2001 r. Wówczas to w Globalnej Strategii Zwalczania Terroryzmu Narodów Zjednoczonych nakazano z jednej strony przestrzeganie wszystkich rezolucji poświęconych zwalczaniu terroryzmu, a z drugiej, podczas podejmowanych działań w ramach realizacji tych przepisów, respektowanie właściwych rezolucji Zgromadzenia Ogólnego w zakresie ochrony praw człowieka i podstawowych wolności[94]. Globalna Strategia Zwalczania Terroryzmu Narodów Zjednoczonych nie tylko wzywa do przestrzegania praw człowieka odnośnie do ofiar działalności terrorystycznej, lecz także nakazuje przestrzenie ich wobec sprawców ataków[95]. Kwestia ta została uszczegółowiona w planie działania załączonym do Globalnej Strategii Zwalczania Terroryzmu, w którym problematyce

[92] Utworzenie tego centrum zostało już oficjalnie przedstawione w: Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego. Zwalczanie przestępczości w cyfrowej erze: ustanowienie Europejskiego Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością*, KOM(2012) 140 wersja ostateczna, Bruksela, 28 marca 2012 r.

[93] 10 grudnia 1948 r. Zgromadzenie Ogólne przyjęło Powszechną Deklarację Prac Człowieka, więcej: <http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/dok_powszechna_deklaracja.php>, dostęp: 13 czerwca 2012 r.

[94] Resolution adopted by the General Assembly. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, A/RES/60/288, dz. cyt.

[95] Tamże, s. 5.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

ochrony praw człowieka został poświęcony pkt IV — *Środki mające zapewnić poszanowanie praw człowieka i rządów prawa jako fundamentu walki z terroryzmem*[96]. Oznacza to, że ONZ przyjęła, jako priorytet, ochronę praw człowieka w kontekście podejmowania działań w celu zwalczania terroryzmu, jak również potwierdziła obowiązek państw zapewnienia ochrony osobom znajdującym się pod ich jurysdykcją przed terroryzmem.

W ramach ONZ ochrona praw człowieka znalazła również rozbudowany wymiar instytucjonalny[97]. Problematyka ta w kontekście zwalczania terroryzmu została potraktowana w sposób szczególny przez utworzenie w 2005 r. stanowiska specjalnego sprawozdawcy do spraw promocji i ochrony praw człowieka podczas zwalczania terroryzmu[98]. Został on powołany początkowo na trzy lata, a jego głównym zadaniem było wspieranie państw członkowskich w respektowaniu zobowiązań w zakresie praw człowieka jako integralnej części międzynarodowej walki z terroryzmem[99]. Mandat specjalnego sprawozdawcy był dwukrotnie przedłużany: w 2006 r.[100] i ostatnio w 2010 r.[101] na okres kolejnych trzech lat.

W OBWE ochrona praw człowieka w kontekście zwalczania terroryzmu, poza rozwiązaniami legislacyjnymi, również została ujęta w zinstytucjonalizowanej formie przez utworzenie Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ang. *Office for Democratic Institutions and Human Rights*). Biuro promuje zasadę, zgodnie z którą państwa, mając obowiązek podejmowania wszystkich niezbędnych środków w celu ochrony antyterro-

[96] *Measures to ensure respect for human rights for all and the rule of law as the fundamental basis of the fight against terrorism*, Resolution adopted by the General Assembly. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, A/RES/60/288, dz. cyt., s. 9.

[97] Ochroną praw człowieka w ramach ONZ zajmują się takie organy, jak: Rada Praw Człowieka, Komisja Praw Człowieka, Podkomisja do spraw Popierania i Ochrony Praw Człowieka, Wysoki Komisarz NZ do spraw Ochrony Praw Człowieka, Ciała Traktatowe do spraw Praw Człowieka.

[98] UN Commission on Human Rights, *Resolution 2005/80 on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism*, E/CN.4/RES/2005/80, 21 April 2005, <http://www.refworld.org/docid/429c57ad4.html>, dostęp: 11 czerwca 2013 r.

[99] Resolution adopted by the General Assembly. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy, A/RES/60/288, dz. cyt., s. 9.

[100] Human Rights Council, Decision 1/102 Extension by the Human Rights Council of all mandates, mechanisms, functions and responsibilities of the Commission on Human Rights, 30 June 2006, A/HRC/DEC/1/102.

[101] Human Rights Council, Resolution 15/15 Protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism: mandate of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, 7 October 2010, A/HRC/RES/15/15.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

rystycznej swoich obywateli oraz ścigania i sądzenia terrorystów, jednocześnie muszą podejmować środki, które będą zgodne z regulacjami OBWE i innymi przepisami międzynarodowymi z zakresu ochrony praw człowieka. Z uwagi na fakt, że zwalczanie terroryzmu wymaga wszechstronnego działania, biuro inicjuje programy mające na celu promowanie praw człowieka i wzmacnianie zasad prawa we wszystkich obszarach, które mogą być wykorzystywane przez terrorystów do ich działalności. Ponadto zapewnia wsparcie państwom przez szeroki zakres działań polegających na:

— poradach prawnych oraz analizie kluczowych kwestii z zakresu praw człowieka, w tym przygotowywanie opracowań zawierających podstawowe zasady i standardy w tym zakresie[102];
— rozwijaniu zdolności poprzez organizowanie modułów szkoleniowym w zakresie zwalczania terroryzmu i ochrony praw człowieka, np. podręcznik[103] nt. zwalczania terroryzmu i ochrony praw człowieka;
— technicznym wsparciu w przygotowywaniu i rozwijaniu przepisów legislacyjnych w tych dwóch dziedzinach;
— współpracy z innymi organami OBWE oraz pozostałymi organizacjami międzynarodowymi.

Na uwagę zasługuje podręcznik na temat zwalczania terroryzmu i ochrony praw człowieka, który został opublikowany 27 listopada 2007 r. z myślą o zapoznaniu państwowych decydentów z podstawowymi standardami w zakresie praw człowieka, którzy opracowując nowe rozwiązania dotyczące zwalczania terroryzmu i ekstremizmu, są zobowiązani przestrzegać międzynarodowych regulacji w tym zakresie[104].

---

[102] Do opracowań tych należą:
— Dokument uzupełniający nt. przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu: wymiar ludzki, lipiec 2011 r.
— Ludzki wymiar zobowiązań w zakresie zwalczania terroryzmu, kwiecień 2011 r.
— Dokument uzupełniający nt. ekstradycji i praw człowieka w kontekście zwalczania terroryzmu, marzec 2007 r.
— Dokument uzupełniający nt. ofiar terroryzmu, wrzesień 2007 r.
Szerzej zob.: <http://www.osce.org/odihr/43638>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

[103] *Countering Terrorism, Protecting Human Rights: A manual.* Podręcznik dostępny pod linkiem: <http://www.osce.org/odihr/29103>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

[104] Podręcznik na temat zwalczania terroryzmu i ochrony praw człowieka zawiera:
— obszerne wskazówki nt. międzynarodowych ram prawnych ochrony praw człowieka oraz zwalczania terroryzmu;
— eksterytorialne zastosowanie międzynarodowych zobowiązań wynikających z praw człowieka (takich jak: prawo do życia, wolności, sprawiedliwego procesu, prywatności, wolności słowa) w kontekście zwalczania terroryzmu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W ramach Rady Europy najbardziej znaczącym dokumentem poświęconym prawom człowieka, choć nieodnoszącym się do problematyki zwalczania terroryzmu, jest Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[105] z 4 listopada 1950 r. Dokument ten jest umową międzynarodową zawartą przez państwa członkowskie Rady Europy, która weszła w życie w 1953 r., a o jej znaczeniu świadczy fakt, że jej podpisanie jest warunkiem przystąpienia do Rady Europy.

Wspomniana konwencja Rady Europy ma z kolei szczególne znaczenie dla regulacji poświęconych ochronie praw człowieka na poziomie Unii Europejskiej. Wynika to z początkowych założeń stawianych wspólnotowej współpracy, której głównym celem była integracja gospodarcza, natomiast ochrona praw podstawowych nie była brana pod uwagę — „istniało ponadto powszechne przekonanie, że do ochrony praw podstawowych wystarczający jest system Rady Europy i uchwalona w jego ramach Konwencja"[106]. Drugim znaczącym dokumentem, choć prawnie niewiążącym[107], poświęconym prawom człowieka jest karta praw podstawowych (KPP), która została ogłoszona 7 grudnia 2000 r.[108], a następnie zmieniona w związku z pracami nad traktatem konstytucyjnym w 2007 r.[109] Karta praw podstawowych obejmowała szeroki i bardzo nowoczesny katalog praw[110], jednak znaczenie, podobnie jak Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zyskała z dniem wejścia w życie Traktatu z Lizbony. Aktualnie status prawny obu dokumentów uregulowany został w art. 6 TUE[111]. Zgodnie z jego brzmieniem KPP jest dokumentem prawnie wiążącym i posiada taką

[105] DzU z 1993 r., nr 61, poz. 284.

[106] A. Gajda, *Zasada poszanowania wolności, demokracji, praw człowieka i podstawowych wolności* [w:] J. Barcz (red. nauk.), *Unia Europejska…*, dz. cyt., s. 238.

[107] Przed wejściem w życie Traktatu z Lizbony, karta praw podstawowych stanowiła jedynie uroczystą deklarację Parlamentu Europejskiego, Komisji i Rady i choć wzmocniła ochronę praw podstawowych, to obywatel nie mógł skarżyć bezpośrednio działań instytucji wspólnotowych przed Trybunałem w Strasburgu. J. Barcz (red.), *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2006, s. 420.

[108] Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C z 2010 r., nr 83, poz. 02.

[109] Tekst KPP został zmodyfikowany w związku z planami włączenia jej do traktatu na etapie, gdy był rozważany jako traktat konstytucyjny, jako jego cześć II. Szerzej: J. Barcz (wprow. i oprac.), *Traktat z Lizbony; Traktat o Unii Europejskiej; Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej: (wersje skonsolidowane) wraz z załącznikami, protokołami, deklaracjami i tablicami ekwiwalencyjnymi*, Warszawa 2009, s. 26.

[110] J. Barcz, *Prawo Unii Europejskiej…*, dz. cyt., s. 429.

[111] Dz. Urz. UE C z 2008 r., nr 115, poz. 13.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

samą moc, jak traktaty. Natomiast ust. 2 art. 6 TUE wyposaża UE w kompetencje przystąpienia do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[112].

Karta praw podstawowych oraz konwencja tworzą na poziomie europejskim pewne ramy ochrony tych praw. Jednak w kontekście przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go, a szczególne w świetle doświadczeń po atakach terrorystycznych ostatniej dekady, UE poświęca szczególną uwagę ofiarom terroryzmu, podejmując zwiększone wysiłki dla ich ochrony oraz ich rodzin.

Odzwierciedlenie pełnego respektowania praw wynikających z włączonej do unijnego porządku prawnego KPP znajduje się w programie sztokholmskim. Dokument ten odnosi się do przestrzegania praw podstawowych w dwóch aspektach:

1. w ramach walki z terroryzmem:
   — środki stosowane w walce z terroryzmem muszą być stosowane w ramach pełnego poszanowania podstawowych praw i wolności, tak aby nie można było ich zaskarżyć,
   — wykorzystanie wszystkich narzędzi w walce z terroryzmem będących w posiadaniu UE powinno odbyć się z pełnym poszanowaniem praw podstawowych[113];
2. w odniesieniu do ofiar terroryzmu: w ramach ochrony osób należących do najsłabszych grup społecznych, szczególne miejsce zajmują ofiary terroryzmu, „które potrzebują specjalnej uwagi, wsparcia i uznania społecznego”[114].

W związku ze szczególna ochroną ofiar terroryzmu, poza wprowadzonym Deklaracją w zakresie zwalczania terroryzmu z 2004 r. Dniem Ofiar Terroryzmu, obchodzonym 11 marca każdego roku, wśród kluczowych aktów należy wskazać na:

— **Decyzję ramową Rady z 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym**, która nie tylko definiuje pojęcie ofiary, lecz także wskazuje na wszystkie prawa przysługujące ofiarom w postępowaniu karnym[115].

---

[112] Przystąpienie musi odbyć się na podstawie umowy międzynarodowej zawartej przez UE z państwami stronami konwencji. Po stronie UE umowę taką będzie zawierać Rada, działając jednomyślnie za uprzednią zgodą Parlamentu Europejskiego. A. Gajda, *Zasada poszanowania wolności…*, dz. cyt., s. 250.

[113] Program sztokholmski…, dz. cyt., pkt 4.5, s. 24.

[114] Tamże, pkt 2.3.4, s. 10.

[115] Decyzja ramowa Rady z 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym (2001/220/WSiSW), Dz. Urz. UE L z 2001 r., nr 82, poz. 1. Decyzja ta została uchylona przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— **Dyrektywę Rady 2004/80/WE z 29 kwietnia 2004 r. odnoszącą się do kompensaty dla ofiar przestępstw**[116], określającą, komu, w jakich okolicznościach, i na jakie cele może być przyznane świadczenie pieniężne (kompensata).
— **Decyzję ramową Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu**[117], która wprost odnosi się do konieczności zapewniania ochrony i pomocy ofiarom przestępstw terrorystycznych i ich rodzinom.

Ponadto z inicjatywy Komisji Europejskiej została utworzona Europejska Sieć Stowarzyszeń na rzecz Ofiar Terroryzmu (ang. *European Network of Associations of Victims of Terrorism* — NAVT)[118], która ma na celu wzmacniać współpracę stowarzyszeń i organizacji niosących pomoc, w szczególności ofiarom terroryzmu.

5.5. Zagrożenie terrorystyczne w Unii Europejskiej[119]

Na podstawie danych przekazywanych od państw członkowskich UE oraz partnerów trzecich[120], Europol (*European Police Office*) od 2007 r. publikuje roczny raport (*The EU Terrorism and Situation and Trend Report*: TE-SAT), który stanowi najbardziej kompleksową, jawną analizę aktualnego poziomu zagrożenia terrorystycznego dla obszaru UE[121].

Na podstawie danych z raportów TE-SAT w latach 2007–2012 w UE miało miejsce 2071 incydentów terrorystycznych (zamach przeprowadzony, zamach nieudany, zamach udaremniony). Najwięcej w kolejności (rycina 37):
— Hiszpania — 878,
— Francja — 813,
— Wielka Brytania — 122,

2012/29/UE z 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, Dz. Urz. UE L z 2012 r., nr 315, poz. 57.

[116] Dz. Urz. UE L z 2004 r., nr 261, poz. 15.

[117] Dz. Urz. UE L z 2002 r., nr 164, poz. 3.

[118] Więcej informacji na temat NAVT na stronie internetowej: <http://www.europeanvictims.net/>, dostęp: 17 czerwca 2012 r.

[119] Stan na czerwiec 2012 r.

[120] Federacja Rosyjska, Norwegia (członek NATO, nie należy do UE), Szwajcaria, Chorwacja (przyszły członek UE), Islandia, USA, Kolumbia, Turcja, Interpol, Eurojust.

[121] Punktem odpowiedzialnym za opracowanie danych w imieniu Polski jest Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (CAT ABW).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— Irlandia — 64,
— Włochy, Grecja — 55,
— Niemcy — 46,
— Austria — 18,
— Dania — 11,
— Portugalia — 5,
— Węgry — 4.

Ryc. 37. Incydenty terrorystyczne w latach 2007–2011 z podziałem na państwa członkowskie w UE

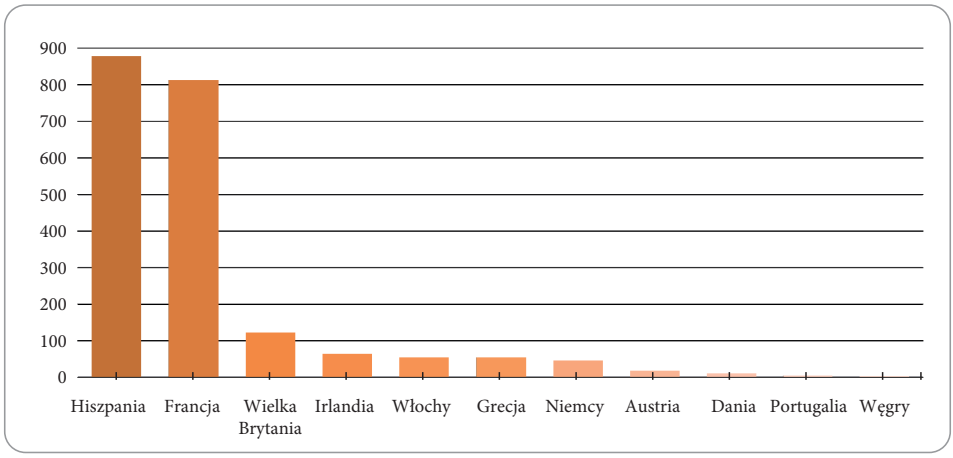

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z raportów Europolu TE-SAT z lat 2007–2012

Czwarta edycja raportu Europolu, wydana w 2012 r. prezentuje następujące tezy oraz dane statystyczne za rok 2011:

— **174 incydenty terrorystyczne** (podczas gdy: w 2007 r. było ich 583, w 2008 r. — 515, w 2009 r. — 294, w 2010 r. — 505), w tym:
  - żadnego o podłożu religijnym (podczas gdy: w 2007 r. — 4, w 2008 r. — 0, w 2009 r. — 1, w 2010 r. — 4),
  - żadnego typu pojedynczej sprawy (*single-issue terrorism*, terroryzm zredukowanego pola konfliktu) (podczas gdy: w 2007 r. — 1, w 2008 r. — 5, w 2009 r. — 2, w 2010 r. — 1),
  - 1 o charakterze skrajnie prawicowym (w Hiszpanii) (podczas gdy: w 2007 r. — 1, w 2008 r. — 0, w 2009 r. — 4, w 2010 r. — 0),
  - 26 niezakwalifikowanych (Wielka Brytania) (podczas gdy: w 2007 r. — 24, w 2008 r. — 11, w 2009 r. — 11, w 2010 r. — 40),
  - 37 motywowanych ideologią skrajnie lewicową (21 w Hiszpanii; 6 w Grecji; 5 we Włoszech; 4 w Danii; 1 w Niemczech) (podczas gdy: w 2007 r. — 21; w 2008 r. — 28, w 2009 r. — 40, w 2010 r. — 45),

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

- 110 o charakterze separatystycznym (85 we Francji i 25 w Hiszpanii) (podczas gdy: w 2007 r. — 532, w 2008 r. — 397, w 2009 r. — 237, w 2010 r. — 160).

— **484 osoby aresztowane** pod zarzutami aktywności o charakterze terrorystycznym:
  - 172 we Francji; 69 w Irlandii; 64 w Hiszpanii; 62 w Wielkiej Brytanii; 30 w Niemczech i we Włoszech; 15 w Grecji; 8 w Republice Czeskiej; 7 w Danii; 4 w Rumunii, Belgii i Szwecji; 3 w Holandii, Portugalii i Bułgarii; 2 w Finlandii, Austrii i Słowacji.

— **316 osób skazanych** za przestępstwa o charakterze terrorystycznym (podczas gdy: w 2010 r. było ich 317, a w 2009 r. — 400):
  - 203 w Hiszpanii; 45 we Francji; 17 w Niemczech; 13 w Wielkiej Brytanii; 11 w Irlandii; 8 w Belgii; 5 w Holandii; 4 w Danii i we Włoszech; 3 w Grecji; 2 w Szwecji; 1 na Litwie;
  - inspirowane: religijnie — 122 osoby; separatystycznie — 247 osób; ideologią skrajnie lewicową — 42 osoby; ideologią skrajnie prawicową — 5 osób; pojedynczą sprawą — 0 osób, niezakwalifikowane — 68 osób.

— Dwie osoby (*sol terrorist*, *lone actor*, *lone wolf*) w pojedynkę dokonały zamachów terrorystycznych w Niemczech (Frankfurt — lotnisko: 2 ofiary) i w nienależącej do UE Norwegii (Oslo — Utoya: 77 ofiar)[122].

Ryc. 38. Incydenty terrorystyczne w latach 2007–2011 — ujęcie roczne

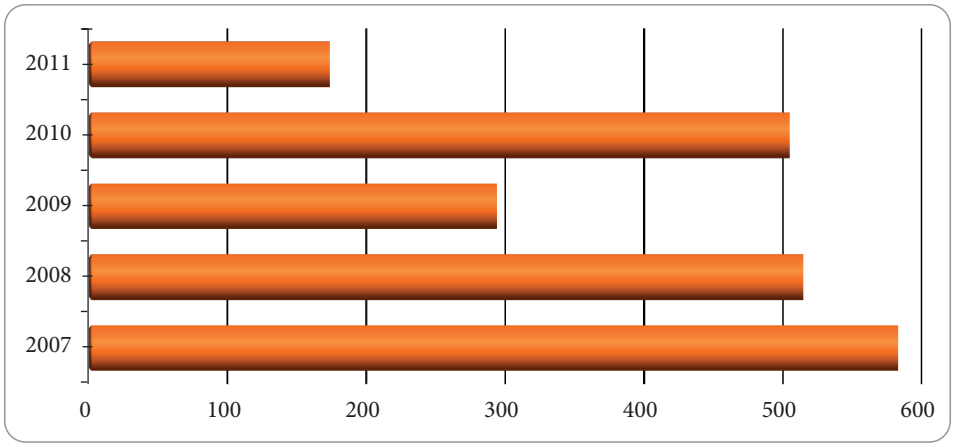

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z raportów Europolu TE-SAT z lat 2007–2012

[122] Za: raporty Europolu TE-SAT z lat 2007–2012.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Organizacje i ruchy mogące w najbliższym czasie stanowić największe zagrożenie terrorystyczne dla bezpieczeństwa państw UE[123]

Rozwój zjawiska terroryzmu (liczba i jakość zamachów, motywacja terrorystów, rodzaj wykorzystywanych materiałów) w państwach Unii Europejskiej będzie wypadkową sytuacji politycznej, zarówno zewnętrznej (kurs polityczny USA, Rosji, stabilność rządowa w Pakistanie, Turcji, Libanie, proces demokratyzacji w Iraku, Afganistanie, przebieg konfliktu bliskowschodniego, wojny domowej w Syrii), jak i wewnętrznej (stan gospodarki, różnice rozwojowe poszczególnych regionów, niekorzystna struktura demograficzna, rozwój zjawiska ksenofobii, problemy z nielegalną imigracją i asymilacją cudzoziemców). Od kombinacji tych dwóch czynników zależy, jaki rodzaj terroryzmu będzie predestynowany do rozwoju. Dziś wszystko wskazuje na to, że największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa państw członkowskich UE jest terroryzm fanatycznych islamskich ekstremistów (dżihadystów).

Prowadząc rozważania na ten temat, warto uwypuklić dwie zasadnicze kwestie, które odgrywać będą istotną rolę w rozwoju zjawiska terroryzmu dżihadystów w UE. Pierwszą z nich jest powrót do kraju obywateli państw członkowskich UE, którzy ulegli procesowi radykalizacji poglądów i zostali zrekrutowani do udziału w działaniach terrorystycznych w Afganistanie i wcześniej w Iraku. Druga to wysoka aktywność muzułmańskich ruchów misyjnych typu: *Hizb al-Tahir*, *Jama'at al-Tabligh*, zajmujących się reislamizacją, w duchu religijnego fundamentalizmu (salafizmu, wahabizmu).

Jeśli chodzi o obecne dżihadystyczne grupy terrorystyczne, w których należy upatrywać zagrożenia bezpieczeństwa dla obywateli UE w perspektywie średnioterminowej, to są to przede wszystkim AQIM (*al-Qaeda in the Islamic Maghreb* — Al-Kaida w Maghrebie) oraz AQAP (*al-Qaeda in the Arab Peninsula* — Al-Kaida na Półwyspie Arabskim). Szczególnie niebezpieczne będą porwania dla okupu w krajach Afryki Północnej i Wschodniej, w których zdolności operacyjne ma AQIM oraz inne stowarzyszone z nią grupy przestępcze. Z drugiej strony warto również nadmienić, że na wzrost terrorystycznego zagrożenia dla UE wpływać będą samoradykalizujace, samoorganizujące i samowystarczalne jednostki (*lone actor*, *lone wolf*, *solo terrorist*) lub grupy dzihadystów inspirowane

[123] Należy podkreślić, że uprawianie tego typu prognozowania jest rzeczą bardzo ryzykowną ze względu na to, że nikt nie może wypowiedzieć się ze stuprocentową pewnością w sprawie przyszłości terroryzmu, szczególnie w kontekście kilkuletniej perspektywy czasowej. Tego typu wizje stanowią głównie ekstrapolacje na podstawie zaobserwowanych trendów. Mogą one ulec szybkiej zmianie, m.in. ze względu na obecny dynamizm omawianego zjawiska.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

ruchem Al-Kaidy, choć nieposiadające strategicznych więzi z jego obecnymi liderami.

Rozwój terroryzmu motywowanego ideologią skrajnej prawicy, skierowanego przeciwko imigrantom i społecznościom mniejszościowym, szczególnie islamskim, jest mało prawdopodobnym scenariuszem rozwoju. Gdyby jednak doszło do nasilenia się popełniania tego typu przestępstw terrorystycznych, jak w przypadku aktywności rozbitej w 2011 r. niemieckiej grupy ekstremistycznej — Narodowosocjalistycznego Podziemia (*National Socialist Underground* — NSU, *Nationalsozialistischer Untergrund*), musielibyśmy liczyć się z podjęciem radykalnych środków drugiej strony. Narażone na taką konfrontację („efekt rykoszetu") są państwa posiadające znaczący odsetek mniejszości etnicznych, religijnych, które mają problemy z integracją ich kolejnych pokoleń, np. Niemcy, Francja, Holandia, kraje skandynawskie, ale i Republika Czeska, Słowacja, Bułgaria oraz Węgry. Rzeczywiste narodziny paneuropejskiej organizacji skrajnie prawicowej wydają się mało realne. Większe jest prawdopodobieństwo powstania sojuszy *ad hoc* tego typu grup/jednostek, sprzyja temu postępująca transnarodowa i transgraniczna koordynacja działań „podziemia" środowisk ultraprawicowych, np. pod egidą *Blood & Honour, Combat-18, Hammerskins.* Dziś trudno jeszcze ocenić, jaki skutek propagandowy odniesie terrorystyczny, 1518-stronnicowy manifest Andersa Breivika pt. *2083 — Europejska deklaracja niepodległości* (*2083 — a European Declaration of Independence*), rozpowszechniony przez autora w Internecie tuż przed zamachami z 22 lipca 2011 r. Opracowanie to zostało szczegółowo przeanalizowane, przede wszystkim przez fanatyczne frakcje skrajnej prawicy, wrogie dżihadystom[124].

Klasyczny terroryzm lewacki lat 70. i 80. XX w. już nie powróci. Możliwy jest natomiast scenariusz powstania nowych (Nieformalna Organizacja Anarchistyczna — *Federazione Anarchica Informale* — FAI, czy Konspiracyjne Komórki Ognia — *Nuclei of Fire Conspiracy* — NFC) lub „odświeżonych" (np. Nowe Czerwone Brygady) organizacji terrorystycznych rewolucyjnej lewicy (środowiska anarchistów, alterglobalistów, radykalnych zielonych) jako odpowiedź na problemy powiązane z szeroko pojętymi procesami globalizacji (kryzys gospodarczy i wzrost bezrobocia, stagnacja kulturowa, nierównomierny podział dóbr). „Reaktywację" tej formy przemocy, postępującą od ponad pięciu lat, odnotowano już w takich krajach UE, jak: Włochy, Grecja, Niemcy, Hiszpania, Francja, Wielka Brytania czy Dania.

[124] Więcej na ten temat w: Y. Musharbash, *Breivik i jego drużyna*, „Forum" z 28 maja 2012 r., nr 22/23, s. 28–33 (przedruk artykułu z 16 maja 2012 r. opublikowanego w „Die Zeit").

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Z kolei największą aktywność wśród ugrupowań separatystycznych zachowują odłamy korsykańskiego Frontu Narodowego Wyzwolenia Korsyki — *Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica* — FLNC (FLNC-UDC, FLNC-22 Octobre) czy radykalni spadkobiercy baskijskiej ETA (*Euskadi Ta Askatasuna*) i irlandzkiej IRA (*Irish Republican Army*) — RIRA (*Real Irish Republican Army*). Mimo prowadzonego przez obecne dowództwa tych organizacji procesu pokojowego, a co za tym idzie znaczącego spodku incydentów terrorystycznych (z 532 w 2007 r. do 110 w 2011 r.) obserwowana jest od kilku lat kryminalizacja działalności operacyjnej wyżej wymienionych frakcji (napady na banki, wymuszenia, haracze, nielegalny handel tytoniem i alkoholem, przemyt).

Powstanie w perspektywie średniookresowej na terenie UE grupy terrorystycznej *ad hoc* do realizacji celu (jednego lub kilku) społeczno-politycznego (*singl-issue terrorism,* terroryzm zredukowanego pola konfliktu), będące ideologiczną hybrydą niemieszczącą się w klasycznych podziałach lewica — prawica oraz działającej z wykorzystaniem materiałów charakterystycznych dla klasycznego terroryzmu wydaje się obecnie mało prawdopodobne. Sytuacja ta może jednak ulec zmianie w wyniku nagromadzenia się fundamentalnych i nierozwiązywalnych konfliktów interesów w relacji państwo — społeczeństwo. W tym wypadku najprawdopodobniej kluczowym obszarem aktywności terrorystycznej stałaby się cyberprzestrzeń, a celem ataku — teleinformatyczna infrastruktura krytyczna państwa.

W kwestii rodzaju i celów ataku nie powinny nastąpić żadne radykalne zmiany. Najbardziej narażone na zamachy pozostaną głównie ogólnodostępne „cele miękkie" (*soft targets*) i osoby publiczne symbolizujące „wartości" przeciwnika. Pewnym *novum* w następstwie sukcesów propagandowych zamachów terrorystycznych z wykorzystaniem taktyki aktywnego strzelca (*active shooter*) w miejscach o dużej gęstości zaludnienia (Bombaj 2008, Fort Hood 2009, Utoya 2011, Tuluza 2012) są obecnie ujawniane plany operacyjne incydentów terrorystycznych dżihadystów i fanatycznych ultraprawicowców w UE, wskazujące na to, że terroryści są zainteresowani przeprowadzeniem licznych zamachów o niskiej skali rażenia w wielkomiejskiej strefie kulturalno-handlowej lub kluczowych węzłach komunikacyjnych (poczynione w tej mierze zabezpieczenia pomimo dużych wysiłków i nakładów finansowych zmniejszają jedynie poziom zagrożenia).

W niniejszym kontekście warto jednocześnie zaznaczyć, że z biegiem lat minimalny próg reakcji na przemoc w mediach istotnie wzrósł. Dziś statystycznego odbiory nie szokują już wiadomości i najbardziej kontrowersyjne przekazy medialne z poprzednich dekad. Dzisiejsi terroryści mają pełną tego świadomość.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5.6. Zagrożenie terrorystyczne w Polsce

Dziś każde państwo, stanowiące element współczesnego systemu międzynarodowego opartego na demokratycznym modelu zachodnim, może doświadczyć ataku terrorystycznego nie jako indywidualny aktor działający na globalnej arenie, lecz właśnie jako część składowa powyższego systemu.

Rzeczpospolita Polska na tym tle jest rozpatrywana jako cel rezerwowy zamachów terrorystycznych dokonywanych przede wszystkim przez organizacje islamistyczne. W prasie pojawiają się co jakiś czas sygnały na temat tego, że emisariusze z ekstremistycznych organizacji muzułmańskich dokonali już w Polsce wstępnego rozpoznania (tzw. rekonesansu) potencjalnych celów ataku. Tego typu informacje są traktowane w kategoriach psychologicznego nacisku lub ostrzeżenia skierowanego wobec decydentów naszego kraju odpowiedzialnych głównie za kierunki polityki zagranicznej RP. Należy również zaznaczyć, że dotychczas nie stwierdzono znaczącego zainteresowania ze strony grup terrorystycznych półrocznym przewodnictwem RP w Radzie UE[125] w drugim półroczu 2011 r. oraz organizacją przygotowań do Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012™ [126].

Mimo iż Polska nie była dotychczas bezpośrednim celem ataku terrorystów, to ze względu na utrzymujący się stały poziom zagrożenia terrorystycznego w kilku obszarach geograficznych świata, nie można w tym wypadku wykluczyć, że nasz kraj może stać się dla grup i organizacji ekstremistycznych motywowanych zarówno religijnie, jak i politycznie oraz ideologicznie, alternatywnym celem zamachu. W opinii Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), instytucji odpowiedzialnej za rozpoznanie terroryzmu i ekstremizmu na terenie państwa, przeciwdziałanie tym zjawiskom oraz zwalczanie ich, w 2011 r. poziom zagrożenia terrorystycznego w Polsce był niższy niż w krajach Europy Zachodniej czy USA i nie odbiegał zasadniczo od poziomu zagrożenia z roku ubiegłego (w latach 2009–2011 ABW prowadziła 19 śledztw w sprawach dotyczących terroryzmu)[127].

---

[125] Warto dodać, że w trakcie przewodnictwa Wielkiej Brytanii w Radze UE miał miejsce zamach na londyński system komunikacji miejskiej — 7 lipca 2005 r.

[126] Za: <http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/617375,pseudo kibice_protesty_ataki_terrorystyczne_sluzby_sa_przygotowane_na_euro_2012 .html>, dostęp: 21 maja 2012 r.

[127] Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 19; Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Materiały z międzynarodowej konferencji zorganizowanej przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego w ramach Projektu Działania Antyterrorystyczne podczas Międzynarodowych Imprez Sportowych. Rola Narodowych Centrów Antyterrorystycznych w dniach 25–26 maja 2011 r. w Warszawie*, Warszawa 2012.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Największe zagrożenie terrorystyczne dla obywateli i interesów RP ma miejsce poza granicami kraju. Od 2001 r. Polacy wielokrotnie stawali się ofiarami lub byli poszkodowani w wyniku działalności organizacji i grup terrorystycznych operujących w różnych częściach świata. Analizując dotychczasowe zdarzenia o charakterze terrorystycznym, w których zginęli lub pokrzywdzeni byli obywatele RP[128], należy stwierdzić, że ich źródłem w większości przypadków był terroryzm dżihadystyczny, motywowany skrajnie fundamentalistyczną, wypaczoną wersją islamu.

Istnieje kilka zasadniczych kwestii, od których zależeć będzie, czy stopniowemu wzrostowi ulegnie poziom zagrożenia terrorystycznego wobec interesów oraz obywateli RP w kraju i poza jego granicami, w tym wobec:
— polskich żołnierzy uczestniczących w działaniach koalicji antyterrorystycznej, zwłaszcza jednostki Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) w Afganistanie;
— obywateli RP przebywających w celach biznesowych lub turystycznych w państwach o wysokim stopniu zagrożenia terrorystycznego;
— placówek dyplomatycznych RP w krajach tzw. podwyższonego ryzyka z obszaru Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej i Azji Południowo-Wschodniej.

Informacje na temat aktualnego poziomu zagrożenia terrorystycznego w RP rekomendowanego przez Międzyresortowy Zespół do spraw Zagrożeń Terrorystycznych są dostępne online na rządowym portalu antyterroryzm.gov.pl, pod linkiem: <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/151/423/Poziom_zagrozenia_terrorystycznego_w_RP.html>, dostęp: 21 maja 2012 r. Przed rozpoczęciem EURO 2012 w RP stopień ten nie był jeszcze nigdy podwyższony.

[128] Na przykład:
— 11 września 2001 r. atak na *World Trade Center* w Nowym Jorku — śmierć 6 obywateli RP, w sumie 2749 ofiar.
— 12 października 2002 r. zamach na indonezyjskiej wyspie Bali — śmierć polskiej dziennikarki, w sumie 202 ofiary.
— 11 marca 2004 r. zamach kolejowy na transport podmiejski w Madrycie — śmierć 4 obywateli RP, w sumie 191 ofiar.
— 7 maja 2004 r. zamach w Iraku — śmierć 2 obywateli RP. Jadąca samochodem ekipa dziennikarzy została ostrzelana z broni maszynowej na drodze z Bagdadu do Nadżafu.
— 7 lipca 2005 r. zamach na system transportu miejskiego w Londynie — śmierć 3 obywatelek RP, w sumie 56 ofiar śmiertelnych.
— 3 października 2007 r. zamach w Iraku na ambasadora RP — śmierć funkcjonariusza Biura Ochrony Rządu.

W przeszłości obywatele RP byli również ofiarami porwań dokonywanych przez ugrupowania ekstremistyczne. Zob. <http://www.antyterroryzm.gov.pl/download.php?s=5&id=908>, dostęp: 21 maja 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Należy zaliczyć do tych kwestii następujące czynniki zewnętrzne i wewnętrzne:

— politykę państwa wobec osób i środowisk podatnych na zjawiska radykalizacji i rekrutacji do organizacji terrorystycznych[129];
— docieranie do polskich społeczności muzułmańskich propagatorów ideologii ekstremistycznej, przedstawicieli organizacji, takich jak *Tabligh Jamaat* bądź uznawanych za terrorystyczne *Lashkar e-Toiba*[130], *Hizb ut-Tahrir* (na skutek wpływu dżihadystycznej propagandy[131] powolnemu procesowi radykalizacji ulegają zarówno muzułmanie pochodzenia arabskiego, uchodźcy z rejonu Kaukazu, jak i polscy konwertyci)[132];
— zacieśnienie strategicznego sojuszu Polski z USA (misja stabilizacyjna *International Security Assistance Force* — ISAF w Afganistanie, współ-

[129] Warto przywołać w tym miejscu sprawę zatrzymania przez ABW 5 czerwca 2012 r. obywatela RP, Artura Ł., podejrzanego o rozpowszechnianie za pomocą stron internetowych treści mogących ułatwić popełnienie przestępstw o charakterze terrorystycznym, publiczne pochwalanie zamachów terrorystycznych zorganizowanych przez Osamę bin Ladena i kierowaną przez niego organizację terrorystyczną Al-Kaida. Według zebranych w śledztwie materiałów dowodowych, podejrzany planował zorganizować grupę dżihadystyczną na terenie Polski. Przeszedł na islam — jego duchowym wzorem był twórca Hamasu, szejk Ahmed Yassin. Artur Ł. przyznał się do zarzucanych mu czynów. Zob. <http://www.abw.gov.pl/portal/pl/8/844/Sad_Rejonowy_dla_Warszawy_Mokotowa_zastosowal_wobec_Artura_L_areszt_tymczasowy_n.html>, dostęp: 8 maja 2012 r.

[130] W kwietniu 2010 r. obywatel Pakistanu został wydalony z terytorium RP na wniosek ABW z uwagi na podejrzenie członkowstwa w organizacji terrorystycznej *Lashkar e-Toiba* odpowiedzialnej m.in. za zamachy w Bombaju w 2008 r. Zob. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2010 r.*, Warszawa 2011.

[131] W Internecie funkcjonuje aktualnie ponad 6 tys. adresów, pod którymi można znaleźć materiały zachęcające do aktywności dżihadystycznej, w tym pojedyncze w języku polskim.

[132] Społeczność muzułmańska w Polsce liczy około 30 tys. osób. Jej niewielkie rozmiary (poniżej 1% populacji) utrudniają skuteczne i masowe rozprzestrzenianie się radykalnych postaw w naszym kraju. Utrudnione jest także budowanie stabilnych struktur organizacyjnych przez samych terrorystów. Mimo to procesowi radykalizacji poglądów religijnych, pod wpływem propagatorów skrajnie fundamentalistycznych idei, ulegają pojedyncze jednostki tej społeczności. Należy podkreślić, że proces radykalizacji może w sytuacjach skrajnych (np. po wystąpieniu tzw. czynników sprawczych) skutkować wykorzystaniem przez zradykalizowane jednostki przemocy do realizacji celów ideologicznych bądź politycznych. D. Szlachter, W. Kaczorowski, Z. Muszyński, P. Potejko, P. Chomentowski, T. Borzoł (red.), *Radykalizacja poglądów religijnych w społecznościach muzułmańskich wybranych państw Unii Europejskiej (Polska–Holandia–Wielka Brytania)*, Szczytno 2011.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

praca antyterrorystyczna i wywiadowcza w ramach NATO, okresowe stacjonowanie wojsk amerykańskich na terytorium RP);
— docieranie do RP obywateli krajów tzw. podwyższonego ryzyka mających powiązania z aktywnością o charakterze terrorystycznym — geograficzne położenie Polski sprzyja traktowaniu naszego kraju jako potencjalnego punktu tranzytowego[133] i zaplecza logistycznego[134] dla terrorystów planujących zamachy w innych państwach UE;
— międzynarodową aktywność skrajnych środowisk ekstremistycznych motywowanych politycznie ideologią ultraprawicową i lewacką (zagadnienie to nabiera szczególnego znaczenia w kontekście globalnego kryzysu finansowego oraz wydarzeń, jakie mają miejsce w Grecji oraz we Włoszech od 2010 r.)[135];
— rozwój sytuacji geopolitycznej w świecie muzułmańskim po tzw. arabskiej wiośnie z 2011 r. — brak stabilizacji w Egipcie, Tunezji, Libanie, Jemenie, aspiracje niepodległościowe Autonomii Palestyńskiej, stabilizacja Afganistanu, wzrost aktywności międzynarodowej Iranu, pogorszenie się wizerunku Polski na Bliskim Wschodzie — m.in. w mediach arabskich po opublikowaniu w naszym kraju karykatur Mahometa czy w następstwie powracających informacji o rzekomych tajnych więzieniach CIA w RP.

Na podstawie dostępnych obecnie informacji możemy prognozować, że poziom zagrożenia terrorystycznego dla RP i jej obywateli w naj-

[133] Wejście Polski do strefy Schengen ułatwiło wzajemne przekazywanie informacji nt. zagrożeń terrorystycznych między państwami członkowskimi UE, stronami tego mechanizmu, jednocześnie fakt ten niesie za sobą zagrożenia wynikające m.in. z łatwiejszego przemieszczania się potencjalnych terrorystów w obrębie UE. Dodatkowo w tym kontekście warto przytoczyć następujące dane Ministerstwa Finansów: w 2011 r. Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF) otrzymał od instytucji obowiązanych 24 382 (w 2010 r. było ich 15 357) informacje o podejrzanych transakcjach, z czego 26 (w 2010 r. było ich 16) zostało oznaczonych jako podejrzane o finansowanie terroryzmu (*Suspicious Transaction Reports on Terrorist Financing* — STR-TF). Ministerstwo Finansów, *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu w 2011 roku*, Warszawa, marzec 2012 r., s. 9.

[134] W średniookresowej perspektywie czasowej należy uznać za realne podejmowanie w Polsce działań zmierzających do prowadzenia transferu środków finansowych na działalność terrorystyczną w innych krajach lub pozyskiwanie na terytorium RP środków finansowych na tego rodzaju działalności.

[135] Należy zaznaczyć w tym kontekście, że środowiska te nie stwarzały dotychczas na terenie naszego kraju realnego zagrożenia o charakterze terrorystycznym. Zob. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2011 r.* …, dz. cyt., s. 19.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

bliższym czasie nie ulegnie znaczącej zmianie. Polska nadal nie będzie pierwszoplanowym celem dla organizacji terrorystycznych, ale może być wykorzystywana jako miejsce wsparcia logistycznego przy planowaniu zamachów na osoby lub obiekty państw koalicji antyterrorystycznej. W przypadku zmiany tego kierunku w perspektywie średnioterminowej oraz mając na względzie obecne możliwości organizacyjne terrorystów, atak taki najprawdopodobniej zostałby zaplanowany i przygotowany poza RP, choć przy pewnej współpracy osób znajdujących się czasowo w naszym kraju.

System zwalczania terroryzmu w Rzeczypospolitej Polskiej[136]

Każdy narodowy system antyterrorystyczny, aby zachować wysoki poziom skuteczności w przeciwdziałaniu zagrożeniu terrorystycznemu oraz rozpoznaniu i zwalczaniu tego zagrożenia, musi podlegać doskonaleniu na podstawie wyników oceny okresowej prowadzonej zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz kraju przez niezależne instytucje międzynarodowe czy renomowane ośrodki badawcze.

System antyterrorystyczny RP od blisko dekady jest regularnie poddawany tzw. procedurze prześwietlenia przez wyspecjalizowane organy ONZ (Komitet Antyterrorystyczny ONZ — ang. *UN Counter Terrorism Committee* — UN CTC), Rady Europy (CODEXTER) oraz przede wszystkim przez Radę Unii Europejskiej (WPT) za pośrednictwem misji ewaluacyjnych (I runda odbyła się w grudniu 2004 r., natomiast II tura miała miejsce w lutym 2009 r.[137]). Dodatkowo w 2008 r. system antyterrorystyczny RP został poddany szczegółowej ocenie w analizie pt. *Mapowanie systemów antyterrorystycznych*[138], wykonanej wspólnie przez kilka renomowanych

[136] Stan na czerwiec 2012 r.

[137] Celem misji ewaluacyjnych jest zapoznanie się z narodowymi systemami zarządzania kryzysowego w kontekście zagrożeń terrorystycznych, w tym również zagrożeń dla infrastruktury krytycznej. Zebrane wnioski posłużyły każdorazowo do wytypowania obszarów wymagających udoskonalenia, a także do wyłonienia tzw. najlepszych praktyk, które mogą znaleźć zastosowanie w innych krajach UE. Nadrzędnym celem misji ewaluacyjnych jest ujednolicenie i podniesienie minimalnych standardów zabezpieczenia poszczególnych krajów członkowskich UE przed zagrożeniami o charakterze terrorystycznym.

[138] Raport *Mapping Counterterrorism* z 17 czerwca 2008 r. dotyczący poza RP takich krajów UE, jak: Niemcy, Wielka Brytania, Republika Czeska, Hiszpania, Dania, Holandia, Włochy, Portugalia, Francja, Szwecja. W analizie pod uwagę wzięto każdorazowo cztery elementy: zapobieganie, reagowanie, ochronę i ściganie, na podstawie których stworzono modele systemów antyterrorystycznych i poddano je ocenie. Zob. <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/WP6%20Del%2011.pdf>, dostęp: 21 maja 2012 r. Warto dodać, że Centrum An-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

ośrodków badawczych z Hiszpanii, Holandii, Danii i Republiki Czeskiej[139] (rycina 39). Polski i hiszpański system antyterrorystyczny uznano w raporcie za bardzo zbieżne ze względu na podobnie wysokie wyniki we wszystkich kategoriach i zakwalifikowano je do grupy systemów antagonistycznie nastawionych do terroryzmu, gdyż przeciwstawiają się temu zjawisku na każdym z etapów jego występowania. W ówczesnej opinii zagranicznych ekspertów względnie najmniejszy nacisk położony został na fazę wczesnego zapobiegania (prewencji)[140] zagrożeniu przy wykorzystaniu inicjatyw promujących w społeczeństwie profilaktykę antyterrorystyczną. Znamienne jest, że oba państwa osiągnęły lepsze wyniki niż inne badane kraje w trzech pozostałych kategoriach: reagowanie, ściganie, ochrona. Polska i Hiszpania w opinii twórców raportów postrzegają terroryzm jako pierwsze i największe zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa[141] i jego obywateli.

W ciągu ostatnich czterech lat system antyterrorystyczny RP został od podstaw wzmocniony i udoskonalony, zarówno w filarze instytucjonalnym (powstało Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego — CAT ABW oraz Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe — CERT.GOV.PL ABW, czy Rządowe Centrum Bezpieczeństwa — RCB), jak i w organizacyjno-prawnym (m.in. nowelizacja kodeksu karnego, ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, prawa lotniczego, ustawy o ochronie granicy państwowej oraz innych aktów rangi wykonawczej, przyjęcie Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego, opracowanie i wdrożenie algorytmów postępowania

tyterrorystyczne ABW oraz Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (RCB) powstały w II połowie 2008 r., czyli po wydaniu ww. raportu.

[139] Zagraniczne ośrodki badawcze, które opracowały raport na temat oceny wybranych systemów antyterrorystycznych państw UE to: *COT Institute for Safety, Security and Crisis Management*; *Netherlands Organisation for Applied Scientific Research TNO*; *Fundacion para las Relaciones Internacionales y al Dialogo Exterior*; *Danish Center for International Studies and Human Rights*; *Institute of International Relations Prague*; *Clingendael Netherlands Institute of International Relations*.

[140] Ulgowe potraktowanie przez system antyterrorystyczny RP fazy prewencji jest pojęciem względnym, ponieważ Polska i Hiszpania, w ocenie zagranicznych ekspertów, poradziły sobie w tym elemencie lepiej niż Portugalia, Szwecja i Francja. Dodatkowo nie powoduje to chaosu w systemie antyterrorystycznym obu państw.

[141] Bezpieczeństwo państwa — stan stabilności wewnętrznej i zewnętrznej kraju pozwalający na niezakłócone funkcjonowanie porządku konstytucyjnego oraz najważniejszych instytucji i infrastruktury krytycznej państwa. Stan ten umożliwia skuteczną realizację interesów państwa i jego obywateli, ochronę porządku ustrojowego, społecznego i gospodarczego oraz zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publicznego (jest domeną polityki wewnętrznej państwa) — definicja robocza na potrzeby tego opracowania.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

CAT ABW, opracowanie Narodowego Programu Antyterrorystycznego Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2012–2016), aby mógł on spełniać zalecenia i rekomendacje przygotowywane przez ww. podmioty oceniające jego dotychczasowe możliwości. Obecnie Polska jest na ostatnim etapie budowy kompleksowego, spójnego oraz skoordynowanego mechanizmu przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym wobec obywateli i interesów RP w kraju oraz poza jego granicami, rozpoznania tych zagrożeń i zwalczania ich. Ten trzypoziomowy system (I poziom — strategiczny, II poziom — operacyjny, III poziom — taktyczny) wypełnia najwyższe standardy europejskie, a wiele zastosowanych w nim rozwiązań było wielokrotnie pozytywnie ocenianych przez poddających je szczegółowej analizie partnerów zagranicznych czy aktualnego CTC, szczególnie w trakcie trwanie prezydencji RP w Radzie Unii Europejskiej w II połowie 2011 r.

Ryc. 39. Przeciwdziałanie terroryzmowi w Polsce — ocena z 2008 r.

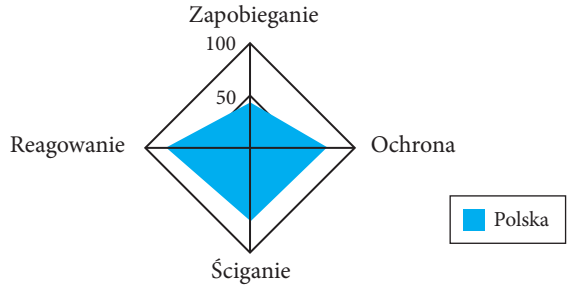

Źródło: COT Institute for Safety, Security and Crisis Management, *Mapping Counterterrorism. A categorization of policies and the promise of empirically-based, systematic comparisons*, 2008, s. 17, <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/WP6%20Del%2011.pdf>, dostęp: 21 maja 2012 r. (tłum. D.S.)

Trzypoziomowy systemu ochrony antyterrorystycznej RP:

I poziom — strategiczny — w ramach którego tworzona jest antyterrorystyczna polityka państwa oraz podejmowane są kluczowe działania o charakterze systemowym. Zadania na tym poziomie są projektowane i zatwierdzane przez:

1. **Międzyresortowy Zespół do spraw Zagrożeń Terrorystycznych** (MZds.ZT) — powołany zarządzeniem nr 162 prezesa Rady Ministrów z 26 października 2006 r.[142] jako organ doradczy Rady Ministrów. Do jego podstawowych zadań należy:

[142] Zmienione zarządzeniem nr 95 prezesa Rady Ministrów z 4 września 2008 r. oraz zarządzeniem nr 74 prezesa Rady Ministrów z 21 września 2008 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— monitorowanie, analiza, ocena i przygotowywanie opinii o zagrożeniach terrorystycznych;
— sporządzanie projektów standardów i procedur w zakresie zwalczania terroryzmu;
— inicjowanie, koordynowanie i monitorowanie działań antyterrorystycznych podejmowanych przez odpowiednie organy administracji państwowej;
— opracowywanie propozycji zmierzających do usprawnienia metod i form zwalczania terroryzmu oraz występowanie z wnioskiem do właściwych organów o podjęcie w tym zakresie prac legislacyjnych[143];
— organizowanie kooperacji z innymi państwami w zakresie zwalczania terroryzmu;
— inicjowanie szkoleń i konferencji dotyczących sposobów zwalczania terroryzmu.

Międzyresortowy Zespół do spraw Zagrożeń Terrorystycznych jest ciałem kolegialnym. Decyzje zapadają większością głosów. Pracami MZds.ZT kieruje minister spraw wewnętrznych. Zastępcami przewodniczącego MZds.ZT są: minister spraw zagranicznych, minister sprawiedliwości, minister finansów, minister obrony narodowej oraz minister koordynator do spraw służb specjalnych (jeżeli prezes Rady Ministrów powoła koordynatora). Członkami MZds.ZT są: sekretarze/podsekretarze stanu w MSW, komendant główny Policji, komendant główny Straży Granicznej, komendant główny Państwowej Straży Pożarnej, szef Obrony Cywilnej Kraju, komendant główny Żandarmerii Wojskowej, szef Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, szef Agencji Wywiadu, szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, szef Służby Wywiadu Wojskowego, Główny Inspektor Informacji Finansowej, szef Służby Celnej, dyrektor RCB[144]. Do prac zespołu zaproszony został również szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

Posiedzenia MZds.ZT odbywają się cyklicznie w MSW, mogą być również zwoływane w trybie nagłym na wniosek przewodniczącego zespołu lub któregoś z członków. Do końca stycznia każdego roku przewodniczący jest zobowiązany do złożenia pisemnego sprawozdania prezesowi Rady Ministrów z prac MZds.ZT za poprzedni rok kalendarzowy. Sekretarzem zespołu jest osoba powołana przez przewodniczącego zespołu — najczęściej

[143] Zmienione zarządzeniem nr 74 prezesa Rady Ministrów z 21 września 2008 r., dz. cyt.

[144] Wprowadzone zarządzeniem nr 74 prezesa Rady Ministrów z 21 września 2008 r., dz. cyt.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

jest to osoba pełniąca funkcję kierownika zespołu zadaniowego tzw. stałej grupy eksperckiej (SGE) przy MZds.ZT.

Stałą grupę ekspercką ustanowiono na podstawie decyzji nr 2 przewodniczącego MZds.ZT z 8 grudnia 2006 r. Odpowiada ona za realizowanie zadań przypisanych MZds.ZT, za wyjątkiem przygotowywania oceny poziomu zagrożenia terrorystycznego dla RP, która to na mocy decyzja nr 7 przewodniczącego MZds.ZT z 17 stycznia 2009 r. przeszła w gestię CAT ABW. Posiedzenia SGE odbywają się raz w tygodniu w siedzibie MSW. Prowadzi je osoba wyznaczony przez przewodniczącego MZds.ZT.

W historii MZds.ZT powołano również kilkadziesiąt czasowych zespołów zadaniowych, zajmujących się realizowaniem szczegółowych zagadnień przypisanych MZds.ZT.

2. **Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego** (RZZK) — funkcjonuje na podstawie ustawy o zarządzaniu kryzysowym jako organ opiniodawczo-doradczy właściwy w kwestiach inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego. Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego został utworzony przy Radzie Ministrów, która sprawuje zarządzanie kryzysowe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej[145]. W przypadkach niecierpiących zwłoki zarządzanie kryzysowe znajduje się w gestii ministra właściwego do spraw wewnętrznych, który zawiadamia niezwłocznie o podjętych działaniach prezesa Rady Ministrów[146]. Do zadań RZZK należy m.in.:

— przygotowywanie propozycji użycia siły i środków niezbędnych do opanowania sytuacji kryzysowej;
— doradzanie w zakresie koordynacji działań organów administracji rządowej, instytucji państwowych i służb w sytuacjach kryzysowych;
— opiniowanie sprawozdań końcowych z działań podejmowanych w związku z zarządzaniem kryzysowym;
— opiniowanie potrzeb w zakresie odtwarzania infrastruktury lub przywracania jej poprzedniego stanu.

W skład RZZK wchodzą: prezes Rady Ministrów — przewodniczący; minister obrony narodowej i minister właściwy do spraw wewnętrznych — zastępcy przewodniczącego; minister spraw zagranicznych; minister koordynator służb specjalnych — jeżeli został powołany.

Ponadto w posiedzeniach RZZK, na prawach członka, biorą udział wyznaczone przez przewodniczącego, w zależności od potrzeb, następujące organy administracji rządowej:

[145] Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, DzU z 2007 r., nr 89, poz. 590, art. 8 ust. 1.

[146] Tamże, art. 7 ust. 1 i 2.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— ministrowie kierujący działami administracji rządowej — administracja publiczna[147], budownictwo, gospodarka przestrzenna i mieszkaniowa[148], finanse publiczne, gospodarka, gospodarka morska, gospodarka wodna, instytucje finansowe, informatyzacja, kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, łączność, oświata i wychowanie, rolnictwo, sprawiedliwość, środowisko, transport, zdrowie, praca i zabezpieczenie społeczne, Skarb Państwa;
— Główny Geodeta Kraju;
— Główny Inspektor Ochrony Środowiska;
— Główny Inspektor Sanitarny;
— Główny Lekarz Weterynarii;
— komendant główny Państwowej Straży Pożarnej;
— komendant główny Policji;
— komendant główny Straży Granicznej;
— prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej;
— prezes Państwowej Agencji Atomistyki;
— prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego;
— szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
— szef Agencji Wywiadu;
— szef Obrony Cywilnej Kraju;
— szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego;
— szef Służby Wywiadu Wojskowego.

Ponadto prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może skierować do prac RZZK, na prawach członka, szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego lub innego przedstawiciela.

3. **Kolegium do spraw Służb Specjalnych** (KSS) — działa przy Radzie Ministrów[149] na podstawie rozdziału II art. 11–13 ustawy z 24 maja 2002 r.

---

[147] Fragment ten został uchylony przez art. 27 pkt 1 lit. b ustawy z 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o działach administracji rządowej oraz niektórych innych ustaw, DzU z 2012 r., poz. 908 z dniem 8 września 2012 r.

[148] Fragment ten został zmieniony przez art. 36 ustawy z 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o działach administracji rządowej oraz niektórych innych ustaw, DzU z 2012 r., poz. 951 z dniem 1 stycznia 2013 r.

[149] Do składu KSS należą: przewodniczący — prezes Rady Ministrów; sekretarz KSS; minister właściwy do spraw wewnętrznych; minister właściwy do spraw zagranicznych; minister obrony narodowej; minister właściwy do spraw finansów publicznych; szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego; minister — członek Rady Ministrów właściwy do spraw koordynowania działalności służb specjalnych (jeśli został wyznaczony przez prezesa Rady Ministrów), szef ABW, szef Agencji Wywiadu, szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego, szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Szef Służby Wywiadu Wojskowego oraz przewodniczący Sejmowej Komisji do spraw Służb Specjalnych. Prezydent RP w wyjątkowych okoliczno-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu[150]. Kolegium jest organem opiniodawczo-doradczym w sprawach programowania, nadzorowania i koordynowania działalności ABW, Agencji Wywiadu (AW), Służby Kontrwywiadu Wojskowego (SKW), Służby Wywiadu Wojskowego (SWW) i Centralnego Biura Antykorupcyjnego (CBA) oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej (SG), Żandarmerii Wojskowej (ŻW), Służby Więziennej, Biura Ochrony Rządu (BOR), Służby Celnej, urzędów skarbowych, izb skarbowych, organów kontroli skarbowej, organów informacji finansowej oraz służb rozpoznania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP).

Do zadań KSS w ramach systemu antyterrorystycznego możemy zaliczyć formułowanie ocen lub wyrażanie opinii w sprawach:
— kierunków i planów działania służb specjalnych;
— projektów aktów normatywnych i innych dokumentów rządowych dotyczących działalności służb specjalnych;
— wykonywania przez służby specjalne powierzonych im zadań zgodnie z kierunkami i planami działania tych służb;
— rocznych sprawozdań przedstawianych przez szefów z działalności podległych im służb specjalnych;
— koordynowania działalności ABW, AW, SKW, SWW i CBA, a także działalności służb specjalnych z Policją, SG, ŻW, BOR, Służbą Celną, urzędami skarbowymi, izbami skarbowymi, organami kontroli skarbowej, organami informacji finansowej i służbami rozpoznania SZ RP oraz ich współdziałania w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa;
— współdziałania podmiotów, o których mowa w art. 10 ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego, instytucje państwowe oraz przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie użyteczności publicznej), ze służbami specjalnymi;
— współdziałania służb specjalnych z właściwymi organami i służbami innych państw;
— organizacji wymiany informacji istotnych dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej pomiędzy organami administracji rządowej.

II poziom — operacyjny — w ramach którego realizowane są zadania służące w szczególności koordynacji wymiany informacji między poszczególnymi podmiotami wchodzącymi w skład systemu antyterrorystycznego

ściach może delegować również swojego przedstawiciela do udziału w posiedzeniach KSS.

[150] Tekst jedn. DzU z 2010 r., nr 29, poz. 154.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Polski, a także prowadzony ciągły monitoring i analiza zagrożeń o charakterze terrorystycznym dla obywateli oraz interesów RP. Poziom ten realizuje CAT ABW.

Centrum Antyterrorystyczne w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (CAT ABW) powołano na mocy zarządzenia prezesa Rady Ministrów nr 102 z 17 września 2008 r. (faktycznie zaingerowało swoje prace 1 października 2008 r.). Funkcjonuje ono w systemie całodobowym 7 dni w tygodniu. Służbę w nim pełnią, oprócz funkcjonariuszy ABW, oddelegowani funkcjonariusze, żołnierze i pracownicy m.in. Policji, SG, BOR, AW, SKW, SWW oraz Służby Celnej. Realizują oni zadania w ramach kompetencji służb i instytucji, którą reprezentują. Ponadto, z CAT ABW kooperują również inne podmioty uczestniczące w systemie ochrony antyterrorystycznej RP, takie jak RCB, Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ), Państwowa Straż Pożarna (PSP), Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF), SZ RP, ŻW. Centrum Antyterrorystyczne w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego odpowiada za koordynację procesu wymiany informacji między uczestnikami systemu ochrony antyterrorystycznej, umożliwiającą wdrażanie wspólnych procedur reagowania w przypadku zaistnienia jednej z poniższych kategorii zagrożenia:

— zdarzenia terrorystycznego zaistniałego poza granicami Polski mającego wpływ na bezpieczeństwo RP i jej obywateli;
— zdarzenia terrorystycznego zaistniałego na terenie kraju mającego wpływ na bezpieczeństwo RP i jej obywateli;
— uzyskania informacji o potencjalnych zagrożeniach mogących wystąpić na terenie Polski i poza granicami RP;
— uzyskania informacji dotyczących prania pieniędzy lub transferów środków finansowych mogących świadczyć o finansowaniu działalności terrorystycznej[151].

Centrum Antyterrorystyczne w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego na podstawie zebranych i przeanalizowanych danych sporządza cykliczne prognozy poziomu zagrożenia terrorystycznego dla RP. Prognoza wraz z uzasadnieniem CAT ABW jest przedstawiana na forum MZds.ZT, gdzie jest opiniowana. W wypadku zmiany aktualnego poziomu zagrożenia, zaopiniowana przez MZds.ZT rekomendacja przedkładana jest prezesowi Rady Ministrów[152].

---

[151] Za: <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/216/547/Agencja_Bezpieczenstwa_Wewnetrznego.html>, dostęp: 11 maja 2012 r.

[152] Rekomendowany przez MZds.ZT aktualny poziom zagrożenia terrorystycznego w RP zamieszczany jest na portalu rządowym <www.antyterroryzm.gov.pl>. Tylko raz w historii RP został on podwyższony do poziomu 1 (kod zielony — oznacza „uzyskanie informacji o możliwości wystąpienia zdarzenia o charakte-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

III poziom — taktyczny — wykonywany przez wszystkie organy, które zajmują się antyterrorystyczną ochroną RP, tj. MSW ABW, RCB, AW, Policja, SG, BOR, PSP, MON, ŻW, SKW, SWW, MF, MSZ i PG, opisane poniżej.

Kwestie zadań **Ministerstwa Spraw Wewnętrznych** (MSW) określone są w dziale sprawy wewnętrzne ustawy z 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej. Do zadań tych należą:

— ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego;
— ochrona granicy państwa, kontroli ruchu granicznego i cudzoziemców oraz koordynacji działań związanych z polityką migracyjną państwa;
— obrona cywilną;
— przeciwdziałanie innym zdarzeniom zagrażającym bezpieczeństwu publicznemu[153].

Dodatkowo na mocy rozporządzenia prezesa Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania Jacka Cichockiego — Ministra Spraw Wewnętrznych — w zakresie koordynacji służb specjalnych z 24 listopada 2011 r., prezes Rady Ministrów upoważnił ministra spraw wewnętrznych do koordynacji działalności ABW, AW, SKW, SWW i CBA oraz nadzoru nad tą aktywnością. Zgodnie z rozporządzeniem minister m.in. wykonuje w imieniu prezesa Rady Ministrów i z jego upoważnienia następujące zadania w zakresie ochrony antyterrorystycznej RP:

---

rze terrorystycznym lub innego zdarzenia, których rodzaj i zakres jest trudny do przewidzenia"), z uwagi na wprowadzenie na terenie Polski przez RZZK **pierwszego stopnia alarmowego** w dniu 27 czerwca 2012 r. w trakcie trwania EURO 2012. 2 lipca 2012 r. prezes Rady Ministrów odwołał ww. stopień alarmowy.

„Pierwszy stopień alarmowy (stopień ALFA według terminologii NATO) ma zastosowanie w przypadku uzyskania informacji o możliwości wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym lub sabotażowym, którego rodzaj i zakres jest trudny do przewidzenia. Jego wprowadzenie ma charakter ogólnego ostrzeżenia, a okoliczności nie usprawiedliwiają uruchomienia przedsięwzięć zawartych w wyższych stopniach alarmowych. Wszystkie organy administracji publicznej i służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo powinny być w stanie wprowadzić i utrzymywać przedsięwzięcia tego stanu alarmowego na czas nieograniczony". Zarządzenie nr 74 prezesa Rady Ministrów z 12 października 2011 r. w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego, załącznik nr 5. *Stopnie Alarmowe*.

[153] Bezpieczeństwo publiczne — stan wewnętrzny państwa opierający się na zespole norm prawnych i innych norm społecznie akceptowanych, w którym zapewnione są warunki do sprawnego funkcjonowania instytucji państwowych odpowiedzialnych za ochronę życia, zdrowia, mienia obywateli oraz majątku ogólnonarodowego, a także ustroju i suwerenności państwa przed zjawiskami godzącymi w obowiązujący ład prawny oraz przed zdarzeniami mogącymi zakłócić bezkonfliktowe realizowanie potrzeb przez jednostki i grupy społeczne — definicja robocza na potrzeby tego opracowania.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— przygotowuje, uzgadnia i wnosi do rozpatrzenia przez Radę Ministrów projekty: założeń projektów ustaw, ustaw, rozporządzeń i innych aktów prawnych oraz dokumentów rządowych dotyczących służb specjalnych;
— zapewnia współdziałanie służb specjalnych w celu realizacji ich ustawowych zadań;
— wyraża zgodę na współdziałanie z właściwymi organami i służbami innych państw przez ABW, AW.

Swoje zadania minister spraw wewnętrznych realizuje zarówno bezpośrednio, jak i poprzez działanie nadzorowanych przez siebie służb tzw. grupy MSW (Policji, Obrony Cywilnej Kraju, Krajowego Centrum Informacji Kryminalnej, SG, PSP oraz BOR). W systemie antyterrorystycznym są to zadania w obszarze przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym, a także likwidacji skutków ewentualnych zamachów. Kolejnym zadaniem związanym z udziałem i rolą MSW w systemie antyterrorystycznym RP jest przewodniczenie MZds.ZT oraz Wspólnej Polsko-Amerykańskiej Grupie Roboczej do spraw Zwalczania Terroryzmu.

W strukturze MSW istnieje Wydział Przeciwdziałania Zagrożeniom Terrorystycznym i Przestępczości Zorganizowanej w Departamencie Nadzoru, odpowiedzialny m.in. za:
— gromadzenie informacji, przygotowywanie raportów, analiz oraz propozycji rozwiązań systemowych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym, ekstremizmowi;
— przygotowywanie opracowań dotyczących krajowych i międzynarodowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych, ekstremizmu;
— obsługę merytoryczną, biurową i techniczną posiedzeń:
  • Międzyresortowego Zespołu do spraw Zagrożeń Terrorystycznych oraz Zespołu Zadaniowego — Stałej Grupy Eksperckiej i Zespołu Zadaniowego do spraw oceny implementacji Planu Działania UE w obszarze zagrożeń chemicznych, biologicznych, radiologicznych i nuklearnych (ang. *Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear Defense* — CBRN) oraz opracowanie programu przeciwdziałania zagrożeniom w zakresie CBRN i reagowania na te zagrożenia, w tym o charakterze terrorystycznym;
  • Wspólnej Polsko-Amerykańskiej Grupy Roboczej do spraw Zwalczania Terroryzmu oraz podgrupy roboczej: Analiza zagrożeń i zapewnienie porządku publicznego;
— prowadzenie spraw związanych z przeciwdziałaniem i reagowaniem na zagrożenia w obszarze CBRN;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— prowadzenie spraw związanych z udziałem przedstawiciela ministra w pracach Międzyresortowego zespołu do spraw zapobiegania nielegalnemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i implementacji „Inicjatywy Krakowskiej" — *Proliferation Security Initiative* (PSI);
— prowadzenie spraw w zakresie współpracy międzynarodowej, zgodnie z właściwością ministra, w odniesieniu do zagrożeń terrorystycznych;
— przygotowywanie i udział w ćwiczeniach z zakresu reagowania na zagrożenia terrorystyczne, w tym CBRN, oraz usuwania skutków ewentualnych zamachów[154].

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) — została powołana do życia zgodnie z zapisami ustawy z 24 maja 2002 r. o utworzeniu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. Do zdań ABW należy rozpoznawanie i wykrywanie przestępstw o charakterze terrorystycznym oraz zapobieganie im, a także ściganie ich sprawców.

W przypadku zagrożenia terrorystycznego służba ta posiada uprawnienie do realizacji swoich ustawowych obowiązków nie tylko na terenie naszego kraju, lecz także poza jego granicami, jeżeli jest to związane z aktywnością wewnątrzpaństwową[155].

Dodatkowo szef ABW posiada ustawowe uprawnienia do koordynowania podejmowanych przez służby specjalne czynności operacyjno-rozpoznawczych, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo państwa[156] m.in. poprzez administrowanie centralnej ewidencji zainteresowań operacyjnych — CEZOP[157].

Szef ABW na podstawie zapisu art. 12a ustawy z 17 lipca 2009 r. o zmianie ustawy o zarządzaniu kryzysowym[158] może wydawać zalecenia i przekazywać niezbędne informacje służące przeciwdziałaniu przestępstwom o charakterze terrorystycznym bezpośrednio organom administracji pu-

[154] Zarządzenie nr 22 dyrektora generalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 27 marca 2012 r. w sprawie zatwierdzenia wewnętrznego regulaminu organizacyjnego Biura Kadr, Szkolenia i Organizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

[155] Ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, tekst jedn. DzU z 2010 r., nr 29, poz. 154, art. 5 ust. 2.

[156] Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa — stan osiągnięty w rezultacie działań organów państwa, zmierzających do zapewnienia jego stabilności wewnętrznej i odporności (diagnozowania i reagowania) na możliwe zagrożenia wywołane przez działanie bezprawne, a także powstałe w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof technicznych — definicja robocza na potrzeby tego opracowania.

[157] Ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego…, dz. cyt., art. 40 ust. 1 i 2.

[158] DzU z 2009 r., nr 131, poz. 1076.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

blicznej, a także podmiotom będącym w posiadaniu obiektów, instalacji oraz urządzeń **infrastruktury krytycznej państwa**[159]. Z drugiej strony ww. podmioty zostały obowiązane do przekazywania szefowi ABW wszelkich informacji dotyczących zagrożeń terrorystycznych.

Ustawa o zarządzaniu kryzysowym (nazywana często „małą ustawą antyterrorystyczną") precyzuje również kwestie podmiotów, z którymi ABW ma współdziałać w zakresie przeciwdziałania i zapobiegania skutkom zdarzeń o charakterze terrorystycznym i ich usuwania. Należą do nich: RCB, urzędy wojewodów, starostw, a także wójtowie, burmistrzowie oraz prezydenci miast.

Równie istotnym zadaniem szefa ABW, które wynika bezpośrednio z ustawy o zarządzaniu kryzysowym, jest opracowanie części dotyczącej zagrożeń terrorystycznych, mogących doprowadzić do sytuacji kryzysowej, w *Raporcie o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego* sporządzonym na potrzeby **Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego** (art. 5a ust. 2 ustawy z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym), który Rada Ministrów przyjęła 6 marca 2012 r.

Na postawie art. 41m ustawy z 29 listopada 2000 r. — Prawo atomowe (aktualizacja z 13 maja 2011 r.)[160] oraz art. 49 ustawy z 29 czerwca 2011 r. o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących[161] szef ABW odpowiada za stworzenie tarczy ochronnej przed działaniami o charakterze terrorystycznym w ramach zabezpieczania projektu budowy obiektów energetyki jądrowej

[159] Ilekroć w ustawie o zarządzaniu kryzysowym jest mowa o **infrastrukturze krytycznej**, należy przez to rozumieć systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy:
— zaopatrzenia w energię i paliwa,
— łączności i sieci teleinformatycznych,
— finansowe,
— zaopatrzenia w żywność i wodę,
— ochrony zdrowia,
— transportowe i komunikacyjne,
— ratownicze,
— zapewniające ciągłość działania administracji publicznej,
— produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych.

[160] Tekst jedn. DzU z 2012 r., poz. 264.

[161] DzU z 2011 r., nr 135, poz. 789.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

w RP, stanowiących szczególnie wrażliwy element infrastruktury krytycznej państwa.

W ramach ABW działania związane z rozpoznawaniem i wykrywaniem przestępstw o charakterze terrorystycznym oraz z zapobieganiem im poza CAT ABW realizują również:

— **Departament Zwalczania Terroryzmu** (Departament IIB)[162] — powołany na mocy zarządzenia nr 39 prezesa Rady Ministrów z 17 czerwca 2011 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego[163]. Jest to jednostka operacyjno-rozpoznawcza stworzona w celu jak najszybszego rozpoznawania zagrożeń o charakterze terrorystycznym dla RP i reagowania na nie.
— **CERT.GOV.PL** — Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe został powołany 1 lutego 2008 r. i funkcjonuje w ramach Departamentu Bezpieczeństwa Teleinformatycznego ABW (Departament I). Naczelnym zadaniem komórki jest zapewnianie i rozwijanie zdolności jednostek organizacyjnych administracji państwowej do przeciwdziałania cyberprzestępstwom, ze szczególnym uwzględnieniem ataków skierowanych w infrastrukturę obejmującą systemy i sieci teleinformatyczne, których zniszczenie lub zakłócenie może spowodować zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi, dziedzictwa RP oraz środowiska w znacznych rozmiarach, albo wywołać znaczne straty materialne, jak również zakłócić działanie państwa.
— **Centrum Analiz** (Biuro C) — odpowiada w ABW za czynności analityczno-informacyjne m.in. w zakresie tematyki dotyczącej ekstremizmu i terroryzmu w ujęciu krajowym.
— **Departament Postępowań Karnych** (Departament III) i **Biuro Badań Kryminalistycznych** (Biuro B) — realizują czynności dochodzeniowo-śledcze z przestępstw o charakterze terrorystycznym[164].

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (RCB) — zostało utworzone w sierpniu 2008 r. i działa na podstawie ustawy o zarządzaniu kryzysowym. Centrum podlega bezpośrednio prezesowi Rady Ministrów. Do za-

---

[162] Poprzednia nazwa to **Departament Przeciwdziałania Terroryzmowi** — powołany na mocy zarządzenia nr 75 prezesa Rady Ministrów z 3 sierpnia 2005 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, M.P. z 2005 r., nr 46, poz. 634 (pod tą nazwą funkcjonował od 19 września 2005 r. do 17 lipca 2011 r.).

[163] M.P. z 2011 r., nr 57, poz. 572.

[164] W latach 2009–2011 ABW prowadziła 19 śledztw w sprawach dotyczących terroryzmu. Zob. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2011 r.*, dz. cyt., s. 19.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

dań RCB w sferze przeciwdziałania zdarzeniom o charakterze terrorystycznym[165] należy m.in.:

— realizacja zadań z zakresu zapobiegania skutkom zdarzeń o charakterze terrorystycznym, przeciwdziałania im oraz usuwania tych skutków;
— współdziałanie z szefem ABW w zakresie zapobiegania skutkom zdarzeń o charakterze terrorystycznym, przeciwdziałania im i usuwania tych skutków;
— przedstawianie w ramach planowania cywilnego szczegółowych sposobów i środków reagowania na zagrożenia terrorystyczne oraz ograniczania ich skutków;
— opracowywanie i aktualizowanie Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego zawierającego m.in. procedury reagowania w przypadku ataku terrorystycznego;
— realizacja zadań planistycznych i programowych z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej, w tym także przed zagrożeniami terrorystycznymi (Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej);
— planowanie wykorzystania SZ RP do wykonywania zadań, o których mowa w art. 25 ust. 3 ustawy o zarządzaniu kryzysowym;
— uczestniczenie w organizowaniu i prowadzeniu szkoleń i ćwiczeń z przeciwdziałania terroryzmowi oraz udział w ćwiczeniach krajowych i międzynarodowych.

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa zapewnia również obsługę w sprawach zarządzania kryzysowego Rady Ministrów, prezesa Rady Ministrów, Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego i ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz pełni funkcję krajowego centrum zarządzania kryzysowego.

Agencja Wywiadu (AW) — w zakresie walki z terroryzmem posiada obowiązek ustawowy do prowadzenia rozpoznania międzynarodowego terroryzmu i ekstremizmu[166], przy czym przedmiotowe rozpoznanie to ogół przedsięwzięć organizacyjnych i technicznych, mających na celu zdobywanie, analizowanie i ocenianie informacji, które mogą stanowić potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa RP oraz polskich obywateli i obiektów za granicą. Agencja Wywiadu jest kolejną po ABW służbą w Polsce,

[165] W ustawie o zarządzaniu kryzysowym zdefiniowano **zdarzenie o charakterze terrorystycznym** (art. 3 ust. 11 ustawy), którym jest sytuacja powstała na skutek czynu określonego w art. 115 § 20 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny (DzU nr 88, poz. 553 z późn. zm.) lub zagrożenie zaistnienia takiego czynu, mogącego doprowadzić do sytuacji kryzysowej.

[166] Ustawa z 24 maja 2002 r. o utworzeniu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego…, dz. cyt., art. 5 ust. 1 pkt 2e.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

która w zadaniach ustawowych bezpośrednio nawiązuje do „terroryzmu". Niezmiernie istotny jest również fakt, że jako jedyna służba w Polsce ma w swoich kompetencjach bezpośredni zapis dotyczący problematyki ekstremizmu. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego realizuje swoje zadania ustawowe, zwalczając ekstremizm jedynie za pomocą przepisów kodeksu karnego penalizujących publiczne nawoływanie do nienawiści[167]. Agencja Wewnętrzna natomiast realizuje swoje zadania ustawowe na terenie RP za pośrednictwem służby kontrwywiadu cywilnego — ABW. Od tej reguły istnieje jedno odstępstwo pozwalające funkcjonariuszom wywiadu cywilnego na prowadzenie rozpoznania międzynarodowego terroryzmu i ekstremizmu na terytorium kraju w sytuacji, gdy ma to związek z jej działalnością poza granicami państwa.

Realizacja zadań w obszarze bezpośredniego zabezpieczenia antyterrorystycznego ambasad RP w obszarach wysokiego ryzyka zamachu terrorystycznego to zadanie realizowane przez AW, BOR i MSZ.

Policja — została powołana do życia zgodnie z zapisami ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji[168]. Do podstawowych zadań Policji należy: ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra, ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, wykrywanie przestępstw oraz ściganie ich sprawców[169].

W ramach obecnego podziału strukturalnego Komendy Głównej Policji (KGP), utworzone zostały pododdziały antyterrorystyczne pod nazwą **Biuro Operacji Antyterrorystycznych** Komendy Głównej Policji. Do głównych zadań tej jednostki należy m.in. fizyczne zwalczanie zagrożeń o charakterze terrorystycznym.

Kolejną wyspecjalizowana formacją w Policji zajmującą się przestępstwami o charakterze terrorystycznym jest, znajdujący się w strukturze **Centralnego Biura Śledczego KGP**, **Wydział do zwalczania Aktów Terroru**, który pełni funkcję koordynującą w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych prowadzonych przez Policję w sferze przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym i ekstremistycznym.

Niezmiernie istotnym uprawnieniem przysługującym Policji jest prawo do współdziałania z SZ RP, ŻW i SG m.in. w zakresie fizycznego reagowania na aktywność terrorystyczną[170].

---

167 Ustawa z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny, dz. cyt., art. 256.

168 Tekst jedn. DzU z 2011 r., nr 287, poz. 1687 z późn. zm.

169 W 2005 r. do kodeksu karnego wprowadzona została ww. definicja przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

170 Ustawa z 4 kwietnia 1990 r. o Policji, dz. cyt., art. 18, art. 18a i art. 18b.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Straż Graniczna (SG) — została utworzona na podstawie ustawy z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej[171]. Do zadań SG w sferze ochrony antyterrorystycznej RP należy:

— zapewnienie bezpieczeństwa w międzynarodowej komunikacji lotniczej, w tym zapewnianie bezpieczeństwa na pokładzie statków powietrznych wykonujących przewóz lotniczy pasażerów[172];
— monitorowanie zjawisk kryminalnych z udziałem środowisk i skupisk cudzoziemców, w tym prowadzenie rozpoznania w kontekście ich ewentualnego związku z terrorystyczną działalnością na terytorium RP;
— zapobieganie nielegalnemu przekraczaniu granicy państwowej przez osoby i pojazdy oraz wykrywanie przestępstw i wykroczeń, a także ściganie ich sprawców;
— zapobieganie nielegalnemu przemieszczaniu przez granicę państwową materiałów wybuchowych, broni i amunicji, materiałów jądrowych i promieniotwórczych oraz szkodliwych substancji chemicznych i biologicznych;
— gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji dotyczących potencjalnych zagrożeń terrorystycznych;
— prowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych w zakresie przestępczości o charakterze terrorystycznym.

W strukturze SG koordynatorem przedsięwzięć z zakresu rozpoznawania zagrożeń terrorystycznych i przeciwdziałania im jest **Zarząd Operacyjno-Śledczy Komendy Głównej Straży Granicznej** (ZOŚ KG SG), wspomagany przez inne komórki i jednostki SG[173].

Biuro Ochrony Rządu (BOR) — został utworzony na podstawie ustawy z 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu[174]. W ramach swoich zadań

[171] Tekst jedn. DzU z 2011 r., nr 116, poz. 675.

[172] Od 2006 r. na pokładach polskich samolotów w czasie lotów wewnętrznych i międzynarodowych, obarczonych wysokim stopniem ryzyka, mogą znajdować się specjalnie wyszkoleni i uzbrojeni funkcjonariusze SG jako „warta ochronna", tzw. *Sky Marshalls*. W skład „wart ochronnych" wchodzić powinno nie mniej niż dwóch funkcjonariuszy. Ich liczbę określa się w zależności od typu samolotu i przewidywanego poziomu zagrożenia. Zadaniem funkcjonariuszy SG jest: ujawnienie potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa samolotu; przeciwdziałanie aktom przemocy oraz próbom zawładnięcia statkiem powietrznym; rozpoznanie i zabezpieczenie urządzeń i substancji zagrażających bezpieczeństwu, a w miarę możliwości ich zneutralizowanie.

[173] <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/221/552/Straz_Graniczna.html>, dostęp: 11 czerwca 2012 r.

[174] Tekst jedn. DzU z 2004 r., nr 163, poz. 1712 z późn. zm.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

ustawowych formacja ta rozpoznaje zagrożenia terrorystyczne wobec osób, obiektów i urządzeń ochranianych ustawowo przez funkcjonariuszy tej jednostki i zapobiega im. Przede wszystkim zajmuje się ochroną[175]:

— prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, marszałka sejmu, marszałka senatu, prezesa Rady Ministrów, wiceprezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz ministra właściwego do spraw zagranicznych;
— delegacji państw obcych przebywających na terytorium RP;
— polskich przedstawicielstw dyplomatycznych oraz urzędów konsularnych znajdujących się w strefach wysokiego ryzyka zamachów terrorystycznych[176].

Biuro Ochrony Rządu prowadzi również rozpoznania pirotechniczno-radiologiczne obiektów Sejmu i Senatu RP, monitorując metody i formy przeprowadzania zamachów terrorystycznych oraz środki wykorzystywane w tym celu przez terrorystów[177].

Państwowa Straż Pożarna (PSP) — powołana została na podstawie ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej[178] i odpowiada za ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę mienia, dorobku narodowego i środowiska poprzez prowadzenie czynności ratowniczych. Formacja ta uczestniczy zatem w fazie reagowania na powstałe zagrożenie o charakterze terrorystycznym, organizując i prowadząc działania ratownicze m.in. w następstwie zamachu terrorystycznego, jak również podejmując czynności z zakresu rozpoznawania skażeń substancjami chemicznymi, biologicznymi czy radioaktywnymi oraz prowadząc wstępne czynności dekontaminacyjne. W strukturze PSP znajduje się **Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności**, **Biuro do spraw Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej** oraz inne jednostki organizacyjne zajmujące się ww. problematyką[179].

Ministerstwo Obrony Narodowej (MON) — w zakresie ochrony antyterrorystycznej RP realizuje następujące zadania:

---

175 Tamże, art. 11 pkt 2, 3 i 5.

176 W październiku 2007 r. w Bagdadzie dokonano zamachu terrorystycznego na ambasadora RP w Iraku, w wyniku którego śmierć poniósł funkcjonariusz BOR.

177 Por. <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/223/554/Biuro_Ochrony_Rzadu.html>, dostęp: 11 czerwca 2012 r.

178 Tekst jedn. DzU z 2009 r., nr 12, poz. 68.

179 Zob. <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/234/567/Panstwowa_Straz_Pozarna.html>; <http://www.straz.gov.pl/page/index.php?str=2255>, dostęp: 11 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— wspiera instytucje i służby państwa w zapewnianiu bezpieczeństwa narodowego[180] Polski i udzielanie niezbędnej pomocy wojskowej właściwym organom rządowym w reagowaniu na zagrożenia o charakterze terrorystycznym;
— wspiera organy administracji rządowej i samorządowej w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej wywołanej atakami terrorystycznymi, w tym udziela specjalistycznej pomocy służbom cywilnym na etapie reagowania na sytuacje kryzysowe[181] i usuwania ich skutków;
— zapewnia udział w misjach stabilizacyjnych, pokojowych i międzynarodowych koalicjach antyterrorystycznych oraz przekazuje służbom cywilnym doświadczenia i wiedzę w zakresie rozpoznawania i zwalczania zagrożeń o charakterze terrorystycznym oraz przeciwdziałania im, a także neutralizacji i usuwania skutków ewentualnych zamachów terrorystycznych;
— zapewnia antyterrorystyczną ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej oraz wsparcie antyterrorystyczne działań SG w ochronie granicy morskiej;
— wspiera działania służb dyplomatycznych i cywilnych, mające na celu odzyskanie tzw. izolowanego personelu, zaginionego w wyniku uprowadzenia przez ugrupowania terrorystyczne;
— prowadzi rozpoznanie, identyfikację, monitorowanie i likwidację skażeń spowodowanych użyciem broni masowego rażenia (BMR) jako środka ataku terrorystycznego (system obrony przed bronią masowego rażenia — OPBMR).

Żandarmeria Wojskowa (ŻW) — działa na podstawie ustawy z 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych[182]. Jest wyspecjalizowaną służbą wchodząca w skład SZ RP. Kompetencje ŻW obejmują m.in. zapewnienie ochrony porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach pu-

[180] Bezpieczeństwo narodowe — stan umożliwiający zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz jego ochronę przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz (jest domeną polityki zagranicznej i polityki obrony narodowej) — definicja robocza na potrzeby tego opracowania.

[181] Zgodnie z art. 18a ust. 1 ustawy z 4 kwietna 1990 r. o Policji, dz. cyt., w razie zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, jeżeli siły policji są niewystarczające do wykonania ich zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych uzgodniony z ministrem obrony narodowej, może zarządzić użycie żołnierzy ŻW oraz innych wydzielonych oddziałów i pododdziały Wojsk Specjalnych RP, w tym JW 2305 „GROM" do wsparcia działań policji.

[182] Tekst jedn. DzU z 2013 r., poz. 568.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

blicznych, a także wykonywanie czynności ochronnych w stosunku do uprawnionych osób. W ramach realizacji powyższych zadań ŻW współdziała z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego[183] oraz policjami wojskowymi. Niezmiernie istotnym uprawnieniem jest możliwość współudziału oddziałów specjalnych ŻW[184] w działaniach antyterrorystycznych policji[185].

Służba Kontrwywiadu Wojskowego (SKW) — została powołana do życia ustawą z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego. Do podstawowych zadań funkcjonującej od 1 października 2006 r. SKW należy m.in.: rozpoznawanie i wykrywanie przestępstw związanych z działalnością terrorystyczną oraz tych godzących w bezpieczeństwo potencjału obronnego państwa, SZ RP i jednostek organizacyjnych MON, a także państw, które zapewniają wzajemność, popełnianych przez żołnierzy odbywających czynną służbę wojskową, funkcjonariuszy SKW i SWW oraz pracowników SZ RP i innych jednostek organizacyjnych MON, jak również zapobieganie takim przestępstwom popełnianym przez wskazaną grupę[186].

Służba Kontrwywiadu Wojskowego działa na terytorium RP. Może ona jednak prowadzić działania także za granicą w przypadku, gdy mają one związek z prowadzonymi w kraju czynnościami w ramach współpracy z ŻW lub innymi instytucjami uprawnionymi do ścigania przestępstw. Uprawnienie to nabiera szczególnego znaczenia w związku z koniecznością zapewnienia przez SKW ochrony bezpieczeństwa jednostek wojskowych, innych jednostek organizacyjnych MON oraz żołnierzy wykonujących zadania służbowe poza granicami państwa.

---

[183] Porządek publiczny — istniejący faktycznie układ stosunków społecznych, uregulowany przez zespół norm prawnych i innych norm społecznie akceptowanych, gwarantujących niezakłócone i bezkonfliktowe realizowanie potrzeb przez jednostki i grupy społeczne — definicja robocza na potrzeby tego opracowania.

[184] Istnieją trzy oddziały specjalne, w Gliwicach, w Mińsku Mazowieckim oraz w Warszawie. Ten ostatni posiada komórkę o nazwie Wydział Działań Specjalnych, która jest przygotowywana do fizycznego zwalczania terroryzmu i może realizować zadania tego typu samodzielnie bądź we współpracy z Biurem Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji.

[185] Zob. porozumienie komendanta głównego Żandarmerii Wojskowej i komendanta głównego Policji z 16 stycznia 2002 r. o współdziałaniu Policji i Żandarmerii Wojskowej, w którym to określono zasady współpracy i realizacji przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania przestępczości.

[186] Ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, DzU z 2006 r., nr 104, poz. 709, art. 5 ust. 1 pkt 1g.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Służba Wywiadu Wojskowego (SWW) — stanowi służbę specjalną, której jednym z podstawowych celów funkcjonowania jest rozpoznawanie zagrożeń, jakie niesie międzynarodowy terroryzm i przeciwdziałanie im.

Zakres działania, a tym samym i rola SWW w polskim systemie antyterrorystycznym określone są również w art. 6 ustawy o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, który nakłada obowiązek identyfikowania zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych, mających wpływ na obronność państwa oraz zdolność bojową SZ RP, a także podejmowania działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń.

Ministerstwo Finansów (MF) — jest organem właściwym do reagowania w sprawach przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu[187]. Ministerstwo Finansów wykonuje swoje obowiązki m.in. przez następujące instytucje:

1. **Generalny Inspektor Informacji Finansowej** (GIIF) — uzyskuje, gromadzi, przetwarza i analizuje informacje oraz podejmuje działania w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu[188]. Generalny Inspektor Informacji Finansowej przekazuje instytucjom obowiązanym informacje o podmiotach, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mają one związek z popełnianiem przestępstwa finansowania terroryzmu, a także współpracuje z zagranicznymi instytucjami, zajmującymi się zapobieganiem temu procederowi (ang. *Financial Intelligence Unit* — FIU). Kluczowym uprawnieniem GIIF jest możliwość przeprowadzania procedury wstrzymania transakcji lub blokady rachunku oraz inicjowanie i podejmowanie innych działań (np. zamrożenie wartości majątkowych) obejmujących przeciwdziałanie wykorzystywaniu polskiego systemu finansowego do wspierania terroryzmu.

Istotną rolę w zakresie działań antyterrorystycznych odgrywa również działający przy GIIF **Międzyresortowy Komitet Bezpieczeństwa Finansowego**, który pełni funkcję opiniodawczą i doradczą w zakresie stosowania szczególnych środków ograniczających przeciwko osobom, grupom i podmiotom. Do zadań tego gremium należy w szczególności przedstawianie propozycji zamieszczenia na liście albo usunięcia z listy osób, grup lub podmiotów, w stosunku do których dokonuje się zamrożenia wartości majątkowych. Zamrożenia prowadzone są na podstawie prawa UE dotyczącego szczególnych środków ograniczających oraz zobowiązań wynikających z wiążących Polskę umów międzynarodowych lub wiążących uchwał

[187] Tekst jedn. DzU z 2010 r., nr 46, poz. 276.

[188] Ustawa z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny, dz. cyt., art. 165a.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

organizacji międzynarodowych, mając na względzie konieczność przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu[189].

2. **Służba Celna** (SC) — funkcjonuje na podstawie ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej[190], realizując politykę celną państw. Do zadań SC należy rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw i wykroczeń, związanych z wprowadzaniem na polski obszar celny oraz wyprowadzaniem z polskiego obszaru celnego towarów objętych ograniczeniami lub zakazami, w szczególności o znaczeniu strategicznym[191], takich jak np.: substancje chemiczne, materiały jądrowe i promieniotwórcze, broń, amunicja, materiały wybuchowe; technologie objęte kontrolą międzynarodową (tzw. materiały podwójnego zastosowania — ang. *dual-use*)[192] oraz zapobieganie tego typu przestępstwom i wykroczeniom.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ) — realizuje następujące zadania w zakresie ochrony antyterrorystycznej RP:

— wykazuje aktywność na forach międzynarodowych i prezentuje narodowe stanowisko w dziedzinie przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go;
— wspiera działania polskich jednostek wojskowych i policyjnych biorących udział w operacjach o charakterze antyterrorystycznym poza granicami RP;
— analizuje incydenty i zdarzenia o charakterze terrorystycznym, które miały miejsce na świecie, pod kątem ich politycznej oceny;
— współdziała w zabezpieczeniu polskich placówek dyplomatycznych i ich personelu przed działaniami terrorystycznymi;
— prowadzi działania mające na celu odzyskanie tzw. izolowanego personelu, utraconego w wyniku uprowadzenia przez ugrupowania terrorystyczne;
— zapewnia opiekę konsularną polskim obywatelom poszkodowanym w wyniku działań terrorystów poza granicami RP[193];

---

189 Za: <http://www.mf.gov.pl/index.php?const=7&dzial=882&wysw=84&sub=sub3>, dostęp: 11 czerwca 2012 r.

190 DzU z 2009 r., nr 168, poz. 1323 z późn. zm.

191 Na podstawie art. 33 ust. 1–3 ustawy z 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, tekst jedn. DzU z 2013 r., poz. 194.

192 Za: <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/219/550/Sluzba_Celna.html>, dostęp: 11 czerwca 2012 r.

193 Za: <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/214/545/Ministerstwo_Spraw_Zagranicznych.html>, dostęp: 11 czerwca 2012 r.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— przewodniczy i prowadzi Międzyresortowy zespołu do spraw zapobiegania nielegalnemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i implementacji — „Inicjatywy Krakowskiej" — *Proliferation Security Initiative* (PSI)[194].

Prokuratura Generalna (PG)[195] — jej rolą jest strzeżenie praworządności oraz czuwanie nad ściganiem przestępstw. Zadania te prokuratorzy wykonują m.in. przez prowadzenie lub nadzorowanie postępowania przygotowawczego w sprawach karnych oraz sprawowanie funkcji oskarżyciela publicznego przed sądami; podejmowanie środków przewidzianych prawem, zmierzających do prawidłowego i jednolitego stosowania prawa w postępowaniu sądowym, administracyjnym, w sprawach o wykroczenia oraz w innych postępowaniach; sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem postanowień o tymczasowym aresztowaniu oraz innych decyzji o pozbawieniu wolności; współdziałanie z organami państwowymi, państwowymi jednostkami organizacyjnymi i organizacjami społecznymi w zapobieganiu przestępczości i innym naruszeniom prawa; koordynowanie działalności w zakresie ścigania przestępstw, prowadzonej przez inne organy państwowe. Prokuratura Generalna współpracuje również z organizacjami międzynarodowymi i ponadnarodowymi oraz bierze udział w działaniach podejmowanych przez te organizacje, szczególnie w zakresie zwalczania przestępczości o charakterze terrorystycznym.

Prokurator generalny ma prawo kontroli nad niektórymi czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi[196], w tym w sprawach dotyczących przestępstw o charakterze terrorystycznym i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa.

Prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych w sprawach o przestępstwa o charakterze terrorystycznym należy do zadań **Wydziału do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji**, powołanego w każdej prokuraturze apelacyjnej.

---

[194] Amerykańska inicjatywa dotycząca nieproliferacji BMR, czyli *Proliferation Security Initiative* (PSI) została ogłoszona przez prezydenta George'a W. Busha 31 maja 2003 r. w Krakowie (na Wawelu). Celem inicjatywy jest uniemożliwienie nielegalnego obrotu BMR, środkami jej przenoszenia oraz materiałami i technologiami do jej wytwarzania. Zespół do spraw PSI został powołany zarządzeniem nr 36 prezesa Rady Ministrów z 3 kwietnia 2008 r. jako organ opiniodawczo-doradczy Rady Ministrów.

[195] Ustawa z 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze, tekst jedn. DzU z 2011 r., nr 270, poz. 1599 ze zm.

[196] Szef ABW może zarządzić, na czas określony, wyżej wymienione czynności, po uzyskaniu pisemnej zgody prokuratora generalnego, którego bieżąco informuje o przebiegu tych czynności i ich wyniku.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

5.7. Kryzys terrorystyczny: zarządzanie przez media

Atak terrorystyczny i jego konsekwencje społeczne, polityczne oraz ekonomiczne stanowią modelowy bodaj przykład sytuacji kryzysowej. W momencie zaistnienia ataku terrorystycznego występują skutki materialne w postaci ofiar śmiertelnych i rannych, zniszczeń w mieniu oraz konieczności uruchomienia w związku z nimi sił i środków zarówno w sferze reagowania ze strony sił bezpieczeństwa i porządku publicznego, sił ratowniczych, jak i zarządzania kryzysowego. Już tylko takie zakłócenie normalnego życia w państwie wystarczyłoby do ukonstytuowania się sytuacji kryzysowej.

Jednak przecież wymienione wyżej skutki ataku terrorystycznego nie wyczerpują katalogu konsekwencji, z jakimi zmierzyć się musi państwo w takiej chwili. Jedną z najistotniejszych cech terroryzmu, jako zagrożenia asymetrycznego stanowiącego wyzwanie dla państwa, są zamierzone, długofalowe skutki psychologiczne. Skutki te przejawiają się w więcej niż jednym wymiarze. W kontekście szeroko pojmowanych skutków i konsekwencji społecznych, współczesne społeczeństwa tracą zaufanie do swoich rządów, do służb stojących na straży bezpieczeństwa i porządku społecznego.

Przekonanie społeczeństwa, że władze są w stanie podołać wyzwaniu, jakie stanowi zbliżający się — bądź trwający w danym momencie — kryzys terrorystyczny, jest warunkiem początkowym do rozpoczęcia procesu efektywnego przeciwdziałania terroryzmowi. Utrzymanie przez rząd legitymizacji podejmowanych przez niego działań w obszarze bezpieczeństwa stanowi gwarancję przeprowadzenia tych działań do końca — albo w celu zapobieżenia atakowi, albo w celu poradzenia sobie przez państwo z jego skutkami. Platformą, która może posłużyć do przekazania społeczeństwu takiego komunikatu na skalę masową, są współczesne media.

Z tego właśnie względu media są czynnikiem, który odgrywa poważną rolę w systemie przeciwdziałania terroryzmowi — o ile państwo posiada prawno-organizacyjne warunki do wykorzystywania ich oraz strategię współpracy, która pozwala na prowadzenie takich działań. W innych okolicznościach media pozostają niewiadomą w sytuacji zagrożenia terrorystycznego, czynnikiem, który równie dobrze może posłużyć realizacji celów rządu, jak i przysłużyć się do realizacji celów, które założyła sobie podczas przygotowań do ataku organizacja terrorystyczna. Termin „media" jest — co warto podkreślić — terminem o szerokim znaczeniu, obejmującym wszelkiego rodzaju media. Oznacza on nie tylko media tradycyjne, lecz także Internet, który stał się w XXI w. nieodłącznym elementem życia społecznego i politycznego. Umiejętne wykorzystywanie tego narzędzia w celu

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

informowania społeczeństwa, edukowania go i komunikowania się z nim może stać się niezwykle cennym elementem systemu przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym.

Wśród badaczy pojawia się pogląd, że media traktować należy jako „ratowników — pierwszych na miejscu zdarzenia" (ang. *first responders*)[197]. Często przybywają na miejsce zdarzenia zanim zdąży zareagować ktokolwiek inny — dlatego mogą odegrać niezmiernie istotną rolę w zapobieganiu fali paniki, która może nastąpić po zamachu terrorystycznym. W związku z tym właśnie w miarę możliwości należy przyjąć wobec mediów postawę sojusznika, a nie wroga, nie traktować ich jako dodatkowego ciężaru. Dotyczy to zresztą nie tylko urzędników szczebla centralnego, lecz także — może nawet bardziej — lokalnych sztabów zarządzania kryzysowego. Wskazówki dla ludności co do pożądanego sposobu zachowania, informacje o miejscach, w których można uzyskać pomoc, najłatwiej przekazać jest właśnie przez media[198].

Nie można także pominąć kwestii określanej przez administrację amerykańską jako „wygrywanie serc i dusz". Realizowanie działań propagandowych skierowanych do społeczeństwa niewątpliwie wymaga pośrednictwa mediów. Żadne ze współczesnych państw nie może pozwolić sobie na pominięcie tego aspektu przeciwdziałania terroryzmowi. Co ważne w tym wypadku nie wystarczy samo poleganie na dobrej woli mediów. Do przedstawiania publicznie i masowo informacji, które rząd bądź nawet społeczność międzynarodowa chcą przekazać, potrzebna jest też stosowna wiedzy u przedstawicieli mediów, którzy przygotowują materiały na temat kryzysu bądź możliwości zaistnienia kryzysu. Dlatego istotne jest uwzględnienie w procesie budowania mechanizmów współpracy pomiędzy mediami i administracją publiczną zapewnienia możliwości edukacyjnych, prezentujących wieloaspektowe podejście do problemu, który jest przyczyną kryzysu. Wsparcie mediów w tym zakresie leży w najlepiej pojętym interesie rządu państwa i jego obywateli.

Media występują w życiu społecznym w czterech podstawowych rolach[199]:

— tłumacza rzeczywistości — łącząc i przedstawiając powiązania między faktami z życia publicznego, nadają sens wydarzeniom, które w innym wypadku mogłyby się wydać społeczeństwu niezrozumiałe;
— płaszczyzny prezentacji informacji, poglądów i opinii;

[197] N. Ethiel (ed.), *Terrorism: Informing the Public*, Chicago, Illinois 2002, s. 174.
[198] Tamże, s. 175.
[199] W. Jabłoński, *Kreowanie informacji. Media relations*, Warszawa 2006, s. 56.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— drogowskazu — rekomendującego określony sposób postępowania w danej sytuacji;
— filtru rzeczywistości — prezentującego wybrane wydarzenia i wybrane ich interpretacje.

Wszystkie te role, a nawet każda z nich osobno sprawiają, że administracja publiczna powinna w mediach szukać raczej sprzymierzeńca, niż toczyć z nim spory — szczególnie w sytuacji kryzysu i zagrożenia ładu i porządku publicznego (co ilustruje rycina 40).

Ryc. 40. Docieranie informacji o kryzysie do społeczeństwa za pośrednictwem mediów — bez udziału administracji

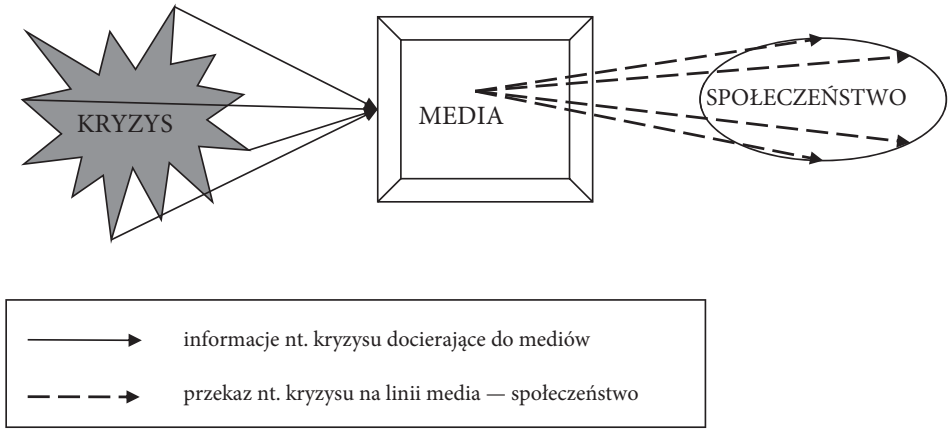

Źródło: opracowanie własne K.L.

Dlatego ważne jest stworzenie systemu efektywnej komunikacji społecznej, a tym samym powołanie instytucji odpowiedzialnych za komunikację między rządem a społeczeństwem. Jej podstawowym zadaniem powinno być zapewnianie istnienia forum wymiany informacji między komórkami prasowymi poszczególnych służb i instytucji podczas potencjalnej sytuacji kryzysowej. Umożliwia to tworzenie tzw. wspólnego obrazu sytuacji. Dzięki funkcjonowaniu takiego mechanizmu społeczeństwo otrzymuje ze strony instytucji rządowych spójny komunikat.

Wymaga to doprowadzenia do powstania takiej platformy porozumienia dla komórek odpowiedzialnych za kontakty z mediami, która umożliwi ich spotkanie, uzgodnienie — przez wymianę informacji — wspólnego obrazu sytuacji. Platforma ta powinna zarazem zapewnić, że polityka medialna i strategia komunikacyjna każdej z kontaktujących się z mediami instytucji i służby nie będą sprzeczne ze strategią rządową i strategiami pozostałych służb i instytucji.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

W sytuacji wystąpienia kryzysu media bez wątpienia odgrywają wspomniane wcześniej role: filtru rzeczywistości i jej tłumacza. Właściwie skonstruowana strategia komunikacyjna rządu, skierowana nie tylko do społeczeństwa, lecz także specyficznie do samych mediów (patrz rycina 41), może umożliwić pewną modyfikację przekazów medialnych w taki sposób, aby służyły one realizacji celów polityki antyterrorystycznej rządu, tj.:
— minimalizacji paniki,
— informowaniu społeczeństwa o działaniach podejmowanych przez administrację publiczną w celu minimalizacji i likwidacji kryzysu i jego skutków,
— informowaniu społeczeństwa o pożądanych zachowaniach,
— informowaniu społeczeństwa o potencjalnych, wtórnych zagrożeniach.

Ryc. 41. Docieranie informacji o kryzysie do społeczeństwa za pośrednictwem mediów — z udziałem administracji

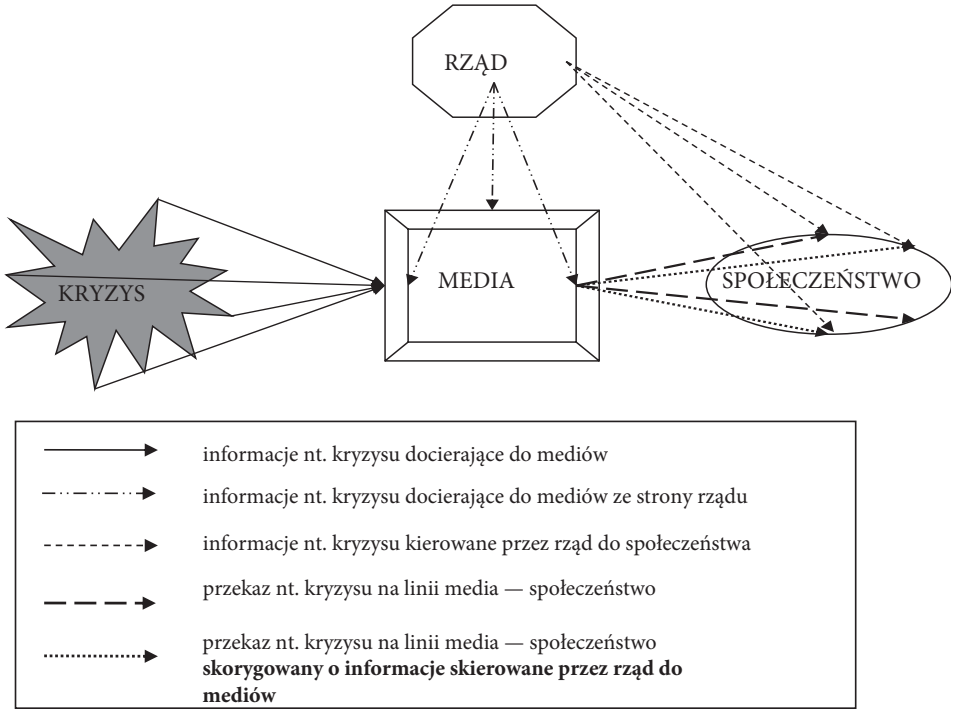
RZĄD
KRYZYS
MEDIA
SPOŁECZEŃSTWO
informacje nt. kryzysu docierające do mediów
informacje nt. kryzysu docierające do mediów ze strony rządu
informacje nt. kryzysu kierowane przez rząd do społeczeństwa
przekaz nt. kryzysu na linii media — społeczeństwo
przekaz nt. kryzysu na linii media — społeczeństwo
skorygowany o informacje skierowane przez rząd do mediów

Źródło: opracowanie własne K.L.

W sytuacji zagrożenia niewłaściwie zorganizowana komunikacja społeczna może wyrządzić olbrzymie szkody. Podważenie zaufania społecznego do instytucji rządowych przez publikowanie sprzecznych informacji może być nie do naprawienia. Podobne szkody mogą zostać wyrządzone w wy-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

niku prasowych i telewizyjnych spekulacji na temat przyczyn kryzysu oraz przyszłego rozwoju wypadków. Znacznie lepszym rozwiązaniem jest otwarta komunikacja ze społeczeństwem, a nawet poinformowanie o niepełnym stanie wiedzy na temat poszczególnych kwestii związanych z kryzysem, niż milczące przyzwolenie na kumulowanie się niepotwierdzonych informacji, które mogą powodować niepotrzebne niepokoje społeczne, a nawet panikę.

Aby budować poprawne stosunki z mediami, trzeba — w miarę możliwości — włączać ich przedstawicieli w proces ćwiczeń i przygotowań na wypadek kryzysu. Nie tylko pomoże to we współpracy podczas kryzysu, lecz także może powstrzymać zaangażowane media przed krytyką wszystkich poczynań władz, która płynie z jednej strony z nieznajomości warunków i wymogów stawianych przez sytuację kryzysową, a z drugiej, z realizacji podstawowego celu mediów, tj. dążenia do znalezienia nośnego tematu wiadomości.

Dlatego w celu efektywnego funkcjonowania komunikacyjnego elementu systemu przeciwdziałania terroryzmowi od rządu oraz podległych mu służb i instytucji powinien być wymagany odpowiedni dobór osób, które współpracują z mediami z ramienia powyższych podmiotów. Osoby te powinny nie tylko mieć świadomość roli, jaką media mogą odegrać w zarządzaniu kryzysem, lecz także być odpowiednio przygotowane do nawiązania z nimi współpracy w pożądanym zakresie. Przygotowanie to obejmować powinno co najmniej kilka podstawowych zasad, które rządzą kreowaniem poprawnych stosunków z mediami. Wśród najważniejszych z tych zasad wymienić należy:

— poznanie zasad, które obowiązują w świecie mediów i przestrzeganie ich tak dalece, jak pozwalają na to przepisy prawa i wymogi troski o bezpieczeństwo państwa i jego obywateli;
— odbycie stosownych szkoleń w zakresie komunikacji społecznej i stosunków z mediami;
— organizowanie regularnych spotkań w przedstawicielami mediów;
— przygotowanie i wykorzystywanie stosownych narzędzi współpracy z mediami, tj. listy kontaktów, baz danych o mediach i ich reprezentantach;
— nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z przedstawicielami mediów;
— wyciąganie wniosków ze współpracy z mediami i wdrażanie ich do systemu komunikacji medialnej[200].

Jak pokazuje przytoczona powyżej lista wymagań, których spełnienie jest konieczne do zbudowania poprawnego systemu komunikacji społecz-

[200] Tamże, s. 28.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nej — w tym z wykorzystaniem pośrednictwa mediów — właściwa organizacja tego komponentu systemu przeciwdziałania terroryzmowi może być niezwykle wymagającym zadaniem. Konieczne jest jednak poświęcenie mu odpowiednich nakładów sił i środków, ponieważ system bezpieczeństwa państwa, również w aspekcie przeciwdziałania terroryzmowi, odgrywa rolę służebną w stosunku do obywateli państwa. Prowadząc zaś prace w tym zakresie, należy zwrócić szczególną uwagę na to, że funkcjonowanie — poprawne — tego elementu systemu wymaga współpracy z podmiotami, których funkcjonowanie w sferze publicznej nie podlega rygorom i obostrzeniom nakładanym przez regulaminy i procedury obowiązujące w administracji publicznej.

Rozważając kwestie, takie jak zarządzanie kryzysem terrorystycznym przez media, należy brać pod uwagę efekt odwrotny, tj. nie tylko wykorzystanie mediów przez rząd i agendy rządowe, lecz także poddawanie się przez nie wpływowi mediów. Zjawisko to, popularnie określane mianem „efektu CNN", zostało opisane w wielu pracach dotyczących wpływu mediów na społeczne i polityczne wymiary życia w państwach. Przywołane zostało ono m.in. w pracach związanych z programem *Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law* w tomie wyników zatytułowanym *Terroryzm i Media*[201]. Diana Owen, badaczka cytowana przez autorów wspomnianych badań napisała, że efekt CNN to „fraza-klucz opisująca zdolność globalnych mediów to wpływania na prowadzenie (…) dyplomacji i polityki zagranicznej (…). »Efekt CNN« implikuje utratę kontroli nad prowadzeniem polityki ze strony decydentów ze względu na wpływ i szybkość raportów prasowych"[202].

Nacisk — ze strony własnych obywateli! — na rząd, który może zostać spowodowany przez medialne relacje dotyczące sytuacji związanej z atakiem terrorystycznym, jest nie do przecenienia. Konieczność podejmowania natychmiastowych działań, często nie do pogodzenia z długofalową strategią przeciwdziałania terroryzmowi, może skutkować obniżeniem efektywności tej strategii. Również z tego względu wypracowanie mechanizmów współpracy z mediami oraz zarządzania relacjami z nimi stanowić powinno istotny element w zarządzaniu kryzysem terrorystycznym.

---

[201] *Terrorism and the Media*, Deliverable 6, Workpackage 4, opracowanie w ramach programu "Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law", 23 lipca 2008 r., dostępne na stronie <www.transnationalterrorism.eu> dostęp: 15 września 2010 r.

[202] D. Owen, *Transnational Mass Media Organizations and Security* [w:] M.E. Brown (ed.), *Grave New World, Security Challenges in the 21st Century*, Washington 2003, s. 233–258 [cyt. za:] *Terrorism and the Media…*, dz. cyt., s. 38 (tłum. własne K.L.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

Trzeba jednak podkreślić, że nie istnieją badania jednoznacznie wskazujące na to, że media są w stanie wywierać stały nacisk na rząd i decydentów. Jak napisała wspominana już D. Owen „Istnieje tylko częściowy consensus co do zasięgu, znaczenia i implikacji »efektu CNN«, a nawet co do tego, czy w ogóle on istnieje. Jasnym jest, że nie ma prostego związku przyczynowo-skutkowego w tym zakresie. Relacje medialne są zaledwie jednym z czynników, które mogą wpływać na kształtowanie polityki"[203]. Media nie mogę zmusić polityków do podejmowania jakichkolwiek decyzji, nie kontrolują też w żaden sposób polityki zagranicznej państwa.

Powyższe zastrzeżenia mają oczywiście istotne znaczenie, niemniej jednak warto pamiętać, że nie dla wszystkich państw — a może raczej nie dla wszystkich rządów — muszą być one prawdziwe. W zależności od siły politycznej danego rządu, posiadanego poparcia społecznego, a także — co nie jest elementem bez znaczenia — siły osobowości osób zasiadających w rządzie, efekt CNN może jak najbardziej odgrywać ważną rolę. Dlatego właśnie państwo jako pewien byt funkcjonujący w czasie powinno posiadać system reagowania kryzysowego także w kontekście relacji z mediami, aby zapobiegać występowaniu tego efektu w swojej polityce niezależnie od tego, jaki rząd w danym momencie sprawuje władzę.

Poza opisanymi powyżej mechanizmami współpracy rządu z mediami, sformalizowanymi w postaci systemu wykorzystania mediów w walce z terroryzmem, pamiętać należy także o tym, że medialne reakcje i relacje wydarzeń o charakterze terrorystycznym, również *ad hoc* mogą być wykorzystane na korzyść rządu i prowadzonych przez jego agendy działań w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi.

Badania mające na celu stworzenie procedur reagowania kryzysowego w sytuacji ataku terrorystycznego pozwoliły na stwierdzenie, że istnieje około 10 najważniejszych zasad, którymi powinny kierować się instytucje odpowiedzialne za komunikację społeczną w sytuacjach kryzysowych.

Pierwszą i najważniejszą z nich jest „karmienie bestii" (ang. *feeding the beast*), tj. dostarczanie mediom stałego strumienia informacji. Jak napisała Brigitte L. Nacos, autorka przeglądowej pracy *Mass-mediated Terrorism* (*Terroryzm w masowych mediach*), nie jest to opcja, którą można wybrać, ale raczej absolutny imperatyw, którego zaniedbanie spowodować może poważne szkody[204]. Wynika to przede wszystkim z faktu, że wytworzenie sytuacji, w której przedstawiciele mediów nie mają dostępu do wiarygod-

[203] Tamże, s. 40.

[204] B.L. Nacos, *Mass-mediated Terrorism, The central role of media in terrorism and counterterrorizm*, Latham–Boulder–New York–Toronto–Playmouth 2007, s. 199.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

nych informacji ze strony administracji publicznej, prowokować może z ich strony frustrację, a w następstwie wrogość. Sytuacja taka powoduje, że do kryzysu wynikającego z ataku terrorystycznego, który sam w sobie stanowi poważne zagrożenie dla stabilności państwa, dochodzi konieczność konfrontacji z mediami. Z mediami, które stanowią bezpośredni łącznik pomiędzy administracją i jej działaniami a społeczeństwem. Jak wspomniano wcześniej, media stanowią filtr rzeczywistości, przez który dociera ona do poszczególnych obywateli. Zantagonizowanie tego filtru może spowodować pogorszenie sytuacji, w której znajduje się państwo, a w szczególności jego rząd i stosunki z obywatelami (a zatem przyszłymi wyborcami).

W związku z tym konieczne jest przygotowanie planów reagowania na atak terrorystyczny nie tylko w aspekcie uruchamiania reakcji kryzysowych, działań służb zarządzania kryzysowego czy też służb ratowniczych, ale także medialnego reagowania kryzysowego. Jest to tym ważniejsze, że osoby zarządzające sytuacją kryzysową będą musiały zmierzyć się nie tylko ze swoimi obowiązkami w tym zakresie, lecz także z presją medialną[205].

Kolejna zasada, której przestrzeganie powoduje, że większe jest prawdopodobieństwo zapanowania nad kryzysem przynajmniej w przestrzeni mediów i komunikacji, to zrozumienie, przede wszystkim ze strony ratowników i urzędników odpowiedzialnych za opanowanie kryzysu, że media (a w szczególności telewizja i radio) są najefektywniejszym narzędziem służącym do uspokajania i redukowania niepokoju obywateli[206].

W wyniku ataków terrorystycznych ludzie giną lub odnoszą rany, w związku z czym społeczeństwo może popaść w stan paniki. Taki zresztą cel polegający na zastraszeniu i przyciągnięciu uwagi rządu, mediów i obywateli ma większość terrorystów. Demonstrując bezsilność rządu, którego państwo było celem, terroryści nie tylko podważają zaufanie obywateli do państwa, lecz także niszczą ich poczucie bezpieczeństwa. Zminimalizowanie tych odczuć i zapewnienie, że panika i strach nie zapanują całkowicie w społeczeństwie, jest jednym z najważniejszych zadań przyświecających w momentach kryzysu[207].

Cytowana przez B.L. Nacos Doris Graber w 1997 r. napisała: „Informacje na temat kryzysu, nawet jeśli miałyby to być złe wiadomości, łagodzą wynikający z braku danych niepokój i uspokajają ludzi. Sama czynność

[205] A. Mach, *Praktyczny przewodnik po informowaniu publicznym w kryzysie. Wytyczne budapeszteńskie II* [w:] K. Liedel, P. Piasecka, *Rola mediów w przeciwdziałaniu terroryzmowi*, Warszawa 2009, s. 55.

[206] B.L. Nacos, *Mass-mediated Terrorism…*, dz. cyt., s. 202.

[207] P. Piasecka, *Dialog ze społeczeństwem i mediami: narzędzie w walce z terroryzmem?* [w:] K. Liedel, P. Piasecka, *Rola mediów w przeciwdziałaniu terroryzmowi*, Warszawa 2009, s. 23.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

oglądania lub słuchania znajomych reporterów i komentatorów upewnia ludzi i zajmuje ich myśli. Daje im poczucie pośredniego uczestnictwa, »robienia czegoś«. Wiadomości medialne służą (także) upewnianiu ludzi, że ktoś dzieli ich strach i żałobę"[208].

Trudno jest określi konkretny plan działania i współpracy z mediami w takim wypadku, ale istotne jest z całą pewnością wyjście do społeczeństwa i podtrzymywanie stałej komunikacji z nim oraz z mediami, które są najlepszym takiej komunikacji pośrednikiem.

Kolejna rekomendacja sformułowana przez B.L. Nacos dotyczy bezpośredniego wykorzystanie mediów przez służby ratownicze i zarządzania kryzysowego do wzmacniania i koordynacji własnych wysiłków w zakresie zarządzania kryzysem. Szczególnie istotne jest to w momencie konieczności zakomunikowania ludziom, co powinni, a czego nie powinni robić[209]. Jak napisała autorka, argumentuje się często, że w czasach kryzysu radio i telewizja stają się żywotnymi organami wykorzystywanymi przez rząd. Głównymi przyczynami takiego postrzegania mediów w trakcie kryzysu jest możliwość natychmiastowego kontaktu ze społeczeństwem, służbami ratowniczymi i innymi agendami rządowymi.

Jak napisała B.L. Nacos, podczas zamachów z 11 września 2001 r. media:

— zapewniły możliwość informowania społeczeństwa o przebiegu zamachów i ich bezpośrednich konsekwencjach, umożliwiając tym samym informowanie o potencjalnie niebezpiecznych obszarach i zagrożeniach;
— umożliwiły kierowanie apeli o oddawanie krwi oraz przekazywanie darów dla ratowników w postaci np. ciepłych ubrań;
— umożliwiły zgłaszanie się ratowników i ekspertów z całego kraju w celu zapewnienia pomocy ludziom, którzy w trakcie akcji ratowniczej pracowali kilka dni non stop;
— umożliwiły informowanie pracowników poszczególnych firm, żeby nie stawiali się do pracy przed upływem określonego czasu;
— ułatwiały organizację ruchu, umożliwiając informowanie na bieżąco kierowców i motorniczych o zmianach w organizacji ruchu, zamykaniu ulic itp.

Aby takie wykorzystanie mediów było możliwe, konieczne jest — oprócz posiadania strategii komunikacyjnej na wypadek kryzysu — aby

[208] D. Graber, *Mass Media and American Politics*, Washington 1997, s. 143 [cyt. za:] B.L. Nacos, *Mass-mediated Terrorism…*, dz. cyt., s. 203 (tłum. własne K.L.).

[209] B.L. Nacos, *Mass-mediated Terrorism…*, dz. cyt., s. 205.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

na odpowiednich stanowiskach znajdowały się odpowiednio przygotowane osoby, które będą w stanie działać proaktywnie w odniesieniu do mediów. Aby zapewnić taki płynny i efektywny przekaz informacji, należy wiadomości docierające do mediów i ich przedstawicieli w sposób ciągły aktualizować[210].

Ta ostatnia kwestia stanowi dobry wstęp do zaprezentowania kolejnej zasady reagowania kryzysowego w aspekcie medialnym. Media i formułowany przez nie przekaz powinien być na bieżąco monitorowany przez wyszkolony personel[211].

Przekaz medialny musi być monitorowany nie tylko ze względu na to, że bezpośrednio dotyczy działań realizowanych przez rząd i jego agendy, lecz także ze względu na to, że dotyczy interpretacji i oceny tych działań. W tym kontekście monitoring jest konieczny choćby ze względu na fakt potrzeby bieżącego sprawdzania, czy nie są ujawniane krytyczne z punktu widzenia prowadzonych operacji informacje, czy media nieświadomie nie wspomagają terrorystów w ich działaniach.

Potrzebna jest jednak także stała uwaga odnośnie tego, czy apele o pomoc ze strony społeczeństwa kierowane są w sensowny sposób i czy nie prowadzą do chaosu. Konieczne jest w tym aspekcie zadbanie o szczegóły: np. aby apele o oddawanie krwi kierowane były do społeczeństwa wtedy, kiedy szpitale mają środki do przeprowadzenia akcji pobierania krwi.

Kolejna istotna zasada zarządzania kryzysem terrorystycznym przez media dotyczy faktu, że większość dziennikarzy w obliczu poważnego kryzysu z własnej woli będzie współpracować z administracją publiczną[212]. Jest to szczególnie istotne w sytuacjach związanych np. z pojmaniem zakładników i kierowaniem przez terrorystów żądań dotyczących np. samej obecności mediów.

Warto także pamiętać o tym, że niezależnie od chęci — i potrzeby — współpracy z mediami, przedstawiciele administracji publicznej oraz służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny mają prawo — a w niektórych okolicznościach obowiązek — ograniczyć dostęp mediów do miejsca zdarzenia[213]. Brigitte Nacos przytacza w tym miejscu nie tyle opinię kolejnego eksperta czy badacza, ale po prostu wyrok sądu w sprawie Los Angeless Free Press Inc. przeciwko miastu Los Angeles. Sąd Apelacyjny stanu Kalifornia rozsądził w tej sprawie, jak następuje: „Ograniczenia dostępu do konkretnych miejsc w określonych momentach są spójne

[210] A. Mach, *Praktyczny przewodnik…*, dz. cyt., s. 55.
[211] B.L. Nacos, *Mass-mediated Terrorism…*, dz. cyt., s. 207.
[212] Tamże, s. 208.
[213] Tamże, s. 211.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

z innymi uzasadnionymi zdrowym rozsądkiem ograniczeniami wolności, opartymi na władzy policji i ograniczenia te pozostają w mocy nawet, jeśli przy ich okazji zdolność prasy do gromadzenia informacji i wypowiadania opinii odnośnie określonego tematu może przy okazji zostać naruszona"[214].

W razie obecności na miejscu zdarzenia mediów, domagających się dostępu do pełnych informacji odnośnie przebiegu tego zdarzenia i nowych, pojawiających się okoliczności, przedstawiciele policji i służb ratowniczych mogą znaleźć się w bardzo trudnej sytuacji. Z tego względu słuszny wydaje się pogląd, głoszony przez Abrahama H. Millera w jego publikacji z 1980 r.: „Agencje policyjne (…) powinny stworzyć jasne wytyczne rządzące dostępem mediów do sceny zdarzenia oraz jasne zasady dotyczące policyjnych linii ograniczenia dostępu i przekraczania ich przez prasę. Media powinny mieć świadomość co do tego, jaka jest zawartość tych wytycznych i warunków zanim zdarzy się incydent terrorystyczny lub inny incydent o takim charakterze. Postępowanie takie ma na celu uniknięcie sporów i oskarżeń, które mogą pojawić się pomiędzy indywidualnymi reporterami i oficerami policji podczas zamętu i chaosu incydentu z użyciem przemocy. Departamenty policji, jeśli mają takie zdolności organizacyjne, powinny posiadać plany reagowania kryzysowego na wypadek takich incydentów, które z dużym prawdopodobieństwem mogą przyciągnąć uwagę mediów, szczególnie telewizji"[215].

Warto zwrócić w tym miejscu uwagę, że powyższe zasady sformułowane zostały w roku 1980, kiedy prawdopodobieństwo wystąpienia ataku terrorystycznego w USA wydawało się statystycznie znacznie mniejsze niż dzisiaj. Można by w tym wypadku stwierdzić, że jedyna zmiana, jaka tak naprawdę zaszła w ciągu ostatnich trzydziestu lat — przynajmniej, jeśli chodzi o ideę zawartą w powyższym cytacie — to fakt, iż obecnie takie przygotowanie policji i innych służb i instytucji państwowych nie powinno być opcją, a absolutnie koniecznym wymogiem.

Pozostałe rekomendacje sformułowane i poniekąd sformalizowane przez B.L. Nacos to[216]:

— konieczność rozważenia sądowego zakazu ujawniania informacji przez prasę w sytuacji zaistnienia okoliczności, w których ujawnienie informacji o działaniach terrorystów lub służb zwalczających organizacje terrorystyczne skutkowałoby bezpośrednim i oczywistym zagrożeniem życia i zdrowia ludzkiego;

[214] Tamże, s. 210 (tłum. własne K.L.).

[215] A.H. Miller, *Terrorism and Hostage Negotiations*, Boulder 1980, s. 83–84 [cyt. za:] B.L. Nacos, *Mass-mediated Terrorism…*, dz. cyt., s. 212 (tłum. własne K.L.).

[216] B.L. Nacos, *Mass-mediated Terrorism…*, dz. cyt., s. 219.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239

— zachęcanie prasy do tworzenia wewnętrznych regulacji i kodeksów regulujących zasady przedstawiania informacji na temat kryzysów terrorystycznych, przy jednoczesnej zasadzie ograniczonego zaufania odnośnie stosowania się przez media do tych wewnętrznych zasad;
— zwracanie uwagi na podkreślanie ludzkiego wymiaru tragedii spowodowanych przez ataki terrorystyczne, zbudowanie zintegrowanego podejścia, które pozwoli na okazanie nie tylko profesjonalnego, lecz także psychologicznego wsparcia zarówno osobom bezpośrednio dotkniętym w wyniku ataku i ich rodzinom, jak i całemu społeczeństwu;
— stosowanie narzędzia bezpośredniej komunikacji ze społeczeństwem, jakim jest Internet, w celu zapewnienia innych kanałów komunikacji ze społeczeństwem niż tylko tradycyjne media.

Szczególnie ta ostatnia zasada warta jest podkreślenia. Umożliwia ona bowiem pominięcie mediów w niezwykle istotnym aspekcie, tj. w aspekcie filtra rzeczywistości. Po opracowaniu efektywnych, łatwych w odbiorze i obsłudze narzędzi komunikacji internetowej, zależność administracji publicznej od mediów w zakresie komunikacji ze społeczeństwem mogłaby się znacznie zmniejszyć. Możliwość taka stanowi okazję właściwie nie do przecenienia dla osób odpowiedzialnych za komunikację kryzysową. Dlatego, oprócz kreowania mechanizmów i algorytmów współpracy z mediami, warto inwestować wysiłek w stworzenie takich narzędzi. Mogą do nich należeć takie elementy, jak dobrze skonstruowane, stale aktualizowane i spopularyzowane wśród obywateli strony internetowe instytucji czy np. radio internetowe. Internet zapewnia wiele możliwości, jedyne pytanie to czy administracja publiczna jest w stanie w sposób efektywny je wykorzystać.

Kryzys związany z wydarzeniem o charakterze terrorystycznym wpływa na funkcjonowanie państwa na wiele różnych sposobów — i żaden z nich nie jest nawet w najmniejszym stopniu pozytywny. Jedyne, co można robić — a przynajmniej próbować robić — w sytuacji zaistnienia kryzysu, to minimalizować i likwidować jego skutki. Zarządzanie komunikacją społeczną pozostaje jednym z ważniejszych aspektów takich działań. Współpraca administracji publicznej z mediami, a przez media — ze społeczeństwem, jest narzędziem, które państwo powinno wykorzystywać odpowiedzialnie, skutecznie i do maksimum jego użyteczności.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 8847543A36386239